Biblioteca Polirom

Gordon
RUSSELL

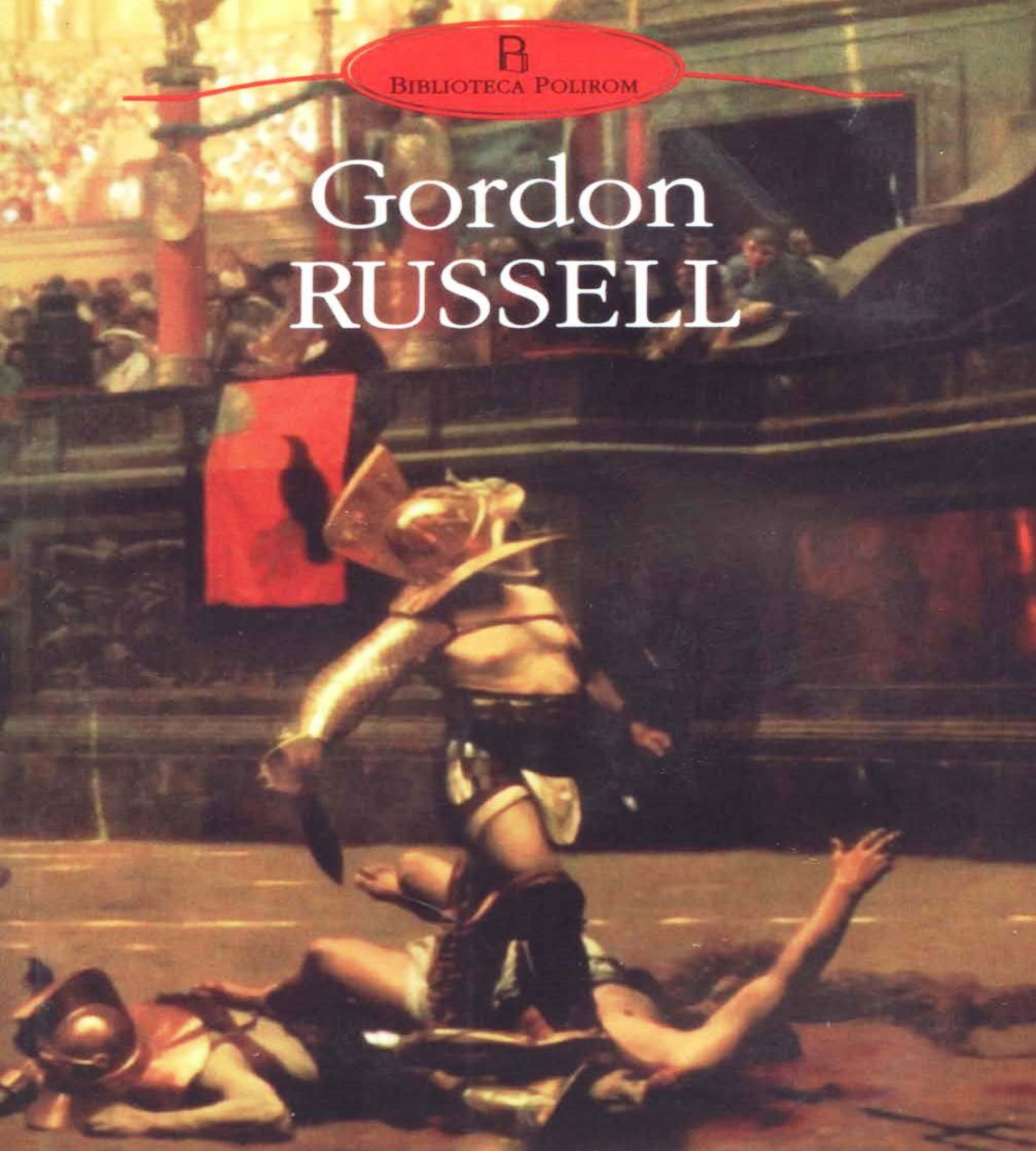

MARELE GLADIATOR

POLIROM

Colecţia BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Gordon Russell, *Il Grande Gladiatore*

Edizioni Piemme Spa
Via Galeotto del Carretto 10
15033 Casale Monferrato (AL) - Italia
2007 Editura POLIROM

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:
RUSSELL, GORDON

Marele gladiator / Gordon Russell; trad, de: Emanuela Stoleriu. – Iaşi: Polirom, 2007

ISBN (10) 973-46-0479-1
ISBN (13) 978-973-46-0479-1

I. Stoleriu, Emanuela (trad.)

821.131.1-31=135.1

Gordon RUSSELL

MARELE GLADIAT0R

Traducere din limba italiană
de Emanuela Stoleriu

POLIROM

2007

Gordon Russell este pseudonimul comun al lui Dario Battaglia şi al Vannei de Angelis.

Dario Battaglia, specialist în arheologie experimentală, este colaborator al muzeelor Kunst und Gewerbe (Germania), Roman Legionary Museum (Marea Britanie), Museo de Historya de Tarragona (Spania) şi al posturilor de televiziune RAI, Mediaset, MT Channel, ZDF Berlin şi BBC London. Este realizator de documentare pentru televiziune, consultant şi coregraf specializat în tehnici militare romane la Cinecittà.

Vanna de Angelis este cercetător şi scenarist pentru RAI şi Mediaset. A publicat mai multe studii istorice şi romane în care reconstruieşte – pe baza documentelor, memoriilor şi mărturiilor – evenimente din timpul Primului Război Mondial, al Revoluţiei din Octombrie etc. Scrierile sale sunt traduse în numeroase limbi.

Amintind, prin tensiunea şi dramatismul evenimentelor descrise, de *Gladiatorul* lui Ridley Scott, acţiunea romanului de faţă se petrece în anul 69 d.Hr., rămas în istorie sub denumirea de „anul celor patru împăraţi”. Pentru prima oară în istoria Romei, împăratul nu mai este ales de Senat: Vitellius aranjează să fie proclamat *imperator* de legiunile din Germania. Pe fondul războiului civil ce izbucneşte odată cu asasinarea lui Galba, împăratul din capitala imperiului, se desfăşoară povestea lui Valerius, un medic gal care nu ştie să mânuiască armele, dar care, prin forţa împrejurărilor, ajunge gladiator, devenind chiar campion. O carte care îi restituie soldatului roman umanitatea, reconstituind, uneori cu dramatism, alteori cu un umor fin, evenimentele istorice povestite de Tacitus şi îmbinându-le cu întâmplări care ţin de fantezie şi care oferă o nouă viziune asupra acelei perioade cruciale pentru istoria Romei.

Pentru Eva

Denumiri geografice

Din raţiuni de coerenţă istorică, în roman apar numele latine ale localităţilor. În lista de mai jos sunt menţionate numele moderne corespunzătoare.

Albalonga: Albalonga
Alexandria: Alexandria
Altinum: Altino
Aquileia: Aquileia
Ariminium: Rimini
Ateste: Este
Athenae: Atena
Augusta Rauricorum: Basel
Augusta Taurinorum: Torino

Bononia: Bologna
Brixellum: Brescello
Brixia: Brescia
Brundisium: Brindisi
Byzantium: Bizanţ

Capreae: Capri
Capua: Capua
Carsulae: Carsole
Carthago: Cartagina
Colonia Agrippinensium: Koln
Colonia Suessa: Sessa Aurunca
Corinthus: Corint
Cremona: Cremona

Delphi: Delfi
Dertona: Tortona

Eporedia: Ivrea

Formiae: Formia
Forum Iulii: Frejus

Genua: Genova

Heliopolis: Heliopolis
Hostilia: Ostiglia

Lugdunum: Lyon

Mantua: Mantova
Mediolanum: Milano
Mevania: Bevagna
Mons Eniana: Montagnana

Narnia: Narni
Neapolis: Napoli
Nemea: Nemeea
Novaria: Novara

Ocriculum: Otricoli
Olympia: Olimpia
Opitergium: Oderzo

Patavium: Padova
Perusia: Perugia
Pietas Iulia: Pola
Placentia: Piacenza
Poetovium: Ptuj

Ravenna: Ravenna

Sparta (sau *Lacedaemon*): Sparta
Spoletium: Spoleto

Tarentum: Taranto
Tarsus: Tarso
Terracina: Terracina
Thebae: Teba
Ticinum: Pavia
Tolosa: Toulouse
Treveri: Treviri
Tuder: Todi
Tusculum: Tusculo

Urbinum: Urbino

Vercellae: Vercelli
Verona: Verona
Vicetia: Vicenza
Vienna: Vienne

Pentru termenii latini, tehnici şi rari facem trimitere la glosarul din finalul volumului.

Partea întâi

1

— Julius Caesar i-a învăţat pe strămoşii noştri să învingă... Iar noi vom continua să învingem! tună un glas, acoperind strigătele şi trosnetul focului ce devasta satul pierdut printre pădurile din Gallia Narbonensis.

Rotocoale de fum negru se ridicau spre cer, împinse de un vânt prevestitor de rele. Prin perdeaua aceea deasă care acoperea totul, se contură tot mai clar silueta unui soldat roman. Era scund şi îndesat, înspăimântător cu darda ce-i străpungea ochiul, o suliţă înfiptă în umăr şi alta în coapsă. El însă continua să înainteze încet, cu paşi greoi, cu buzele crispate de durere şi efort, cu dinţii strălucind pe chipul mânjit de sânge. Striga, invocându-l pe Caesar, şi îşi agita *gladius*-ul şi scutul străpuns de săgeţi.

Căzut la pământ, lângă trunchiul frasinului sacru pe care romanii îl doborâseră de curând, Valerius îşi apăra faţa cu mâinile, conştient însă că nimic – nici măcar vârsta lui fragedă – nu avea să-l salveze de daga ce se abătea asupra sa.

În clipa aceea, doi războinici gali veniră în fugă, cu veşmintele sfâşiate, plini de sânge şi de noroi, cu pumnalele întinse spre roman. Fulgerător, soldatul îl răni pe primul la umăr. Şuvoiul de sânge îl împroşcă pe Valerius. Acesta se târî, însă avu timp să vadă cum lama romanului străpungea gâtul celui de-al doilea gal.

— Julius Caesar înăbuşea toate revoltele!...

Glasul tunător al soldatului îl urmări pe Valerius, care alerga îngrozit, agăţându-se de mâna fratelui său; acesta apăruse pe neaşteptate, iar acum îl trăgea după el. Fumul îi îneca, gâtul le era ars de focul care, împreună cu satul, prefăcea în cenuşă o mulţime de victime lipsite de apărare. Alunecând pe sângele ce

îmbiba pământul, se strecurară printre leşurile contorsionate, trecură pe lângă trupurile femeilor siluite lângă gardul de lemn. Îşi recunoscură mama şi bunica, dezbrăcate, pline de sânge, cu gura larg deschisă într-un ultim strigăt de durere.

Continuară să alerge spre tatăl lor, aflat aproape, la marginea pădurii. Cu o mână ţinea calul de frâu, iar cu cealaltă făcea semne grăbite, îndemnându-şi fiii să alerge mai repede.

În apropiere se auzi urletul lupilor.

În acea clipă, totul se schimbă brusc. Valerius se văzu pe sine, adult, în mijlocul unui amfiteatru roman, strângând în mână o sabie, bine proptit pe picioare. Soarele la asfinţit scălda arena într-o lumină roşiatică; o clipă, lumina aceea îl orbi. Mulţimea urla, încurajându-l pe adversarul său, un gladiator înarmat cu o plasă şi un trident. Valerius îi întâlni privirea limpede, de nepătruns; avea chipul plin de cicatrice.

Cercetă calm trupul acela care se înălţa ameninţător, gândindu-se unde să lovească. Ridică daga la timp pentru a evita o lovitură de trident; apoi, aplecându-se, o îndreptă repede spre genunchiul adversarului, înfipse lama în carne, apoi o împinse hotărât până la os.

Scoase rapid arma. Impasibil, îşi privi adversarul prăbuşindu-se în nisipul îmbibat de sânge. Impasibil, îi ascultă strigătele de durere. Ridică din nou daga spre cer şi, încet, o coborî spre omul întins la picioarele sale.

— Nu-l omorî, îi ceru un glas abia şoptit. Nu-l ucide.

Valerius se trezi cu o tresărire de spaimă. Privi în jurul lui, în peştera unde se refugiase; era în inima codrilor, nu departe de Rhenus. Zorii începeau să sclipească palid. Era singur.

Din nou glasul acela, cuvintele acelea: „Nu-l omorî”. Le auzise ca şi cum cineva – un spirit, o zeitate, o creatură infernală – s-ar fi aplecat deasupra lui şi le-ar fi rostit în timp ce el dormea. Glasul acela răsuna în coşmarurile sale de când părăsise Roma şi străbătuse drumurile care, traversând Alpii, îl duseseră spre ţinuturile înzăpezite din miazănoapte şi până la pădurile de pe Rhenus, în căutarea lui Julius Civilis, regele batavilor, vechiul său prieten, cel care fusese atât de curajos încât reuşise să-i scape lui Nero.

Călătoria lui Valerius era una solitară. Se înfăşură mai bine în *paenula* şi în pătura de blană. Se gândi că nimeni nu se putea apropia de el fără ca Lurr să mârâie. Doar spiritele...

Îşi alungă din minte visul şi cuvintele acelea. Asculta freamătul misterios al pădurii, fâlfâitul aripilor, zgomotul făcut de zăpada ce cădea de pe crengi, glasurile păsărilor răsunând printre copacii din apropierea peşterii – o chemare îndepărtată, pe care o recunoscu: a cocoşilor sălbatici. În jur domnea o linişte adâncă.

Se gândi la Velunda. Îi despărţeau timpul şi depărtarea, îi uneau nostalgia şi dorinţa.

Deodată, în fundul peşterii, calul începu să lovească nerăbdător pământul cu copitele. Silueta lui Lurr, ghemuit în prag, se profila întunecată pe zăpada ce sclipea în soarele dimineţii. Rădăcinile copacilor căzuţi desenau pe cer o lume răsturnată.

Valerius se ridică. Răsuflarea i se prefăcea în abur în aerul dimineţii de decembrie, în timp ce îşi masa muşchii amorţiţi de nemişcare. Înşeuă calul, împrăştie ultimii tăciuni rămaşi, îşi luă săculeţul de medic, mângâie câinele care se învârtea pe lângă el, dând vesel din coadă, şi ieşi. Se uită în sus, spre vulturii ce

se roteau încet pe cerul senin. Înainte de a sări în şa, luă o mână de zăpadă şi îşi frecă faţa.

Intră în umbra pădurii şi străbătu câteva mile la pas, pe o cărare ce abia se zărea printre copaci, aplecându-şi adesea capul, ferindu-se de crengi. Lurr mergea în faţa lui, adulmecând pământul de parcă ar fi luat urma cuiva.

Valerius zâmbi, trăgând în piept aerul rece, în care se simţeau mirosul pătrunzător al pinilor şi acela, mai dens, al răşinii. Observă pe zăpadă urme de vulpe şi de cerb, iar mai departe – urme de lup; îşi aminti deodată visul care îi readusese în memorie acea zi din copilăria sa când soldaţii atacaseră satul, jefuindu-l şi omorând oamenii, în căutarea preoţilor druizi împotriva cărora Roma – tolerantă faţă de toate celelalte religii – declanşase persecuţia. Aveau să treacă mulţi ani până să se afle că marea putere politică a druizilor împiedica afirmarea principiilor instituţionale şi a magistraturilor romane, cu toate că de cele mai multe ori Roma le încredinţa galilor.

Opri calul şi îşi lăsă privirea să rătăcească printre trunchiuri; observă plin de încântare o rază de soare ce lumina un tufiş încărcat de fructe roşii, dar în acelaşi timp îi vedea pe cei cinci preoţi târâţi până la frasinul sacru şi obligaţi să se uite cum era tăiat acel copac în care era închisă puterea zeului; îi revăzu apoi, crucificaţi. Când muriseră, luaseră cu ei toată înţelepciunea, clarviziunea, puterea de vindecători şi, mai ales, amintirile transmise din gură în gură din cele mai îndepărtate vremuri, cunoştinţe şi taine despre natură şi zei. În unele nopţi cu lună, fără să fie văzut, Valerius ascultase povestirile lor, destinate doar iniţiaţilor, spuse într-o limbă cu neputinţă de înţeles, dar pe care, peste mulţi ani, avea s-o recunoască – era limba greacă.

Scutură din cap, neputând să înţeleagă sensul ultimei părţi a visului; nu pusese niciodată mâna pe o armă, dar continua să simtă în palmă atingerea mânerului din piele al sabiei de gladiator.

Dădu pinteni calului şi îşi reluă drumul prin pădurea aceea unde avea să-i întâlnească pe Julius Civilis şi pe Velunda.

Când ajunse la o ridicătură, se opri, fiindcă Lurr stătea nemişcat, cu părul zbârlit, adulmecând. Valerius coborî de pe cal, afundându-se în zăpadă până la pulpe. Ascultă.

Un strigăt îndepărtat, înăbuşit imediat, sfâşie preţ de o clipă liniştea care acum se lăsase din nou peste peisajul scăldat în lumină. Un alt strigăt. Din nou linişte.

Valerius îşi încleştă fălcile, cuprins de teamă. Făcu câţiva paşi, uitându-se în jur. După alţi câţiva paşi, privi tulburat peisajul din faţa sa.

O râpă mărginită de copaci, pe ai cărei pereţi se zăreau petice de zăpadă, iar în fundul ei – un torent cu malurile înzăpezite, pe care se zăreau nişte urme. Erau urme de om.

Ceva îi atrase atenţia în stânga, aproape de marginea râpei. Un par înfipt în zăpadă, în vârful căruia se afla un coif argintiu ce strălucea în soare. Părea să fie un coif roman.

Lângă par, printre urmele care se suprapuneau, o pată roşie, lungă se întindea pe zăpada imaculată, dispărând în întunericul pădurii. Sângele acela, de un roşu aprins, fusese vărsat de puţin timp.

Valerius duse calul lângă un copac şi legă frâul de o creangă, apoi îşi chemă câinele cu un fluierat.

Pas cu pas, urmări dâra aceea sinistră care se pierdea printre copaci. Nu putea să uite că era medic, chirurg. Sângele acela însemna nu doar moarte, ci şi răni, suferinţă. Duse mâna la săculeţ; poate că

prezenţa lui era necesară pentru a vindeca, pentru a alina durerea, pentru a salva viaţa cuiva.

Lurr mergea alături de el, supus, dar neliniştit, cu părul zbârlit şi arătându-şi colţii.

Valerius dădu ocol unui pin şi, deodată, la rădăcina unui tufiş, zări un chip schimonosit de groază şi privirea teribilă a unor ochi larg deschişi, de un albastru spălăcit. Se opri; inima începu să-i bată cu putere. Se aplecă încet, însă tresări brusc şi se dădu câţiva paşi înapoi: era un cap tăiat. Îşi înfipse degetele în blana lui Lurr.

— Taci, şopti înspăimântat, taci!

Simţea mirosul înţepător al sângelui care încă nu se uscase.

Privi în jur şi hotărî să meargă mai departe. Trecu peste corpul celui ucis, pe care-l descoperi puţin mai încolo; pe zăpada imaculată văzu pete de sânge aburind. Armura şi hainele ce acopereau trupul neînsufleţit erau ale unui soldat roman. O mână strângea un pumnal plin de sânge. Cealaltă, cu palma în sus, întindea spre Valerius degetele mânjite de sânge, într-o grotescă implorare.

Croncănitul neaşteptat al unui corb deasupra copacilor îl făcu să tresară. Continuă să meargă; ocoli cu grijă o stâncă mare, acoperită de muşchi.

Atunci auzi zgomotul metalic al lamelor ce se loveau una de alta şi, ascunzându-se în spatele stejarilor, văzu nişte oameni care se luptau în poieniţa luminată de razele soarelui. Se ascunse după un stejar uriaş, ce părea că susţine întreaga boltă cerească, şi privi scena din faţa lui.

Vreo zece soldaţi romani încercau să se apere de atacul unor războinici celţi, pe ale căror chipuri Valerius citi ura, care făcea ca orice gest al lor să fie fatidic, definitiv. Dincolo de acea ură era amintirea teribilă a satelor devastate şi incendiate de-a lungul

anilor de invincibilele legiuni ale Romei, amintirea masacrelor, când, sub strălucirea însemnelor aurite ale Imperiului, tineri, bătrâni, copii erau luaţi din sate, spânzuraţi de picioare, torturaţi cu lovituri de lance şi arşi de vii, femeile erau violate de soldaţi, iar apoi omorâte – trupurile lor zăceau pe pământ, cu câte o lance înfiptă în pântece.

Ura ce-i însufleţea pe războinicii celţi – a căror memorie nu mai păstra amintirea atrocităţilor comise de gali în Italia sau împotriva oraşelor romane – izvora din violenţa folosită în toate provinciile Galliei şi Germaniei de soldaţii romani, ce aplicau disciplina, dar şi cruzimea celor care au învăţat că popoarele cucerite trebuie supuse prin sânge.

Neobosiţi, galii îşi roteau săbiile deasupra capetelor şi înfigeau pumnalele în trupurile soldaţilor romani. Erau cuprinşi de furia celui care simţise forţa implacabilă a armatei romane, dorinţa ei de cucerire şi de dominaţie. Asemenea unor fiare libere să se răzbune în sfârşit pe cel care le-a capturat, barbarii se luptau mânaţi de voinţa nu doar de a-i ucide pe cuceritori, ci şi de a-i distruge, de a-i face să moară în cel mai îngrozitor mod cu putinţă, de a le face trupurile bucăţi. Lupii, râşii sau urşii luptă la fel atunci când îşi apără vizuinile.

Valerius asista pierdut la încăierare; fu frapat de liniştea cu care se înfruntau oamenii aceia – nu se auzeau strigăte sau plânsete, doar zgomotul armelor. Cel mai înalt dintre celţi, care părea un gigant, tocmai îşi scotea lama din pântecele unui roman ciopârţit, ce se zbătea la pământ.

Soldaţii romani, fără coifuri şi scuturi, înarmaţi doar cu pumnale şi *gladia*, încercau să se apere, tot mai slăbiţi şi palizi. Ochii lor, în care se citeau teama şi oboseala, aveau privirea celui ce cunoaşte demnitatea de a muri cu arma în mână, sub comanda

unui general întotdeauna victorios. Acolo însă, în pădurea aceea, erau singuri şi condamnaţi, cu trupurile rănite, sângerânde.

Paralizat, Valerius asculta zăngănitul armelor, trosnetul oaselor rupte, fâşâitul cărnii membrelor tăiate, care zburau prin aer şi, lăsând în urmă o dâră de sânge, cădeau apoi în zăpadă.

Barbarii loveau cu furie, ţintind sub armură, spre pântece, spre încheieturi, spre picioare. Fiecare lovitură avea o ţintă precisă, fiecare rană provocată era o tăietură pe care nici un medic n-ar fi putut-o vindeca. Soldaţii căzură unul după altul; fură omorâţi cu câte o lovitură de secure în gât. Doar doi, cei mai curajoşi, rezistară încă puţin atacului; înconjuraţi de duşmani, se lipiră cu spatele de trunchiul unui copac, umăr lângă umăr, hotărâţi să-şi dovedească vitejia. O lovitură de sabie tăie faţa unuia dintre ei de la o ureche la cealaltă, descoperindu-i toţi dinţii, într-un rânjet sinistru. Celui de-al doilea îi smulseră armura; gol, căzut în zăpadă, se zbătea, încercând să scape. Scoase un strigăt animalic când lama celtului celui înalt i se afundă în stomac. Gigantul lovi încă o dată, şi capul soldatului fu despărţit de trup, căzând şi rostogolindu-se până la trunchiul în spatele căruia era ascuns Valerius.

Barbarii scoaseră un urlet sălbatic. Strigăte şi hohote de râs umplură văzduhul. Pe corpurile lor aproape goale, Valerius nu observă nici o zgârietură. Făcu repede câţiva paşi înapoi, ţinându-şi respiraţia, după care se întoarse şi, împiedicându-se, simţindu-şi genunchii moi, începu să alerge spre locul unde îşi lăsase calul. Sări peste trupul decapitat, evită privirea capului înfipt în zăpadă, căzu, dar se ridică repede, gâfâind; simţea că plămânii aveau să-i explodeze. Continuă să alerge.

Se opri, epuizat. Privi în jur, încercând să-şi amintească unde îşi lăsase calul. Cuprins de spaimă, se îndepărtase de cărare, iar acum nu mai găsea drumul de întoarcere – doar zăpada neatinsă. Deodată, dintre copaci se ridică un strigăt gutural – un cântec de război celtic sau zgomotul spiritelor infernale care cereau o jertfă de lumină de fiecare dată când un străin se aventura în acele ţinuturi.

Valerius se sprijini cu spatele de trunchiul unui stejar. Lurr era lângă el. Apăsă cu putere capul câinelui, într-o poruncă mută: să rămână nemişcat, să nu mârâie. Lurr se supuse.

Al doilea urlet, apoi al treilea, mai slab, poate mai îndepărtat. Din cauza spaimei, Valerius nu putea să-şi dea seama la ce distanţă se auzea cântecul acela lugubru, dacă se apropia ori se îndepărta. Îşi facu rapid calculul că barbarii nu-l urmăreau, pentru că nu-l văzuseră. Urletul se auzi din nou, mai slab. Semăna cu un tunet îndepărtat.

Dacă ar fi fost atacat de un trib celtic sau de spirite, Valerius ştia că n-ar fi reuşit să se apere în faţa oamenilor, pentru că nu pusese niciodată mâna pe arme şi pentru că avea oroare de ele – nu purta nici măcar un pumnal. Cât despre spiritele acelor păduri, ştia prea bine că unele erau în stare să târască un om sub pământ, dându-l drept hrană înspăimântătoarelor creaturi ale infernului. O invocă pe Velunda, să-l apere ea, vrăjitoarea, preoteasa care vorbea cu spiritele şi ştia să le îmblânzească, aşa cum o făcuse de atâtea ori, salvându-l.

În clipa aceea auzi un şuierat chiar deasupra capului său. Crengile stejarului fremătară, iar zăpada care le acoperea căzu. Valerius zări ceva; copacul parcă însufleţise şi acum întindea un braţ să-l apuce de gât – un spectru infernal înainta spre el. Închise ochii. După o clipă care i se păru nesfârşită, reuşi să-i

deschidă din nou. Privi în sus. Lancea era înfiptă chiar deasupra capului său, vibrând uşor. Celţii. Nu erau spirite – erau celţi. Valerius îi puse din nou mâna pe cap lui Lurr, îndemnându-l să nu reacţioneze, să nu atace.

— *Tarosh!* tună un glas.

Valerius văzu în faţa lui un gigant cu barbă lungă, blondă. Îl recunoscu pe barbarul înalt care mai înainte îl decapitase pe soldatul roman. Uriaşul îl privea cu un rânjet ce se ivea din barba mânjită de sânge. Părul roşcat îi ieşea de sub un coif de fier cu două coame metalice, scurte şi ascuţite.

— *Tarosh!*

Celtul râdea. Îşi şterse gura cu dosul mâinii, îşi privi mâna plină de sânge şi râse din nou, întinzând braţul ai cărui muşchi puternici se desenau sub pielea albă.

Valerius se lăsă să alunece în zăpadă. Cuprins de spaimă, se rezemă cu spatele de trunchiul stejarului, cu mâna pe capul lui Lurr. Cu un gest rapid, războinicul apucă lancea, o smulse din trunchiul copacului şi o înfipse în pământ, ţinând-o strâns, în timp ce cu mâna cealaltă agita scutul rotund, făcut din bucăţi de lemn paralele, cu ţinte metalice pe margine. Pe scutul de lemn era o cruce albă, în jurul căreia se vedeau picături de sânge uscat. Tot de sânge era plină şi daga ce-i atârna la centură.

De sus, celtul se uita la Valerius. Ca să-şi scuture zăpada de pe umeri, trecu scutul peste blana pe care două curele de piele – una peste piept şi alta în talie – o ţineau lipită de trup. Făcu câţiva paşi, fară să bage de seamă zăpada care i se topea pe braţe şi pe coapsele goale. În spatele lui, răsăriţi parcă din pământ, veneau ceilalţi războinici. Încălţările lor de blană lăsau urme mari pe zăpadă.

Lurr îşi dezveli colţii, mârâind, dar se linişti repede, la atingerea mâinii lui Valerius. Războinicul râse, arătându-le celorlalţi animalul acela care semăna cu un lup, dar care era mai supus decât oricare alt câine.

— *Tarosh?*

Valerius reuşi să se ridice în picioare. Nu mai era aşa de înspăimântat şi îşi recăpătase puterile şi glasul. Ştia diferitele limbi ale celţilor, din Gallia apuseană până în Pannonia răsăriteană, aşa cum le ştia şi pe cele ale germanilor şi ale populaţiilor întâlnite în lungile lui călătorii ca medic şi vânzător de plante de leac. Îşi şterse din minte scena luptei la care asistase mai înainte. „Trebuie să mă salvez”, îşi spuse.

— Tu eşti Tarosh?

Vocea îi era nesigură. Îşi drese glasul şi începu să vorbească mai tare.

— Eu sunt Valerius. Nu sunt înarmat. Nu am nici măcar un pumnal. Eu nu folosesc arme. Am venit aici în căutarea lui Julius Civilis.

Rămase sprijinit de trunchi, cu mâna pe capul lui Lurr.

— Julius Civilis, celtul. Regele batavilor.

— Gul? întrebă uimit celtul. Gul Sevil?

— Gul, da... Julius, cum îi spun romanii. Îl cunosc, îmi este prieten...

Adăugă că îl îngrijise pe Julius Civilis când acesta fusese rănit grav la piept în bătălia de pe Meno şi că îi salvase viaţa, însă nu şi ochiul stâng, zdrobit de o lovitură de pumnal... mai ştia şi despre cicatricele de pe spatele lui Julius, făcute, după câte se spunea, de ghearele unui balaur, pe care Julius îl străpunsese cu lancea şi-l ucisese. Şi o cunoştea pe Velunda, preoteasa, sora lui Julius. Spuse că ştia privirea ei. Nu mai adăugă altceva.

Celtul râse – râseră şi ceilalţi împreună cu el şi veniră în jurul său, bătându-l cu putere pe spate. Arătară cu lăncile înspre apus şi, într-o învălmăşeală de glasuri, îi explicară că acum Julius Civilis se afla dincolo de pădurile acelea, mai aproape de Rhenus, la multe zile şi nopţi de mers. La puţin timp după ce se întorsese liber de la Roma, fusese acuzat că participase la uciderea guvernatorului Germaniei Inferior, dar reuşise să-şi dovedească nevinovăţia şi se întorsese la ai lui.

Deodată, Tarosh dădu drumul lăncii şi îl apucă pe Valerius de braţ. Îl examină lung, din cap până-n picioare. Îi observă silueta zveltă sub veşmântul scurt de blană, umerii laţi, puternici, îi privi atent chipul. Când întâlni privirea lui Valerius, zâmbetul îi dispăru.

— Eşti un om care se teme, zise încruntat.

— Eu sunt medic, ţi-am mai spus... Sunt un om care vindecă... Un om care vindecă bolile şi rănile.

Valerius se eliberă din strânsoare şi îi arătă săculeţul pe care îl purta la gât. Îl deschise şi îi arătă lui Tarosh conţinutul.

— Aici am tot ce-mi trebuie ca să vindec.

Închise săculeţul.

— Eu nu port arme. Nu ştiu să lupt.

— Tu nu eşti roman.

— M-am născut în Gallia, în apropiere de Iblosa. Ni s-a acordat cetăţenia romană, după cum ştii.

Privea mâna ridicată a celtului şi şi-o imagina în jurul gâtului său, strângându-l până când avea să-şi piardă suflarea. Sau poate că barbarul avea să-i taie şi lui capul cu daga cu care îi decapitase pe cei doi soldaţi.

Tarosh şovăi o clipă, apoi, cu un gest hotărât, îşi duse mâna la şold şi scotoci sub haină. În clipa următoare, un jet de urină coloră zăpada în galben. În

acel gest, Valerius recunoscu uşurat semnul de bun venit.

Seara, cu puţin înainte de asfinţit, în satul celt înconjurat de păduri, unde era cu neputinţă să ajungi dacă nu cunoşteai locurile, Valerius, Tarosh şi ceilalţi războinici fură întâmpinaţi de bărbaţi, femei şi copii. Toţi se adunară în jurul lor, vociferând veseli. În coliba lui Tarosh – solidă, din lemn, cu o latură ocupată în întregime de rufele puse la uscat –, câteva femei blonde, robuste îl înconjurară râzând pe Valerius când acesta intră într-o cadă şi-i turnară apă caldă, să se spele. Îi frecară trupul cu perii din licheni, până când considerară că oaspetele – sacru pentru triburile acelea – era perfect curat, din cap până în picioare.

Focurile luminau noaptea, iar din cămine răzbătea aroma cărnii fripte şi a supelor de zarzavat.

Aşezat lângă Tarosh, la masa rotundă la care stăteau o mulţime de bărbaţi şi femei, Valerius urmărea discuţiile care se încrucişau şi se amestecau, pentru că toţi vorbeau tare, acoperindu-se unul pe altul. Preamăreau curajul şi neînfricarea lui Julius Civilis, batavul pe care toţi germanii şi toţi celţii, cu excepţia trădătorilor, îl iubeau pentru că se opusese romanilor. Vorbeau despre prizonieratul lui Julius la Roma, unde fusese dus la porunca lui Nero, care-i ucisese fratele. Nu se spuse nimic despre acuzaţia de omor care pusese din nou în pericol libertatea regelui batavilor. Se vorbi în schimb despre Galba, noul împărat ales de legiunile din Hispania, care era prietenul celţilor şi îl eliberase pe Julius pentru ca acesta să se poată întoarce în patria sa.

Abia la sfârşitul cinei, când toţi, bărbaţi şi femei, se ameţiseră cu băutura pe care o obţineau din fermentarea grâului, Valerius îi vorbi lui Tarosh, care îşi tot trecea degetele groase în jurul gâtului ca de

taur, jucându-se cu un colier de aur format din trei şerpi împletiţi.

— Coiful acela...

Valerius luă cupa pe care i-o oferea Tarosh.

— Ştii...

— Da...

— L-am văzut în vârful parului, lângă albia torentului. Am văzut şi sângele. Coiful e roman, cred eu. Vrei să-mi spui ce s-a întâmplat? S-au ivit deja zorii, iar eu mâine îmi voi continua călătoria... După cum ai văzut, nu sunt curajos şi aş vrea să ştiu ce mă aşteaptă în ţinuturile pe care le am de străbătut. Dacă vrei să-mi zici... Nu voi spune un cuvânt nimănui.

— O să-ţi zic.

Tarosh se aplecă spre Valerius şi îi vorbi îndelung la ureche.

Când Valerius părăsi satul, ştia de ce soldaţii romani se luptaseră cu celţii. Ştia de ce se aflau pe pământurile acelea.

2

Valerius merse câteva mile prin pădure, trecu prin luminişuri pline de zăpadă şi îşi mână calul de-a lungul albiilor torenţilor. Străbătu două coline şi merse pe lângă un lac cu malurile îngheţate.

Când ajunse într-un sat, se opri la tavernă. Mâncă singur, într-un colţ, ascultând glasurile negustorilor care umpleau încăperea. În cele din urmă se duse în grajd şi se întinse pe o grămadă de paie. Învelit cu o pătură, avându-l pe Lurr la picioare, se gândi că, încă o dată, datora cunoştinţelor sale de medicină faptul că îşi găsise un culcuş. Proprietarul îi îngăduise să stea acolo deoarece îi dăduse un leac împotriva inflamaţiei ochilor.

Se gândi la Velunda. Cât timp trecuse de când o ţinuse în braţe, sub aceeaşi pătură? Sau în iarbă, vara...

Velunda – sora regelui batavilor, preoteasă şi vrăjitoare – cunoştea toate tainele şi vrăjile, ştia să devină o prezenţă perceptibilă, urmându-l oriunde s-ar fi dus. Valerius o văzu alături de el, ca în atâtea alte nopţi, goală, cu părul lung unduindu-se la cea mai mică mişcare şi privirea profundă care îi aprindea dorinţa. Îi mângâie cu înfrigurare trupul, sânii, şoldurile, chipul, îmbrăţişând-o delicat, vrând parcă să se agaţe de ea sau să o împiedice să dispară. O fericire intensă puse stăpânire pe el, până când ea rupse vraja şi plecă.

Vizitele Velundei erau prea scurte pentru a-i alina dorinţa sau nostalgia. Valerius îşi înfundă faţa în pătura ce păstra încă parfumul ei.

Se trezi brusc şi ascultă cu atenţie. Auzi doar rumegatul vacilor în fundul grajdului şi plânsul cucuvelelor afară. În locul acela era ceva care-l neliniştea. Nu îndrăzni să se mişte, având tot mai clar senzaţia unei primejdii.

Mai era cineva cu el în grajd, ştia cu siguranţă. Şi totuşi, câinele nu mârâise. Valerius întredeschise ochii. Era întuneric; razele lunii pătrundeau printr-o crăpătură a uşii, răsfrângându-se pe pietrele de jos.

„Nu-l omorî.” Din nou cuvintele acelea – poate erau o frântură de vis, dar poate că fuseseră rostite în şoaptă. Îi păru rău că nu avea curajul lui Julius Civilis, batavul care punea repede mâna pe sabie şi îndrăznise să înfrunte armata romană, reuşind să-i scape lui Nero.

Valerius ridică privirea. Câinele nu mai era la picioarele lui. Dispăruse. Inima începu să-i bată nebuneşte. Încercă să-şi controleze respiraţia. Îşi zise

că somnul – chiar şi simulat – l-ar fi salvat de o lovitură de cuţit. Regretă că nu avea firea curajoasă a fratelui său, Antonius Primus, care fusese întotdeauna soldat, iar acum era tribun în Legiunea a şaptea *Galbiana*, în Pannonia; el nu fusese niciodată cuprins de teamă, iar curajul său devenise legendar printre soldaţi.

O mână îngheţată îi acoperi gura.

— Dacă nu taci, eşti mort. Am un pumnal.

Valerius îi simţi vârful împungându-i gâtul.

— Fă cum îţi spun.

Cu o smucitură, omul din spatele său îl făcu să se ridice. Lui Valerius i se păru că zăreşte o siluetă zveltă dispărând în întuneric, în fundul grajdului.

Ajunse afară, în lumina lunii, strângându-şi săculeţul la piept, cu pumnalul atingându-i şoldul şi prins de după umeri de agresor, care-i îndruma paşii. Nimeni n-ar fi băgat de seamă ceva neobişnuit la cei doi bărbaţi. Traversau drumul, îndreptându-se spre uliţele înguste ale satului, ca doi prieteni care se sprijină unul pe altul după o beţie.

— Aici.

Bărbatul îl îmbrânci spre o uşă. Intrară. Bărbatul închise repede uşa în spatele său, îl împinse pe Valerius la perete şi-i puse pumnalul la gât.

— Din clipa asta să-ţi ţii gura. Pentru totdeauna. Altfel...

Agită pumnalul.

— Ne-am înţeles?

— Spune-mi un lucru...

Valerius simţea sudoarea curgându-i pe spate.

— Un singur lucru... Unde-i câinele meu?

— O să-l primeşti înapoi când va veni vremea.

Bărbatul îl prinse de braţ şi îl duse în partea cealaltă a încăperii cu tavanul jos, făcut din bârne de lemn. În cămin, focul abia mai pâlpâia.

— E al tău. Salvează-l, zise bărbatul împingându-l pe Valerius. Grăbeşte-te.

Pe o băncuţă sprijinită de perete era întins un tânăr. Ţinea ochii închişi. Chipul îi era crispat de durere şi respira greu. Valerius observă petele închise la culoare de pe veşmântul rupt – era sânge uscat. Trupul său răspândea un miros înţepător, de sânge şi sudoare. Era mirosul celui care luptase ca să supravieţuiască, al celui care se află la un pas de moarte. Mirosul fricii, se gândi Valerius.

— Pentru el m-ai...?

— Da, pentru el. Am aflat că eşti medic. Grăbeşte-te.

Rănitul se mişcă şi gemu.

— Moare?

— Luminează aici.

Valerius îndepărtă cu grijă veşmintele rănitului. Celălalt bărbat aprinse un opaiţ şi-i lumină chipul chinuit şi slăbit, acoperit de o barbă neîngrijită.

Valerius se aplecă deasupra tânărului şi îl pipăi din cap până-n picioare. Observă repede rănile. Văzu cicatricele de pe piept, de pe şolduri şi de pe coapse.

Se aplecă din nou deasupra lui şi îi ascultă bătăile inimii. Îi apucă încheieturile puternice, căutând pulsaţia venelor. Urmări ritmul respiraţiei.

— Nu moare.

Privi în jur. Luă o mână de cenuşă dintr-un vas aflat lângă cămin, îşi frecă mâinile cu ea, apoi le clăti într-un vas cu apă.

— E un bărbat puternic, dar starea lui e gravă. A pierdut mult sânge. Fă din nou focul şi încălzeşte nişte apă. Ai grijă ca focul să fie mare. Nu vezi că tremură de frig?

Cuvintele care-i ieşeau de pe buze sunau ca nişte porunci.

— Adu-mi cârpe curate.

Nu-i mai era teamă. Mâinile lui delicate se mişcau hotărât. Deschise traista şi scoase din ea o legătură pe care o puse pe masă, în faţa focului; apoi alinie mai multe flacoane, borcănaşe, săculeţi din pânză şi din piele şi instrumentele tipice profesiei sale. Scoase dintr-un săculeţ o mână de frunze uscate, ceru un vas, le mărunţi şi turnă peste ele apă caldă.

— Mai întâi să punem capăt durerii.

Dintr-un flacon adăugă câteva picături, pe care le numără cu grijă. Turnă încet poţiunea printre buzele uscate ale rănitului. Se aplecă să-i observe chipul. Trăsăturile crispate din cauza durerii se relaxară. „Acum pot să-mi încep treaba”, se gândi.

Nu privi spre fata care se învârtea pe acolo. Nici măcar nu observase când intrase în încăpere. Era gata să se supună poruncii lui, tăcută, rapidă. Bărbatul, aşezat lângă foc, îl urmărea.

— Ai terminat? Ne grăbim.

Valerius continua să spele trupul acela chinuit.

— Crezi că nu mi-am dat seama că e gladiator? Cicatricele acelea sunt de la o luptă în arenă... Iar astea – adăugă, punând o pomadă pe rănile curăţate –, găurile astea au fost făcute de *pilum*... Trebuie să fie foarte abil... A fost atacat de puţin timp, de mai mulţi oameni. S-a salvat, dar n-a reuşit să se ferească întru totul. Nici o rană nu-i mortală. Bărbatul acesta cunoaşte arta luptei şi ştie să se ferească de loviturile ucigaşe.

Celălalt nu răspunse.

— Dar e în afara primejdiei?

Erau primele cuvinte pe care le rostea fata.

— E în afara primejdiei? repetă – apoi adăugă, în şoaptă: Nu-l lăsa să moară.

Valerius ridică deodată capul şi se uită la ea pentru prima oară. Avea vreo douăzeci de ani. Fata îi susţinu privirea.

— Ce-ai spus?

— Trebuie să trăiască, trebuie să se salveze. Nu-l lăsa să moară.

Din nou cuvintele acelea. Valerius încercă să nu le dea importanţă, să alunge neliniştea pe care i-o provocaseră şi acum, când era treaz, vorbele acelea ce-i tulburau somnul de luni de zile. Acum nu trebuia să fie cuprins de neliniște. Trebuia să-şi folosească toată ştiinţa, toată fiinţa ca să învingă moartea. Nu se pricepea la vrăji, nu era Velunda şi nici Proculus, maestrul lui în arta medicinei şi un mag deosebit de puternic.

Îşi facea treaba în liniște, ajutat de fată. Curăţă rănile cu vin amestecat cu ulei – primul pentru prevenirea infectării, iar al doilea, pentru ca pielea rănită să nu se usuce. Folosi multe dintre instrumentele sale de chirurg pentru remedierea rănilor făcute de armele ascuţite. Pe răni presără pulbere de seminţe de papirus – un remediu excelent, ce ajuta cicatrizarea – şi smirnă, zeamă de verigar şi răşină de fistic. Faţa îi era scăldată de sudoare, din cauza luptei îndâijite pe care o dădea împotriva morţii.

Nu se iviseră încă zorii. Valerius bandajă cu grijă toate rănile. Fata îi aduse o pătură de blană şi Valerius o întinse peste trupul gladiatorului. Se aplecă încă o dată să-l privească. Ridică pătura şi îi descoperi picioarele, pe care le masă îndelung, energic, cu un unguent din arnică şi sunătoare, apoi îi masă mâinile şi braţele, fiind tot timpul atent să nu atingă bandajele. În cele din urmă îl înveli pe rănit şi îi observă din nou chipul. Nu mai era crispat, iar respiraţia era profundă, regulată.

— O să se facă bine, nu-i aşa?

Fata se aplecă şi ea să se uite la chipul gladiatorului.

— E mai bine decât înainte.

Valerius îşi adună instrumentele chirurgicale şi, aşezându-se în faţa focului, le trecu pe rând prin flăcări. Le puse apoi în săculeţ şi se aşează lângă cămin.

Fata puse lângă el o cană cu vin şi o bucată de pâine de orz, apoi se duse repede lângă rănit, şoptindu-i cuvinte pe care doar el putea să le audă. În încăperea cufundată în liniştea nopţii se auzeau doar trosnetul focului şi glasul acela şoptit. Trosnetul şi şoaptele se amestecau, devenind un singur sunet ce alina oboseala lui Valerius.

— Dacă vrei să dormi…

Bărbatul făcu semn spre o grămadă de paie aflată în partea opusă a încăperii. Valerius nu se clinti. Nu dormea niciodată după ce acorda îngrijiri cuiva, fiindcă ştia că veghea lui înlesnea calea spre vindecare a celuilalt. Dacă veghea, putea convinge Moartea să plece în altă parte. Îşi aminti cuvintele lui Proculus, maestrul său: numai cine ştie să împartă cu bolnavul energiile sale vitale şi ştie să se dăruiască într-atât încât să simtă suferinţa celuilalt poate vindeca.

Orele treceau încet în coliba sărăcăcioasă, curată, făcută din trunchiuri de copaci ale căror găuri erau astupate cu catran. Se cunoştea mâna femeii în mănunchiurile de flori uscate de lângă cămin şi în cele de ierburi în care Valerius recunoscu câteva plante medicinale şi vâscul. Aruncă o privire spre fata care, ca şi el, veghea lângă gladiator, continuând să-i şoptească lucruri pe care el nu le auzea. Sau, poate, şoptea o rugăciune către zei.

Valerius se ridică pentru a mai turna câteva picături din poţiunea lui în gura bolnavului. Îi atinse fruntea, mâinile, picioarele.

— Ce-i asta?

Fata urmărea curioasă fiecare mişcare a lui Valerius.

— Teriac... şi încă ceva, şi sunătoare. Sunătoarea aduce lumina, ştii?

— Nu. Dar ştiu alte lucruri care aduc lumina.

În clipa aceea rănitul deschise ochii. Îi aruncă lui Valerius o privire ce părea că vine de departe. Îşi încruntă uşor fruntea.

— El are grijă de tine, zise fata, punându-i mâna pe frunte. Stai liniştit, te-a vindecat... O să trăieşti.

Rănitul continua să-l fixeze pe Valerius.

— Gladiator... tu...

Valerius clătină din cap.

— Nu sunt gladiator. Sunt cel care vindecă.

— Gladiator... Tu eşti gladiator...

Tânărul îi adresă lui Valerius zâmbetul celui care, aflat în afara legilor spaţiului şi timpului, rătăceşte de-a lungul graniţei incerte dintre viaţă şi moarte. În clipele acelea putem citi destinul celorlalţi.

— Sunt medic, nu gladiator!

Cuprins brusc de mânie, Valerius apucă braţul tânărului şi-l strânse cu putere, ca să-l readucă pe tărâmul vieţii.

— Te-am vindecat! M-ai auzit?

— Da.

Tânărul ridică uşor o mână.

— M-ai salvat... Am înţeles... Trăiesc...

Lăsă mâna să cadă şi adormi pe dată. Valerius îi masă din nou mâinile şi picioarele, încercând să alunge mânia care-l cuprinsese brusc. De ce se supărase aşa de tare când celălalt îi spusese că e gladiator?

Termină masajul când se simţi din nou calm. Îşi puse capul pe pieptul bolnavului, ascultând bătăile inimii.

— Se va face bine. E salvat.

Bărbatul şi fata schimbară o privire.

Valerius se întoarse lângă foc, istovit. Urmări cu privirea dansul scânteilor. Învinsese încă o dată – Moartea, duşmana lui dintotdeauna, era departe.

Acum se putea gândi, în sfârşit, la cuvintele pe care i le şoptise la ureche Tarosh în timpul cinei, la masa încărcată de carne de vânat şi lapte prins. Se gândi la coiful din parul înfipt în pământ, revăzu dâra de sânge pe zăpadă. Erau soldaţi romani, îi spunea Tarosh, un pluton de zece oameni care, pe neaşteptate, îi înconjuraseră pe Tarosh şi pe oamenii lui în pădure, cerându-le să-i ducă în satul celt ca să-l percheziţioneze. Tarosh aflase că, din porunca guvernatorului Germaniei Inferior, acei soldaţi urmăreau un bărbat, un gladiator care fugise din Colonia Agrippinensium, aflată la câteva mile distanţă. Era gladiatorul preferat al lui Vitellius, campionul său, şi poruncise să-i fie adus neapărat înapoi.

Dar nu toţi soldaţii romani fuseseră ucişi în înfruntarea cu celţii. Unii reuşiseră să fugă şi aveau să reînceapă urmărirea gladiatorului. În legătură cu asta – oftă Valerius – nu exista nici o îndoială. Şi probabil că nu erau departe.

— Îmi vreau câinele înapoi.

Luă câteva înghiţituri de vin. Acum se grăbea să plece. Ştia ce soartă urma să aibă cel care ajuta un gladiator urmărit, cel care îl îngrijise, îi vindecase rănile, îl pusese din nou pe picioare ca să poată fugi, în loc să-l denunţe autorităţilor satului. Voia să plece cât mai repede – era nerăbdător să-şi continue călătoria şi să ajungă în satele lui Julius Civilis. Velunda avea să-l întâmpine râzând, cu vântul jucându-i-se prin păr şi fluturându-i veşmântul alb tivit cu purpură. Dorul de ea îi strânse stomacul.

— Voi rămâne aici cel târziu până mâine seară, să am grijă de el.

Calculă rapid că, pentru a ajunge în sat, romanii aveau nevoie de cel puţin trei zile. Nu puteau veni mai repede, deoarece erau şase şi aveau doar trei cai. Ceilalţi cai fuseseră prinşi de Tarosh şi ai săi.

— Mâine seară, când voi fi sigur că el – Valerius arătă spre rănit – nu mai are nevoie de mine, voi pleca.

Muşcă din pâine şi începu să mestece încet, ca unul care ştie ce înseamnă foamea.

— Nu voi spune nimănui despre el. Ai cuvântul meu. E limpede că gladiatorul tău a fugit... Aproape nici un gladiator nu poate să fugă de la *Ludi*, şi sunt uimit că prietenul tău a reuşit. Nu voi spune nimănui că am fost aici şi voi uita că am vindecat pe cineva. Uită şi tu. Sfatul meu este însă să-l duci de aici înainte să treacă trei zile.

Soldaţii aveau să scotocească satul, apoi să rechiziţioneze nişte cai pentru a-şi continua urmărirea.

— Caută un alt adăpost – cel mai bine în pădure. Soldaţii romani nu ştiu de glumă... Cu siguranţă sunt pe urmele lui – şi, din câte ştiu eu, nu au dat greş vreodată. Dacă îl prind, s-a zis cu el.

Nu-i dezvălui ce aflase de la Tarosh. Promisese să păstreze secretul.

— E fratele meu.

Bărbatul îl privi pe Valerius pe sub sprâncenele negre.

— Fratele meu... Era un băieţandru când l-au luat perceptorii. Eu şi alţi oameni din sat nu aveam bani să plătim dările. Atunci romanii au luat băieţii tineri şi i-au vândut ca sclavi. Unii au fost vânduţi a doua oară... şi au ajuns în arenă, ca el.

— Ştiu povestea. Am un prieten, Salix... Şi el a avut aceeaşi soartă. A fost luat de perceptori, iar acum e gladiator. Numai că el nu a fugit. El luptă. Peste câţiva ani va fi din nou liber. Este curajos. E invincibil.

— Fratele meu nu e laş... Dar nu mai putea.

Bărbatul arătă spre fata care ieşea din încăpere, dându-i de înţeles lui Valerius că ea era vinovată de fuga gladiatorului.

Fata se întoarse imediat. Încerca să-l ţină pe Lurr de zgardă, însă câinele scăpă, nebun de bucurie, şi alergă spre Valerius, scheunând.

— Dar cum aţi făcut...?

Valerius încerca să-l liniştească pe Lurr. Îl bătea drăgăstos pe spate, fericit să-l vadă din nou alături de el.

— Cum se apropie cineva, Lurr începe să mârâie. Cum l-aţi luat din grajd? N-am auzit nimic. Nici un străin nu se poate apropia de noi.

Bărbatul arătă spre fată.

— Tu? întrebă Valerius, uimit. Cum ai făcut? Dormea lângă mine... Şi cum se apropie cineva...

Fata se aplecă să aţâţe focul.

— Am aflat că la tavernă a sosit un călător... Un medic... Oamenii spuneau că eşti foarte priceput. Nimeni nu trebuia să-şi dea seama că aveam nevoie de tine. Nimeni nu ştie – se uită spre gladiatorul adormit – că el se ascunde aici.

— Da, dar câinele? Cum ai reuşit să-l iei de-acolo? insistă Valerius. N-a mârâit, nu m-a trezit...

— Am reuşit.

Se întoarse lângă rănit şi-i puse mâna pe frunte. Rămase aşa, uşor aplecată deasupra lui. Toate gesturile ei exprimau un devotament profund. Valerius nu mai întrebă nimic.

În liniştea încăperii se auzea doar trosnetul focului. Umbre lungi dansau pe pereţi. Valerius continua să mestece încet pâinea şi îl observa pe bărbatul aşezat în faţa lui. Se uită la mâinile lui mari, care se odihneau pe genunchi.

— Eşti olar?

— Cum ţi-ai dat seama?

— După mâini...

— Da – celălalt îşi privi mâinile. Sunt olar... Lutul ţi se lipeşte de unghii, de piele... Muncesc la cuptoare; stăpânul ne plăteşte foarte puţin. Şi totuşi, îşi vinde vasele chiar şi la Roma. E bogat, adăugă cu ranchiună. Dar măcar nu sunt sclav.

Valerius rupse o bucată de pâine şi i-o întinse lui Lurr. Bărbatul văzu gestul lui şi se încruntă.

— Pâine... Eu nu dau pâinea animalelor!

— Eu împart totul cu el.

Valerius se revăzu pe sine şi pe Velunda în pădure, în ziua aceea de demult, aplecaţi deasupra puiului de lup. Ea îl învăţase cum să scoată din şoldul animalului săgeata care-l străpunsese şi cum să vindece rana. Când Valerius hotărâse să plece la Roma, Velunda şoptise ceva la urechea lui Lurr. Din clipa aceea, Lurr îi stătuse mereu alături.

— Spui că e câine, dar mie îmi pare lup. Mi se pare lup pe de-a-ntregul. Ai putut să domesticeşti un lup? Cum ai reuşit?

— Am reuşit.

Valerius se uită spre fată. Ea se întoarse şi îi aruncă o privire lungă, ostilă.

— L-am salvat, nu? Ce mai vrei de la mine? întrebă Valerius arătând spre gladiator, apoi se întinse.

— Trebuie să-l vindeci complet. Repede.

— Sunt medic. Dacă vrei magie, caută pe altcineva. Încă nu am învăţat să însănătoşesc un om doar cu atingerea mâinilor.

3

Noaptea se scurgea încet. Din când în când, Valerius se ridica să asculte bătăile inimii gladiatorului, sub privirile atente ale fetei, apoi se întorcea la locul lui.

— Când ai spus că pleci? Mâine seară? întrebă fata.

Veni lângă Valerius.

— Mâine seară. Mă îndrept spre miazănoapte.

— Va veni cu tine.

— Cine?

— Gladiatorul. Îl iei cu tine.

— Eu?

Valerius era surprins de cererea fetei. Se vedea urmărit de soldaţii romani şi ucis în zăpadă.

— Ce-i în capul vostru? Eu n-am nici o legătură cu povestea asta. Nu iau cu mine un om în starea lui. N-o să duc cu mine în pădure un gladiator fugit, ca să-i atrag pe urmăritorii lui. N-o să-mi risc pielea – şi nici pe a lui, m-ai auzit?

Se întoarse spre fată, fără să bage de seamă că bărbatul se ridicase şi ieşise în grabă.

— Şi apoi – Valerius se străduia să-şi recapete calmul –, încă nu se poate mişca.

— Eşti medic. Iar el trebuie să fugă, să se ascundă... Numai tu poţi să-l ajuţi, fiindcă, dacă se va simţi rău, tu ştii cum să-l îngrijeşti.

— Sunt medic, după cum ai spus. Nu sunt făcut pentru fugi şi urmăriri.

— Ştiu că ai un cal – fata se aşează în faţa lui Valerius. E în grajdul unde te-ai culcat. Acum, fratele lui – arătă spre uşă – s-a dus să-l ia şi îl duce la marginea pădurii, lângă lac. Acolo va fi un alt cal, un animal frumos, puternic. Veţi pleca împreună.

— Nu.

Ca şi cum ar fi primit o poruncă, Lurr se ridică, se îndreptă repede spre uşă şi se întoarse spre Valerius, care se ridicase în picioare, luându-şi săculeţul.

— Nimeni nu se atinge de calul meu!

Imediat însă fata se agăţă de braţul lui şi-l strânse cu furie.

— Nu pleci de-aici! Te omor dacă pleci! Îţi înfig pumnalul în spate!

Nu reuşi să scape din strânsoarea ei şi nu voia să lupte cu o femeie – de altfel, nu luptase nici cu vreun bărbat. Se întoarse lângă foc.

— Eşti nebună! îi spuse.

Fata rămase indiferentă.

— N-o să-l iau cu mine, încearcă să înţelegi. Nu sunt un războinic, abia pot să mă apăr pe mine... iar dacă n-ar fi Lurr – mângâie câinele, care se întinsese din nou la picioarele sale –, nu cred că aş avea curajul să străbat pădurile astea. Un om ca mine nu poate apăra un fugar, înţelegi?

— Eşti laş?

— Poate.

Era obişnuit să i se spună că e laş; nu era ca Antonius Primus, fratele său cel curajos, care dispreţuia primejdiile cel puţin la fel de mult ca Julius Civilis. Antonius era neînfricat în bătălie, imbatabil în luptele corp la corp şi mândru că devenise cetăţean al Romei – el, care era gal prin naştere – şi că facea parte din armata Imperiului.

— L-ai scăpat de la moarte, scapă-l şi de urmăritori. Şi ei sunt moartea. Îl vor ucide, pentru că vor veni cu siguranţă să-l caute aici.

— N-o să reuşeşti să mă convingi.

— Vrei să te implor?

— Nu ţi-ar ajuta la nimic.

— Nu am bani să-ţi plătesc.

— Nu mă poţi cumpăra cu bani, zâmbi Valerius. Spre norocul meu.

— Dar l-ai salvat! Cum poţi îngădui să fie prins, torturat şi ucis?

Glasul îi tremura.

— Mă vor prinde, tortura şi ucide şi pe mine, dacă îl ajut să fugă, replică Valerius. Şi asta e destul ca să refuz să-l iau cu mine.

Fata îşi acoperi faţa cu mâinile.

— Nici lacrimile nu-s de ajutor.

Valerius îi privi mâinile tinere, dar aspre şi pline de bătături, mâini de ţesătoare. Umerii îi erau înguşti, ca la subnutriţi. Încă o dată se întrebă ce însemna Imperiul Roman, pentru gloria căruia fratele său Antonius îşi dedicase viaţa, dacă în provincii populaţia era chinuită, copleşită de birurile impuse de guvernatori în vreme de pace şi jefuită de soldaţi în vreme de război.

Focul stătea să se stingă.

— Nici lacrimile nu-s de ajutor, oftă Valerius.

Îl înspăimânta perspectiva de a-l lua cu el pe gladiator, atât de grav rănit. „Frica mă face să fiu nemilos”, se gândi. Ea îşi coborî mâinile.

— Şi dacă ar fi Salix?

Auzind numele acela, câinele înălţă capul.

— Salix? întrebă uimit Valerius. Ce ştii tu despre Salix?

— Ai vorbit mai înainte despre el aici, în faţa focului... Îţi aduci aminte? Te-am auzit. Dacă acolo, în

locul lui, ar fi Salix? E prietenul tău... L-ai părăsi dacă ai şti că a fugit şi este urmărit, că rămâne aici şi că, mai devreme sau mai târziu, va fi ucis?

— El nu e Salix.

— Dar ar putea fi.

Valerius nu fu în stare să răspundă. Ca să scape de privirea fetei, se întinse pe grămada de paie. Lurr îl urmă şi se încolăci alături de el.

— Trebuie să dorm.

Valerius îşi puse capul pe braţe. Salix, se gândi, prietenul meu, prietenul meu drag. Ruşinea de demult făcu să-i ardă obrajii, chiar dacă trecuseră atâţia ani. Într-o zi, din frică, din laşitate, el, Valerius, nu mişcase un deget ca să-l salveze pe Salix de la moarte. Privise doar. Salix reuşise să se salveze, dar singur. Fiind generos, nu-i reproşase laşitatea şi nu-l lipsise de prietenia lui. De atunci Valerius trăia cu vina aceea tainică, imposibil de şters, care continua să-i chinuie conştiinţa.

Îl fulgeră un gând: locul în care se afla era predestinat. Zeul întâmplării îl adusese în coliba aceea ca să scape în sfârşit de ruşine. În destinul pe care zeii îl ţesuseră pentru el se deschidea acum un drum nou. Dar trebuia să aleagă.

— Bine, spuse, aruncându-i o privire scurtă fetei – inima îi bătea cu putere. Bine. Am să-l iau cu mine pe gladiatorul tău. O să-l iau cu mine, dacă asta îl poate salva.

Se simţi deodată uşurat, ca şi cum ar fi pornit pe un drum pe care îl căuta de mult, fără să-l găsească. Zâmbi liniştit, aşteptând ca Velunda să se strecoare lângă el şi să-l îmbrăţişeze, văzută doar de el şi de nimeni altcineva.

„Gladiator”, se gândi. O clipă îşi repetă în minte cuvântul acela, pe care rănitul îl rostise când deschisese ochii şi îl văzuse. „Gladiator... Eu sunt

medic”, îşi spuse. Adormi ţinând-o în braţe pe Velunda.

În noaptea următoare, norii acoperiră luna şi se încălzi.

Ningea în zori, când trei oameni ieşiră dintr-o colibă. Sprijinit de ceilalţi doi, unul dintre ei păşea cu greutate, împleticindu-se.

Un câine care semăna cu un lup mergea înaintea lor pe drumul ce ducea spre terenurile cultivate şi spre pădure. Din când în când se oprea, se întorcea spre cei trei oameni, apoi îşi continua drumul spre dealuri, ca şi cum ar fi ştiut încotro se îndreptau.

Cei trei intrară în pădure fără ca vreun om din sat să-i fi văzut. În curând, zăpada le acoperi urmele.

— Cunoşti drumul? întrebă bărbatul care, împreună cu Valerius, îl sprijinea pe gladiator. Te pot călăuzi până dincolo de dealuri.

— Nu e prima oară când străbat ţinutul ăsta. Ştiu încotro merg.

Privi din nou în urmă.

— Nu suntem urmăriţi.

Bărbatul ducea un sac mare şi pătura de blană; la brâu avea două pumnale.

— Era mai bine dacă plecam mai devreme – aseară, aşa cum am spus. Ai fi avut un avans mai mare.

— Aseară fratele tău nu putea încă să se mişte, răspunse Valerius.

Răsuflarea i se prefăcea în abur în aerul îngheţat.

— Acum, cel puţin, poate sta în picioare.

Fulgii deşi îl orbeau.

— Şi eu aş fi preferat să plecăm aseară.

Înainta cu greu; braţul gladiatorului pe care-l susţinea îi atârna greu ca plumbul pe umăr, însă îl îngrijora mai ales faptul că puteau să-i slăbească

genunchii. Se aştepta să audă dintr-o clipă în alta, în spatele său, glasuri, tropotul cailor care aveau să-i ajungă din urmă pe el şi pe gladiator. Se întorcea mereu, privind în spate. Drumul era pustiu, nu-i urmărea nimeni. Dar îngrijorarea lui creştea. „Or să-mi sucească gâtul ca la pui“, gândi el, oftând. Dacă ar fi ştiut să lupte, să se apere, să ţină o armă în mână...

— Se spune că în păduri sunt bande de celţi – bărbatul se împiedică, dar se ridică imediat, sprijinindu-şi fratele. Se povestesc lucruri îngrozitoare despre ei... Nu ştiu din ce trib fac parte. Am auzit că sunt foarte cruzi...

— Vei fi în siguranţă în sat, stai liniştit – glasul lui Valerius era plin de mânie. Tu şi fata veţi sta la căldură, în faţa focului. Ce anume te îngrijorează? Ai reuşit să mi-l laşi pe fratele tău pe cap... Ai scăpat de povara asta, iar acum nu ai de ce să te mai temi.

— Voiam doar să te previn...

— Eşti foarte amabil! zise Valerius furios. Crezi că n-am înţeles că singurul lucru care te preocupă e să scapi de nenorocitul ăsta, să faci în aşa fel încât să nu fie găsit în casa ta? Abia aştepţi să dispară în pădure.

— Dar eu...

— Taci! Ţine-ţi gura!

Valerius îşi aşează mai bine braţul gladiatorului pe umăr şi-l strânse cu putere.

Drumul mergea acum pe malul lacului, cenuşiu sub zăpada care cădea. Toate culorile din jur erau stinse, iar pământul se confunda cu cerul. Silueta întunecată a lui Lurr apărea şi dispărea după trunchiurile pinilor de pe partea dreaptă a drumului şi în vegetaţia de pe malul lacului, în stânga.

Cei doi cai erau priponiţi sub un mic acoperiş, lângă o îngrăditură. Al lui Valerius, un cal iberic, îşi întoarse capul spre stăpânul său, râcâind pământul cu

copita. Lurr aştepta lângă el, cu gura deschisă şi limba atârnând, dând bucuros din coadă.

— Sprijină-te de asta... Valerius îl împinse uşor pe gladiator spre îngrăditură. Poţi?

— Da...

Era primul cuvânt pe care îl rostea de când se trezise, cu câteva ore înainte de ivirea zorilor. Până atunci nu deschisese gura, nu adresase vreun cuvânt nimănui, nici măcar fetei, care îl ajutase să bea lapte cald şi să mănânce. Nu vorbise nici atunci când fratele său îi spusese că avea să plece imediat şi că medicul urma să-l ajute. Tăcut, îi lăsase să-l îmbrace. Tot tăcut, aşezat lângă foc, urmărise pregătirile de plecare. Când fata îl îmbrăţişase, el, fără să spună un cuvânt, îşi sprijinise îndelung capul pe umărul ei, până când fratele său îl înşfăcase, târându-l spre uşă.

Acum stătea drept, sprijinit de îngrăditură, în timp ce Valerius şi fratele său înşeuau caii. Rămase aşa, privind în pământ pe sub gluga hainei din blană de lup. Valerius veni lângă el şi, mai mult ca să-l încurajeze decât ca să scuture zăpada, începu să-l bată uşor pe spate.

— Curaj. O să reuşim.

Îi aduse calul.

— Te ajutăm să încaleci.

— Vreau să urc singur. Nu mă atingeţi!

Gladiatorul se prinse de coama calului şi, cu greutate, reuşi să se ridice în şa. Fratele său îi puse sacul pe cal, în spate:

— Aici ai de mâncare...

În faţa şeii legă pătura de blană.

— Iar asta-i pentru dormit.

Valerius era deja călare pe calul său. Îi mângâie coama şi se adresă bărbatului:

— Adio. Nu cred că ne vom revedea.

Celălalt se apropie de el în grabă şi, apucând calul de frâu, îi spuse:

— Aşteaptă – îi întinse unul din pumnalele pe care le avea la brâu. Îţi poate fi de folos.

— Eu nu folosesc arme. Nu ştiu să le ţin în mână, nici să le mânuiesc. Şi, mai ales, n-aş fi în stare să ucid.

— O să vezi că eşti în stare, dacă trebuie să-ţi salvezi viaţa.

— Pleacă. Nu vezi cum ninge? Cu cât intrăm mai repede în pădure, cu atât mai bine.

Bărbatul îi întinse pumnalul gladiatorului, care îl luă şi îl vârî în haină.

— Adio, zise bărbatul, însă gladiatorul nu răspunse.

Bărbatul veni lângă Valerius, care pornise deja.

— Aşteaptă.

Apucă din nou frâul calului.

— Ai grijă, îi spuse îngrijorat. Ai grijă... în pădurile astea sunt monştri... spirite rele... Nu ştiu cum o să te aperi. Dar cu asta... – şi scoase din traistă o amuletă... Ia-o, te va apăra de spirite şi, poate, de oameni.

Valerius privi amuleta. Era o piatră plată şi rotundă, cu un şnur de piele. Era mică, albastră ca apele unui izvor sacru ascuns în pădure, unde se spunea că vine Marea Zeiţă. Tulburat, Valerius o strânse în pumn.

— Mai demult, o vrăjitoare care vorbeşte cu spiritele i-a dat amuleta asta soţiei mele. Acum e a ta.

— Ţi-a dat-o Velunda!

Cu inima bătându-i nebuneşte, Valerius ridică amuleta şi privi piatra, observându-i transparenţa: era la fel cu piatra pe care o purta Velunda la gât.

— Da, ea... Vrăjitoarea... Acum e a ta.

„Velunda”, gândi Valerius. Învârti amuleta în mână. Aceea era răsplata pe care o primea de la ea

pentru că hotărâse să-l ajute pe gladiator, pentru că încercase, în sfârşit, să-şi înfrunte temerile? Velunda ştia totul despre el. Îi cunoştea şi laşitatea care îl împiedicase să sară în ajutorul lui Salix. Pe căi misterioase, prin mâinile acelui bărbat, îi trimisese un semn palpabil, aprobându-i alegerea: Valerius nu era doar un om generos şi priceput în arta vindecării, era şi un om capabil să-şi pună viaţa în joc – capabil să rişte.

Intui că era o întorsătură decisivă în viaţa lui, că din clipa aceea începea misiunea care-i fusese desemnată de zei. Nu avea cum să i se sustragă. Nu ştia care era ţinta noului drum al existenţei sale şi care era preţul pe care trebuia să-l plătească pentru a o atinge.

Se înfioră, ca şi cum s-ar fi aflat pe marginea unei prăpăstii pe care ştia că trebuie s-o treacă. Îşi lăsă privirea să rătăcească peste peisajul estompat de fulgii deşi.

Velunda era aproape de el, mai aproape decât în scurtele apariţii nocturne, când venea lângă el să-l sărute. Duse amuleta la buze. Alături, gladiatorul îl privea pe sub gluga de blană. Ochii îi străluceau pe chipul întunecat.

— Pune-o la gât.

Bărbatul făcu un gest de salut şi se îndepărtă în fugă spre sat, grăbit să scape de primejdie, de monştrii, spiritele şi balaurii pădurii, dar, mai ales, de gladiatorul care aducea numai nenorociri.

Valerius îşi petrecu şnurul de piele după gât, vârî amuleta sub haină şi o strânse la piept. Dădu pinteni calului şi, precedat de Lurr, o porni în trap mărunt pe o potecă ce se pierdea printre copaci. Se întoarse. Sub fulgii care cădeau deşi, gladiatorul îl urma, aplecat pe calul său, cu gluga trasă pe ochi.

În spate, atât cât reuşea să vadă, drumul era pustiu. Nu-i urmărea nimeni.

4

— Deci tu eşti noul ajutor de bucătar. Nu oricine ajunge ajutor de bucătar la un personaj de vază ca mine. Ştii că eu, Aulus Vitellius, sunt guvernatorul Germaniei Inferior şi că aici, la Colonia Agrippinensium, sunt considerat mai presus de un suveran?

Băiatul încuviinţă.

Un zâmbet uşor se desena pe buzele groase ale lui Vitellius, pe chipul cu obraji proeminenţi şi maxilare puternice.

— Cum te cheamă?

— Listarius, răspunse repede băiatul.

Broboane de sudoare se adunaseră pe fruntea lui.

— Ţi-e frică? Ţi-e frică de mine?

Vitellius era întins pe un tricliniu din bronz, printre pături de culoarea purpurei şi blănuri. Sprijinindu-şi greoi cotul stâng pe perne, vârî mâna dreaptă într-o cupă şi luă câteva migdale decojite.

— Să nu-mi spui că ţi-e frică de mine.

— E cald aici, răspunse băiatul, trecându-şi mâna peste frunte.

Vitellius făcu un semn şi sclavul care stătea alături de el se grăbi să mai pună nişte lemne în căminul de cărămidă. Băiatul observă curios partea superioară, în formă de con cu bază eliptică, terminată cu un tub de teracotă.

— N-ai mai văzut aşa ceva. Eşti obişnuit cel mult cu vasele cu jăratic – Vitellius arătă spre cămin. L-am făcut aici, la Pretoriu. E la fel cu cel din vila mea de la

Pompei. Dar la Pompei e soare. Aici, în Germania, nu e niciodată destul de cald, şi iarna e insuportabilă.

Vitellius făcu un semn şi sclavul se duse repede la fereastră, dând la o parte draperia grea, de piele. Vitellius privi plictisit fulgii care cădeau.

— Nu degeaba soldaţii noştri ar face orice ca să fie transferaţi la Mediterana.

Sclavul lăsă draperia să cadă, iar Vitellius se apucă din nou să ronţăie migdale şi să bea vin dintr-o cupă din aur cizelat. Îl privi pe băiat pe sub pleoapele umflate.

— Eşti gal?

— Sunt gal.

— Nu-mi plac galii, zise încruntat Vitellius. Cel mai bun gladiator al meu a evadat. Nu ştiu cum a reuşit să fugă de la *Ludi*, aici, în Colonia. Era gladiatorul care ucidea pentru mine. Cel care, pentru mine, aducea sacrificii zeului Marte, vărsând în arenă, în numele meu, sângele adversarilor. Gărzile mele îl urmăresc, dar nu s-au întors încă şi prezicătorii mi-au spus că un gal îl ajută să fugă... Că un gal mă va împiedica să pun mâna pe el... Numele gladiatorului este Titus, dacă vrei să ştii. Şi îl vreau înapoi.

Băiatul îşi împinse bărbia înainte.

— Nu ştiu nimic despre gladiatorul tău, dar îţi aduc aminte că tu mi-ai poruncit să vin să muncesc pentru tine.

Vitellius clătină din cap.

— Un gal care vrea să muncească în bucătăria mea!

Râse ca şi cum ar fi auzit o enormitate. Bătu din palme, şi sclavul îi puse dinainte un platou cu peşti mici, cruzi.

— Ăştia se condimentează cu coriandru şi piper, spuse băiatul arătând spre platou. Şi multă lămâie. M-a învăţat tata. Noi suntem din Lugdunum, iar tata a

fost cel mai mare bucătar în slujba guvernatorului Galliei.

— Crezi că nu mi s-a spus asta? Crezi oare că aş îngădui ca în bucătăria mea să intre un idiot care nu-i în stare nici să jumulească un fazan? Crezi că nu ştiu totul despre tine? Crezi că nu-i supraveghez personal pe cei care-mi pregătesc mâncarea?

— Atunci ştii că sunt foarte priceput în ceea ce fac.

— A, eşti şi îndrăzneţ. Prea tânăr şi prea îndrăzneţ. Asta înseamnă că nu-ţi va fi teamă să inventezi pentru mine mâncăruri extravagante, care să redea viaţa gurii mele. Asta e sarcina bucătarului meu, ştii?

Băiatul strânse buzele, parcă pentru a înăbuşi un răspuns obraznic. Aruncă o privire spre bustul de marmură de lângă tricliniu, ce părea să asiste la discuţie.

— Acela este Nero, spuse Vitellius ridicând cupa. Prietenul meu Nero. Ştii cine e sau eşti mai ignorant decât porcii pe care îi duceai la păscut când erai copil?

— Nero a fost împăratul nostru. A fost ucis anul trecut, în primăvară.

— Fir-ar să fie... Nu a fost ucis, s-a sinucis, obiectă Vitellius cu glas scăzut. Corect?

— Tatăl meu era la Roma atunci. Mi-a povestit că Nero a fost ucis în apropiere de Neapolis... sau la Neapolis – Listarius îşi muta greutatea de pe un picior pe altul, ca un elev nerăbdător să scape de maestru. A fost ucis de servitorul lui.

Vitellius se sprijini în mâinile lui mari şi, cu greu, reuşi să-şi ridice trupul în vârstă de cincizeci de ani, care din cauza mâncării excesive devenise foarte masiv. îl domina pe băiat. Era foarte înalt, şi Listarius

trebui să-şi dea capul pe spate ca să-l poată privi în faţă.

— Şi cine i-a poruncit servitorului să-l ucidă? – Vitellius strângea între degete un peştişor, făcându-l să oscileze în faţa ochilor băiatului. Cine?

— Nu ştiu.

— Aş putea să te zdrobesc cu o lovitură de pumn! exclamă Vitellius.

Băiatul nu se mişcă, dar lăsă capul în jos. Vitellius nu se mai uita la el. Se duse şchiopătând spre bustul lui Nero. Puse cu grijă peştişorul pe marginea piedestalului, cu gesturile celui care pune pe altar ofrandele închinate zeilor.

— Pentru tine, Nero, prietenul meu din adolescenţă, mare luptător, sublim muzician. Pentru tine, fiu al zeilor, ucigaşul mamei tale, iubitor al adulterului – luă peştişorul şi i-l vârî în gură. Cu Poppaea ta am avut şi eu ceva treabă, acum câţiva ani.

Se întoarse spre băiat atât de repede cât îi îngăduia trupul enorm:

— El... El însuşi i-a poruncit servitorului să-l omoare. Iar asta echivalează cu o sinucidere. Ştii să joci zaruri?

Se întoarse şi se trânti din nou pe tricliniu.

— Poftim?

— Te-am întrebat dacă ştii să joci zaruri.

Băiatul scotoci în haină. Întinse pumnul strâns spre Vitellius şi, deschizându-l, îi arătă trei zaruri grosolane făcute din os de oaie.

— Le am pe astea.

— N-o să-ţi displacă, desigur, că ale mele sunt de fildeş.

Râzând, Vitellius puse zarurile sale pe măsuţa joasă pe care sclavul se grăbea să o împingă spre el.

— Pe astea mi le-a dăruit chiar Nero. Era deja împărat, dar încă de mici ne întreceam la zaruri. Nero nu câştiga niciodată. Eu câştigam întotdeauna, pentru că învăţasem de la împăratul Claudius, bâlbâitul ăla fără pic de creier. Cu Nero am rămas însă prieten. Locuiam la Capreae în anii aceia, eu, el, Caligula... Cu Caligula mă întreceam în cursele de care – se bătu cu palma peste şold. Era cât pe ce să-mi pierd un picior.

— Şi Caligula a fost ucis.

— Te-am întrebat eu ceva?

— Nu, dar mi-a spus tata. Tata ştia totul. Caligula a fost ucis, iar Nero a fost şi el ucis.

— Jucam zaruri toţi trei, iar doi au fost omorâţi... Sigur. E adevărat. Ştii că nu m-am gândit niciodată la asta? Vrei să spui că în jocul de zaruri era încă de atunci un destin comun? Asta vrei să spui? – Vitellius continua să agite zarurile, roşu la faţă. Asta? Dacă primilor doi li s-a tăiat gâtul, cum o să sfârşească al treilea, adică eu? Dar nu ştii că eu nu sunt împărat? Ei doi au fost, dar eu... Eu sunt doar guvernatorul Germaniei Inferior. Aici, la Colonia Agrippinensium, în orăşelul ăsta care pute a grăsime şi a bălegar... Împărat e Galba, moşul ăla avar şi gutos... El e împăratul Romei, nu eu!

Mânios, Vitellius înghiţi încă un pumn de migdale.

— Eu n-am spus nimic, şopti băiatul înspăimântat.

Văzuse bărbaţi care comandau armate şi aveau faimă de oameni curajoşi, dar care se închinau servili în faţa lui Vitellius. I se spusese că era foarte puternic şi că punea tâlharii să-i omoare pe cei care nu-i erau pe plac, pentru că aşa se proceda la Roma.

— N-am spus nimic – ridică imediat capul, cu atitudinea mândră a celui care hotărăşte deodată să nu se lase intimidat de nimeni. Eu am vorbit doar despre zaruri; ştiu foarte bine că tu eşti guvernator. Şi

eu am fost în mulţimea care te aclama când ai venit aici, la Colonia, acum o lună.

— Mă aclama – Vitellius râse dispreţuitor. Dar cina pe care mi-aţi pregătit-o aici, la Pretoriu, a fost oribilă. A trebuit să mă duc într-o tavernă ca să-mi potolesc foamea.

— Şi nu acolo m-ai găsit pe mine? În ziua aceea ai avut noroc!

Băiatul agita zarurile.

— Dacă şi când o să pregăteşti noile tale reţete o să rişti aşa cum rişti acum rostind vorbele astea obraznice, o să devii cu adevărat un bucătar nemaipomenit.

Băiatul aruncă zarurile.

— Sunt deja un bucătar nemaipomenit – zâmbi, calculând punctajul. Frumos joc... Dacă nu-ţi iese Venus, câştig eu.

Vitellius amestecă zarurile gânditor, evaluând jocul băiatului.

— Dacă învingi tu, vei lucra pentru mine la bucătărie. Dacă înving eu, înseamnă că eşti un idiot şi voi pune pe unul dintre sclavii mei să-ţi taie gâtul.

— O să pui să-mi taie gâtul? Nu cred...

— Vei muri ca Nero. Dacă el, care era asemenea unui zeu, a murit din cauza unei lovituri de pumnal, poţi muri şi tu, care eşti un nimeni.

— Aruncă zarurile, îl provocă Listarius. Învinge cine câştigă zece jocuri.

Vitellius aruncă zarurile. Pe două dintre ele ieşi Venus.

— Am câştigat, râse Vitellius.

Câştigă de nouă ori. Când vru să ia din nou zarurile, băiatul îl opri:

— Stai! Nu le arunca încă!

Cercetă zarurile, sub privirea batjocoritoare a lui Vitellius. Le lăsă să cadă de mai multe ori pe masă.

— Sunt măsluite. Faţa opusă lui Venus e mai grea. De aceea Venus e atât de binevoitoare cu tine.

— Şi ce dacă? – Vitellius râgâi de câteva ori, mulţumit. Şi ce dacă?

— În tradiţia voastră romană vă este îngăduit să jucaţi şi să faceţi pariuri doar în timpul Satumaliilor. Iar sărbătoarea Satumaliilor s-a terminat acum câteva zile.

— Unui guvernator îi este interzis doar să se revolte împotriva împăratului. Toate celelalte îi sunt îngăduite – nimic nu-i este interzis.

— Nu respecţi regulile?

— Eu fac regulile.

— Ce bucurie ai să joci, dacă ştii mereu cum se va termina jocul? Nu există risc. Eu m-aş plictisi.

Listarius împinse nepăsător zarurile măsluite spre Vitellius, le luă pe ale sale şi le vârî în haină.

— Deci când încep să lucrez cu bucătarul tău? Chiar acum?

— Nu-mi dau seama dacă eşti mai isteţ decât o vulpe sau mai prost decât o oaie.

— Trimite-mă la bucătărie. Înainte să se lase seara îţi voi aduce o mâncare inventată de mine. Crede-mă, Vitellius, n-ai gustat niciodată aşa ceva.

— E dulce sau sărată? – Vitellius îşi trecu degetele peste buzele umede.

— Sărată. Nu-ţi spun altceva. Trebuie să fie o surpriză.

— Spune-mi din ce e...

— Nu – Listarius clătină din cap. Reţeta asta mi-a dat-o tata, iar acum e taina mea.

Vitellius făcu un semn. Sclavul veni repede.

— Ia-l de-aici pe băiatul ăsta, altfel îl sugrum cu mâinile mele.

Luă o înghiţitură de vin, apoi îşi clăti gura cu el. Înghiţi zgomotos.

— Du-l la bucătărie. Din clipa asta munceşte pentru mine.

Listarius dădu să se îndrepte spre uşă.

— Nu-mi mulţumeşti?

Vitellius aruncă cupa spre el. Listarius se feri.

— Când vei gusta din mâncarea mea, tu ai să-mi mulţumeşti mie. Punem pariu?

— Pariu?

Vitellius încremeni. Respira greu, cuprins de mânie, dar şi de poftă. Dacă îşi dădea frâu liber mâniei, băiatul avea să moară, iar el ar fi trebuit să renunţe la plăcerea mâncării. Ca să-şi satisfacă această plăcere – ştia că faima lui de mâncău era mai mare decât cea de luptător –, trebuia să cruţe viaţa băiatului, ba mai mult, să-l lase să muncească în bucătăria lui şi să-l plătească. După privirea lui obraznică, îşi dădea seama că micul gal era în stare să dispară dacă nu-şi primea plata.

— Ia-l de-aici, repede, îi porunci printre dinţi sclavului. Şi spune-le bucătarilor să aibă grijă ca şarpele ăsta să nu-mi otrăvească mâncarea.

— Dacă ţi-aş pune otravă în mâncare, arta mea ar fi mânjită pentru totdeauna – Listarius luă cupa şi o aşeză la locul ei, în faţa lui Vitellius. Şi la nimic, dar la nimic nu ţin mai mult decât la arta mea. Sunt tânăr, dar am învăţat totul de la tatăl meu.

— Şterge-o.

5

Încă mai ningea des când un grup de soldaţi călări intră în curtea micului palat ce se înălţa între zidurile oraşului Colonia Agrippinensium. Dădură ocol întregii curţi, vrând parcă să atragă atenţia asupra lor.

Zgomotul copitelor ajunse până la bucătărie, făcându-l pe Listarius, care tăia nişte praz, să ridice capul. Dădu fuga la fereastră, urmat de Lucilius, al doilea ajutor de bucătar, un tip pirpiriu care se lăuda că gătise pentru însuşi Nero. Listarius trase perdeaua şi privi afară.

— Cine sunt?

Se uita la soldaţii care descălecau, unii dintre ei cu ajutorul gărzilor lui Vitellius. Lucilius îşi împinse înainte nasul ascuţit.

— Îl vezi pe cel cu haina de blană? Îl cunosc... Ăla mare, pe care îl urmează ceilalţi, îl vezi? Acela e Flavius Valens, comandantul Legiunii întâi *Germanica*. Am gătit şi pentru el, pe când era guvernator Capito. Ăia doi se urau, şopti Lucilius, apoi adăugă cu voce tare: Dar pe atunci se făceau mâncăruri simple, de soldaţi: grâu, năut şi ceapă... Munca nu era aşa de grea ca acum. Coborî din nou glasul: Capito era avar şi, când avea oaspeţi, le dădea ce era mai rău.

— Flavius Valens? – bucătarul-şef înălţă capul, uitând o clipă de fazanul prăjit pe care îl ungea cu miere. Ce caută Valens aici?

— Poate că vrea o audienţă la guvernator, zâmbi Lucilius. Dar cine nu ştie că la ora asta guvernatorul doarme?

Bucătarii, ajutoarele lor şi sclavii se îngrămădiră la fereastră. Nu puteau să audă ce le spuneau Valens şi oamenii lui gărzilor acolo, în fundul curţii, dar vedeau gesturile lor agitate.

— Întotdeauna Valens a adus nenorociri, zise bucătarul-şef ştergându-şi degetele cu o cârpă. Am dreptate?

— Întrebaţi-l pe Capito! râse Lucilius. Vreţi să iasă din pământ şi să vă spună cum l-a ucis Valens?

— După mine, Valens e un om curajos – ajutorul de bucătar agită lingura de lemn şi începu să

amestece din nou în cratiţa cu linte. Fratele meu a luptat alături de el împotriva cattilor – şi Valens a făcut bine că l-a eliminat pe Capito... Nu ştiţi că voia să-l trădeze pe împăratul Galba?

— Nu voia să-l trădeze... Era avar, era infam, e adevărat... Dar nu avea nici o intenţie să se răzvrătească împotriva lui Galba – bucătarul-şef ungea din nou fazanul cu miere. Valens este un intrigant. A încercat să-l aţâţe împotriva lui Galba, dar Capito nu a căzut în cursă.

— Atunci de ce l-au ucis? întrebă Listarius.

— Nu înţelegi? L-au ucis ca să nu-i dezvăluie lui Galba că Valens şi ceilalţi îl îndemnaseră să se revolte împreună cu ei, îi explică bucătarul-şef. Nici ei nu s-au răzvrătit... Erau prea izolaţi, nu era bine – bucătarul-şef puse în ciocul fazanului câteva fire de cimbru. Dar Galba nu l-a pedepsit pe nici unul dintre asasini.

— Capito fura aşa cum fură toţi – paharnicul gustă vinul. Ne-a nenorocit cu birurile lui, pe care le băga în buzunar ca să-şi cumpere pământ cine ştie unde. Aşa fac toţi – vărsă vinul într-o cupă decorată cu frunze de viţă. N-am văzut niciodată un om atât de avar... Vă aduceţi aminte că ne plătea din ce în ce mai puţin? De când a venit Vitellius, lucrurile s-au mai schimbat... deşi, după mine, se arată binevoitor ca să atragă armata de partea lui, nu pentru că i-ar păsa de noi. Eu cred că, în taină, visează să devină împărat şi să-l înlăture pe Galba.

— Dar cine era Capito? îl întrebă în şoaptă Listarius pe Lucilius.

— Era guvernator aici, în Colonia, înainte de Vitellius. Se spune că i s-a opus lui Galba atunci când acesta a fost ales de legiunile din Hispania. Se mai spune că Flavius Valens a corupt doi dintre ofiţerii săi ca să-l ucidă. Apoi Valens a încercat să-l acuze de omor pe regele batavilor, Julius Civilis.

În bucătăria enormă, mirosind a mirodenii, bucătarii, paharnicul şi sclavii se întorseseră la mese şi la cratiţele aburinde. Listarius termină de tăiat prazul şi puse pe foc o cratiţă de cupru în care aşează coastele de porc şi picioarele de iepure pe care le preparase mai înainte. Adăugă prazul, indiferent la privirile curioase cu care bucătarul-şef îi urmărea mişcările. Trase cu urechea la discuţia celorlalţi.

— Eu sunt mulţumit că Galba e împăratul nostru. Va reinstaura ordinea la Roma – paharnicul amestecă cu grijă vinul, mierea şi mirodeniile. Galba va fi salvarea noastră... Poate că e gutos, dar guta nu afectează creierul, iar creierul lui Galba este al unui adevărat împărat. Am fost cu el în Germania Superior şi am învăţat să-l respect şi să-l admir. I-a învins pe catti, şi ăia sunt nişte demoni dezlănţuiţi, sângeroşi...

— Şi eu am luptat alături de Galba! – ajutorul de bucătar adăugă cârnaţi şi piper în linte. Nu făcea altceva decât să-i pedepsească pe soldaţi. Şi ce pedepse! Galba e crud.

— Galba e drept şi sever! replică paharnicul. De multe ori soldaţii sunt aroganţi şi indisciplinaţi; ce se alege de o armată dacă nu se respectă regulile? Dispreţuiesc disciplina din vremurile trecute – adăugă cu emfază –, când armata era templul ce păstra valorile vechii Rome – îl pălmui pe tânărul sclav care, întinzându-i o cupă, vărsase câteva picături de vin pe masă. Credeţi-mă, Galba e mare şi mă bucur că acum e la Roma ca să aducă tuturor pace şi prosperitate. A învins aici, în Germania, a învins în Britannia, a învins în Africa şi în Hispania Tarraconensis, unde armata l-a ales împărat în aprilie...

— Ai mai văzut pe cineva care să fie ales împărat de soldaţii lui? izbucni indignat un bătrân cocoşat, neîntrecut în arta de a găti păsări; până atunci rămăsese tăcut şi prăjise sturzi într-o tingire unsă cu

grăsime. Ce-or să zică zeii? Împăratul trebuie ales la Roma, de Senat şi de poporul roman. Aşa a fost dintotdeauna – iar acum, deodată, armata crede că are dreptul să aleagă? Nu, ascultaţi-mă pe mine, se petrec lucruri care nu s-au mai văzut până acum. De azi, orice general, dacă îşi plăteşte soldaţii, poate fi ales *imperator* şi să se opună celui ales la Roma de Senat şi de popor? Unde o să ajungem? Să ne rugăm lui Hermes să ne apere.

Paharnicul îi adresă cocoşatului un zâmbet îngheţat:

— Sigur, Galba a fost ales de soldaţii lui cu puţin timp înainte ca Nero să se sinucidă... Dar când Nero a murit, mi-l amintesc ca acum pe mesagerul care ne-a adus în Hispania vestea că Galba a fost ales şi de senatori, şi de pretorieni, la Roma! Galba este împărat în toată puterea cuvântului!

— Galba al tău – bucătarul-şef îi aruncă paharnicului o privire plină de ranchiună, în timp ce întindea un iepure pe masă. Galba al tău, care a intrat în Roma după ce şi-a ucis adversarii... Ştii cum o să sfârşească Galba al tău? Aşa – coborî rapid cuţitul, tăind capul iepurelui. Sângele stropi totul în jur şi se scurse pe podea, formând o pată ce părea o prevestire funestă.

Paharnicul răspunse calm:

— Nu, dragul meu. Ani lungi de pace vor veni pentru Galba şi pentru Imperiu şi, prin urmare, pentru noi. Şi apoi, Galba nu a plătit pe nimeni ca să fie ales. Îmi aduc bine aminte că spunea mereu: „Eu nu cumpăr soldaţii, îi înrolez!”

— Aşa, bravo! se băgă Lucilius. Dar fără ajutorul lui Otho, care era guvernatorul Lusitaniei, Galba nu ar fi ajuns împărat. Otho i-a convins pe soldaţii din Lusitania şi Hispania. Ce soldat nu-l iubeşte pe Otho, care e frumos, curajos şi e un conducător cinstit?

Pentru legiuni, e un zeu... Otho i-a convins pe soldaţi să aleagă un nou principe ca să-l înlăture pe şarpele de Nero. Galba îi datorează totul... Şi să nu uităm că Otho îl ura pe Nero.

— Şi Caecina Alienus, legatul Legiunii *Rapax*, îl susţinea pe Galba. Iar eu – adăugă ajutorul de bucătar cu superioritate – n-aş sta la masă cu Caecina nici dacă m-ar plăti... Ar fi în stare să-mi fure *caligae* pe sub masă. Ştim cu toţii că pungaşul ăla a şterpelit banii publici – nu degeaba a pus Galba să fie judecat pentru hoţie. E atât de avid de bani, încât se lasă cumpărat de oricine. Are suflet de trădător.

— Dar să nu uităm – spuse cocoşatul presărând coriandru şi piper pe sturzi să nu uităm că în toamnă, când Galba a intrat în Roma ca împărat... ştiţi câte prevestiri funeste au fost? Augurii au vrut să suspende sărbătorile, pentru că ziua s-a anunţat nefastă. S-a dezlănţuit o furtună cu tunete şi fulgere, au izbucnit incendii, iar soldaţii au jefuit casele şi au ucis... Se spune chiar că le-au siluit pe vestale! – întoarse sturzii cu atâta mânie, încât vreo doi săriră din tigaie şi aterizară în cratiţa lui Listarius.

— Aţi prefera să fie tot Nero? izbucni paharnicul. A risipit munţi de sesterţi în timpul domniei lui. Severus a spus: „Din câte am aflat, cu banii pe care i-a risipit, Nero i-ar fi putut plăti vreme de şaisprezece ani pe soldaţii legiunilor din întregul Imperiu. E vorba despre solda a de o sută cincizeci de ori câte o mie de oameni!”

Cu toţii tăcură consternaţi după aceste cuvinte. Trebuia oare să li se mulţumească zeilor cu sacrificii şi ofrande acum, că era împărat Galba?

— Dar Galba e bătrân – Lucilius zdrobea energic piperul negru în mojar. Bătrân şi bolnav. Cel puţin Nero era tânăr şi frumos. Galba trebuie să se grăbească să-şi aleagă un urmaş...

— Pe Otho, poate – bucătarul-şef aruncă o privire spre paharnic: îl detesta de când aflase că Vitellius îl plătea mai bine decât pe el. Punem pariu că îl va alege pe Otho? Ce motiv ar fi avut Otho să-l susţină pe Galba, dacă nu să devină urmaşul lui?

Cocoşatul lăsă sturzii şi se duse lângă bucătarul-şef, care curăţase iepurele, iar acum îi scotea măruntaiele.

— Aşteaptă – cu degetul mâinii drepte scoase inima şi ficatul. Să vedem dacă Galba îl va numi pe Otho urmaşul lui...

— Acum eşti şi prezicător?

— Câteodată – cocoşatul examină ficatul iepurelui, întorcându-l pe o parte şi pe alta. Ar fi de bun augur dacă ar fi mare, rotund, dar, vedeţi, e atât de mic, încât aproape că nu se vede. E de rău augur, prieteni! Zeii îmi spun că Galba nu-l va numi pe Otho urmaşul lui – aruncă ficatul în foc. Şi totuşi, peste puţin timp Otho va ajunge împărat.

Cocoşatul se întoarse la sturzii lui.

— Ne păcăleşti ca să ne laşi cu gura căscată de mirare. Vrei să ne uimeşti inventând profeţii după ce l-ai uimit pe Vitellius cu păsările tale – în glasul ascuţit al bucătarului-şef se simţea invidia.

— Otho a fost un bun conducător în Lusitania, declară paharnicul. Cinstit. Dacă la moartea lui Galba va ajunge *imperator*, va fi bine pentru Roma. E loial.

— Dar când a pus mâna pe Poppaea? râse Lucilius. Ştiţi că Nero i-a încredinţat-o pe iubita lui Poppaea lui Otho, ca să aibă grijă de ea? Era nebun după Poppaea şi pentru ea voia să-şi repudieze soţia, pe Octavia...

— Ce spui? protestă paharnicul. Poppaea era deja soţia lui Otho când Nero s-a îndrăgostit de ea. Ştiu pentru că...

Lucilius îl întrerupse:

— Otho a avut aşa multă grijă de Poppaea, că Nero a trebuit să-l trimită repede în Lusitania, departe de târfa aia. Când mă gândesc că Poppaea a pus să fie decapitată Octavia, de geloasă ce era... Şi a pus să-i fie adus capul ei pe o tavă... Gândiţi-vă, Octavia nu împlinise încă douăzeci de ani! – se uită în jur, mulţumit că reuşise să capteze atenţia bucătarului-şef, care de obicei nu-l învrednicea cu vreo privire. Eram la Roma când poporul a dărâmat statuile Poppaeei, pe care le ridicase Nero, ca să-şi demonstreze solidaritatea faţă de Octavia... Eram acolo! Poporul ştie ce face!

— Şi Sporus? – cocoşatul presără sare pe sturzi. Sporus, băiatul pe care Nero l-a castrat să-l prefacă în femeie? Nero îl adora, am auzit cu urechile mele ce cuvinte dulci îi şoptea... Ba chiar îi spunea Poppaea. Acum, că Nero a murit, Sporus va ajunge în patul lui Galba? – îi aruncă paharnicului o privire îngreţoşată. Sau în patul lui Vitellius, care, între două soţii, continuă să fie nebun după sclavul ăla... cum îl cheamă... Asiaticus? Mai lipseşte să-l aleagă tribun sau membru al ordinului cavalerilor...

— Galba nu-i desfrânat ca Vitellius! izbucni paharnicul.

— Da, parcă Galba al tău nu se îndrăgosteşte de soldaţii lui!? îi epilează şi apoi...

— Fiecare cu obiceiurile lui, declară solemn bucătarul-şef, cu voce tare, ca să le dea tuturor de înţeles că, dacă despre cei puternici se vorbea pe la spate, trupa lui – cum îi numea pe cei care ajutau la bucătărie – trebuia să aibă grijă să nu vorbească şi despre el, care se străduise din greu să ajungă amantul comandantului gărzii lui Vitellius. Iar acum, treceţi la muncă şi tăceţi din gură!

— Eu am terminat – Listarius răsturnă cu grijă conţinutul cratiţei pe o tavă mare, cu marginile

ridicate, pe care o ornă cu fire de rozmarin. Guvernatorul mă aşteaptă. I-am promis că-i voi duce mâncarea asta.

— Atunci du-te, porunci bucătarul-şef, care nu reuşise să vadă ce condimente folosise Listarius.

Le scosese dintr-un săculeţ legat la brâu şi le presărase peste opera lui de artă.

6

— Trebuie să guşti imediat – Listarius aşează tava în faţa lui Vitellius. Înainte e bine să-ţi clăteşi gura cu asta, îi spuse, oferindu-i o cupă.

Vitellius îşi scosese tunica de lână şi, pe jumătate gol, se întinsese pe tricliniu în încăperea unde focul continua să ardă. Guvernatorul se ridică puţin şi adulmecă.

— Nu-i vin!

— E o băutură din mărar – alungă toate gusturile.

— Pe Listarius l-am descoperit într-o tavernă, îi spuse Vitellius lui Flavius Valens, care era aşezat în faţa lui. Prăjea măruntaie de mistreţ... N-am mâncat aşa ceva în viaţa mea. O mâncare divină.

Se aplecă să-şi clătească gura; lichidul i se prelinse pe bărbie şi pe piept. Mestecă îndelung, ridicând ochii spre cer şi mulţumind zeilor că-i scoseseră în cale un asemenea bucătar.

— Gustă – Vitellius împinse tava spre Valens. E sublim.

Îşi afundă degetele în sos, căutând bucata cea mai mare. Flavius Valens clătină din cap şi sorbi vin din cupa pe care o avea în mână. Îşi ţinea spatele drept şi îl fixa pe Listarius cu ochii săi reci, verzui. O privire de şarpe.

— Tatăl tău a fost cumva în slujba lui Capito?

— Nu ştiu cine-i Capito, se grăbi să răspundă Listarius. N-am auzit niciodată de el.

— Listarius e aici de azi – Vitellius îşi şterse gura cu mâna. Este fiul unuia dintre cei mai mari bucătari care au existat vreodată – îi aruncă o privire lui Listarius. A fost ars împreună cu cratiţele lui de lionezi, în timpul revoltei lui Vindix. Se pare că era de partea lui Vindix şi, prin urmare, a lui Galba...

— Dacă memoria nu mă înşală, tu nu eşti de partea lui Galba, prietene. Iar în uciderea unor susţinători ai lui Galba, fie ei şi bucătari, a fost şi mâna ta – zâmbi Valens. Greşesc cumva?

Vitellius ridică din umeri.

— Oricum ar fi, nu l-am avut în slujba mea pe tată, aşa că mă mulţumesc cu fiul... care a fost un bun discipol. Un foarte bun discipol, aş zice – cu un gest îl concedie pe Listarius, care ieşi aproape în fugă, de parcă abia aştepta să scape de încăperea supraîncălzită şi de privirea lui Flavius Valens.

— Văd că eşti iritat – Flavius Valens continua să scruteze chipul fleşcăit al lui Vitellius.

— Mi-a fugit un gladiator, iar gărzile mele încă nu l-au adus înapoi. Era bun, foarte bun... Titus... Am cheltuit o grămadă de sesterţi ca să cumpăr altul, la fel de bun ca el, dacă nu mai bun... Se numeşte Skorpius.

— Skorpius! – Valens ridică din sprâncene, uimit. L-am văzut luptând la Vienne. E formidabil, crud şi imbatabil. Soldaţii tăi vor fi entuziasmaţi... Le vei oferi *munera* extraordinare, iar asta îţi va spori faima în rândul lor.

— Ei mă iubesc deja – cu ochii la mâncare, Vitellius reluă discuţia întreruptă de intrarea tânărului bucătar. De ce nu m-ar iubi? Am ajuns în provincia asta îndepărtată la calendele lui decembrie şi primul lucru pe care l-am făcut a fost să inspectez

personal taberele de iarnă ale legiunilor şi să dau bani pentru îmbunătăţirea lor. Soldaţii nu mai avuseseră de multă vreme un comandant, şi după moartea lui Capito – îi aruncă o scurtă privire lui Valens, care se uită la el impasibil –, după moartea lui Capito, cum spuneam, soldaţii se simţeau ignoraţi, neglijaţi. Ştii la fel de bine ca mine cât sunt de orgolioşi. Dacă nu-i ungi, nu te urmează.

— Ai anulat destule pedepse poruncite de Capito. Am auzit că, de cum ai venit, ai deschis practic porţile închisorilor.

Vitellius încuviinţă, râgâind de mai multe ori.

— Am anulat toate ordinele lui Capito. Am readus mulţi ofiţeri în posturile lor... Am anulat toate pedepsele, inclusiv amenzile... Am adus înapoi gărzile pretoriene care fuseseră transferate în legiuni – ştii cât de greu le-a fost... I-am chemat înapoi şi pe cei care fuseseră destituiţi cu un şut în fund. Dau adesea banchete pentru soldaţi... Le dau vin şi chiar băutura aia fermentată, dezgustătoare, cu care se îmbată germanii. Le-am dat mulţi bani... Provincia asta e bogată. Mă rog, am vrut să mi se simtă prezenţa, iar acum toţi mă adoră. Au înţeles că, odată cu mine, a început o nouă eră aici, în Germania Inferior!

Continuă să se îndoape, fără să ia în seamă privirea cu care îl fixa Valens – privirea celui care ştia că bărbatul acela enorm şi obsedat de mâncare fusese în tinereţe amantul lui Tiberius şi prieten intim al lui Caligula şi al lui Nero şi că ascensiunea sa incredibilă se datora favorurilor a doi împăraţi şi, mai ales, ale tatălui său, care fusese ales de două ori consul şi o dată cenzor. Aulus Vitellius, omul de o lăcomie nemăsurată, ştiuse să se apere prin donaţii infame nu doar către Nero, dar şi către unii senatori importanţi de la Roma. Când Galba îi oferise postul de guvernator în acea provincie, toată lumea ştia că

fusese ales nu din respect, ci din dispreţ. Nu declarase oare Galba că aceia de care trebuie să ne temem cel mai puţin sunt cei care nu se gândesc decât să se îndoape? Şi că, prin urmare, Vitellius, bucurându-se de bogăţiile Germaniei Inferior, avea să-şi potolească foamea de mâncare într-atât de mult încât avea să uite foamea de putere?

Omul care, sub privirile lui Flavius Valens, se abţinea să nu lingă ultimele urme de sos de pe tavă îi avea de partea lui pe soldaţi şi pe comandanţii acestora şi era iubit de populaţie, pe care o impresiona cu luptele de gladiatori şi cu donaţii. Avea posibilitatea să-şi vâre mâinile nu doar în sosuri, ci şi în banii supravegheaţi cu mare atenţie de Pompeius Propincuus, procuratorul Galliei Belgica şi administratorul prudent al celor două Germanii. Ar fi fost de-ajuns – Flavius Valens închise ochii – să-l elimine pe Pompeius şi ar fi avut destui bani pentru finanţarea unei revolte. Era suficientă o lovitură de pumnal ca să pună mâna pe provinciile germanice şi pe o armată pe care să o folosească împotriva lui Galba. Erau destui oameni, cai şi arme.

— Ştiu de ce îl deteşti pe Galba – Vitellius îşi şterse degetele cu bucata de pânză pe care i-o întindea sclavul.

— Ştii să-mi citeşti în suflet?

— Da, sufletul... – Vitellius se întinse, mângâindu-şi pântecele. Am şi eu informatorii mei, aşa cum tu îi ai pe ai tăi. Îl deteşti pe Galba pentru că aveai aşteptări mari de la el după ce a fost ales împărat. Sperai că te va răsplăti pentru că l-ai ucis pe Capito, care voia să-l trădeze... Sperai că-ţi va fi recunoscător că i-ai raportat toate mişcările lui Virginius Rufus, şi el suspect de trădare. În schimb, ce-a făcut Galba? Am auzit că, imediat ce a ajuns la Roma, a pus să fie judecaţi toţi spionii – adăugă el cu venin.

Flavius Valens îşi miji ochii:

— Da?

Vitellius zâmbi. Îl amuza să-i mai taie din nas lui Valens, care era un delator notoriu, dar un bun luptător.

— Sunt de acord că, în ceea ce te priveşte, Galba nu s-a arătat copleşit de recunoştinţă... Ai vrea să te răzbuni pentru jignirea pe care ţi-a adus-o împăratul neluând în seamă credinţa ta faţă de el?

— Nu e vorba de răzbunare – Valens puse cupa jos cu o strâmbătură. Şi nici de credinţă. E vorba despre bunăstarea Imperiului nostru.

— Ai cumva datorii? Ştii ce zicea Anacrodius? „Dacă eşti înglodat în datorii, declară că vrei să-ţi salvezi patria, urcă pe scara puterii şi pune mâna pe comoara statului" – Vitelius izbucni în hohote, amuzat de propria-i replică.

Valens se făcu că nu aude. Se aplecă spre Vitellius cu aerul jucătorului care ştie că va câştiga partida:

— Dacă Galba a fost ales de soldaţii lui, de ce nu i-ai pune şi tu pe ai tăi să te aleagă *imperator*?

Râsul îi îngheţă lui Vitellius pe buze. Deschise gura, apoi o închise, încremenit de uimire.

— *Imperator*, eu? îngăimă în cele din urmă.

Valens îşi înăbuşi un zâmbet. Galba greşise când subestimase lăcomia lui Vitellius, reducând-o la mâncare. Vitellius era înfometat, într-adevăr, dar mai ales de putere.

— Împărat! Dar de ce... de ce n-ai fi tu? – Vitellius se acoperi în grabă cu tunica, până la bărbie. De ce n-ai fi tu? Eşti un soldat... Şi Galba e un soldat şi a fost ales de legiuni.

— Eu nu am faima ta, răspunse Valens cu glas inexpresiv. Toţi te cunosc, eşti iubit de legiunile din toată Germania Inferior. Eu nu. Eu nu provin dintr-o familie ilustră, ca tine. Tatăl tău a fost prietenul

apropiat al lui Julius Caesar, a fost de trei ori consul şi cenzor. Tu ai fost prieten cu trei împăraţi: Tiberius, Claudius şi Nero – Valens ridică mâna ca pentru a face un jurământ. Tu eşti omul căruia zeii îi vor încredinţa conducerea Imperiului. Nu doar conducerea provinciei ăsteia îndepărtate, ci a întregului Imperiu!

— Dar... trebuie să luptăm cu Galba. Cine va fi alături de noi? Ordeonius Flaccus, legatul Germaniei Superior...

— Va fi de partea noastră, crede-mă. E bătrân, gutos ca şi Galba şi nu mai e în stare să menţină disciplina în rândurile soldaţilor lui, care vor să lupte. Nu mai vor să aibă drept legat un bolnav care le dă ordine din lectică, fiindcă nu se poate ridica în picioare. Au nevoie de un om ca tine. Asta e şi părerea legatului Caecina Alienus.

— Caecina? Dar putem avea încredere în el? Mi se pare ciudat că se îmbracă precum barbarii şi îşi ia peste tot nevasta, înveşmântată numai în mătăsuri şi plină de bijuterii...

— Este foarte iubit de soldaţii din Legiunea *Rapax*. E tânăr, ambiţios, ştie să le vorbească oamenilor... Mi-a spus să-ţi transmit că poţi conta pe el. A fost susţinătorul lui Galba, dar acum, după ce a fost acuzat de furt din banii publici, vrea să-l vadă mort.

— Şi Britannia?

— O să ni se alăture. Cât despre Illiria, adică Dalmatia, Moesia şi Pannonia...

— Galba a trimis în Pannonia legiuni care îi sunt credincioase, îl întrerupse Vitellius, neliniştit.

— Trebuia să le oprească la Roma, unde are destui duşmani. Galba face greşeli. Nu le-a plătit legiunilor din Italia sumele promise, ucide prea mulţi suspecţi de trădare, dintre care mulţi sunt nevinovaţi... I-a decimat pe marinarii din Misenum care voiau să intre

în legiuni pentru că aşa le promisese Nero. Şi asta nu-i tot... Avariţia lui Galba a înfuriat populaţia obişnuită cu generozitatea lui Nero. Crede-mă, are puţini susţinători.

— Dar Africa? Nici legiunile din Africa nu vor fi de partea noastră – Vitellius se agită pe tricliniu. Adu-ţi aminte că legatul legiunilor din Judaea e Vespasianus, idiotul ăla care adormea când Nero cânta din liră şi-şi recita poeziile. L-am cunoscut pe Vespasianus şi ştiu că mă dispreţuieşte. Iar în Africa are multă putere.

— Africa e departe.

— Vespasianus are o înţelegere cu legiunile din Pannonia, care cu siguranţă sunt de partea lui Galba. Nu ştiu cât de curajoşi sunt soldaţii lui, dar am auzit despre un tribun nemaipomenit de viteaz... Un oarecare Antonius Primus, din Tolosa. Îl cunoşti?

— L-am întâlnit în Gallia şi ştiu că-l respectă pe Vespasianus. Cred că Antonius Primus este adeptul cultului lui Mithra, ca mulţi componenţi ai armatei staţionate pe Danubius.

— Adepţii cultului lui Mithra... – Vitellius se încruntă. Mă tem de ei... Cineva mi-a vorbit despre cultul ăsta. Prin riturile lor, adepţii îşi asigură protecţia zeului. Se spune că vitejia lor în luptă e nemaipomenită... că luptă în numele dreptăţii şi cu speranţa de a ajunge nemuritori. Mithra e un zeu puternic.

— Eu ştiu prea puţin despre cultul ăsta. E asemănător cu cel al creştinilor. Nero a ars mulţi adepţi ai sectei creştine, dacă-ţi aduci aminte. Pe mulţi i-a torturat. Eram la Roma când a fost judecat Paulus din Tarsus...

— Creştinii refuză să li se închine zeilor noştri şi declară că sunt în slujba zeului lor. Cu adepţii cultului lui Mithra lucrurile stau altfel... Spre deosebire de creştini şi de druizi, una din regulile lor de viaţă este

supunerea absolută faţă de ordinea constituită, adică faţă de împăratul ales la Roma, faţă de stat, faţă de Imperiu. Adepţii lui Mithra nu intră niciodată în conflict cu zeii tradiţiei noastre religioase, ci îi cinstesc. Creştinii, în schimb, îi dispreţuiesc.

— Putem să-l persecutăm pe Antonius Primus din cauza credinţei sale în zeul Mithra? Putem spera că-l vom vedea arzând pe cruce?

— Crezi că în riturile cultului mithraic se ascund semnele unei revolte?

— Nu cunosc riturile lor, dar îl cunosc pe Antonius Primus – prin ochii verzi ai lui Valens trecu un fulger de ură. E un om dintr-o bucată. Mândru că e cetăţean roman, el, care prin naştere era un biet gal! Ştiu că soldaţii lui îl venerează; e de-ajuns să le spună un cuvânt, şi îl urmează oriunde. E orgolios, impulsiv, hotărât. Un aliat formidabil, un adversar primejdios.

— E incoruptibil? Cu bani obţii orice. L-am putea plăti ca să-l convingem să fie de partea noastră…

— Nu toţi oamenii pot fi cumpăraţi. Unii pun anumite idealuri mai presus de propria lor existenţă. Pe ăştia nu-i poţi cumpăra. Dacă-ţi sunt duşmani, trebuie să-i elimini. În ceea ce priveşte Pannonia, important e ca tribunul ăsta să nu ajungă legat. Ar fi în stare să declanşeze un război împotriva celor care nu-l respectă pe împărat.

— Dar orice om are o slăbiciune, obiectă Vitellius. Antonius Primus e om, o fi având şi el vreuna… O vom specula dacă ne va fi duşman. Am auzit că are un frate mai tânăr, care este medic… Se spune că e foarte priceput.

Valens se ridică.

— Trebuie să mă întorc la soldaţii mei. Voi vorbi cu Caecina. Ne revedem la calendele lui ianuarie. Sunt curios să văd cum vor reacţiona legiunile noastre aici, în Germania Inferior, când Galba îşi va reînnoi

consulatul în ziua respectivă. Ar trebui să jure credinţă împăratului lor, dar nu ştiu dacă o vor face. Soldaţii sunt nemulţumiţi că nu au primit de la Galba răsplata promisă pentru că au înăbuşit revolta lui Vindix, în Gallia.

Se aplecă spre Vitellius, privindu-l drept în ochi.

— Ascultă-mă, Aulus Vitellius. Fortuna îşi deschide braţele... N-o lăsa să-ţi scape. Vei fi *imperator*.

Cu un gest larg, se înfăşură în mantia de blană, îşi dezveli dinţii într-un zâmbet şi se îndreptă spre uşă. Înainte să iasă, arătă spre sclav:

— Şi el?

— El? – Vitellius făcu un gest de parcă ar fi vrut să alunge o muscă. E surd şi mut, din naştere. Crezi că nu ştiu să-mi aleg servitorii?

7

Ninsoarea încetase când Vitellius coborî în curte, escortat de gărzile lui de corp. Urcă repede în lectică, după ce dădu în şoaptă un ordin comandantului gărzii.

Mai târziu, cu chipul pe jumătate ascuns de mantie, intra într-un han, departe de zidurile oraşului şi aproape de Rhenus, la marginea pădurii.

Hanul era pustiu. Mirosul de carne prăjită plutea în aer. Apăru hangiul, care făcu mai multe plecăciuni – îl recunoscuse imediat pe guvernator în omul care înainta şchiopătând, lacom de mâncare şi de informaţii.

Vitellius îl îndepărtă cu mâna pe hangiu şi se duse să inspecteze cratiţele, adulmecând, gustând sau înfulecând cu gura plină când o mâncare îi plăcea mai mult decât celelalte.

Era neliniştit şi privea lacom mâncărurile. Cuvintele lui Flavius Valens îi răsunau în minte, mai ales acela care părea înconjurat de o aură: *imperator*. Nu se gândise niciodată că ar fi putut ajunge împărat, dar acum şi-o dorea. Pe măsură ce dorinţa creştea, îl chinuia neliniştea. I se părea un lucru imposibil, deşi îşi dăduse seama că mulţi îl priveau, înainte de idele lui ianuarie, ca pe oponentul şi succesorul lui Galba.

Se aşeză lângă foc, cu o cupă de vin în mână; ridicându-şi privirea, îl observă pe bătrânul aşezat în faţa sa, înfăşurat într-o mantie neagră cârpită. Barba neîngrijită aproape că îi ascundea chipul. Ochii lui orbi, albicioşi, erau fixaţi asupra guvernatorului.

— Eşti aici? întrebă Vitellius surprins.

— Te aşteptam. Ştii doar că te aşteptam.

— Nu te-am văzut când am intrat – guvernatorul îşi scoase mantia, furios că apariţiile neaşteptate ale prezicătorului îl speriau. Uneori am senzaţia că eşti o fantomă.

Taverna era pe jumătate cufundată în întuneric; hangiul încerca să înteţească focul. Pe neaşteptate, se simţi în aer miros de ienupăr.

— Sunt doar un clarvăzător, nu o fantomă, răspunse Ausper.

Aşa îşi spunea; nimeni nu ştia care era adevăratul său nume sau din ce ţinut venea.

— Sunt doar prezicătorul care urmăreşte destinul Imperiului pe care acum vrei să-l conduci.

— Eu?

Vitellius luă un os de pe masă şi îl aruncă unui câine care semăna cu un lup, întins lângă foc. Câinele adulmecă osul, dar nu-l atinse; se aşeză cu botul pe labe. Îl fixa pe Vitellius cu ochii lui sălbatici.

— Sunt guvernator, şi asta îmi e de-ajuns.

— Nu-i adevărat. Nu-ţi e de-ajuns faptul că eşti guvernator, aşa cum lui Galba nu-i ajungea faptul că

guverna Hispania Tarraconensis. Şi el, ca şi tine, voia să fie împărat – şi a ajuns împărat. I-am urmărit drumul din Hispania până la Roma... Galba era magnific, cu mantia de general şi un pumnal atârnat la gât. Totuşi, prevestiri funeste l-au însoţit în drumul lui. În timpul marşului spre Roma, Galba a adus jertfe ca să intre în graţiile zeilor. Însă un taur înjunghiat a reuşit să se ridice, s-a îndreptat repede spre Galba şi, înălţându-se pe picioarele dinapoi, l-a stropit cu sânge... A fost un semn sigur că la Roma avea să-l aştepte ce-i mai rău.

— Deocamdată pare un tiran foarte sigur pe sine.

Bătrânul ridică două degete, dând de înţeles că nu vrea să fie întrerupt. Vitellius tăcu.

— Ascultă-mă. Când Galba a intrat în Roma, s-a dezlănţuit o furtună, şi un cutremur a zguduit pământul când a urcat pe Palatinus. A dăruit un colier de perle lui Venus de pe Capitolium, însă ar fi trebuit să-l ofere statuii Fortunei de la Tusculum. Mi-a povestit înspăimântat că Fortuna îi apăruse în vis, furioasă că nu primise darul. Atunci i-a luat colierul lui Venus şi a dat fuga la Tusculum, să-l ofere Fortunei... Însă un incendiu distrusese templul şi Galba n-a putut face altceva decât să arunce colierul în cenuşa fumegândă.

— Dar tu unde erai? întrebă Vitellius, impresionat.

— Eram lângă cenuşa templului. Eram îmbrăcat în doliu. Într-un vas de sticlă am oferit tămâie zeiţei ca s-o liniştesc, iar lui Galba i-am dat vin într-un vas de lut.

— Un vas de lut, rânji Vitellius. Nici măcar unui sclav nu-i dai aşa ceva!

— Râzi? Râzi fiindcă nu ştii că tămâia şi lutul unesc cerul cu pământul. Sunt simbolurile puterii... Nu al celei pe care o vei avea tu, făcută din violenţă şi corupţie. Simbolul puterii cereşti şi al infernului... Al puterii celui drept, al puterii celui care a avut curajul

să coboare în infern ca să moară şi să renască un om *optimus* şi să preia comanda sub un cer înmiresmat de tămâia divină.

— Riturile tale misterice mă exasperează, izbucni Vitellius. Trebuie să mor şi să renasc în numele lui Marte ca să devin un mare luptător, sau să mă supun încercărilor crude ale cultului zeului Mithra? Vezi să nu... Eu nu mă sacrific pe mine însumi! În cinstea zeilor îi jertfesc pe gladiatorii mei. Pe ei îi omor – şi te asigur că nu învie nici unul. Sunt victime pe placul zeilor.

— Aşa crezi? Atunci n-ai decât să sacrifici în continuare gladiatori, aşa cum Galba sacrifică pui.

— Şi totuşi, Galba ne conduce pe toţi. Când vor veni nenorocirile anunţate de prevestiri?

Vitellius izbi cu pumnul în masă. Speranţa de a deveni împărat preschimbase în ură vechea lui loialitate faţă de Galba.

— Peste puţină vreme, la calendele lui ianuarie, noul împărat va aduce sacrificii în cinstea zeilor pentru a începe noul său consulat...

— Eu zic că în ziua aceea, la Roma, cununa va cădea de pe capul lui Galba în timpul sacrificiului, ca o prevestire nefastă... Şi mai zic că puii sacri pe care Galba trebuie să-i jertfească în cinstea zeilor îşi vor lua zborul înainte să fie ucişi. Îţi spun că zilele împăratului Galba sunt numărate.

— Înseamnă că Galba va fi omorât? Cine îl va omorî? întrebă nerăbdător Vitellius; apoi se întoarse spre hangiu: Dă-i un picior câinelui ăluia. Dă-l afară. Nu-mi place cum se uită la mine. Parcă-i lup.

— Lurr! – hangiul turnă vin într-o cupă, umplând-o până la gură. Lurr, marş afară!

Câinele se ridică şi se îndreptă spre uşa întredeschisă, dispărând în noapte.

— Deci? – Vitellius se întoarse nerăbdător spre Ausper. Galba va fi ucis? Voi ajunge *imperator*? Eu?

— Tu… Tu ai pus să fie luate din temple ofrandele şi podoabele de aur şi argint ale statuilor zeilor, iar apoi le-ai înlocuit cu altele, din cositor şi alamă.

— E adevărat, recunoscu Vitellius, iritat. Dar aveam nevoie de bani… Le voi pune pe toate înapoi la locul lor.

— Ai luat birurile strânse la Formiae şi la Colonia Suessa, iar creditorii te-ar fi linşat dacă nu te-ar fi apărat gărzile.

— Şi asta e adevărat. Dar de când sunt aici, în Germania Inferior, le-am dat tuturor sesterţi…

— I-ai luat din banii publici. Ai câştigat bunăvoinţa soldaţilor şi a populaţiei nu datorită virtuţilor tale, ci pentru că i-ai cumpărat.

— Tu eşti judecătorul sau prezicătorul meu?

— Dacă ţi-aş prezice acum soarta, m-ai ucide – Ausper îşi închise o clipă ochii orbi.

— E atât de potrivnică?

— Numele tău va dăinui peste veacuri.

— Voi avea faima unui tiran care a fost ucis la Roma sau faima unui împărat iubit, cu o viaţă lungă?

— Numele tău va dăinui în istorie. Nu pot să-ţi zic mai mult.

— Mă zăpăceşti. Nu-mi place să fiu zăpăcit – Vitellius îşi lăsă capul să cadă pe braţele încrucişate pe masă; neliniştea îl chinuia îngrozitor. Vreau să ştiu… Să ştiu…

Deodată înălţă capul şi privi spre tavan.

— Aţi auzit?

— Ce anume? întrebă indiferent hangiul.

— Un foşnet… Deasupra ce-i?

— Cucuvele – hangiul înteţi focul. Din cauza frigului, îşi caută adăpost sub acoperiş.

— Cucuvele, gemu Vitellius. Păsări prevestitoare de rău.

— Cucuveaua e pasărea sacră a Minervei, răspunse prezicătorul. Minerva e protectoarea Romei. E o prevestire bună pentru tine, care vrei să conduci Imperiul.

— Crezi?

Vitellius îşi sprijini fruntea pe braţe.

— Vrei să-ţi cunoşti soarta? Du-te la Velunda. Ea e marea profetă din ţinutul ăsta. E preoteasa viitorului.

— Velunda? – Vitellius înălţă capul. Am mai auzit numele ăsta.

Privirea lui o întâlni pe cea a hangiului, care se întorsese spre el. Se apropie de acesta, şchiopătând.

— Tu o cunoşti?

— Cu toţii am auzit vorbindu-se despre ea, dar eu nu o cunosc şi nu ştiu unde se află... Undeva, în pădure, adăugă, cu un gest vag.

Vitellius se întoarse din nou spre orb, să-l mai întrebe ceva, dar taverna era pustie. Prezicătorul dispăruse.

— E o fantomă!

Vitellius se trânti pe un scaun mic, care scârţâi sub greutatea lui.

— E o fantomă. O fantomă care aduce numai nenorociri. Sper să nu-l mai văd niciodată.

Hangiul îi oferi un vas cu năut:

— L-am fiert în zeamă de carne de mistreţ.

Vitellius luă vasul.

— Ce veşti ai despre gladiatorul meu?

— A, el...

— Te-am plătit. Eşti cel mai devotat informator al meu, zise Vitellius cu gura plină. Cel puţin aşa sper, pentru binele tău, adăugă pe un ton ameninţător.

— Ştiu doar că de când a reuşit să scape de oamenii tăi, i-am pierdut urma. Nici unul dintre

călătorii care trag la hanul meu n-a putut să-mi spună ceva despre el. Un vânzător de oale s-a informat într-un sat aflat foarte departe de aici, unde se pare că locuieşte fratele lui... Însă gladiatorul tău nu a fost văzut prin părţile acelea. Poate a fost mâncat de lupi.

— Îl vreau înapoi, viu sau mort. Nimeni nu trebuie să fugă de la jocurile mele, cu atât mai puţin gladiatorii pe care-i cumpăr cu bani grei.

— Dar acum îl ai pe Skorpius, aşa am auzit... E mai bun decât Titus. Nu l-ai fi cumpărat pe Skorpius dacă Titus n-ar fi fugit... La urma urmei, ai ieşit în câştig, nu crezi?

Vitellius împinse deoparte vasul gol, aruncă nişte monede pe masă şi plecă şchiopătând.

8

Imediat ce torţele lecticii care-l ducea pe Vitellius înapoi la Pretoriu dispărură, hangiul închise uşa, luă carafa cu vin şi două cupe şi ieşi prin spate. Urcă pe scăriţa îngustă care ducea sub acoperiş şi împinse o uşă.

— A plecat.

Puse carafa în faţa lui Valerius şi umplu cupele. Valerius îi dădu una gladiatorului, care stătea pe o grămadă de paie, cu spatele sprijinit de perete. Flăcăruia unei lămpi atârnate de o bârnă lumina chipurile celor trei bărbaţi.

— Bea, spuse Valerius mângâindu-l pe Lurr, care îşi pusese botul pe genunchiul lui.

— Când am auzit glasul ăla... Aş vrea să-l omor.

Gladiatorul duse cupa la gură şi bău cu înghiţituri mari.

— Deci l-a cumpărat pe Skorpius. L-am văzut luptând. E o fiară, un monstru. Din fericire, n-a trebuit

să-l înfrunt, pentru că am fost secutor. N-aş mai fi acum aici... De mâna lui Skorpius nu scapi...

Se rezemă iar de perete.

— Skorpius e feroce. E un munte de om, dar foarte agil. Nu poate fi învins. Este cel mai faimos reţiar din întregul Imperiu, iar acum îi aparţine lui Vitellius.

Skorpius. Numele avea o rezonanţă sinistră. Skorpius, se gândi Valerius înfiorându-se. Numele acela parcă îi spunea ceva. Încercă zadarnic să-şi amintească. Încet-încet, se linişti, dar într-un colţ al memoriei lui era ceva ca o prevestire.

Îl abătu de la gândurile sale glasul amuzat al lui Maktor.

— Şi când mă gândeam că sunteţi ascunşi chiar deasupra capului lui Vitellius... Mi se părea amuzant.

Hangiul nu părea speriat, şi nici nu era; Valerius îl convinsese că cel mai bun mod de a ascunde pe cineva este să-l ţii chiar sub nasul celui care îl caută. I se păruse amuzant că Valerius îl adusese acolo pe gladiator. Soldaţii lui Vitellius îl căutau departe de Colonia Agrippinensium; câţiva dintre ei fuseseră ucişi, după cum se aflase între timp, de un grup de celţi rebeli. Ca să nu-şi atragă duşmănia triburilor din acel ţinut, Vitellius evitase să trimită alţi soldaţi, care să-i caute şi să-i pună în lanţuri pe asasini.

— Am tremurat când i-am auzit glasul chiar aici, dedesubt, zise gladiatorul. Am tremurat ca atunci când am fost luat din satul meu şi vândut ca sclav. Ca atunci când am fost vândut din nou. Ca atunci când am reuşit să fug de la *Ludi*.

În zilele şi nopţile cât străbătuseră pădurile de pe malul stâng al Rhenus-ului, gladiatorul îi spusese lui Valerius povestea sa: fusese un olar priceput, îndrăgostit de o fată din satul lui, şi ajunsese sclavul unui om bogat şi puternic din Gallia. Acesta îl

instruise şi îi dăduse în grijă biblioteca sa enormă. El, Titus – pentru că aşa se numea îi cunoştea pe Platon, Aristotel, poeţii greci şi latini. Fusese o perioadă fericită. Când stăpânul său murise, fiul acestuia, un desfrânat pasionat de jocurile de noroc, îl vânduse pe Titus în piaţa de sclavi. Fusese cumpărat de un lanist, un oarecare Manteus, care avea o şcoală de gladiatori în Gallia. Manteus îl vânduse apoi ca *secutor* lui Vitellius. Titus oftă.

— Vitellius... Ticălosul ăla! Are ceva demonic în el.

— Ai supravieţuit foamei, gerului şi lupilor. Vrei să te ucidă teama pe care ţi-o provoacă bunul nostru Vitellius? El, care vrea să ajungă împărat? N-aţi auzit cu câtă nerăbdare îi punea întrebări lui Ausper?

— Am auzit – Valerius arătă spre o crăpătură dintre bârnele podelei. Pe aici am şi văzut – bău câteva înghiţituri de vin. Sunt uimit că Vitellius vrea să-l trădeze pe Galba ca să ajungă împărat. Nu e curajos, nu e un strateg. Va avea destui adversari, pentru că mulţi îl dispreţuiesc, mai ales comandanţii din Africa, bărbaţi ca Vespasianus, Tiberius, Mucianus, inteligenţi, nu avizi, mai hotărâţi să păstreze vechile tradiţii ale Romei decât să-i jefuiască provinciile. Şi fratele meu, Antonius? E omul cel mai cinstit şi loial pe care-l cunosc şi are convingerea că datoria soldatului este să-i fie credincios împăratului său, că misiunea lui e să lupte împotriva Răului. Crezi că va trece de partea lui Vitellius şi i se va opune lui Galba?

— Dacă Vitellius ajunge împărat... Doi împăraţi se războiesc între ei. Adu-ţi aminte de Caesar şi Pompeius. Era în vremea republicii, dar fiecare voia să fie mai presus de celălalt... Şi Caesar a învins – Titus îl privi furios pe Valerius. Sper să nu fie mai presus Vitellius.

— Va fi război civil... Vom fi prea mulţi de partea lui Galba... Şi vor fi prea mulţi de partea lui Vitellius, oftă Maktor. Ne vom ucide între noi, convinşi că luptăm de partea cui trebuie... împărţiţi în galbieni şi vitellieni... Vor fi percheziţii, execuţii, torturi, corupţie, trădare... Doar dacă speranţele lui Vitellius nu sunt deşarte, lucru pe care mi-l doresc din toată inima.

Mirosul de mâncare ajungea până la ei, împreună cu aroma ienupărului şi a lemnelor arse. Începuse să bată vântul, iar bârnele din tavan scârţâiau. Mica flacără se clătina, proiectând lumini şi umbre pe feţele celor trei bărbaţi.

Hangiul îl privi pe Valerius.

— Ai auzit că Vitellius vrea s-o vadă pe Velunda?

Auzind cuvintele lui, Lurr înălţă capul, privindu-şi atent stăpânul.

— Da, am auzit.

— Oare Ausper crede că Velunda e în stare să prefacă un om avid şi corupt într-unul demn? De ce i-a vorbit despre ea?

— Nu ştiu, oftă Valerius. Ausper e un prezicător puternic şi îl urăşte pe Vitellius. Eu cred că...

Ezită, încercând să-şi limpezească gândurile.

— Dacă l-a trimis la Velunda... Poate că asta are legătură cu destinul nostru.

— Nu înţeleg.

Valerius se încruntă.

— Nici eu. De unde să ştiu ce-i în mintea lui Ausper? Nu ştiu nici măcar dacă e om sau fantomă... sau o fiinţă nemuritoare care trece de la o reîncarnare la alta – şi în toate este mag.

Dar ai auzit şi tu: nu i-am zis lui Vitellius unde se află Velunda. Dacă ea îi prevesteşte ceva rău... Vitellius e periculos pentru cei care îi fac prevestiri

nefaste. Iar Velunda o fi vrăjitoare, dar e femeie. E slabă. N-aş vrea s-o găsească Vitellius.

Valerius se întinse pe paie şi îşi duse mâinile la ceafă.

— O s-o găsească. Velunda nu se ascunde de nimeni.

Închise ochii. Velunda citea destinul oamenilor în mersul stelelor şi în adierile ce mângâiau firele de iarbă. Le citea în simbolurile desenate de micile bucăţi de lemn pe pământ. Velunda ştia să-i citească gândurile ca nimeni altcineva, să-i explice lumea şi viaţa aşa cum el nu reuşise vreodată să şi le explice. Venea când o dorea, apărând lângă el şi lăsându-l s-o îmbrăţişeze. Căută sub haină amuleta pe care o purta la gât şi o ridică în dreptul flăcării, să-i observe încă o dată transparenţa. În ziua când piatra se va întuneca, Velunda avea să-l părăsească. Era foarte sigur de asta. Nu ştia – însă avea să afle – ce întâmplări puteau influenţa piatra, facând-o să-şi piardă limpezimea. Îşi jură că, indiferent ce i s-ar fi întâmplat lui, avea să apere amuleta cu preţul vieţii. O strânse în pumn.

— Când plecăm de aici? întrebă deodată Titus. Aş vrea să fug departe, poate în Britannia.

— Dacă Vitellius se răzvrăteşte împotriva lui Galba, Britannia va fi de partea lui. Nu ar fi un loc bun pentru tine, îi zise hangiul.

— Nici ăsta nu-i un loc bun.

— Urmăritorii tăi s-au întors la Colonia acum câteva zile. Vitellius i-a pedepsit că s-au întors cu mâinile goale. Dacă ai fi rămas în pădure, te-ar fi găsit, mai devreme sau mai târziu. Sau te-ai fi dus să mori în cine ştie ce ţinut pustiu...

— ...plin de monştri, balauri şi spectre.

Titus zâmbi uşor. Valerius se străduise mult să-l convingă să se întoarcă – pe alt drum – la Colonia, oraşul de unde fugise. Îl asigurase că era ultimul loc

în care aveau să-l caute. Valerius cunoştea pădurile acelea şi în multe nopţi se adăpostiseră în câte-o colibă solitară, unde oameni ciudaţi, care trăiau singuri şi păreau legaţi de Valerius de o mare solidaritate, îi primeau şi le dădeau de mâncare. Poate că-i erau recunoscători pentru vreo vindecare ce li se păruse miraculoasă, aşa cum fusese cea a nevestei hangiului, pe care acesta o iubea nespus. Soţia lui Maktor fusese muşcată de un şarpe şi era pe moarte, dar fusese salvată de medicul acela tânăr, care străbătea o provincie după alta, o pădure după alta, mereu în căutarea unor leacuri noi, întotdeauna gata să îngrijească oamenii, chiar dacă aceştia nu-l puteau plăti; era respectat de multe triburi barbare, iar tâlharii nu-l atacau niciodată.

— Nu te mai urmăreşte nimeni – Valerius îi aruncă o privire gladiatorului. După cum ai auzit, Vitellius are altele pe cap, deşi i-ar plăcea să te vadă măcelărit de gărzile lui. Însă vom pleca în curând – continua să răsucească amuleta în mână. Ştii când? La calendele lui ianuarie, când legiunile vor sărbători noul consulat al împăratului Galba. Va fi îmbulzeală, vor fi o mulţime de oameni pe străzi... Va fi sărbătoare, şi nimeni nu va lua în seamă doi bărbaţi călare care pleacă din oraş.

— Şi unde mergem?

— La Julius Civilis.

— Regele batavilor? – Titus clătină din cap, uimit. Mi-ai spus că ţi-e prieten, dar va accepta să găzduiască un gladiator fugar?

— Da. În ţinutul lui vei fi în siguranţă. Oamenii lui Julius nu-i iubesc pe romani, zâmbi Valerius.

Să se ducă la Julius Civilis însemna să se întoarcă la Velunda. Îşi imagină clipa când avea să ajungă la capătul călătoriei: se va opri lângă stejarul de unde izvorăşte pârâul sacru. Ştia că acolo, ca în alte dăţi,

Velunda îi va ieşi în întâmpinare. Simţi că o iubea nebuneşte. Inima, mintea şi trupul lui aveau mare nevoie de ea. Ar fi vrut să plece imediat, să nu mai trebuiască să aibă grijă de Titus. Îşi imaginã că era deja departe, galopând prin pădure şi, mai apoi, pe drumul ce ducea la stejar şi la pârâu.

Dar cum putea să-l părăsească pe gladiator – şi tocmai la Colonia Agrippinensium, unde îl adusese chiar el? Ridică din nou amuleta în dreptul ochilor şi se uită cum oscilează, limpede ca apa izvorului, înainte şi înapoi, în lumina micii flăcări.

— Foarte bine, zise hangiul. La calendele lui ianuarie va fi zarvă mare. Puteţi pleca fără să-şi dea seama cineva.

Încet-încet, amuleta se opri din legănat. „Bine, gândi Valerius. Voi aştepta până la calendele lui ianuarie şi-l voi lua pe Titus cu mine.“ Părea că-i vorbeşte Velundei, aşa cum făcea când o ţinea în braţe. „Bine. O să duc misiunea asta la bun sfârşit. Cât despre cealaltă, a cărei ţintă n-o cunosc şi care a început să-mi însemne viaţa de când am ales să-l ajut pe Titus, mă încredinţez ţie şi stelelor mele.“

Duse amuleta la buze.

Două zile mai târziu, la calendele lui ianuarie, stegarul Legiunii a patra aduse la Colonia Agrippinensium vestea că o parte a armatei din Germania Superior refuzase să-şi înnoiască jurământul faţă de împărat. Statuile care-l înfăţişau pe Galba fuseseră distruse, iar patru centurioni care încercaseră să le apere fuseseră bătuţi de soldaţi şi aruncaţi în închisoare. Nici un legat, nici un comandant – şi cu atât mai puţin legatul consular Ordeonius Flaccus, fricos şi inert – nu încercase să-i potolească pe soldaţii răzvrătiţi.

Se lăsase seara, când o mare mulţime se strânse în faţa reşedinţei lui Vitellius, care tocmai îşi terminase cina. Mulţi intrară, cerând cu glas ridicat un alt împărat. Îl luară pe Vitellius aşa cum era, în veşminte de casă, şi îl purtară în triumf pe străzile oraşului. Cineva îi puse în mână o spadă luată dintr-un sanctuar al lui Marte şi Vitellius o strânse în pumn, cu dinţii clănţănindu-i de frig şi de emoţie. Ţinu spada ridicată deasupra mulţimii care îl aclama, şi tot ridicată o ţinu pe drumul de întoarcere.

În curtea Pretoriului, gărzile şi sclavii se strânseră în jurul lui, înspăimântaţi: sala în care Vitellius obişnuia să stea ziua arsese, probabil pentru că, în entuziasmul general, nimeni nu se mai îngrijise de căminul plin cu lemne.

Mulţi spuseră că incendiul acela era o prevestire funestă. Preţ de o clipă, în fundul curţii văzură un bătrân orb înfăşurat într-o mantie neagră.

— Fiţi încrezători! – aclamat de mulţime, Vitellius rotea sabia deasupra capului. Pentru noi, acesta este focul bucuriei!

În ziua următoare, Flavius Valens intră cu soldaţii săi în Colonia şi îl salută pe împăratul Vitellius.

Pompeius Propincuus, procuratorul ce administra finanţele provinciei Belgica, a fost ucis, fiind acuzat că voia să-l informeze pe Galba despre revoltă. Au fost ucişi centurionii care încercau să apere statuile lui Galba. Au fost ucişi cei care se declarau galbieni. Vitellius trimise ambasadori la legiunile din celelalte provincii, pentru a le informa că armata din Germania Superior se separase de Galba. Legiunile trebuiau să aleagă: puteau să lupte împotriva disidenţilor sau să-l aclame pe noul împărat, Vitellius.

În aceeaşi noapte, Maktor stătea în podul tavernei, în faţa lui Valerius şi a lui Titus, care puneau în traistă pâinea şi brânza aduse de hangiu.

— Aşa deci, spuse Titus printre dinţi, porcul ăla bătrân de Vitellius a fost ales împărat. Ce va fi acum?

— Acum trebuie să plecaţi înainte să se termine serbările în cinstea alegerii lui, înainte să plece oamenii care au venit aici să-l aclame pe împărat. Însă nu vă puteţi duce la Julius Civilis... Trebuie să mergeţi în altă parte.

— În altă parte? – Valerius înălţă dintr-odată capul. Eu nu mă duc în altă parte!

— Dar nu înţelegi? izbucni Maktor furios. Nu înţelegi că acum Titus nu ar fi în siguranţă printre batavi? Acum, că a ajuns împărat şi poate porunci cum vrea, Vitellius o să umple satele lui Julius de spioni. Nu are încredere în el, pentru că întotdeauna Julius a încercat să scape de romani... Întotdeauna a visat libertatea poporului său. Spioni, înţelegi? Vitellius se teme ca nu cumva Julius să se alieze cu Galba şi vrea să-i ştie mişcările. Spionii lui l-ar recunoaşte imediat pe Titus. Nu uita că a fost un *secutor* faimos.

— Şi atunci, ce facem? – Valerius îşi trecu mâinile prin părul care-i cădea peste ochi. Nu, nu, eu mă duc la Julius...

Disperat, se gândi la Velunda. Cum se facea că, încă o dată, întâmplarea îl ţinea departe de femeia pe care o iubea? Voia să se întoarcă la ea cât mai repede.

— Tu hotărăşti – Titus se uită la Valerius; glasul lui era hotărât. Pot să merg singur. O să mă duc undeva...

— Unde ai să te duci? – Valerius îşi închise sacul cu un gest nervos. Nu cunoşti ţinuturile astea; ai nevoie de o călăuză. Te-ar găsi imediat. Tu nu treci

neobservat. Trebuie să te duci cât mai departe cu putinţă.

Valerius oftă. Strânse amuleta în pumn, cu un gest devenit de-acum obişnuit. Alesese să-l ajute pe Titus. Nu se putea abate de la alegerea lui, sub nici un motiv.

— Am să vin eu cu tine, exclamă. Eu.

— Şi unde mergem?

Valerius îşi duse amuleta la piept şi, cu un gest hotărât, o acoperi cu haina.

— Avem un drum lung de făcut, şi trebuie să ne grăbim.

— Unde mă duci?

— Acolo unde Vitellius n-o să te poată găsi. Acolo unde nimeni nu te va trăda, chiar dacă va şti că eşti un gladiator fugar. Acolo unde vei putea trăi printre bărbaţi la fel de curajoşi ca şi tine.

— Unde anume?

— La Antonius Primus, fratele meu.

— Glumeşti? Mă duci direct la soldaţi? De parcă soldaţii n-ar şti ce pedepse prevede legea pentru gladiatorii fugiţi de la *Ludi*!

— Ai încredere. Ai încredere în mine.

Titus încuviinţă.

— Bine. Cum aş putea să nu am încredere în tine?

Se întoarse spre Maktor.

— Mă duc să pregătesc caii.

După puţin timp, în dimineaţa cenuşie de ianuarie, doi bărbaţi călări străbătură la trap drumul, îndepărtându-se de Colonia Agrippinensium, spre apus. Nimeni nu-i luă în seamă. În faţa lor mergea un câine care semăna cu un lup.

9

Mergând de-a lungul Rhenus-ului şi apoi al Danubius-ului, la adăpostul pădurilor, străbătuseră multe mile, până în Rhetia şi Noricum, apoi ajunseră în Pannonia. În noaptea aceea nu se opriseră să doarmă. Merseră de-a lungul unui şir de copaci, ce părea că nu se mai termină.

În zori, când putură zări în jur, cei doi bărbaţi urcară o pantă şi intrară în pădure. Se opriră când ajunseră în vârful dealului.

Valerius coborî de pe cal şi legă frâul de o creangă. Se înveli cu pătura de blană, îşi luă traista şi se aşeză pe un buştean. Lurr se învârtea de colo-colo, neliniştit, adulmecând pământul de parcă ar fi dat de urma unui animal sălbatic. Valerius îl privi o vreme, apoi se dădu deoparte, făcându-i loc lui Titus.

Tăcuţi, cei doi contemplară peisajul: câmpia imensă, care se întindea cât vedeai cu ochii sub cerul plumburiu şi pe care se zăreau pete de zăpadă. Vântul spulberase ceaţa, iar în faţa lor apărea, în lumina încă slabă, tabăra Legiunii *Galbiana*.

Vedeau corturile dispuse în ordine, de-a lungul unor linii paralele, albe pe pământul întunecat şi aliniate pe *via principalis*, care tăia tabăra în jumătate, separând corturile trupelor de cele ale ofiţerilor. Dincolo de *via principalis* se aflau aşa-numitele *tabernacula* ale tribunilor, printre corturile soldaţilor şi cel al comandamentului Pretoriului, care semăna cu un mic templu.

— Fratele meu – Valerius întinse mâna. În unul dintre *tabernacula*... E tribun.

Şi-l imagină pe Antonius Primus treaz, aplecat deasupra unei hărţi, studiind liniile ce reprezentau graniţele Imperiului, care în acea zonă erau ameninţate mereu de incursiuni. Dinspre răsărit, alungate de cine ştie ce populaţii sălbatice, înaintau triburile sarmaţilor, care jefuiau din fuga calului şi nu

ştiau ce înseamnă pacea, şi triburile roxolanilor, care în urmă cu mai multe luni trecuseră Danubius-ul şi decimaseră două cohorte, şi triburile dacilor prădători, care veneau din delta Danubius-ului, gata să atace legiunile ce păzeau graniţele Imperiului şi să se alieze cu quazii, a căror cruzime, se zicea, era pe măsura vitejiei lor în luptă.

În aerul limpede şi rece se vedea printre corturi un du-te-vino de oameni – de la distanţa aceea păreau furnici – şi de care.

Deodată, vântul aduse mirosul de jăratic şi de panis militaris, făcută din făină, apă şi sare, un miros îmbietor pentru cei aflaţi la capătul unui marş lung. Pe lângă mirosul de pâine se simţea un altul, mai greu.

— Ceapă, usturoi şi praz – Valerius adulmecă aerul. Aş mânca o strachină întreagă.

— Eu aş înmuia în sos multă pâine.

— Cum fac soldaţii. Ceapa, usturoiul şi prazul ţin departe bolile. Ăsta-i medicamentul soldaţilor. O raţie bună de dimineaţă... Ai s-o primeşti şi tu.

— Eu?

— O să-l rog pe fratele meu să te înroleze.

Titus îi aruncă o privire indignată.

— Ce tot spui? Eu, să mă înrolez? Dar nu ştii că legea romană îi pedepseşte cu moartea pe gladiatorii fugari care încearcă să se înroleze în armată? Gladiatorul e un sclav. În armată se înrolează numai oamenii liberi – Titus îşi trase gluga pe ochi. Dacă asta e ideea ta genială... Fratele tău mă va judeca imediat.

— Iar eu îţi spun că nu va fi aşa. Îţi spun că vei deveni soldat. O să uiţi viaţa de gladiator. Aici soldaţii sunt respectaţi, nu sunt animale de luptă, ca un reţiar oarecare în mâinile lui Vitellius.

— Dar dacă fratele tău...

— În castrul lui Antonius nu a ajuns încă vestea că Vitellius a fost ales împărat. Noi i-o vom aduce... Îţi dai seama că am mers cu o viteză pe care nici un mesager n-ar putea-o egala? Când Antonius va afla că ai fost gladiatorul lui Vitellius... O să te înroleze, ai să vezi. Îţi vei primi solda, vei avea mâncare, vei lupta, iar dacă vei fi rănit vei primi îngrijiri... Vei putea chiar să-ţi alegi o meserie, pentru că cei din legiuni nu sunt doar soldaţi, armata lor este... este o întreagă civilizaţie! Sunt soldaţi, dar şi constructori... Fac poduri, drumuri, fortificaţii, oraşe şi ştiu multe alte meserii... Tu erai olar în satul tău, nu-i aşa? Pot chiar să-şi întemeieze o familie, pe *limites*.

— Dacă vrei să te duci în tabără, du-te singur.

Valerius oftă, luă o mână de zăpadă şi-şi frecă faţa. Se uită spre Lurr şi îl văzu nemişcat, adulmecând aerul. Privi în direcţia aceea şi simţi că inima i se opreşte.

— Priveşte, îi şopti lui Titus şi fluieră uşor, ca să-l cheme pe Lurr.

Dincolo de pădure, în stânga lor, printre arbuştii de pe malul unui torent aflat la poalele colinei, nişte barbari înaintau târâş, aproape invizibili în vegetaţia bogată. Lor li alăturară alţii, iar apoi alţii.

— Quazi... Sunt quazi – şi sunt foarte mulţi.

Valerius căută amuleta şi o strânse în pumn.

— Să mergem, repede. Nu vreau să mor înfipt într-un par şi jupuit de viu.

— Stai – Titus îl apucă strâns de braţ. Nu ne văd. Dacă plecăm, se vor lua după noi.

— Ba ne vor vedea pe noi, caii... Ne vor vedea şi ne vor prinde. Ştiu să-i recunosc pe quazi, dar vorbesc foarte prost limba lor. Nu va fi aşa cum a fost cu celţii... Nu voi reuşi să mă fac înţeles. Hai să plecăm!

Valerius nu se putu ridica din cauza strânsorii gladiatorului, care-l obligă să se ascundă în spatele bolovanului.

— Aici suntem în siguranţă. Nu vezi că barbarii supraveghează tabăra? Poate că pregătesc o ambuscadă. Nu se uită spre noi; suntem prea în spate. Mai bine ai grijă să potoleşti câinele.

Dar Lurr stătea nemişcat, lângă ei.

— Şi calmează-te. Ce fel de bărbat eşti?

— Sunt medic, un biet medic, murmură Valerius.

Se înveli mai bine cu pătura de lână şi-şi cuprinse genunchii cu braţele. Îşi sprijini capul de muşchiul care acoperea bolovanul. Neînarmat, se simţea neputincios; îşi spuse că preţuia mai puţin decât muşchiul acela sub cerul imens, palid, acolo, la graniţa Imperiului deasupra căreia i se părea că poate zbura asemenea unui şoim. Închise ochii. Putea vedea ţinuturile străbătute de Danubius, iar mai departe, spre apus, pe cele străbătute de Rhenus. Danubius şi Rhenus erau două fluvii mari care, asemenea unor urme desenate de degetul divinităţii pe pământ, marcau graniţa unde Imperiul îşi oprise cuceririle. Mai departe, în inima Europei, erau teritoriile sălbatice ale unor triburi necunoscute. Îşi închipui că vede de sus drumurile, satele, oraşele şi fortificaţiile de o parte – unde se întindeau provinciile romane –, iar de cealaltă parte, păduri nesfârşite, unde puterea Romei nu reuşise să pătrundă. Îşi închipui că zboară până în Britannia, ocupată de puţine legiuni, şi că apoi coboară spre miazăzi şi străbate plutind Galliile, Tolosa şi satul lui natal, iar mai departe Pirineii şi Hispania, unde fratele său luptase curajos pentru Galba, şi mai încolo Lusitania, unde într-o zi de vară o îngrijise pe sclava preferată a lui Otho, care fusese un guvernator înţelept vreme de treisprezece ani, iar acum era la Roma, cu Galba. Îşi imagină că se opreşte

în înaltul cerului şi contemplă tot Imperiul ce se întindea sub el, acolo jos, până în provinciile Africa şi Asia. Acela era nesfârşitul Imperiu Roman, al cărui cetăţean nu simţea că este şi pe care fratele său îl apăra.

Stând ghemuit, Valerius se întreba ce căuta acolo, atât de aproape de fratele său cel curajos şi de barbarii aceia care erau în stare să-i ia viaţa la fel de repede ca şi cum ar fi scos un dinte. Acela era drumul pe care i-l rezervase destinul?

— Tot acolo sunt?

— Da. Sunt foarte mulţi.

— Ar trebui să-l prevenim pe fratele meu.

— Sigur că da, dacă ştii să zbori...

Dar el nu ştia să zboare decât în închipuire.

— Şi atunci ce facem? întrebă, abia mişcându-şi buzele.

— Rămânem aici. Nu avem ce face. Nu vom muri de frig, avem blănurile, iar mie mi-a mai rămas pâine şi un pic de vin.

Din castru, vântul aduse până la ei sunetul grav al unui corn. Acel *cornicen* suna adunarea subofiţerilor. După câteva clipe se auzi cornul Pretoriului, iar apoi cornurile celor zece cohorte anunţară celor şase mii de oameni trezirea oficială.

10

Antonius Primus îşi trecu degetul peste harta întinsă pe pământ, în mijlocul cortului.

— Castrul nostru e aici, vezi? Iar acesta e Danubius-ul. În jur sunt sarmaţi, roxolani, daci, marcomani şi quazi. Mulţi soldaţi de-ai noştri sunt terorizaţi de ei. E frig, şi nu puţini oameni au murit îngheţaţi în castru. Dar quazii sunt cei mai răi. Iar

cele mai rele şi mai rele sunt triburile lor răzvrătite. Soldaţii noştri nu au uitat capetele tovarăşilor lor înfipte în parii pe care barbarii îi înfigeau în pământ, dând ocol în galop taberelor noastre.

Antonius Primus şi Errius Sartorius erau singuri în cortul tribunului. Schimbară o privire. Amândoi văzuseră capetele înfipte în pari. Amândoi asistaseră şi la torturarea zadarnică a prizonierilor quazi, în speranţa că vor dezvălui unde se găseau satele lor.

— Aici – Antonius puse degetul în mijlocul hărţii. Aici, vezi? Aici trebuie să mergem, să-i scoatem din vizuină. Tribul quazilor rebeli a venit dinspre miazănoapte. Noi îi putem înfrunta dincolo de cursurile astea de apă. Şi aici putem să-i surprindem, la „Ieslea găinilor”. Nu-mi place să tăbărască pe noi când mergem să facem aprovizionarea. Noi trebuie să atacăm primii şi să-i trimitem de unde au venit. Quazi sau sarmaţi, ce-or fi ei.

Arătă spre jăratic:

— Încălzeşte-te. Vom avea o zi grea.

Errius nu se mişcă.

— Ai ordin să pleci?

— Nu am ordin pentru o acţiune de război. Azi trebuie să ne ocupăm de aprovizionare. Aşa vrea prefectul.

Antonius aruncă harta într-un colţ. Îşi puse *calcei* căptuşiţi cu piele.

— „Ieslea găinilor”... Acela ar trebui să fie obiectivul nostru.

— Vom merge la „Ieslea găinilor”? se miră Errius. N-am pierdut destui oameni acolo, de câte ori ne-am dus să luăm provizii pentru trupe?

— Să nu-mi spui că tocmai tu te temi de o ambuscadă. Ţii minte din câte ambuscade am ieşit victorioşi în Hispania Tarraconensis? Şi apoi, să te

duci după provizii e mai bine decât să stai închis în castru, nu?

După puţină vreme, mergeau repede printre oamenii şi carele adunate deja pe *via principalis*. Antonius privi spre cer, apoi spre dealurile împădurite care se zăreau departe, în dreapta. În depărtare, în aerul limpede, se vedeau Alpii, a căror linie se distingea net la orizont.

— Chiar mergem la „Ieslea găinilor”?

— Nu cred că ordinul sună chiar aşa. Însă – Antonius îi adresă centurionului un zâmbet maliţios –, cât timp eu vorbesc cu comandantul legiunii, tu fă rost de opt care, cazmale şi coşuri pentru o sută optzeci de oameni.

— Opt care? Ai de gând să aprovizionezi toată Pannonia?

— Mai adu o sută şaizeci de *castrapila*, trei mii de picioare de sfoară şi o mie de *pila* cu vârf scurt.

— O mie de *pila*? Înseamnă că nu mergem să facem aprovizionarea. Mergem la luptă!

— Mergem să facem aprovizionarea. Îi iau cu mine pe cei cinci sute de oameni din cohorta mea... ca să facem aprovizionarea. Ai înţeles?

— Scuză-mă, dar o sută şaizeci de *castrapila* nu sunt de-ajuns ca să apere cinci sute de oameni. Abia ajung pentru o centurie!

— Zău? zâmbi ironic Antonius.

— Nu vrei să-mi spui ce plan ai? întrebă Errius cu glas scăzut. Mie poţi să-mi spui, ştii doar.

— Ordonă-le centurionilor să pregătească oamenii; *optiones* să pregătească toate carele şi ce ţi-am mai cerut.

Antonius nu mai adăugă nimic. Se îndreptă spre cortul Pretoriului. Gărzile îi făcură loc să intre. Când Antonius trecu pragul, toţi se întoarseră spre el.

— Te aşteptam, Antonius.

Legatul Marcus Valerius Mucrus avea în comun cu împăratul Galba nu setea de putere, ci vârsta. Datorită vieţii spartane din cadrul armatei, îşi păstrase vigoarea şi prestanţa. Doar în priviri i se citea o mare oboseală, acumulată în lungii ani de război. Se aşezase la masa în jurul căreia stăteau şase tribuni. Unul dintre ei era Rubellius Glaucus, care cu două săptămâni în urmă abia reuşise să se salveze pe sine şi câţiva dintre oamenii săi dintr-o ambuscadă a quazilor. Îi atacaseră la „Ieslea găinilor”, bucata de pământ pe care soldaţii o numiseră astfel pentru că le dădea puţinul pe care-l putea oferi Pannonia pe timp de iarnă. „Mâncare bună pentru pui“, protestau soldaţii, care se indignaseră când aflaseră că tribunul Rubellius Glaucus nu fusese în stare să-şi aducă în castru toţi soldaţii, vii şi nevătămaţi.

Glaucus îi arătă lui Antonius scaunul de lângă el.

— Cei curajoşi să se aşeze lângă cei proşti, spuse pe un ton neutru. Poate că o parte din virtuţile tale militare îmi vor fi de folos.

Antonius se aşeză fără să răspundă. Îndepărtă puţin vasul din care se ridica mirosul de aerel şi praz, care multora li se părea greţos – dar era un semn al rigorii lui Valerius Mucrus, ce le impunea ofiţerilor să mănânce la fel ca restul soldaţilor.

— Am primit ordin să mă duc să fac aprovizionarea azi – îl fixă pe Valerius Mucrus. Am dat deja ordin cohortei mele să facă pregătirile.

— Nu! exclamă Mucrus. Nici nu se pune problema! Nici o cohortă! Ia doar un manipul.

Antonius îşi înăbuşi o izbucnire de mânie, în numele eticii militare pe care o respecta cu stricteţe.

— Dacă pot…

Simţea privirile celorlalţi tribuni aţintite asupra lui, complet lipsite de invidie: în zilele acelea, să faci

aprovizionarea însemna adesea să nu te mai întorci în castru.

— Un manipul înseamnă două centurii. Doar o sută şaizeci de oameni. Nu ajung.

— Nu te vei duce la „Ieslea găinilor”. Te vei îndrepta spre miazăzi.

Mucrus îşi duse mâna la barba căruntă, tunsă scurt. Începu să se tragă de barbă, aşa cum făcea întotdeauna când era nervos.

— Spre miazăzi? – Antonius bătu cu degetele în masă. Nu mai e nimic de cules în partea aceea, ştii prea bine. M-aş întoarce cu carele goale.

— Există două posibilităţi. Să-ţi explic?

— Le ştiu. Una e să-i atacăm pe barbarii aceia care de mai multe săptămâni se ascund în gropile din pământ. Cealaltă e să stăm aici, pe loc. Ţin să-ţi aduc aminte că aveam o alianţă cu quazii... un pact pe care noi l-am respectat. Numai că pactul ăsta a fost încălcat de câteva triburi ale lor care, în încercarea de a-şi deschide drum pentru a jefui provincia, continuă să ne provoace şi să ne atace.

— *Galbiana* va rămâne aici, pe loc – Mucrus continua să se tragă de barbă. Am ordonat deja fortificarea castrului. Dacă vrem să atacăm, trebuie să folosim întreaga legiune, şi tu ştii cât durează şi câte vieţi omeneşti costă războiul. În plus, nu am primit de la Galba un ordin cu privire la eventuale acţiuni de război împotriva barbarilor.

— Eşti înţelept, generale – Antonius îşi impuse să aibă un ton respectuos. Dar prea multă prudenţă îi face pe generali şi pe soldaţi să se simtă frustraţi, provocând discordii şi proastă dispoziţie.

— Sinceritatea ta mă linişteşte. Însă îţi repet că un singur manipul e mai puţin vizibil decât o cohortă întreagă. Vom proceda astfel în fiecare zi. Ieşim,

culegem, ne întoarcem. Dacă se întâmplă vreo nenorocire, pierdem puţini oameni.

— Bine, generale – Antonius se ridică. Îngăduie-mi numai să schimb echipamentul manipulului. E zăpadă, iar oamenii mei trebuie să fie cât mai uşori cu putinţă.

— De acord – deodată, Mucrus îşi lăsă barba în pace şi ridică mâna, facându-i semn că poate pleca. Îi voi spune prefectului armelor să-ţi dea tot ce-ţi trebuie.

Se aplecă repede deasupra hărţilor din faţa sa.

Imediat ce Antonius ieşi din Pretoriu, Errius îi veni în întâmpinare.

— Comandante, cohorta e pregătită; la fel şi carele, cu tot ce ai cerut.

— Mai trebuie făcute unele schimbări.

Antonius îşi aşează mantaua pe umeri.

— Mergem la „Ieslea găinilor”?

— Nu, răspunse tare Antonius.

Din Pretoriu ieşise şi Rubellius Glaucus, iar Antonius văzuse cu coada ochiului că se apropiase de ei.

— Legatul mi-a ordonat să merg spre miazăzi. Vom merge spre miazăzi, cu un singur manipul.

Soarele palid se ivise deasupra câmpiei, când manipulul comandat de Antonius Primus se pregătea să iasă din castru prin *Porta Decumana*, unde se aflau locuinţele trupelor.

Prin faţa inspectorilor trecură cele opt care cerute de tribunul Antonius Primus. Doar un ochi foarte atent ar fi observat că roţile se afundau prea tare în noroi – prin urmare, carele nu erau goale, aşa cum ar fi trebuit. Cu un aer nepăsător, inspectorii lăsară carele să treacă – distracţie care de data asta nu-l irită pe Antonius; în urma carelor mărşăluiau cele două centurii ce formau manipulul.

Inspectorii numărară fără chef cele douăzeci de rânduri de câte opt oameni ce formau un dreptunghi perfect. Părură că se trezesc doar când în faţa lor apăru Antonius Primus. Se uitară la el uimiţi. Tribunul stătea drept în şa şi îşi ducea calul la pas, în urma soldaţilor; atitudinea lui degaja o energie şi o eleganţă pe care nimeni altcineva din castru nu le avea.

În cele din urmă, inspectorii îi aruncară o privire distrată lui Errius Sartorius, care mergea în coada cortegiului, verificând o listă.

Când poarta se închise, Antonius se întoarse spre cele două turnuri construite de puţină vreme pe laturile castrului. O santinelă făcu un gest de salut şi arătă de mai multe ori spre cer, unde se vedea un stol de raţe sălbatice. Mergeau în formaţie perfectă, desenând un V ce străbătea cerul senin. Era un semn bun. Imediat însă o raţă se desprinse din stol şi îşi continuă drumul singură.

— Nu e semn bun.

Errius se apropie de calul tribunului şi arătă spre raţa solitară ce se îndrepta spre miazăzi:

— Ce-ar spune un prezicător despre asta?

— Orice-ar spune, eu cred că un om poate întoarce destinul în favoarea lui. Îmi place raţa aia care înfruntă singură cerul. O să ajungă departe.

Antonius îşi opri calul, apoi, întorcându-se, arătă spre castru.

— Priveşte... Priveşte valul de pământ care înconjoară tabăra. Era înalt de şase picioare, iar acum îl înalţă cu o palisadă de lemn de nouă picioare... Vezi? Iar şanţul care până mai ieri nu era mai adânc de o jumătate de om... Vezi că îl adâncesc? E o apărare bună pentru castrul ăsta, de unde ar fi trebuit să plecăm curând. Ştii ce înseamnă asta? Că vom rămâne toată iarna aici. Nu e o tabără provizorie, seamănă cu *castra hiberna*.

— Vom ajunge să stăm de pază la graniţă? se indignă Errius. Din soldaţi în legiune vom ajunge paznici? Şi ce se va alege de curajul armatei noastre, de însufleţirea ei în luptă? Cum ne va vedea Senatul de la Roma, dacă ne pierdem puterea militară şi politică şi rolul nostru ofensiv? Soldatul trebuie să lupte, să participe la război. Ce-o să se aleagă de vechea înţelegere dintre Romulus şi Marte?

Pui prea multe întrebări, centurionule, zâmbi Antonius. În ce mă priveşte, ca soldat am respectat întotdeauna înţelegerea dintre Romulus şi Marte.

— Dacă ai fi fost tu la comanda legiunii, de mult i-ai fi alungat pe barbarii ăia – Errius puse mâna pe botul calului. Nu-i aşa?

În loc de răspuns, Antonius arătă spre *signum manipularis* pe care un *signifer* îl ducea sus, deasupra capetelor soldaţilor care mărşăluiau. Soarele strălucea pe mâna de fier argintat aplicată la capătul băţului şi înconjurată de o cunună de lauri.

— Nu crezi că ar trebui să-i ajungem din urmă pe soldaţii noştri?

Dădu pinteni calului, cu ochii la *signum*. Vântul facea să oscileze însemnele de bronz, cele două discuri aurii şi cele patru de aluminiu atârnate de bara transversală fixată sub mâna argintie, ce reprezentau numărul manipulului, douăzeci şi patru, fiindcă fiecare din cele două discuri aurii reprezenta zece, iar fiecare din cele de aluminiu – unu. Antonius se apropie de *signifer*, subofiţerul care avea misiunea delicată de a transforma în semnale vizuale ordinele transmise de sunetele trâmbiţei.

— Nu uita că prin mişcările *signum*-ului dirijezi cele două centurii ale manipulului meu. O singură greşeală în interpretarea sunetelor trâmbiţei, şi putem muri cu toţii.

— Te-am dezamăgit eu vreodată? răspunse celălalt cu un aer jignit.

— Ultima oară n-ai fost atent. Din fericire, era un simplu exerciţiu. Dar să nu se mai întâmple.

— N-o să se mai întâmple.

Signifer-ul mergea repede şi transpira sub blana de urs ce-i acoperea armura până la pulpe şi care nu putea fi străpunsă de săgeţile arcaşilor barbari, dar îi îngreuia mult mişcările. Luptase alături de Antonius, mai întâi în Gallia, apoi în Hispania Tarraconensis, şi participase la misiuni mult mai primejdioase decât o operaţiune de aprovizionare.

— Chiar dacă mergem să culegem câţiva napi, mâna aceea de argint trebuie să le arate precis soldaţilor direcţia în care trebuie să meargă. Mai ales azi.

— De aceea sunt plătit mai mult decât un centurion... Eu ştiu să-mi fac treaba. Am greşit vreodată o mişcare în bătăliile în care am luptat împreună? Am interpretat vreodată greşit sunetele trâmbiţei?

Era foarte orgolios acel *signifer*, care acum îi arunca lui Antonius priviri arţăgoase.

— Dar soldaţii tăi or să mă apere cum trebuie? Ultima oară, puţin a lipsit ca un barbar să-mi ia gâtul.

— Te vor apăra, stai liniştit, răspunse Antonius.

Soldaţii săi aveau să se străduiască să nu-l piardă din ochi pe signifer, punctul de referinţă pentru toate operaţiunile ofensive sau defensive – prin urmare, de el depindeau supravieţuirea şi, mai ales, dinarii lor. În fiecare lună, *signifer*-ul primea plata pentru întreaga centurie, pe care o distribuia apoi soldaţilor.

— Dacă soldaţii tăi nu mă apără, adio plată, adio manipul. Fără mine e un mare haos – *signifer*-ul ridică mai mult băţul *signum*-ului, ca să fie văzut şi de soldaţii din ultimele rânduri.

Antonius lăsă oamenii să treacă prin faţa sa şi studie cu atenţie toate detaliile. Vântul unduia crestele de păr roşu de pe coifurile centurionilor şi ale aşa-numiţilor *optiones*, transversale la centurioni – de la o ureche la cealaltă – şi longitudinale la *optiones* – de la ceafă până pe frunte. Nu întâmplător crestele acelea aveau o culoare vie; ele trebuiau să fie văzute de signiferi şi de soldaţi, mai ales de cei din spate, care, mergând în rânduri strânse, nu-şi puteau da seama de mişcările întregului manipul dacă, în afară de *signum manipularis*, nu ar fi văzut şi crestele centurionilor, semnale indispensabile pentru menţinerea unei alinieri corecte şi pentru acţiunile ofensive.

Errius se apropie de Antonius.

— Aproape că mă aştept să văd vârfurile de la *pila* ieşind printre soldaţi. În acest caz, aş avea impresia că mă aflu în faţa unor oameni gata de luptă. Dar acesta e doar un marş de aprovizionare, nu-i aşa?

— Aşa-i.

Antonius râse. Cine, dacă nu Errius, ordonase să se încarce în care, pe lângă *castrapila*, şi cele opt sute de lănci scurte pe care tribunul le ceruse înainte de a părăsi castrul? Erau arme de război, chiar dacă oamenii nu purtau echipamentul corespunzător. Mulţi purtau *lorica*, o armură din bucăţi de piele, uşoară şi elastică, ce apăra spatele în orice tip de acţiune. Prin urmare, şi într-o acţiune de aprovizionare. Alţi soldaţi – cei proaspăt sosiţi din garnizoanele de la graniţa Dalmaţiei – purtau *lorica ferrea*, din plăcuţe de metal ce acopereau pieptul şi spatele. Aceasta era protecţia obişnuită a aşa-numiţilor *limitanei*, soldaţi care nu trebuiau să se mişte foarte mult, deoarece stăteau de pază în turnurile şi fortăreţele de la graniţă.

— Dacă cei cinci sute de oameni pe care ni i-au trimis din Dalmatia nu au fost dotaţi cu arme de

război, înseamnă că în curând şi *Galbiana* noastră va fi transformată în *limitanea*? – Errius arătă încruntat spre *limitanei*.

— Deocamdată mă îngrijorează doar faptul că soldaţilor care poartă *ferrea* azi le va veni greu să muncească... E greu când porţi aşa ceva şi trebuie să dai cu târnăcopul, să sapi şi să cari greutăţi.

— Dar *ferrea* este impermeabilă... Şi, mai ales, te apără de săgeţi, nu-i aşa? replică Errius cu un zâmbet maliţios.

— Bine, bine, Errius... Azi ne vom bate. Am hotărât să fac aprovizionarea de la „Ieslea găinilor”.

— Bănuiam eu. Dar puteai măcar să mă laşi să termin vinul pe care-l am în cort. Ştii doar că te urmez pretutindeni... Chiar şi la moarte.

Îl urmase pe Antonius din Hispania Tarraconensis, unde se născuse, când Legiunea a şaptea *Galbiana* fusese transferată în Pannonia. Ca să-l urmeze pe Antonius, îşi luase adio de la marea cea caldă, de la soarele şi de la frumoasele femei hispanice şi începuse să lupte cu barbarii care mâncau carne uscată, dormeau în noroi şi se ungeau cu grăsime pentru a se apăra de frig.

— Dar... Iartă-mi îndrăzneala, Antonius, ţi-ai pierdut oare memoria? Ştii doar ce i s-a întâmplat lui Rubellius Glaucus acum câteva săptămâni!

Antonius mângâie gâtul calului.

— Încalc ordinele, ştiu asta. Iar tu îmi eşti complice. Cât despre Rubellius Glaucus... Nu trebuia să se lase luat prin surprindere. Singura zonă de aprovizionare pe care quazii nu au devastat-o e tocmai „Ieslea găinilor”. Ne atrag acolo, pentru că ştiu că de acolo ne aprovizionăm. Ne aşteaptă acolo ca să ne sucească gâtul, ca la găini.

— Au fost ucişi toţi centurionii, *signifer*-ul şi ajutoarele de la care – Errius îşi frecă bărbia, aşa cum

făcea ori de câte ori era emoţionat. Din cinci sute de soldaţi s-au întors doar patruzeci şi cinci, iar tribunul Rubellius a scăpat de infamie pentru că a salvat măcar *signum manipularis.*

— Ţi-e frică?

— Şi dacă quazii se ascund în pădurile acelea? Nu avem destule forţe pentru a ne apăra, Antonius. Nu ne vor lăsa să plecăm, după ce vom umple carele.

— Nu vom pleca. Vom lupta cu ei.

Centurionul rămase tăcut, observându-l pe tribunul care privea linia întunecată a pădurii, încercând parcă să-şi dea seama câţi barbari erau ascunşi după copaci, în spatele tufişurilor sau culcaţi la pământ.

— Ce strategie vei folosi? întrebă Errius în cele din urmă.

— Vom folosi chiar strategia lor. Îi vom bloca în „Ieslea găinilor”.

Antonius sări jos de pe cal, apucă frâul şi i se alătură repede lui Errius.

— Suntem dezavantajaţi, e adevărat, zise cu glas scăzut. O sută şaizeci contra cinci sute, pe puţin. Dar am cu mine *genieri* care ştiu să facă ziduri, iar în faţa pădurii voi plasa şase ordine de soldaţi, pe trei linii. Pe laturi vom construi o capcană... În lateral vom face două şanţuri care se vor îngusta, în formă de pâlnie. Ca să-i atace pe oamenii mei, quazii vor ajunge chiar în pâlnia aceea...

— ...iar acolo îi vor aştepta *castrapila*!

— Exact. Quazii vor intra în pădurea aceea de pari ascuţiţi împinşi de oamenii care formează frontul... Să zicem, o sută cincizeci de picioare de front, deci şaizeci de soldaţi... Douăzeci vor sta în spatele celor două şanţuri laterale, gata să se arunce asupra barbarilor care vor rămâne prinşi în *castrapila*.

— Şi ceilalţi optzeci de oameni? E o centurie întreagă, Antonius!

— Vor aştepta semnalul meu în spatele celor trei linii ale frontului principal... În fundul pâlniei, pricepi? Vor tăia în două rândurile duşmanilor, care vor fi lungi. Îi vom învinge pe quazi chiar la „Ieslea găinilor”. Iar acum, fii atent... Şaizeci de oameni vor avea scuturile obişnuite, dreptunghiulare, care le vor îngădui să oprească duşmanul asemenea zidurilor unei fortificaţii. Mai mult, formând din scuturi o *testudo*, *genierii* vor putea înainta, apărându-se de darde şi lănci, şi să atace inamicii de aproape.

— Dar scuturile ovale? Am încărcat optzeci în care, după cum mi-ai ordonat.

— Păi, câţi soldaţi au rămas, nu optzeci? – Antonius îi arătă pe soldaţii din faţa lui. Fiecare dintre ei va avea un scut oval, cu marginea tăioasă, şi îl va folosi ca pe o secure, aşa cum fac infanteriştii, şi îi vor ataca pe quazii care încearcă să scape de *castrapila*.

— Planul tău e ingenios, dar ei vor fi mai mulţi...

— Vom reuşi, ai să vezi.

Urcă pe cal. Castrul era acum departe, în urmă. Se uită la oamenii săi, care continuau să înainteze. Scrută din nou pădurea şi dealul. Simţea că acolo, printre copaci, la poalele dealului, barbarii îl urmăreau, deşi nimic nu trăda prezenţa lor. Se apropie de manipul şi ordonă o schimbare de direcţie, îndreptându-se spre pădure.

11

— Vin chiar încoace, şopti Valerius.

— Nu-ţi dai seama că vântul bate spre noi? Vântul duce cuvintele noastre... Quazii nu au cum să ne audă

– răspunse Titus cu voce tare. Şi cu atât mai puţin romanii.

Privi spre stânga. Ştia că în partea aceea mişunau barbarii, dar deocamdată nu se vedea nici unul, căci erau ascunşi bine.

— Am putea să le ieşim soldaţilor în întâmpinare... Să-i avertizăm... Cel călare e fratele meu. I-am putea avertiza că...

— Încetează! Nu avem timp. Dacă ne mişcăm de aici, quazii or să vină de îndată după noi. Ne vor omorî şi pe noi, şi pe soldaţi, răspunse Titus pe un ton aspru. Dacă fratele tău vine încoace, ştie cu siguranţă că quazii sunt aici, la pândă. Am auzit că Antonius Primus e mai viclean decât o vulpe.

Văzuseră înaintând manipulul de soldaţi precedaţi de care. Carele se opriră chiar sub ei, la poalele dealului. Câţiva soldaţi începură să descarce cazmale şi coşuri de nuiele.

— De ce vin tocmai aici?

Valerius, neliniştit, îşi sprijini capul de piatră. Titus arătă spre rarişte din faţa lor.

— Acolo au cultivat legume... Şi uită-te la terenul acela de lângă copaci... De aici se aprovizionează legiunile. Dar – Titus se uită mai bine – carele mi se par prea încărcate. Vezi cum se afundă în noroi? În ele nu sunt doar câteva unelte şi coşuri...

— Şi dacă quazii îi atacă acum? O să fie un masacru.

— Din câte ştiu, ei atacă numai când sunt siguri că duşmanul nu e în stare să riposteze. Vor aştepta ca soldaţii să înceapă să umple coşurile, dar nu cred că fratele tău se va lăsa ucis.

Rămaseră tăcuţi. Valerius îl observa emoţionat pe Antonius, care mergea printre soldaţi pe calul său negru, părând un zeu al războiului, cu coiful său de bronz ale cărui apărători erau ridicate asemenea unor

mici aripi. *Panoplia* albastră din piele era strânsă pe trup, punându-i în evidenţă muşchii. I se păru mai frumos ca niciodată, impunător. Gesturile lui trădau siguranţă şi forţă interioară. Uşor şi agil, Antonius se mişca de parcă ar fi fost una cu calul. Un asemenea om nu putea fi prins într-o ambuscadă.

Vântul aduse până la ei glasul lui hotărât: „Errius... acum!“

De sus, cei doi bărbaţi ascunşi în spatele stâncii văzură cum manipulul se opreşte deodată. Un centurion se îndreptă spre soldaţi şi dădu nişte ordine. Soldaţii îşi scoaseră *bracae*, *tibiali* şi *calcei*.

— Se dezbracă? întrebă uimit Titus. Peste tunică au doar *lorica*, pe frigul ăsta?

— Probabil că nu vor să-şi ude hainele şi încălţările, pentru că or să stea în zăpadă şi în noroi.

— Dar ce fac?

Soldaţii îşi ungeau trupurile cu o pomadă pe care o treceau din mână în mână.

— Mirosul ăsta – Valerius adulmeca aerul... Camfor. Se ung cu camfor... Vara e răcoros şi alungă insectele, şi iarna... Pe frigul ăsta, important e nu câte haine ai pe tine, ci ca sângele să circule repede şi să nu îngheţi. Pentru asta e bun camforul.

La poalele dealului, uneltele şi coşurile de nuiele trecură din mână în mână, iar oamenii păreau ocupaţi să culeagă legume. Loveau pământul cu *dolabra*, rapid şi precis. Umpleau cu pământ coşurile, pe care le descărcau apoi grăbiţi în *plaustri* cu două roţi. Peste puţină vreme, două şanţuri, destul de departe unul de altul şi adânci de o jumătate de om, începură să schiţeze pe zăpadă marginile unei pâlnii.

— Din câte mi se pare mie, nu culeg legume. Eu cred că fratele tău le-a ordonat să pregătească o cursă. Ştie foarte bine că quazii sunt în apropiere.

Valerius nu răspunse. Continua să-şi urmărească neliniştit fratele, care mergea printre soldaţi – şi se afla atât de aproape, încât ar fi fost de-ajuns să-l strige...

— Taci... Nu te mişca, îi zise Titus.

— E frig.

— Te încălzeşte câinele.

Într-adevăr, Lurr stătea lipit de stăpânul lui, cu botul vârât în pătura de blană.

— Naiba s-o ia de *ferrea*! – glasul mânios al unui soldat se auzi limpede dinspre câmpie. Bucăţile astea infernale de piele... Or fi bune să lege între ele plăcuţele de fier ale armurii, dar ia uite: s-au rupt când mi-am pus coşul pe umăr – lăsă coşul să cadă. Mai întâi te pun să stai de pază la graniţă şi îţi zic că acolo nu sunt primejdii mari – maimuţări atitudinea unui comandant, luându-şi o voce tunătoare: Îţi vei privi duşmanii din înaltul zidurilor... Vei participa doar la acţiuni de apărare. Dacă situaţia se complică, este chemată legiunea.

Se uita dezolat la cureaua ruptă, pe când ceilalţi soldaţi râneau.

— Şi îţi dau echipament de supraveghere... „Singura armură care te apără de ploaie... şi vreme de douăzeci de ani n-o să mai vezi picior de furier.” Şi, până la urmă, ce fac feciorii ăia de căţea? Te trimit în Pannonia, într-o legiune! Pricepeţi? Legiunea aia care trebuia să mă salveze pe mine!

Luă în braţe coşul cu pământ şi se îndreptă împleticindu-se spre care, în hohotele de râs ale celorlalţi.

— Nu-ţi dau o armură de piele, o *lorica*. Îţi lasă *ferrea*. Aşa nu mă ud, în schimb îmi rup spatele. Pe toate *mentulae* din lume!

— Mereu te plângi, Rufus, râse cineva. Cel puţin tu, care nu voiai să lupţi, ai fost numit să faci

aprovizionarea. Noi, care vrem să luăm parte la luptă, dăm cu târnăcopul în căutare de napi.

— Obişnuieşte-te s-o faci pe ţăranul, strigă de departe Rufus. După serviciul militar veţi primi pământ şi un împrumut de la stat ca să vă construiţi o vilă, să vă cultivaţi pământul şi să vă întemeiaţi o familie. Eu, care sunt o biată santinelă la graniţă, o să fiu ţăran pentru câţiva dinari.

Toţi *plaustri* erau plini cu pământ. Cele două şanţuri se vedeau clar. Soldaţii se îmbrăcară în grabă.

În clipa aceea, la marginea pădurii, la vreo patru sute de picioare de ei, venind parcă din infern, îşi făcură apariţia quazii.

Strigau cu toţii, rotind securile deasupra capetelor. Chiar şi de la distanţa aceea păreau nenumăraţi – cinci sau chiar şase sute. O mulţime de uriaşi gata să ucidă.

— *Adtentio!* strigă Antonius.

Soldaţii luară din care scuturi şi *pila*. Imediat, *tubicen*-ul înălţă trâmbiţa lungă spre cer şi scoase un sunet prelung, ascuţit, apoi două sunete scurte – primul grav, al doilea ascuţit.

— Primul este A, explică neliniştit Valerius, apucându-l strâns de braţ pe gladiator. Iar cele două sunete scurte sunt T... Le-ai auzit? Antonius a dat *adtentio*!

Signifer-ul primi semnalul şi ridică repede *signum manipularis*. Urmărind mişcările mâinii argintii înconjurate de lauri, şaizeci de *genieri* ridicară scuturile dreptunghiulare şi se aşezară repede într-un dispozitiv care se termina la extremităţile celor două şanţuri. Rapid, se formară trei linii de câte douăzeci de oameni. Strânseră la piept scuturile, alcătuind un zid a cărui culoare – un ocru intens, pe care se desena acvila în două nuanţe de albastru – se distingea limpede pe întinderea uniformă a câmpiei.

Quazii înaintau. La auzul urletelor lor, Valerius îngheţă. Îi văzu pe cei care se ocupau de care cum vărsau conţinutul coşurilor... Nu erau sfecle şi napi, ci pământ. Îl turnară de-a lungul celor două şanţuri, formând două bariere. Ca să treacă peste ele, barbarii trebuiau să sară.

— Uite capcana! – agitat, Titus arătă spre un grup de soldaţi care luau din care *castrapila* scurte şi ascuţite şi alergau repede spre cele două valuri de pământ.

Quazii urlau, ridicând armele spre cer. Nu-şi dădeau seama că zeci de soldaţi puneau în spatele valurilor de pământ câte patru *castrapila* la fiecare pas, că se împărţiseră în grupuri de câte doi şi, în timp ce unul îndrepta vârful inferior al unui *castrapilum* în jos şi introducea vârful superior într-un înveliş de fier, celălalt lovea cu bâta, înfigând *castrapilum*-ul în pământ. Imediat, învelişul de fier acoperea vârful altui *castrapilum* şi era lovit cu bâta – şi tot aşa, un *castrapilum* lângă altul, o barieră aducătoare de moarte, construită cu o repeziciune uimitoare.

Valerius se uita înfrigurat când la soldaţii care pregăteau capcana, când la quazii care continuau să avanseze urlând; înaintarea le era însă îngreuiată de noroi şi zăpadă.

— Fratele tău a calculat foarte bine timpii – Titus exulta. Capcana va fi gata chiar în clipa când quazii vor ataca dispozitivul.

Quazii se apropiau. Soldaţii legau *castrapila* unul de altul. Văzute de sus, legăturile formau o reţea asemănătoare cu o uriaşă pânză de păianjen ce acoperea valul de pământ. Strigătele ascuţite ale quazilor fură acoperite de glasul puternic şi sigur al lui Antonius, care trecea călare printre soldaţi, nerăbdător:

— Linia de *genieri* să se întindă pe şaptezeci de picioare, până la marginile celor două valuri de pământ... În spatele fiecărui *vallum* să fie un car răsturnat şi zece soldaţi.

Soldaţii, înarmaţi cu *pila*, *gladius* şi *scutum*, se pregătiră de înfruntarea cu duşmanul, iar în spatele frontului veni în pas alergător şi restul manipulului – optzeci de soldaţi aliniaţi pe opt rânduri, toţi înarmaţi cu scutul oval, „tăietorul de capete”.

Văzută de sus, dispunerea strategică născocită de Antonius semăna perfect cu o pâlnie: frontul soldaţilor reprezenta partea superioară, laturile erau formate din cele două valuri de pământ dotate cu *castrapila*, iar în fund se afla centuria alcătuită din optzeci de soldaţi.

La un semn al lui Antonius, un centurion – cel căruia Antonius îi spusese Errius – preluă comanda soldaţilor din fundul pâlniei. Celălalt centurion dirija liniile din faţă.

— *Valete!* strigă Antonius, ridicându-se în scări.

Valerius îl văzu pe centurion întorcându-se spre Antonius.

— Şi zici că ăsta-i un manipul pentru aprovizionare? îl auzi râzând.

Îi răspunseră strigătele barbarilor. Quazii goneau cu toţii spre frontul roman; erau vreo patru sute împotriva celor o sută şaizeci de soldaţi care îi aşteptau impasibili, nemişcaţi, liniştiţi ca nişte feline. Era liniştea furiei gata să explodeze.

Sub privirea hipnotizată a lui Valerius şi a tovarăşului său, *genieri* rezistară ciocnirii cu barbarii, reuşind să-şi menţină poziţiile. Înaintară puţin, ca şi cum spaima de a fi călcaţi în picioare de uriaşii aceia le-ar fi dat avânt. Lupta dintre soldaţii din prima linie şi barbari deveni crâncenă. În curând, sângele îmbiba pământul. Strigătele războinice ale barbarilor...

Urletele sfâşietoare ale răniţilor, ţipetele muribunzilor, strigătele celor ce reuşeau să ucidă şi să se salveze…

— Linia, linia! exclamă centurionul aflat lângă cele trei rânduri paralele ale frontului; se adresa soldaţilor din a doua linie, care nu luptau.

Ghidându-se după creasta centurionului ca să menţină alinierea, fiecare soldat din linia a doua îl ţinea cu putere de *balteus* pe luptătorul din faţa sa. Astfel, soldaţii din linia întâi nu se deplasau şi nu riscau să ajungă singuri în faţa duşmanului.

Armele quazilor se îndreptau cu un zgomot teribil spre singura parte expusă a soldaţilor, capul, protejat de *cassis*, deoarece trupurile erau apărate de formaţia strânsă a scuturilor. Soldaţii ridicau vertical scutul dreptunghiular, care îi depăşea în înălţime pe giganţii germani. Când securile loveau marginea superioară a scuturilor, acestea se roteau, sprijinindu-se pe coifuri, iar soldaţii, apăraţi ca de un acoperiş, se trezeau în faţa unui soi de coridor ce ducea direct spre şoldurile şi coapsele duşmanilor. Săbiile lor lungi puteau pătrunde drept. Soldaţii romani, ghemuiţi asemenea unor feline, înfigeau lamele în trupurile şi în genunchii inamicilor. Unii dintre ei cădeau pe scuturi, iar acestea, ca un pendul, îi trimiteau la cea de-a doua linie din *murus*.

Sărind peste răniţi şi morţi, quazii îşi pierdeau vizibil energia, fiind presaţi de tovarăşii care veneau din spate. Nu puteau evita lupta corp la corp şi mânuiau cu greutate armele prea grele, care necesitau mişcări ample. Unul după altul, se prăbuşeau la pământ, fiind repede înlocuiţi de alţii.

Un şuierat ascuţit, prelung, acoperi zgomotul bătăliei. Centurionul din centrul frontului fluiera din *fistula* din os de cerb, ordonând *mutatio ordinis*.

Imediat, soldaţii din linia a doua îi apucară de *balteus* pe cei din faţa lor, îi traseră înapoi şi îi împinseră spre spatele centuriei. Prima linie a frontului fu astfel ocupată de cei care cu câteva clipe înainte se aflau în linia a doua – douăzeci de soldaţi odihniţi şi nerăbdători să lupte. În spatele lor, alţi douăzeci erau gata să ia parte la bătălie. Şi mai în spate, în linia a treia, cei ce luptaseră în prima linie îşi mai trăgeau suflarea.

— Ia-mă de aici...

Un soldat rănit, plin de sânge, se întoarse spre cel aflat în spatele său. Îndată, printr-o mişcare a *balteus*-ului, fu tras în spate, înainte ca barbarii să-l ucidă. Fu dus în spatele liniilor, la adăpost, de un soldat din coloana sa.

— Mă duc să-l îngrijesc, izbucni Valerius. Plec.

Titus îl opri:

— Nu te mişca.

Valerius se ghemui la loc şi văzu cum quazii, încercând să-i ia prin surprindere pe romani atacând din lateral, căutau să treacă de valurile de pământ. Nimeriră însă în *castrapila*. Urlară din nou, de data asta de durere, cu gleznele şi pulpele rănite de vârfurile ascuţite. Cei ce reuşeau să păşească printre vârfurile lăncilor erau loviţi de scuturile soldaţilor şi se împiedicau în funiile împletite ca o pânză de păianjen între vârfurile ascuţite înfipte în pământ, căzând în ele. Alţii, împinşi din spate de tovarăşii lor, încercau să evite vârfurile, însă deveneau o ţintă pentru *pila* cu vârfurile lungi, înguste şi implacabile. *Pila* străpungeau scuturile de lemn ale germanilor, barbarii aruncau scuturile şi rămâneau fără apărare în labirintul de frânghii şi vârfuri ascuţite. Încercau să scape din capcană, se împotmoleau în noroi şi dădeau peste *castrapila*, pradă scuturilor soldaţilor. Sfârşeau sub tăişul lor.

De sus, cei doi bărbaţi ascunşi în spatele stâncii văzură venind alţi barbari care strigau şi îşi roteau armele deasupra capetelor. Ca să evite scuturile şi *castrapila*, se deplasau pe exteriorul pâlniei. Săreau peste cadavre şi peste membrele tăiate şi împrăştiate în zăpada plină de sânge.

12

Antonius îşi ţinea calul în spatele centuriei din fundul pâlniei. Se uita calm la quazii care veneau în goană şi intrau în capcana pe care o născocise. Mai aşteptă o clipă, nesfârşită... Voia să fie sigur că erau ultimii din hoardă. Nu mai ieşea nimeni din pădure. Aceea era clipa pe care o aştepta. Se uită spre *tubicen*, care îi răspunse cu o privire nerăbdătoare şi slobozi semnalul *caedere*, tăiaţi!

Signum manipularis se ridică spre cer, iar în clipa aceea cei optzeci de soldaţi din fundul pâlniei puseră mâna pe scuturi. La semnalul lui Errius, *signum*-ul se aplecă în faţă, iar mâna argintie arătă direcţia.

— Soldaţi, sunt alături de voi!

Errius se alătură centuriei. Linia de *genieri* dispăru repede în spate, flecare fiind tras înapoi de *balteus*. Cei din fundul pâlniei înaintară imediat, înfruntând duşmanul. Ieşind din front, cei optzeci de soldaţi păreau un singur corp compact, un monstru înarmat cu nenumărate lame rotitoare. Scuturile ovale – „tăietoarele de capete“ – răneau feţele, trupurile şi picioarele duşmanilor. Antonius galopa printre oamenii săi şi, cu glas puternic, îi îndemna, îi încuraja rotindu-şi spada, înfigând-o în piepul vreunui quad sau tăind gâtul altuia care încerca să ucidă un soldat.

Barbarii care încercau să se sustragă lentei şi implacabilei manevre romane nu reuşeau să se apere,

fiind prinşi între soldaţi şi propriii tovarăşi. Puţinii care înţelegeau ce se întâmplă se îndreptau spre laturi, ca să nu fie loviţi de centuria care înainta. Primele rânduri străbătură frontul barbar în câteva clipe, ajungând în spatele hoardei, în timp ce *genieri*, care se aflaseră în ultimele rânduri ale centuriei din fundul pâlniei, îşi reluau poziţia iniţială.

La un semn al lui Antonius, mâna argintie a *signum*-ului se roti cu o sută optzeci de grade; la fel făcură şi soldaţii, tăcuţi, disciplinaţi, înfruntându-i pe quazii care se repezeau din nou spre ei, dar acum erau dezorientaţi, încercuiţi.

După schimbarea direcţiei, centuria din fundul pâlniei se împărţi în două, gata să-i zdrobească pe quazi de zidul *genierilor* şi de valurile de pământ; soldaţii se mişcau cu uşurinţă prin zăpadă, prin sânge şi printre cadavre. Barbarii ezitau, nehotărâţi dacă să înfrunte încă o dată duşmanul sau să fugă... Deodată se înălţă un glas triumfător:

— N-o să stau din nou de pază... Dacă nu-mi dau *lorica* după miracolul ăsta al lui Antonius Primus... jur că dezertez!

Soldatul aranja cu o mână legătura ruptă a armurii *ferrea*, entuziasmat că, după schimbarea direcţiei, se găsea în prima linie, înfruntând un duşman de temut, dar îngenuncheat acum.

Quazii rămaşi fură atacaţi dintr-o parte de centuria din fundul pâlniei, iar din cealaltă, de *genieri*. Deasupra lor, cerul păru că se întunecă, străbătut de ascuţitele *pila*.

Ca să scape de masacru, unii începură să alerge spre laturi, căutând să ajungă în pădurea de unde veniseră. Alţii îi urmară, urlând.

— Am învins! — un soldat scoase lama aburindă a *gladius*-ului din pieptul unui quad prăbuşit la pământ. Am învins!

Glasul lui triumfător acoperi strigătele quazilor rămaşi, care încă mai încercau să se apere.

— Antonius Primus a învins!

Antonius trase de frâu şi îşi opri calul. În faţa lui, scena luptei păru să îngheţe, să rămână pietrificată în timp şi spaţiu, o reprezentare a tuturor victoriilor armatei romane care, de-a lungul veacurilor, transformaseră Roma în Imperiu. Se gândi că epoca acelor bătălii fantastice ar fi trebuit să se încheie acolo, pe câmpia pustie, unde un manipul de soldaţi care încă mai credeau în curajul lui Marte reuşise să învingă o hoardă de barbari mult superioară ca număr. În ţinutul acela de pe Danubius, la graniţa care separa Imperiul, cu oraşele sale splendide, podurile şi străzile sale, de un continent sălbatic, alcătuit din păduri şi populat de triburi – acolo, în ţinutul acela, în ziua aceea de ianuarie, avusese loc probabil ultima victorie a lumii civilizate asupra lumii barbare.

Istoria se oprise în rariştea aceea, înainte să-şi schimbe cursul. Nici un împărat nu avea să se mai pună în slujba binelui comun şi al minunatei alcătuiri a Imperiului. Nici un comandant nu avea să-şi mai dedice viaţa idealurilor de etică şi credinţă care făceau din armată un templu. Nici un soldat nu avea să mai facă deosebire între curaj şi brutalitate. Sfâşiat de lupte interne, Imperiul avea să se frângă. Soldatul avea să ajungă un simplu paznic de graniţă sau un instrument în timpul raziilor. Barbarii aveau să invadeze lumea.

Epoca marilor cuceriri se încheia cu scena aceea, care se anima din nou în faţa ochilor lui Antonius, în fulgerele ultimelor lovituri ale armelor soldaţilor, în strigătele quazilor muribunzi şi ale celor care fugeau.

Antonius scutură din cap. Îl cuprinse mânia.

— Nu vor mai fi bătălii! strigă; apoi arătă cu braţul spre copaci: Nu va mai rămâne nici o plantă în pădurea asta! Or să sfârşească toate în palisadele de la *castra hiberna*. Noi nu vom mai lupta, Errius!

Galopă spre cel care îl întovărăşise în atâtea bătălii; Errius se întoarse şi văzu neliniştea din ochii tribunului. Antonius se opri lângă el. Vântul bătea destul de tare, ducând cu el mirosul sângelui.

— I-am învins! – Errius arătă spre quazii care dispăreau în pădure. Nu vezi cum fug?

— Să fie oare ultima noastră victorie?

— Dar ce-i cu tine? Ce s-a întâmplat?

Errius îl văzu pe tribun coborând de pe cal şi ridicând un scut abandonat. Veni în faţa lui.

— Linişteşte-te, Antonius... Am învins, Marte te-a apărat! Ce mai vrei?

— Să lupt!

Antonius luă un *gladius*. Îşi scoase coiful şi-l aruncă.

— Quazii fug.

— O să-i urmăresc.

— Dar soldaţii tăi sunt istoviţi.

— Eu nu sunt, strigă Antonius, şi adăugă cu glas tunător: Cine vrea... Cine poate...

Privi în jur.

— Să mă urmeze!

Errius îi tăie calea.

— Încalci regulile armatei.

— Ştiu.

— Nici un drapel nu are voie să se mişte fără *signifer*.

— Ştiu.

— Nu poţi lua cu tine câţiva soldaţi, ca şi cum ai fi căpetenia unei hoarde...

— Am fost o sută şaizeci şi am învins patru sute de duşmani! strigă Antonius ridicând *gladius*-ul. Dacă

asta e ultima bătălie înainte să devin paznic de graniţă, vreau ca victoria mea şi a soldaţilor mei să fie deplină!

Şaptesprezece soldaţi veniră lângă el, mânjiţi de sânge, răniţi, invincibili.

— Suntem alături de tine!

Antonius se îndrepta deja spre pădure, sărind peste morţi şi răniţi. Părea că nu atinge pământul; alerga atât de repede, încât în scurt timp se îndepărtă de cei care îl urmau.

— Antonius, aşteaptă-mă!

Errius îşi luă scutul şi *gladius*-ul şi începu să alerge spre pădurea în care Antonius intrase deja.

Fără să bage de seamă arbuştii şi crengile care îi zgâriau picioarele şi braţele, fără să-şi dea seama că e singur, Antonius pătrunsese în pădure. Continua să alerge printre copacii agitaţi de vântul puternic. Încerca să se orienteze, să înţeleagă cum îi putea ajunge din urmă pe quazi şi îşi mijea ochii să vadă mai bine obstacolele care i se iveau în cale – trunchiuri, pietre, crengi, tufişuri –, sărind peste ele în întunericul pădurii, unde nu pătrundea lumina zilei. Nu-şi dădu seama că lângă el nu era nimeni. Nimeni nu-l urma.

Deodată, lumina unei rarişti îl orbi. Vântul răscolea zăpada, şuierând. Şi chiar în mijlocul luminişului, nemişcaţi, erau quazii. Se întoarseră toţi deodată. Erau vreo douăzeci.

Antonius era singur. Lângă el nu se afla nimeni. Strânse în pumn *gladius*-ul şi ridică scutul la piept. Unde erau soldaţii lui?

Quazii care scăpaseră din capcana romanilor stăteau acolo, nemişcaţi, uriaşi, bărboşi, unul lângă altul în zăpada răscolită de vânt, asemenea zeilor războinici din miturile barbare, invulnerabili şi

invincibili. Cu gesturi care lui Antonius i se părură extrem de lente, ridicară securile pe care le aruncaseră. Continuau să-l privească; Antonius le auzea glasurile, sunetele guturale de neînţeles. În cele din urmă, unul dintre ei facu un pas în faţă. Ceilalţi rămaseră nemişcaţi.

O clipă, Antonius ridică privirea spre cer. Pentru a doua oară, un cârd de raţe sălbatice trecu pe deasupra lui; pentru a doua oară, una dintre ele se desprinse din formaţia în formă de V şi dispăru dincolo de pădure.

Avu brusc senzaţia că se află în primejdie şi simţi cum i se pune un nod în gât. Strânse din dinţi şi îşi lăsă capul în piept, fixând hoarda din faţa lui. Trecu repede *gladius*-ul în mâna stângă şi făcu un pas în spate, pentru a le da de înţeles barbarilor că îi aştepta, înainte să-şi înceapă fuga prin pădure. Quazii înaintară. Antonius duse la gură *fistula* de aramă pe care o avea la gât, scoase câteva sunete, unele ascuţite, altele grave, apoi începu să alerge de-a lungul marginii pădurii.

Quazii se opriră neliniştiţi, se uitară spre pădure, apoi începură să discute. Se vedea că erau nehotărâţi. Aşteptau să-i vadă apărând dintre copaci pe soldaţii acelui tribun, căruia i-ar fi tăiat bucuroşi capul pentru umilinţa înfrângerii suferite. Însă ofiţerul care alerga singur înainte şi înapoi, ca un nebun, părea că vrea să-i atragă încă o dată în capcană. Unul după altul, se întoarseră, cu gând să se depărteze.

Imediat, Antonius o luă la fugă spre ei, apropiindu-se la mai puţin de cinci paşi, şi slobozi un urlet. Quazii se întoarseră spre el. Îi provoca să-l înfrunte. Alergă din nou spre marginea pădurii. Aruncă *gladius*-ul şi apucă *sica*, mai scurtă, dar mai ascuţită şi mai uşor de mânuit. Se îndreptă spre quazi, ajungând atât de aproape, încât simţi mirosul grăsimii

cu care îşi ungeau braţele şi picioarele dezgolite, şi îi obligă să se aşeze în semicerc în jurul lui.

Antonius se îndreptă fulgerător spre stânga, lăsându-i pe unii în dreapta, prea departe ca să-l poată ataca. Se năpusti asupra primului barbar din semicerc. Quadul masiv ridică spre cer securea de tăiat lemne, dar Antonius fu mai rapid. Fandă spre dreapta, ajungând între el şi penultimul din semicerc. Colosul se întoarse, dar, înainte să abată securea asupra lui, fu lovit de scutul pe care Antonius îl ridicase. Se auzi un urlet, şi securea căzu la pământ. Zăpada fu stropită de sânge, iar Antonius, întorcându-se rapid, pară cu scutul lovitura de secure a celui de-al doilea adversar şi-i străpunse şoldul cu *sica*. Din nou se întoarse, pară lovitura celui de-al treilea adversar, îi implântă *sica* în piept şi-şi reluă fuga.

Cu coada ochiului, îi văzu pe ceilalţi quazi, care încercau să-l încercuiască. Continuă să alerge pe partea exterioară a semicercului, astfel încât să fie întotdeauna un quad între el şi ceilalţi. Era singura cale pentru a nu fi atacat de toţi deodată; nu erau zei, ci oameni vlăguiţi de lupta recentă şi de înfrângere. Nu mai alergau la fel de repede şi nu mai mânuiau armele cu aceeaşi uşurinţă.

Atacă un alt adversar, care încerca să-l lovească cu măciuca de os. Căzu, dar reuşi să înfigă lama în genunchiul adversarului. Se îndepărtă târâş, apoi se ridică, asurzit de strigătele rănitului care se prăbuşea cu tendoanele tăiate.

Îşi reluă cursa, îndreptându-se spre un nou adversar. Ridică scutul, se feri de securea acestuia, implântă *sica*, apoi o luă din nou la fugă. Îi făcuse pe barbari să vină aproape de marginea pădurii, astfel încât să poată fi atacaţi de soldaţii care urmau să vină. Dar unde erau soldaţii? Calculase toate mişcările, numai că soldaţii săi dispăruseră.

Continuă să alerge, urmărit de quazi. Acum se afla în mijlocul luminişului, neavând pe unde să scape. Doi barbari îl atacară; o luă repede spre dreapta. Primul adversar se lovi de al doilea, care se dezechilibră, îngăduindu-i lui Antonius să împingă înainte scutul. Lovi de două ori scurt cu *sica*, în timp ce răznea faţa primului adversar cu marginea tăioasă a scutului. Din nou urlete. Din nou sânge. Antonius o luă la goană. Quazii se strânseră cerc în jurul lui.

Înţelese că nu avea scăpare.

Deodată nu mai auzi nici un zgomot, ca şi cum urechile i-ar fi fost înfundate, ca şi cum lupta aceea pe viaţă şi pe moarte nu s-ar fi dat cu trupul, ci cu sufletul, dirijată doar de privirea lui. Reuşea să anticipeze toate mişcările adversarilor, le ghicea intenţiile.

Trecutul şi viitorul dispărură; la fel şi gândurile. El însuşi se simţi anulat de o misterioasă fiinţă primordială care părea că vrea să-l tragă în jos, ca să se contopească cu el şi cu quazii care se apropiau, vrând să-l ucidă, să-i înfigă capul într-un par şi să-l ducă în triumf – cea mai mare ruşine. Aveau să celebreze trufia prostească a unui tribun roman care îşi închipuise că poate înfrunta singur douăzeci de barbari.

Îi vedea pe quazi apropiindu-se. Strigau, dar Antonius nu auzea nimic, fiind cufundat într-o linişte ireală. Strânse cu putere *sica* şi ridică scutul. O mânie cum nu mai simţise niciodată îi înceţoşă privirile. Mişcându-se ca într-un coşmar, începu din nou să alerge.

Luminişul se ivi pe neaşteptate în pădurea în care Valerius şi gladiatorul intraseră, încercând să ajungă la Antonius.

Din înaltul colinei asistaseră la victoria soldaţilor romani şi îi văzuseră pe quazi fugind. Îl văzuseră pe Antonius luând scutul şi *gladius*-ul, alergând după barbarii ce scăpaseră de masacru şi dispăruseră printre copaci.

Timp de câteva minute, care li se părură nesfârşite, Valerius şi gladiatorul alergaseră prin pădure. Nici urmă de Antonius, de quazi sau de soldaţii şi centurionul care îl urmaseră. Neobosiţi, continuaseră să caute; lângă ei alerga Lurr, care nu reuşea să prindă nici o urmă, fiind dezorientat de vântul care bătea din faţă.

— Uite-l!

Valerius se opri gâfâind la marginea luminişului, cu mâna pe capul lui Lurr, care se lipi de el.

— Uite-l, repetă cu glas scăzut, privind înainte, încremenit.

În clipa următoare, Titus veni lângă el.

— Uite, gâfâi Valerius. E singur.

În luminiş, câţiva quazi zăceau prăbuşiţi la pământ, răniţi sau morţi. Pe ceilalţi, Antonius îi înfrunta unul câte unul, într-o cursă disperată de-a lungul unui arc de cerc.

Erau vreo cincisprezece barbari împotriva unui roman care se dezlănţuia asemenea unui uragan, îi atrăgea, îi ataca şi îi dobora, reuşind să evite loviturile lor, alergând din nou pe un semicerc, cu chipul transfigurat.

— Uită-te la el... A înnebunit...

Valerius gâfâia şi de oboseală, şi de spaimă. Apăsa cu palma capul lui Lurr, căutând parcă salvarea.

— Fratele meu a înnebunit.

— N-a înnebunit. E extazul care te cuprinde în momentul luptei extreme... Ştiu prea bine. Este acel *furor* sacru... Omul este târât în infern şi se înapoiază erou.

— Nu-i el, e o fiară... Şi n-o să reuşească, sunt prea mulţi!

— Îi ţine la distanţă prin tehnica gladiatorilor. *Secutor*-ii şi reţiarii se luptă astfel în arenă, iar fratele tău... Uite, uite cum îi atrage după el — e viclean ca un gladiator obişnuit să învingă. Face în aşa fel încât să aibă în faţă un singur adversar, iar ceilalţi să se afle mereu în spatele acestuia. E singurul mod de a te apăra când duşmanii sunt mulţi, ca acum.

— S-a împiedicat...

— Dar mai înainte a implântat *sica*! Adversarul lui e la pământ... L-a ucis!

— Uite că-l înconjoară, îngăimă Valerius.

— Mă duc! strigă Titus.

Îşi aruncă mantia şi o luă la fugă. Străbătu luminişul, încetinindu-şi fuga numai ca să ia o secure şi un scut, căzute lângă un quad muribund. Se năpusti urlând asupra barbarilor, care se aflau cu spatele la el. Unii dintre ei se întoarseră, dar nu văzură un duşman în bărbatul înalt care venea strigând, cu securea ridicată deasupra capului. Armele lui erau barbare... Aşa că nu-i mai dădură atenţie şi se îndreptară spre tribun.

Antonius era copleşit.

Titus înainta ca o furie: dobori doi quazi şi îi strigă lui Antonius să se retragă spre stânga, apoi înaintă şi, dintr-o lovitură, tăie capul altui quad, care se pregătea să-l lovească pe Antonius cu securea. Mânjit de sângele quadului decapitat, fără să fie însă rănit, Antonius se îndreptă spre stânga semicercului.

El şi bărbatul care îi salvase viaţa continuară să lupte împreună.

În clipa aceea, în cealaltă parte a luminişului, veni în zbor o raţă singuratică. Valerius o văzu ridicându-se şi străbătând singură cerul, îndreptându-se rapid spre miazăzi.

13

— Prin urmare, mi-ai încălcat ordinele.

Legatul Marcus Valerius Mucrus făcu câţiva paşi spre Antonius, care stătea nemişcat în mijlocul cortului Pretoriului.

— Le-am încălcat, *pater*.

Antonius îşi ţinea capul plecat, într-o atitudine plină de respect, dar nu umilă.

— Am auzit că, după luptă, soldaţii ţi-au dat o poreclă. Acum ţi se spune Plisc de Găină... Un nume care va dăinui în viitor, amintind de nesupunerea ta.

— De victoria mea.

Antonius îşi înălţă capul.

— Antonius Primus, zis Plisc de Găină. I-ai învins pe quazi la „Ieslea găinilor" – Valerius se aşeză. Ordinul era să te duci la miazăzi de castru. Şi asta nu-i tot... Ţi-ai părăsit soldaţii ca să-i urmăreşti pe barbarii care fugeau. I-ai îndemnat pe soldaţi să te urmeze, nesocotind rolul *signifer*-ului.

— Mă supun pedepsei tale.

— Mi s-a spus că ai ucis patru şi ai rănit trei, iar tu ai fost rănit uşor. Când Errius Sartorius a venit cu soldaţii să te ajute... Mi-au zis că păreai o fiară.

Cei doi bărbaţi stăteau unul în faţa celuilalt, privindu-se în ochi. Ochii lui Mucrus erau obosiţi, ai lui Antonius străluceau.

— Eşti un om curajos – legatul îi făcu semn lui Antonius să se aşeze în faţa lui. Ai câştigat bătălia. Ai înfruntat singur douăzeci de quazi.

— Nu am fost singur. Aş fi fost mort acum dacă bărbatul acela nu mi-ar fi sărit în ajutor. Îi datorez recunoştinţa mea.

— Am aflat că a venit aici împreună cu fratele tău. Călătoresc împreună... Se spune că în luptă e curajos şi abil. Cine este?

— Nu pot să te mint, Valerius Mucrus. Este gladiator. A fugit de la *Ludi* de la Colonia Agrippinensium – îl privi pe legat drept în ochi. Vrea să se înroleze în *Galbiana*. Îţi cer permisiunea să-l înrolez. Nu vreau să-l predau lui Vitellius.

— Vitellius? – legatul făcu o strâmbătură de dispreţ. Legea ne impune să-l judecăm, adăugă pe un ton prea puţin convins.

— Garantez eu pentru el, ca şi fratele meu Valerius, care a străbătut împreună cu omul ăsta multe mile, mai repede decât orice mesager, ca să ne aducă o veste gravă. La calendele lui ianuarie, legiunile din Germania Inferior, în loc să-i jure credinţă lui Galba, l-au ales *imperator* pe Vitellius.

Consternat, Mucrus lăsă să cadă mâna pe care o dusese la barbă.

— *Imperator*? Vitellius, *imperator*? mârâi. Dar avem deja un împărat, pe Galba!

— Legaţii Flavius Valens, Caecina Alienus şi alţii au trecut de partea lui Vitellius, care probabil va trimite ambasadori să ne ceară sau să ne impună o alianţă. E hotărât să pornească război împotriva lui Galba şi să-l învingă. E hotărât să se ducă la Roma şi să pună mâna pe Imperiu. Îmi închipui că ştii ce fel de om e Vitellius. Vespasianus, un prieten foarte drag, mi-a zis că e avid de putere şi de bani, mai crud decât Tiberius, fără să fie însă inteligent ca acesta.

— El, *imperator*? Vitellius a fost întotdeauna o nulitate. Cariera şi-o datorează meritelor tatălui său, favorurilor împăraţilor...

Cuprins de indignare, legatul izbi cu pumnul în masă.

— A fost amantul lui Tiberius în tinereţe... La Roma i se spunea „sfincterul”, ştiai asta? Şi apoi, cu Caligula şi Claudius... Şi cu Nero...

Antonius ridică mâinile, încercând parcă să pună stavilă şuvoiului de cuvinte.

— Noi i-am jurat credinţă lui Galba, zise hotărât. Galba e împăratul nostru. El reprezintă ordinea constituită, pe care noi, adepţii cultului lui Mithra, am jurat s-o respectăm.

— Vitellius, ticălosul ăla, mâncăul, prietenul unor oameni corupţi, la fel ca şi el... Cum îndrăzneşte? Şi ceilalţi... Valens... Caecina... Hoţi, profitori, jefuitori ai provinciilor noastre... Scursura Imperiului... Profită de lipsa de disciplină a legiunilor şi de nemulţumirea poporului. Împart bani soldaţilor şi funcţii adulatorilor lor. Iar soldaţii noştri, uitând jurământul făcut împăratului, se lasă târâţi într-un război fratricid, înfometaţi de bani. Ştiu că războaiele şi jafurile sunt mai profitabile decât pacea.

— Valerius Mucrus...

Dar legatul nu putea fi oprit.

— Adu-ţi aminte că, dacă cel aflat la putere e corupt, corupţia se întinde ca lepra, ajungând să întineze conceptul de cinste şi regulile civile – gâfâia, smulgându-şi furios barba. Când cel aflat la conducere e corupt, când este un exemplu de decădere morală, cinstea suferă o jignire... o injurie... Virtutea e batjocorită, modestia ajunge vrednică de dispreţ...

— Ascultă-mă, interveni Antonius cu glas domol. Trebuie să înţelegem că în istoria Romei a început o nouă epocă, iar această epocă are o taină a ei. Taina ne-a fost dezvăluită: acum împăratul poate fi ales şi de legiuni. Aşa s-a întâmplat şi în cazul lui Galba, adu-ţi aminte.

— Galba, suspină legatul. Galba nu se dovedeşte un împărat demn. De la Roma am primit veşti sinistre... Poporul şi Senatul îi cer un succesor.

— Ştiu, exclamă Antonius încruntat. Galba l-ar vrea pe Piso, urmaşul lui Crassus şi al lui Pompeius, nobil aşadar, tânăr şi de o moralitate neîndoielnică. Dar Piso, adăugă indignat, Piso nu e soldat. Nu ştie nimic despre armată, iar soldaţii nu-l cunosc. Într-un moment ca acesta, succesorul lui Galba trebuie să fie un om de arme, iubit de soldaţi... Un om care să ştie să-i conducă cu o mână fermă şi care să fie cinstit.

— Te referi la Otho, îmi închipui.

— Otho e un om dezinteresat, cu un puternic simţ al dreptăţii; a demonstrat-o în cei treisprezece ani cât a condus Lusitania. A fost primul care i s-a alăturat lui Galba împotriva lui Nero şi care l-a urmat pe Galba la Roma. Provine dintr-o familie veche şi ilustră şi ştie să se facă iubit de soldaţi.

— E adevărat. Astrologul Seleucos i-a prezis lui Otho că va ajunge împărat, iar Seleucos n-a greşit niciodată. A prezis moartea lui Caligula şi pe cea a lui Nero.

— Ce le vom spune ambasadorilor lui Vitellius? Vor veni cu siguranţă şi aici, în Pannonia – Antonius privi neliniştit chipul obosit al lui Valerius. Să trimitem repede un mesager la Galba. Să trimitem mesageri şi la Vespasianus, în Judaea. Să formăm o alianţă împotriva lui Vitellius. Eşti de acord?

— Propui o insurecţie? Pe tine nu te sperie războiul civil, dar eu am moştenit amintirea celui dintre Caesar şi Pompeius – Valerius clătină din cap. Fraţii se omorau între ei...

— Trebuie oare să-ţi aduc aminte că avem datoria de a-i fi credincioşi împăratului de la Roma, care respectă vechile tradiţii? Cultul zeului Mithra, pe care îl venerăm, ne învaţă să dăm un sens profund vieţii

noastre... Trebuie să acţionăm potrivit legii şi în numele Binelui comun. Numai aşa vom dobândi viaţa veşnică.

Glasul lui Antonius era plin de pasiune când vorbea despre religia al cărei adept era, la fel ca Valerius Mucrus şi ca mulţi alţii din ţinuturile aflate de-a lungul Danubius-ului – religia misterică potrivit căreia adepţii ei aveau să dobândească viaţa veşnică dacă aveau să lupte împotriva Răului şi pentru dreptate, dacă aveau să ducă o viaţă morală, dedicată combaterii propriilor contradicţii, întunericul se opunea luminii, răul – binelui, minciuna – adevărului, iar ei, credincioşii, aveau datoria să-şi dedice viaţa unui ideal: salvarea integrităţii morale şi, prin urmare, lupta împotriva celor ce ameninţau vechile tradiţii ale Romei, severe şi drepte.

— Noi, războinicii lui Mithra, nu-l putem tolera pe Vitellius şi atacul lui asupra inimii Imperiului. Trebuie să fim cu toţii uniţi şi să ne supunem ordinelor împăratului de la Roma, zise Antonius în încheiere.

— Apleacă-te. Lasă-mă să-ţi văd chipul la lumina lămpii.

Antonius se aplecă încruntat, neliniştit.

— Ce vrei de la mine, *pater*? murmură, tulburat de privirea gravă a lui Valerius Mucrus.

În cuvântul acela, *pater*, se ghicea respectul faţă de cel care ajunsese la gradul cel mai înalt de iniţiere în cultul lui Mithra şi era mai-marele preoţilor.

— Mi s-a spus că, pe când îi înfruntai pe quazi, aveai chipul celui care a coborât în infern şi s-a întors în bătălie cu forţa unui zeu. Era chipul unui om cuprins de extaz. Iar când au ajuns soldaţii tăi, când quazii au fost învinşi, am auzit că ai leşinat şi ai rămas mult timp astfel. Cunosc acel *furor* străvechi, foarte diferit de mânie, de cruzimea sălbatică a soldatului...

Extazul tău a fost unul sacru şi ţi-a dat o putere supraomenească.

— Zeul meu mi-a dat puterea aceea, ştii prea bine – Antonius întinse mâna, iar Valerius Mucrus i-o strânse cu putere; strângerea de mână era simbolul pactului ce-i unea pe adepţii cultului lui Mithra. Sunt pregătit, *pater*. După ce am trecut prin cele şase grade de iniţiere în misterele cultului lui Mithra, sunt pregătit să-mi ritualizez extazul.

— Putere, curaj, credinţă, moralitate desăvârşită… Acesta va fi crezul tău, religia care îţi va aduce viaţa veşnică, şopti Valerius Mucrus. Vei da ultima probă. E grea, te previn. Ţi-e teamă?

— Poate.

— Ţie nu ţi-e teamă de oameni. Nu trebuie să-ţi fie teamă nici de puterea zeului nostru.

Antonius se îndreptă spre uşă, tăcut.

— Antonius!

Tribunul se opri, fără să se întoarcă.

— Antonius, zise Mucrus. Orice s-ar întâmpla, tu eşti succesorul meu. Nu ştiu cine va fi împăratul nostru, dar ştiu că tu vei deveni legatul Legiunii *Galbiana*. Tu vei comanda legiunea aceasta.

— Aşa ţi-a zis?

Valerius stătea lângă foc, în cortul lui Antonius. Când îl văzuse pe acesta intrând, pusese jos un *libellus* din care citea.

— Valerius Mucrus ţi-a spus că vei deveni legat?

— Da. Eşti uimit?

— Nu. Tu te-ai născut să fii legat, şi chiar mai mult.

Valerius se ridică şi turnă vin pentru el şi Antonius. Îi întinse acestuia cupa.

— Uneori mă uimeşte faptul că se întâmplă exact lucrurile de care cineva se teme cel mai tare.

— Nu mi-a fost niciodată teamă că voi deveni legat.

— Ţie, nu. Dar lui Vitellius îi este.

— Lui Vitellius?

— Ţi-am spus că am un informator la Colonia Agrippinensium. De la el am aflat despre discuţia pe care ţi-am povestit-o... aceea dintre Vitellius şi Flavius Valens. Nu ţi-am spus însă că Vitellius se teme că vei ajunge comandantul Legiunii *Galbiana* aici, în Pannonia. Se gândeşte că-i vei fi duşman şi intuieşte că eşti foarte periculos.

Antonius tăcea şi sorbea din vin, preocupat parcă de un gând care nu-i dădea pace.

— Antonius – Valerius se întoarse spre fratele său. Legatul tău acceptă să-l înroleze pe Titus?

— Da. Când a aflat că Vitellius a aranjat să fie ales împărat, împotriva lui Galba, şi că Titus îi aparţinea... înrolarea unui gladiator e împotriva legii, dar Valerius Mucrus a acceptat – se ridică şi aranjă draperia grea de piele de la intrare, apoi se întoarse şi se aşează. Lui Titus îi datorez viaţa.

Vântul scutura pereţii cortului, vâjâind puternic în noaptea de sfârşit de ianuarie, sub cerul Pannoniei. În scurtul interval dintre două rafale se auzea doar mârâitul lui Lurr, care, întins lângă cort, îşi arăta în somn colţii unui duşman nevăzut.

— Te-am văzut când luptai... Erai transfigurat.

— Nu mai auzeam nimic... Nu auzeam strigătele quazilor, nu auzeam zgomotul armelor...

— Erai în extaz... Erai cuprins de furia sacră...

— E greu să-mi găsesc cuvintele.

— E chiar cu neputinţă, murmură Valerius.

„Velunda”, se gândi. Velunda nu avea nevoie să asculte cuvintele ca să înţeleagă. El da, avea nevoie. Se gândi la ea. Ochii, mâinile, părul... Glasul ei... Umilinţa ei de suverană a tainicei lumi a cunoaşterii şi

profeţiei. Duse mâna la amuleta pe care o purta la gât, o strânse în pumn şi o revăzu pe Velunda în faţa focului, transfigurată, îi auzi glasul care îi prezicea lui Julius Civilis pericolul reprezentat de romani şi, mai ales, de Nero. Oare clarviziunea nu era tot extaz?

— În timpul luptei cu quazii păreai nebun. M-ai speriat.

Antonius îşi plecă privirea.

— Odată, la puţină vreme după ce l-am cunoscut pe Julius Civilis, împreună cu el şi cu oamenii lui, într-o tabără de dincolo de Rhenus, am inspirat fumul unei substanţe îmbătătoare... Nişte frunze care fuseseră aruncate pe foc. Stăteam cu toţii în jurul focului, fumul avea un miros dens... şi deodată mi s-a părut că-mi iau zborul. Ai încercat vreodată aşa ceva?

— Da, în Tracia. Împreună cu Julius Civilis.

Valerius zâmbi. El nu avea nevoie să inhaleze fum ca să-şi ia zborul. În clipa următoare, Antonius începu din nou să vorbească pe un ton precaut, temându-se parcă de cuvintele pe care le rostea:

— Dar ce am simţit astăzi era diferit, cu totul diferit. La un moment dat, nimic nu mai conta: barbarii, Imperiul, cariera, viaţa mea, chiar victoria... Mă devora o foame cum n-am mai simţit niciodată, dar nu o foame de mâncare. Era o dorinţă mai puternică decât dorinţa de a bea când setea e pe punctul să te răpună, mai puternică decât dorinţa de a închide ochii când somnul te smulge din lumea reală, mai puternică decât nevoia de femeie. Înăuntrul meu, ceva îmi poruncea să mă prăbuşesc, să cobor... Dar nu într-un loc, nu într-o imagine, ci să cobor în mine însumi – îşi trecu o mână peste faţa asudată. Eram cuprins de dorinţa de a cunoaşte, de a afla ceva, dar nu ştiam ce anume... Trebuia să depăşesc violenţa pe care o am în mine, cruzimea... să trec dincolo de ele. Simţeam nevoia să ajung la conştiinţa mea... Iar în vremea asta

quazii îmi tăiau calea, şi eu mă simţeam o fiară, îmi simţeam ochii injectaţi de sânge şi trupul posedat de un zeu rău. Mă răneau cu armele, dar nu simţeam durerea. Îi vedeam pe duşmani, dar era ca şi cum aş fi avut un alt fel de privire... o privire ce putea să vadă dincolo de toate astea.

Îşi ascunse faţa în mâini şi rămase aşa mult timp.

— Atunci am avut o viziune, spuse cu glas scăzut; îşi înălţă capul: Tocmai când simţeam că m-am cufundat undeva, din ce în ce mai jos... Tocmai când mi se părea că m-am distrus pe mine însumi, am văzut în spatele duşmanilor împotriva cărora luptam cu furia unui uragan... aşa, deodată, am văzut înaintând spre mine o siluetă sinistră... Un om. Purta o *toga praetexta* şi nişte păsări ciudate se roteau deasupra capului său. Nu puteam să-i văd chipul, căci era ascuns de mantie. Când a ajuns în faţa mea, şi l-a descoperit: era un chip cinic, puternic, masiv... Apoi l-am văzut intrând triumfător în Roma şi aşezându-se în scaunul cel mai înalt din Senat, în timp ce soldaţii lui masacrau oamenii, jefuiau casele, distrugeau statuile zeilor noştri, devastau templele şi Palatinus-ul... Şi în tot timpul ăsta, chipul acela plin de răutate se afla în faţa ochilor mei. Din gură i se rostogoleau monede de aur, de parcă le-ar fi vărsat – Antonius îşi trecu mâna peste frunte, încercând să alunge imaginea aceea chinuitoare. Apoi, un nor roşiatic a înghiţit viziunea, şi chipul acela infernal a dispărut.

— Cine era? întrebă Valerius. L-ai recunoscut? E un om pe care l-ai mai văzut?

— Nu, nu l-am văzut niciodată, dar fiecare trăsătură a lui mi s-a întipărit în minte. Nu era Galba, nici Otho şi nici Piso, pe care l-am cunoscut cu mult timp în urmă. Era un om pe care nu l-am văzut niciodată. Dacă l-aş vedea, l-aş recunoaşte pe loc.

— Un om care distrugea Roma?

— Da.

— În starea de extaz în care ai fost, viziunile sunt profeţii... Previziuni, spuse Valerius. Omul acela există cu adevărat. Omul pe care l-ai văzut va distruge cu adevărat Roma.

— După viziunea pe care am avut-o, ştiu cu siguranţă că va trebui să lupt cu omul ăsta. Va trebui să-l distrug.

Antonius rămase tăcut multă vreme. Părea atât de neliniştit şi lipsit de apărare, încât lui Valerius i se făcu milă.

— Mai spune-mi.

— Când viziunea a dispărut, mi-am dat seama că luptam în continuare... Alergam, îi înfruntam pe quazi... Simţeam că am o putere supraomenească, dar nu reuşeam să mă deosebesc pe mine însumi de duşmanul meu. Parcă eram în acelaşi timp eu însumi şi celălalt, parcă am fi fost amândoi aceeaşi fiinţă, nu ştiu dacă o fiară muribundă sau un zeu pe cale să se nască. Mă simţeam prins într-un vârtej de lumină în care victoria şi înfrângerea se confundau, eram învinsul şi învingătorul, romanul şi quadul. Nu mai exista graniţă între mine şi duşmanul meu. Eram cuprins de o mare agitaţie şi mă simţeam una cu tot ce mă înconjura.

Luă câteva înghiţituri de vin şi puse cupa jos încet, temându-se parcă să nu se spargă.

— În cele din urmă, continuă cu glas obosit, mi s-a părut că urc spre suprafaţă, şi în clipa aceea l-am văzut pe prietenul gladiator tăind dintr-o lovitură capul quadului care voia să mă ucidă, şi am fost împroşcat de sânge... Încet-încet, lucrurile şi-au redobândit contururile, iar eu mi-am venit în fire.

Se ridică.

— Ştii că sunt adeptul cultului lui Mithra. Am fost deja iniţiat în misterele lui. L-am rugat pe *pater* să dau proba ca să fiu iniţiat în misterele zeului.

— Ştiu că e foarte grea. Proculus, maestrul meu, mi-a vorbit despre cultul lui Mithra. Nu ţi-e teamă?

— În faţa duşmanului, ştiu care-mi sunt limitele şi puterile, dar nu ştiu nimic despre lumea care o voi înfrunta în timpul ritului... Mi-e teamă de necunoscut.

— Cine va fi martorul tău?

— Errius, răspunse Antonius. El va fi martorul iniţierii mele. Chiar dacă nu e ofiţer, e un tovarăş de arme foarte curajos, de aceea l-am ales.

Cineva zgâria insistent peretele cortului. Antonius ieşi şi se întoarse după scurt timp însoţit de Lurr, care, dând bucuros din coadă, veni lângă Valerius şi se aşeză la picioarele lui.

— Sunt stele, zise Antonius. Vântul care bate în jurul cortului creează fantasme. Rămâi aici, să nu ieşi.

În fundul cortului, în penumbră, se zărea micul altar al zeilor Lari. Antonius umplu cupa cu vin şi o aşeză pe altar. Îşi oferea credinţa, însă nu le oferi zeilor victoria asupra quazilor.

Îi arătă lui Valerius una dintre cele două saltele, iar el se întinse pe cealaltă şi adormi imediat.

Valerius rămase să-i vegheze somnul, aşa cum veghea bolnavii să învingă, împreună cu ei, Moartea. Rămase aşezat la masă, în lumina lămpii, cu mâna sprijinită de cartea pe care, în noaptea aceea cu vânt şi bântuită de spirite, nu avea s-o citească.

14

Soarele apunea, un imens disc palid ce părea că se scufundă în câmpia Pannoniei. Pe cer se zăreau deja câteva stele.

Pe malul Danubius-ului, la câteva mile de castru, era un *mithraeum*. Construcţia subterană – un templu care celebra naşterea zeului Mithra în adâncul Pământului – îi aştepta pe adepţii cultului.

Errius se apropie de intrarea templului şi aruncă o ultimă privire spre bolta cerească, al cărei stăpân era Mithra, *Sol Invictus*, soarele ce alungă întunericul din lumea exterioară şi din cea dinăuntrul nostru. Îşi puse o mască asemănătoare cu un cap de corb. Coborî treptele înguste şi ajunse în templu.

Intră. Încăperea mare, pătrată, era luminată de torţe a căror flacără tremurătoare desena pe pereţi umbre neaşteptate. Pe cele două laturi erau aşezate bănci lungi, pe care stăteau deja câţiva adepţi îmbrăcaţi în veşminte de culoare deschisă, cu chipurile acoperite de măşti. În fundul încăperii se găsea un altar asemănător unui bazin mare, acoperit cu o pânză albă. În partea din faţă se vedea un mic canal săpat în podea, ce străbătea templul în lungime, ajungând în mijlocul lui, unde era un grătar metalic. Errius se aplecă să privească dincolo de grătarul acela, în camera săpată sub templu.

Linişte. Miros de pământ reavăn. Frig. Prin orificiile măştii, Errius putea privi doar în faţă. Înălţă capul să privească bolta albastră a templului, pe care străluceau constelaţiile. O recunoscu pe aceea a Taurului.

Alţi paşi se auzeau pe scări, alţi adepţi mascaţi, înveşmântaţi în alb se aşezară pe bănci pentru a asista la rit.

Antonius Primus veni ultimul. Purta o paenula groasă de lână, de culoarea purpurei. Capul îi era acoperit de o glugă. Fură stinse aproape toate torţele, iar Antonius fu condus în mijlocul templului. Aici rămase singur.

Un miros puternic de tămâie se răspândi în aer, acoperind mirosul de lemn şi de pământ umed. Liniştea era adâncă.

Deodată, un timpan începu să se audă aproape imperceptibil – două sunete uşoare şi unul mai puternic. Sunetele veneau de jos, din încăperea subterană; păreau bătăile inimii unei zeităţi infernale ascunse acolo, în întuneric, sub picioarele adeptului. Se auzea şi o răsuflare profundă, grea, neomenească. Răsuflarea unui zeu.

Antonius stătea nemişcat. Ceva în atitudinea lui, de obicei atât de mândră, trăda teama.

— Eşti pregătit? se auzi, pe neaşteptate, un glas în întuneric.

Antonius tresări.

— Vei fi iniţiat în misterele lui *Sol Invictus*!

Un alt glas răsună:

— Răspunde cu da sau nu. Eşti conştient că ai acceptat de bunăvoie ritualul şi că eşti singurul răspunzător de ceea ce se va întâmpla aici în noaptea asta?

— Da, răspunse Antonius.

Acelaşi glas:

— Ai numit vreun martor? El se va asigura că ritul îndeplinit de noi se desfăşoară potrivit regulilor şi tradiţiilor militare.

— L-am numit, zise Antonius.

— Martorul tău este prezent aici?

— Sunt aici, răspunse Errius.

Îl văzu pe Antonius întorcându-se, în încercarea zadarnică de a-l recunoaşte şi de a-i întâlni privirea.

Un alt glas se auzi:

— Cel credincios lui Mithra va fi pregătit să-şi dea viaţa pentru ideal. Va fi curajos şi înţelept totodată. Va lupta pentru Bine, împotriva Răului. Zeul îi va

dărui viaţa veşnică, întrucât credinciosul lui Mithra nu moare niciodată.

— Marcus Antonius Primus, general al Legiunii a şaptea *Galbiana* – răsună un alt glas, din alt colţ al încăperii –, numit acum de soldaţi Plisc de Găină – adăugă, rostind apăsat porecla pe care soldaţii i-o dăduseră lui Antonius după victoria împoriva quazilor. Datorită calităţilor şi curajului tău, eşti demn să intri în *mundus*. De trei ori va fi blestemat cel care va încerca să forţeze uşa sacră şi nu va reuşi. De trei ori vei fi răsplătit dacă vei adăuga victoria la obiectivul tău.

Cineva luă gluga de pe capul lui Antonius. Era complet ras. De el se apropie un bărbat purtând o togă neagră brodată cu purpură. O mască albă, în formă de cap de leu, îi acoperea complet chipul.

— Ţie îţi dau *abrasax*.

Îi puse la gât un colier de fier în care era încastrată o piatră neagră.

— Ţie îţi dau *tinctorium*.

Un oficiant cu gluga trasă pe cap îi întinse lui Antonius o pernă pe care se afla o dagă de bronz. Un altul îi oferi un scut format din două cercuri suprapuse, cu două mânere în partea centrală. Alţii îi puseră la glezne şi la încheieturile mâinilor inele de fier, fixate cu două lanţuri.

Cineva îi smulse mantia. Flăcările torţelor luminară trupul său gol, uns cu ulei.

Antonius simţea frigul arzându-i pielea, simţea piatra îngheţată sub picioarele goale. Într-o mână ţinea daga, iar în cealaltă – scutul. În liniştea templului se auzeau timpanul şi răsuflarea grea venind de nu se ştie unde. Siluetele albe, mascate, nemişcate ce stăteau aliniate de-a lungul pereţilor păreau nişte entităţi supranaturale. Pentru a-şi linişti

bătăile inimii, încercă să se concentreze asupra marelui ochi albastru, cu o privire teribilă, pictat pe peretele din faţa lui.

În lumina tremurătoare a torţelor, reuşi să distingă un trident şi un *gladius* deasupra ochiului. Un rac şi un şarpe îl ameninţau din partea dreaptă. În colţul stâng, un corb îşi înfigea ciocul. O felină mică stătea chiar sub globul ocular, inofensivă. Mai jos, un câine şi un homar păreau gata, cel dintâi să-şi înfigă colţii în ochi, dar fără să-l rănească, iar al doilea, să-l ciupească cu cleştii lui puternici, dar fără să-l atingă. Din mijlocul ochiului ieşea, ca pe o poartă, un mic satir ce cânta din trei ancii lungi.

— Obiectivul tău e simplu, soldatule, zise un glas; Antonius îl recunoscu pe Valerius Mucrus, *pater*. Trebuie să scufunzi acel *tinctorium* sacru în bazin. Dacă reuşeşti, vei fi răsplătit. Dacă vei da greş, vei fi distrus!

Din întuneric se ivi, puţin câte puţin, luminat de torţe, altarul în formă de bazin. Antonius se întoarse şi privi înjur. Spera să-l vadă pe Errius, să-i întâlnească privirea prietenoasă, însă îl văzu doar pe oficiantul care dispărea printre siluetele nemişcate de pe bănci, toate la fel, cu chipurile acoperite de măşti identice, strălucind sinistru în penumbră. Măşti de corb şi de leu. Fantele din dreptul ochilor lor lăsau să se vadă doar nişte priviri indescifrabile.

Simţi bătăile puternice ale unei inimi chiar sub picioarele lui şi auzi din nou răsuflarea grea, asemenea fluxului şi refluxului. Simţi cum cineva se apropie din spate. Un bărbat. Chipul îi era acoperit de o mască neagră. Mantia în care era înfăşurat din cap până în picioare era tot neagră, brodată cu alb.

În aceeaşi clipă, în faţa lui se ridicară din altar trei umbre. Siluetele a trei bărbaţi se zăreau, întunecate, în lumina slabă a torţelor.

Chipurile lor erau acoperite de măşti. În clipa următoare, Antonius îşi dădu seama că erau înarmaţi. Se puse imediat în gardă, în timp ce sunetul timpanului devenea tot mai puternic. Antonius aştepta, cu scutul lipit de umărul stâng şi daga în mâna dreaptă. Se scurseră astfel câteva minute. Deodată, o lovitură puternică îi şfichiui umărul. Furios, se întoarse spre bărbatul mascat din spatele lui. Încercă să-l atace, dar îşi dădu seama că gleznele îi erau prinse cu lanţuri, astfel încât nu putea merge decât înainte, spre altar. Simţi că-i fuge pământul de sub picioare; se prăbuşi, lovindu-se la cap. I se păru că lumea se prăbuşeşte odată cu el.

Pe când se zvârcolea, încercând să se ridice, văzu din nou simbolurile pictate pe peretele templului... Câinele şi felina erau singurii care nu atacau ochiul albastru... săreau spre el... Nici bărbatul mascat care îl lovise nu era un agresor, ci încerca să-l împingă înainte. Privi lanţurile de la glezne şi înţelese că homarul, şarpele şi racul erau pământul de care era legat şi pe care se putea mişca într-o singură direcţie. Corbul, tridentul şi *gladius*-ul... Ce-i spuneau ele? Ce reprezentau?

Dintr-odată îşi redobândi puterile şi se ridică, îi privi pe cei trei bărbaţi înarmaţi. Ei împiedicau ochiul să privească şi aveau să-l împiedice şi pe el să-şi îndeplinească misiunea. Trebuia să-i doboare – imediat. Înaintă.

Uimit, văzu că adversarii nu îl atacau; îl împungeau doar şi se fereau de el. Daga lovea de fiecare dată în gol. Când unul dintre cei trei se afla în primejdie, altul îl ajuta, şi în scurt timp Antonius se prăbuşi epuizat, fără suflare. O nouă lovitură de bici – bărbatul mascat era tot în spatele lui – îl făcu să se ridice furios şi să se repeadă înapoi, spre adversarul cel perfid. Încă o dată lanţurile îl împiedicară, încă o

dată căzu, încă o dată bărbatul mascat îl biciui, obligându-l să se apere cu disperare. Singurul mod de a evita teribilele lovituri de bici era să lupte cu cei trei bărbaţi înarmaţi din faţa lui, care, asemenea unor porţi închise, îl împiedicau să ajungă la altar. Încercă să pătrundă cu forţa printre ei, dar fu împins înapoi. Se prăbuşi iar.

Doi oficianţi se apropiară să vadă în ce stare era. Putea să continue.

Antonius era prăbuşit la pământ, cu ochii aţintiţi la bărbatul mascat care era gata să-l lovească din nou.

După două ore, acoperit de sudoare şi ameţit de efort, Antonius nu-şi mai simţea trupul, doborât de oboseală şi durere. Era când şfichiuit cu biciul, când udat cu găleţi de apă rece ca gheaţa. Nu-i era îngăduit să leşine – doar să se ridice, să cadă, să se ridice iar…

Era încă noapte; mai erau două ore până la ivirea zorilor. Cineva făcu un semn. Cei trei bărbaţi îşi domoliră atacurile.

Antonius se ridică. Acum vedea doar pânza albă, foarte aproape de el. Spectatorii dispăruseră. Adversarii erau un detaliu neglijabil, un fel de energie invizibilă care îl respingea, dar nu îl rănea. Focul îl simţea în spate, în biciul care-i amintea de inviolabilitatea organismului său, deşteptând durerea aceea bine dozată, niciodată destul de intensă ca să-l facă să se prăbuşească, dar nici uşor de îndurat. Loviturile de bici deveniseră o obsesie. Nu avea altă cale de ieşire decât să ajungă la altar.

Furia lui Antonius îşi schimbă deodată ţinta; nu se mai îndrepta împotriva bărbaţilor înarmaţi sau a bărbatului mascat din spatele său. Rămase nemişcat, mânios pe sine. El era vinovat că nu putea să înainteze. Nimeni nu-l împiedica să ajungă la altar – doar neputinţa lui.

Un nou semn, şi omul mascat înfipse un cleşte în călcâiul lui Antonius. Acesta slobozi un strigăt de durere, apoi un altul. Se ridică şi se întoarse spre cei trei bărbaţi. Simţi în stomac o mare căldură, care urcă spre cap. Muşchii i se încordară, şi se năpusti asemenea unui vultur spre primul adversar. Luat prin surprindere, acesta fu împins în spate. Imediat, ceilalţi doi se postară în faţa lui Antonius, încercând să-l oprească, aşa cum încerci să ţii la distanţă o fiară sălbatică.

Antonius striga şi gemea. Lupta cu o furie dezlănţuită. Când mânia ajunse la culme, înceţoşându-i privirea şi făcându-i inima să stea în loc, oficiantul dădu semnalul. Timpanul începu să bată repede, sălbatic.

Deodată, cei doi bărbaţi înarmaţi se dădură în lături. Antonius simţi că, în adâncul conştiinţei sale, ceva se schimba. Se simţi dintr-odată liber, cuprins de o profundă emoţie.

Se îndreptă spre altar, ridică *tinctorium*-ul şi, cu furie şi durere, ca şi cum ar fi ucis o parte din el însuşi, îl înfipse în pânza întinsă deasupra bazinului. Îl înfipse de mai multe ori; chipul îi era scăldat în lacrimi.

Timpanul amuţi. Se auzi zgomotul lamei ce pătrundea în carne, urmat de un muget sfâşietor. Stropi de sânge pătară pânza. Doi oficianţi se ridicară.

Un taur alb, însângerat, îşi făcu apariţia, mugind de durere. Şi Antonius striga de durere, căci i se părea că lama pumnalului pătrundea în propriul său trup. Durerea victimei sacrificate era durerea lui, iar carnea sfâşiată era tot a lui, era partea sa cea mai profundă. Continuă să lovească, strigând şi plângând, victimă şi ucigaş totodată, om şi taur contopiţi în desfăşurarea ritualului.

În cele din urmă, se prăbuşiră amândoi. Taurul zăcea în propriul sânge. Antonius nu mai simţea nimic.

Fu ridicat şi condus în mijlocul încăperii, apoi fu pus în lanţuri şi dus în camera subterană. Acolo fu lăsat pe podea, să se contemple pe sine şi moartea sa rituală. Din altar, sângele taurului se scurgea în încăperea subterană, stropindu-l. Rămase mult timp în întuneric, simţind căldura sângelui ce părea să-i fermenteze în piele şi să-i transforme conştiinţa. Nu avea cum să ştie că afară se iveau zorii.

Oficiantul dădu semnalul. Se auzi sunetul dulce al anciei. Antonius stătea în genunchi, cu privirea pierdută. Fu ridicat de patru oficianţi şi condus din nou în templu. Acum, bazinul în care fusese sacrificat taurul era plin cu apă. Oficianţii îl cufundară pe Antonius în apă şi îl spălară. Parfumat, înveşmântat cu o mantie albă de lână, fu însoţit de-a lungul scării ce urca din templu până la o terasă.

Pe câmpia învăluită încă de negura nopţii se zăreau apele Danubius-ului. Soarele nu răsărise, dar cerul avea deja nuanţe purpurii.

Antonius se întinse. Un oficiant îi dădu o lingură de miere; în clipa aceea soarele se ivi la orizont. Se auzi muzica suavă a anciilor. Antonius îl văzu deodată pe micul satir ce ieşea cântând din ochiul albastru pictat pe peretele templului în care coborâse în infern şi apoi înviase.

Melodia aceea, dulceaţa mierii şi vederea luminii reprezentau întoarcerea la viaţă, renaşterea sa ca om purificat, incoruptibil, păstrător al valorilor etice ale Imperiului. Orice trădare din partea lui avea să fie pedepsită.

Adepţii cultului mithraic ieşeau din hipogeu. Valerius Mucrus îşi scoase masca şi se îndreptă spre cel care îl torturase toată noaptea pe Antonius,

biciuindu-l şi rănindu-i picioarele cu cleştii ca să-l oblige să ajungă la altar şi să împlinească ritualul; bărbatul îşi scoase la rându-i masca de corb.

— Errius!

Cei doi bărbaţi îşi strânseră mâinile.

— Nu puteam avea un martor mai bun pentru botezul tribunului nostru.

15

Când soarele ajunsese la jumătatea drumului său în ziua aceea geroasă şi senină, Velunda s-a arătat în pădure, printre frasini, în apropierea unui izvor. Aşa îi povestiră lui Vitellius cei doi mesageri trimişi dincolo de Rhenus ca s-o aducă pe vrăjitoare. Spuseră că refuzase să-i urmeze. Adăugară cu hotărâre, dar plini de respect, că vrăjitoarea – după cum ştiau cu toţii – nu ieşea niciodată din pădure, care era templul şi sălaşul ei, şi că toţi cei ce doreau să-i vorbească trebuiau să meargă la ea. Chiar şi cel mai puternic om din lume, chiar şi împăratul ales de legiuni, care acum era gata să cucerească Roma şi întregul Imperiu. Trebuia să ajungă singur în locul unde se afla vrăjitoarea, adăugaseră mesagerii. Îi îngăduiră să-l ia cu el pe Listarius drept unic tovarăş şi călăuză.

Vitellius înainta greu pe drumul ce şerpuia printre copacii înalţi; coborâse indispus din lectică, nemaiputând continua drumul din cauza copacilor. Îşi lăsase escorta la marginea pădurii şi o pornise pe jos. Şchiopăta din cauza rănii dobândite în timpul cursei de care, când se întrecuse cu Caligula. Se întrebă dacă incidentul acela care îl marcase pe viaţă fusese un semn bun sau rău: Caligula, învingătorul din acea cursă, ajunsese împărat şi fusese ucis. Dar el?

Prezicătoarea, care ştia totul despre Destin, avea să-i dezvăluie curând viitorul.

Listarius ţopăia în faţa lui Vitellius, oprindu-se la fiecare pas să se uite în sus, printre crengi.

O lumină aurie se revărsa asupra copacilor; razele pătrundeau ca nişte lame strălucitoare în penumbră, făcând zăpada să sclipească. De o parte şi de alta a drumului, asemenea unor însemne ce marcau graniţa unui tărâm vrăjit, Vitellius văzu urme de animale sălbatice. Unele puteau fi chiar de lup.

— Stai! exclamă gâfâind.

Se sprijini de un trunchi; era atât de greoi, încât trunchiul se clătină şi zăpada de pe crengi căzu peste el.

— Pe Jupiter, nu mai alerga aşa! strigă.

Listarius se întoarse repede, iar când ajunse lângă el îşi duse degetul la buze şi-i spuse:

— Nu trebuie să strigi în pădure. Spiritele vor să fie respectate.

Îi întinse lui Vitellius o bucată de pânză:

— Şterge-ţi sudoarea.

Vitellius îşi trecu bucata de pânză peste faţă.

— Dă-mi să mănânc ceva. Ce-ai luat cu tine?

— Nimic.

— Nimic?

— Când mergi la Velunda trebuie să ai stomacul gol.

— Dar în traistă ce ai?

— Ofrande – Listarius îi arătă lui Vitellius două prăjituri cu miere şi susan. I le voi oferi Velundei. Sunt pentru Zeiţă.

— Dă-mi-le mie.

— Eşti nebun?! Ăsta-i un sacrilegiu!

Băiatul se dădu înapoi; Vitellius nu reuşi să ia prăjiturile.

— O să-i pun pe cei din escortă să te jupoaie de viu, şuieră Vitellius. Dă-mi măcar o prăjitură – una.

— Dacă pui să fiu ucis, cine va mai fi bucătarul tău personal? Nimeni nu ştie să facă mâncărurile pe care le gătesc eu.

Listarius o porni repede pe cărare.

— De asta eşti aşa de arogant, pufni Vitellius, şchiopătând în spatele băiatului. Fiindcă eşti sigur că nu mă pot lipsi de tine.

— Trebuie să ne grăbim. Dacă soarele apune, n-o mai găseşti pe vrăjitoare – mai făcu câţiva paşi, apoi se opri. Şi ai grijă să n-o întrerupi când vorbeşte. Dacă o întrerupi, nu-ţi mai spune nimic.

Listarius îi întoarse spatele şi-şi continuă drumul. Vitellius înţelese că trebuia să meargă mai repede. Teama îi alunga toate dorinţele, mai puţin pe aceea de a-şi cunoaşte destinul: voia să fie sigur că va ajunge împăratul Romei.

Trebuia să le mulţumească zeilor că vrăjitoarea germanilor se afla în pădurea aceea unde lumina pătrundea printre frunze, fiindcă acum, între două raze de soare, între două trunchiuri se iveau, într-o linişte desăvârşită, umbre ce dispăreau imediat, părând că-l urmăresc; se ridicau din tufişuri, dar nu era vorba de ceaţă. Erau fantome, însă nu fantomele unor animale. Le vedeai cu coada ochiului, se topeau dacă te întorceai să le priveşti şi apăreau din nou, foşnind asemenea vântului. Dar nu se simţea nici o adiere.

Vitellius îşi ştergea sudoarea care-i scălda chipul şi privea înspăimântat în dreapta şi-n stânga, la fantomele ce împânzeau pădurea chiar în miezul zilei şi îl însoţeau în drumul lui. Se îngrozi când i se păru că vede pete de sânge pe zăpadă şi că-i recunoaşte pe Caesar înjunghiat de Brutus, pe Octavianus Augustus otrăvit de soţia lui, pe curajosul Germanicus otrăvit la

rându-i, pe Caligula înjunghiat, pe Seneca şi Petronius, care-şi tăiaseră venele deoarece Nero poruncise să fie ucişi, pe Nero însuşi, omorât de servitorul său şi – tresări, speriat şi uimit – privirea lui Galba în clipa când lama unui pumnal îi tăia capul... Galba trăia, din câte ştia Vitellius, şi era pregătit să lupte şi să-l împiedice să cucerească Roma. În cele din urmă, în faţa lui Vitellius pluti chipul lui Ausper, prezicătorul orb, care îi tăie calea. *Imperator*-ul căzu în genunchi, înspăimântat.

— Ridică-te.

Era un glas de femeie, dulce, fără să fie însă blând. Dimpotrivă, era tăios ca o lamă.

Fantomele dispărură. Ausper se risipi. Vitellius îşi dădu seama că era îngenuncheat în zăpadă, pe malul unui pârâu ce clipocea uşor în liniştea adâncă. Îşi ridică privirea. Nu văzu pe nimeni. Listarius dispăruse.

— Ridică-te. Trebuie să treci apa. După ce vei trece apa, mă vei vedea.

Vitellius se ridică şi, cu paşi nesiguri, vru să treacă pârâul, care dintr-odată deveni foarte lat. Încercă să facă un salt înapoi, însă malul păru să se îndepărteze. Ce vrajă îl obliga acum să meargă înainte, cu apa îngheţată ajungându-i până la genunchi, spre celălalt mal, care se depărta tot mai mult?

— Numai când vei reuşi să treci apa vei ajunge la mine, repetă glasul.

Era glasul stăpânei absolute a destinului şi a acelui loc sacru, unde creşteau frasini şi stejari, locul unor zeităţi necunoscute şi puternice, capabile de asemenea vrăji.

Dacă Rhenus şi Danubius erau fluvii cu o lăţime neînchipuită, torentul acela era mult mai mare decât

ele acum, când parcă se transformase într-o mare sau într-un ocean de netrecut.

— Ia-mă de aici! strigă Vitellius. Îţi voi plăti.

I se păru că aude un hohot de râs, dar poate că era doar croncănitul stolului de corbi care trecură prin faţa lui, atingându-l cu apripile lor negre.

— Iată-mă. Sunt eu, Velunda.

Lângă un frasin cu trunchiul scorburos se vedea, în penumbră, strălucirea unei mantii ce învăluia o siluetă înaltă, fragilă. Torentul izvora de la rădăcina frasinului, forma o baltă, apoi îşi continua drumul prin zăpadă, îngust ca şi cum malurile lui n-ar fl fost niciodată îndepărtate unul de altul. Abia în clipa aceea Vitellius îşi dădu seama că ieşise din apă şi că picioarele-i ude călcau pe pământul tare, acoperit de zăpadă.

— Unde e Listarius?

Nu reuşea să vadă chipul creaturii. Distinse cu greutate părul lung, blond, şi braţele goale.

— De asta ai venit aici?

Glasul femeii era batjocoritor.

— Nu! strigă Vitellius.

Se sperie de corbul care venise să se aşeze în faţa vrăjitoarei, negru pe zăpada imaculată, şi începu s-o roage să-i spună care avea să fie destinul lui acum, când soldaţii îl aleseseră *imperator*. Găsi de cuviinţă s-o informeze că îşi împărţise armata în două trupe: de o parte Flavius Valens, cu patruzeci de mii de oameni, iar de cealaltă, Caecina Alienus, cu treizeci de mii de oameni. Nu era o putere fantastică? Valens se îndrepta spre Alpes, iar Caecina spre Appenninus, ambii intenţionând să pătrundă în Italia şi să-l învingă pe Galba. Nu avea încredere în Valens şi Caecina, adăugă.

Vrăjitoarea îl asculta sprijinită de frasin, fixându-l cu ochii ei albaştri.

Vitellius o imploră să-i spună dacă avea să cucerească Roma şi Imperiul şi dacă domnia lui avea să fie lungă; dacă nu cumva îl aştepta sfârşitul teribil al înaintaşilor lui, Caesar, Caligula, Nero... Fuseseră ei oare victime ale vechiului blestem al aşa-numitului *lapis niger*, care-i lovea pe împăraţii nedemni de măreţia morală a Romei? Blestemul avea să-l lovească şi pe el? Cum putea să scape? El voia puterea absolută, îi spuse. Şi voia să trăiască mult. încheie pe tonul lui obişnuit, plin de aroganţă:

— Zi-mi calea pe care trebuie s-o urmez ca să-l am protector pe Marte şi, cu ajutorul lui, să obţin victoria. Fă în aşa fel încât Marte să fie de partea mea.

O rază de soare se strecură printre crengile frasinului şi o scăldă pe Velunda într-o lumină orbitoare, pe care ochii n-o puteau îndura. Lumina o învălui pe vrăjitoare; pădurea păru că ia foc. Iarba deasă luă locul zăpezii, acoperind totul cu o mantie verde; era o primăvară magică: florile răsăriră din iarbă, o adiere călduţă mângâie chipul lui Vitellius, aducând parfum de verbină. În conul ei de lumină, Velunda îşi schimba forma, devenind, pe rând, căprioară, iepure, rândunică, mistreţ, balaur şi peşte. Avea darul metamorfozei, pe lângă acela al clarviziunii, puterea de a se face nevăzută şi de a înţelege graiul animalelor, de a descătuşa izvoare, de a merge prin aer. Mai avea darul de a vindeca... Velunda continua să se transforme – acum era un şarpe ieşit din letargie, gata să-şi schimbe pielea.

Lui Vitellius îi veni să o ia la fugă. I se păruse că vede un lup furişându-se şi apoi dispărând între tufişuri. Prezicătoarea îşi recăpătase forma umană. Vitellius văzu că mantia ei albă era brodată cu purpură. În cele din urmă, îi zări chipul încadrat de razele aurii, mai fermecător decât acela al Venerei de

pe Capitolium, mai frumos decât orice chip muritor pe care îl văzuse vreodată. Ţinea ochii închişi.

— Nu vei reuşi niciodată, rosti vrăjitoarea rar, cu glas slab, ce venea parcă de departe – nu vei reuşi niciodată să împlineşti ritul care te-ar face să devii un bărbat curajos şi cinstit. Nu te vei sacrifica pe tine însuţi lui Marte. Nu tu vei lupta să devii împărat... Ca să devii împărat, îl vei pune să lupte pentru tine pe cel mai mare gladiator din lume, vei pune să fie ucişi cei învinşi; acesta va fi sacrificiul pe care i-l vei aduce lui Marte.

Lumina ce o învăluia pe Velunda începu să tremure, să pălească. În depărtare se auzi bubuitul unui tunet, iar cerul se întunecă. Adierea primăvăratică se înteţi, retezând corolele florilor.

— Voi ajunge împărat la Roma?

— Da.

— Îl voi pune pe cel mai mare gladiator să lupte pentru mine? strigă Vitellius, cuprins de spaimă şi de frig; cuvintele se desprindeau greu de pe buzele-i palide. Ăsta e secretul ca să dobândesc puterea? Ca să-l îmbunez pe Marte, va trebui să-mi pun gladiatorul să lupte în arenă? Campionul meu va trebui să învingă întotdeauna? Va trebui întotdeauna să ucidă adversarul pe care l-a învins? Dar eu îl am deja pe Skorpius... Nimeni nu-i mai puternic decât el. Skorpius e cu neputinţă de învins, iar sângele celor pe care îi învinge îl închin lui Marte.

— Păzeşte-te de Orpheus – glasul vrăjitoarei devenise răguşit şi profund, părând că iese din gura unui monstru aflat în adâncul infernului.

— Orpheus! strigă Vitellius. Spune-mi cine este Orpheus! Cel mai puternic gladiator? Unde-l pot găsi?

— Orpheus... Da, este cel mai puternic. Păzeşte-te de Orpheus, repetă glasul ce devenise un mârâit teribil, în vreme ce soarele dispărea printre crengile

frasinului înalt, iar întunericul se lăsa în pădurea scuturată de vânt.

Vitellius se afla acum prins într-un vârtej care lua cu el primăvara, smulgând frunzele şi rupând crengile copacilor.

— Dacă Orpheus va fi învins în arenă, vei domni şi vei trăi vreme îndelungată. Dar Orpheus...

— Vreau să ştiu cine-i Orpheus, o întrerupse Vitellius. Şi mai vreau să nu dezvălui nimănui taina puterii mele. Jură-mi că vei păstra tăcerea! strigă el.

Îşi ieşise cu totul din minţi.

— Vorbeşte! strigă din nou.

Îşi scoase pumnalul şi se îndreptă spre vrăjitoare. Ea era sprijinită de frasin, agăţându-se de marginea scorburii. Acum era doar o femeie plăpândă, ce stătea cu spatele la el.

— Vorbeşte! strigă Vitellius.

O apucă de umărul fragil cu o mână, în timp ce în cealaltă strângea pumnalul.

— Jură că vei păstra tăcerea!

Velunda nu răspunse. Vitellius îi vedea doar ceafa albă, delicată, încadrată de părul blond. O smuci, întorcând-o spre el. În clipa aceea scoase un urlet, căci ceea ce văzu fu chipul monstruos al Morţii, încadrat de părul blond. Orbitele goale, ţeasta, dinţii ce clănţăneau – nu avea să uite niciodată sunetul acela. Era întruchiparea groazei.

Începu să lovească orbeşte, împlântând pumnalul în trupul femeii; sângele desena flori roşii pe mantia imaculată, iar Vitellius se apleca deasupra ei s-o înjunghie din nou, în timp ce vântul se preschimba în furtună.

Un lup îi sări deodată în spate. Vitellius căzu, rostogolindu-se departe de trupul femeii. Se ridică şi-şi luă pumnalul, să se apere de lup, însă acesta nu-l

atacă. Se îndepărtase deja şi dispăru repede printre copaci.

Gâfâind, fără să se uite la femeia însângerată ce zăcea la rădăcina frasinului, Vitellius se aplecă şi, continuând să strângă într-o mână pumnalul, luă o prăjitură cu miere şi susan, pe care o văzu pe malul pârâului, în zăpadă. Vârî prăjitura în gură, trecu apa dintr-un salt şi o porni şchiopătând prin pădure, spre escorta sa.

Se opri, căci i se păru că inima avea să-i spargă pieptul. Aproape că nu putea înainta din cauza vântului. Pădurea era înspăimântătoare – zeii mâniaţi voiau parcă să smulgă copacii din rădăcini. Văzu din nou masca Morţii pe chipul Velundei. Oare Moartea însăşi îi vorbise prin gura vrăjitoarei? Alungă imaginea aceea îngrozitoare, fiindcă acum, când ştia cum să dobândească puterea, Viaţa era aceea care trebuia să învingă.

Cuvintele prezicătoarei continuau să-i răsune în urechi, mai puternice decât gândul că o ucisese pe marea vrăjitoare a acelui ţinut, pe care toţi o venerau şi o ascultau. Şi care, pe deasupra, era sora lui Julius Civilis, regele batavilor.

Dintr-odată, oroarea crimei sale îl îngrozi. Înfipse repede pumnalul în zăpadă, să-l cureţe de sânge. Dacă batavii se răsculau tocmai acum când avea nevoie de o alianţă cu ei? Dacă soldaţii lui, care o venerau pe Velunda, aveau să-l părăsească?

O porni din nou pe cărare. Nu trebuia doar să scape nepedepsit, trebuia să pară că nu are nici o legătură cu moartea ei. Împăratul îşi putea permite totul, avea putere de viaţă şi de moarte, însă era vai de el dacă omora o preoteasă ca Velunda! Toţi aveau să vadă în crima comisă de el semnul unor viitoare înfrângeri şi nenorociri. Nimeni nu avea să-l mai

urmeze pe *imperator*. Da, gândi Vitellius, toţi aveau să fie împotriva lui.

Găsi repede o cale de ieşire: le va spune celor din escortă că o găsise pe Velunda moartă. Da, aşa le va spune. O găsise plină de sânge, înjunghiată de puţină vreme, de cineva care fugise. Asta le va spune soldaţilor.

Apoi va reveni la locul sacru împreună cu escorta şi va duce leşul în tabără. Avea să organizeze ceremonii în cinstea Velundei. Avea să plângă, să se arate disperat. Avea să poruncească să fie găsit ucigaşul. Se simţi mai liniştit, în clipa aceea îl văzu pe Listarius care îi venea în întâmpinare. Se opri în faţa lui.

— Unde-ai fost?

Vântul puternic îi ducea cu el cuvintele.

— Nu te-am mai văzut. M-ai lăsat singur cu Velunda.

Listarius rămase tăcut.

— Ce-ai făcut, mi-ai luat-o înainte? Ai ajuns la escortă, apoi te-ai întors să mă cauţi?

Listarius privi pumnalul din mâna lui Vitellius, apoi îşi ridică privirea:

— Ai înfăptuit un sacrilegiu!

— Ce vrei să spui?

Vitellius păli. Oare Listarius îl văzuse?

— Şterge-ţi firimiturile alea de la gură, strigă băiatul. Ai mâncat prăjiturile mele cu miere şi susan… Ai mâncat ofranda pentru Zeiţă. Ţi-am spus că ăsta-i un sacrilegiu!

Vitellius ascunse pumnalul şi îşi şterse gura cu dosul mâinii. Îi făcu semn băiatului să pornească înaintea lui pe cărare şi începu să meargă aplecat, înfruntând furtuna. Se întreba ce se întâmplase cu cealaltă prăjitură cu miere şi susan – fuseseră două, iar el mâncase doar una.

16

Valerius mergea la trap pe cărarea care când intra în pădure, când ieşea din ea. Cerul era limpede. Puţine mile îl despărţeau de satul lui Julius Civilis, locul la care visase atât.

Mersese multe zile şi nopţi ca să ajungă din Pannonia până în ţinutul batavilor. Mersese multe mile, nu doar să-l vadă pe prietenul său Julius Civilis şi să-i înmâneze cele două scrisori ascunse într-un buzunar interior al sacului său de medic. Una era din partea legatului Valerius, iar cealaltă, din partea lui Antonius.

În dimineaţa plecării sale, pe când îşi lua rămas-bun de la fratele său şi de la Titus, la castrul de pe malul Danubius-ului venise un mesager cu o veste ce zguduise întreaga tabără: împăratul Galba fusese ucis la Roma.

Acum, cu cele două scrisori în săculeţ şi cu gândul departe de ceea ce se întâmpla la Roma şi în Imperiu, Valerius îşi imagina clipa sosirii sale. Ajunsese la capătul călătoriei şi era cuprins de nelinişte.

Avea să revadă colibele din lemn, construite departe una de alta, printre copaci, împodobite cu crengi de brad şi panglici colorate pentru a sărbători sfârşitul iernii. Văzuse deja, la marginea luminişurilor, primele brânduşe, vestitoarele primăverii. În nopţile acelea se aprindeau focurile sacre, iar bărbaţii săreau pe deasupra flăcărilor rotindu-şi săbiile, într-un ritual vechi care sărbătorea trezirea forţelor vitale ale Naturii şi renaşterea vegetaţiei.

Velunda avea să vină spre el, ca în atâtea dăţi, înveşmântată în mantia ei albă care îi lăsa braţele descoperite, avea să-i treacă braţele în jurul gâtului şi

să-i şoptească: „Bine ai venit”. Îi va da de băut şi se va aşeza în faţa lui, în colibă – ultima colibă, ridicată lângă un stejar. Toată oboseala călătoriei avea să dispară şi aveau să rămână doar privirea Velundei şi felul în care ea îi trecea palma peste faţă, ca să-i dea energie.

Valerius privi nerăbdător peisajul cunoscut; văzu cotul pe care-l făcea apa. Îşi desfăcu mantia la gât, căutând amuleta. O strânse în pumn. „Velunda”, gândi el. Chipul ei. Trupul ei, parfumul de verbină al pielii. Se gândi la riturile pe care Velunda le împlinea în cinstea Zeiţei Naturii, cea mai veche şi mai puternică dintre toate zeităţile, mai puternică decât însuşi Odin şi cortegiul său de zei războinici.

Răsuci amuleta între degete; abia atunci îşi dădu seama că Lurr nu mai era lângă el. Cu puţin timp în urmă mergea în faţa lui pe cărare. Unde era? Se uită în jur. Fluieră de mai multe ori, chemându-l. Zadarnic. Neliniştea lui Valerius se preschimbă în spaimă.

Un tunet îl făcu să tresară; imediat, cerul se acoperi de nori întunecaţi, roşietici. Vântul începu să bată cu putere şi aproape că îi smulse mantia; se abătu apoi spre pădure, îndoind vârfurile copacilor. Totul se întunecă, petalele florilor căzură, zăpada se pătă de sânge, câteva păsări îşi fluturară aripile prin faţa lui, înghiţite de furtună. Calul începu să necheze, iar Valerius trebui să-l prindă de hăţuri şi să facă mari sforţări ca să-l ţină, fiindcă se ridica speriat pe picioarele dinapoi. Prevestirea unor întâmplări îngrozitoare părea să zdruncine lumea chiar sub ochii lui.

Pe lângă el trecură în galop, aproape fără să atingă pământul, trei călăreţi, siniştri în mantiile lor negre, care dispărură în pădure. În spatele lor veneau trei femei înveşmântate în alb, care zburau prin aer, duse de vânt. În cele din urmă, se arătă Ausper, care

ridică un deget descărnat şi, fără să rostească un cuvânt, îl îndreptă spre inima lui Valerius, apoi dispăru. Atingerea degetului pe piept fu ca tăişul unui pumnal.

Îngrozit, îl strigă pe Lurr, lipindu-se de trupul calului. Apoi o strigă pe Velunda.

În clipa aceea, Lurr ieşi din pădure, veni spre Valerius, apoi se întoarse şi dădu să o pornească din nou spre pădure; alergă de mai multe ori spre pădure şi înapoi spre Valerius, până când acesta îşi învinse teama şi înţelese că Lurr voia să-l ducă undeva. Sări în şa. Calul o pomi la galop printre copaci în urma lui Lurr, înainte ca Valerius să apuce hăţurile. Valerius se ţinea de coamă şi strângea cu putere trupul calului între genunchi, să nu fie aruncat din şa. Vântul se potoli, crengile copacilor nu se mai clătinau. O linişte adâncă se lăsă peste pădure.

Valerius coborî de pe cal în liniştea aceea ireală, în care se auzea doar susurul unui pârâu. Iat-o pe Velunda, la rădăcina frasinului ei. Era căzută la pământ, cu veşmântul alb plin de sânge. Valerius îngenunche lângă ea şi se aplecă deasupra chipului ei iubit, chip de copilă şi de vrăjitoare, pe care se aştemea paloarea morţii.

— Velunda...

Glasul i se frânse. Nu îndrăzni să-i atingă trupul. Moartea se apropia, îi dădea târcoale, cu neputinţă de oprit; era Moartea înveşmântată în alb din credinţele străvechi, căci albul este culoarea oaselor şi albă e cea care duce cu sine trupul... Trupul, nu şi sufletul. Sufletul nu moare.

— Velunda...

Velunda întredeschise ochii limpezi. Privirea ei părea că vine de foarte departe.

— Tu nu poţi să mori, hohoti Valerius. Nu tu.

Privi înjur, disperat, invocând puterile divine să o vindece, să-i redea viaţa... Ea era femeia pe care o iubea. Numai o zeitate putea să o vindece; el nu avea ce să facă, era neputincios în faţa acelor răni.

— Ce s-a întâmplat? Ce ţi-au făcut? Cine te-a rănit?

Hohotea, examinând în grabă rănile, una după alta. Ce importanţă mai avea să ştie ce se întâmplase, dacă acum cerul însuşi îi spunea că Velunda era la un pas de moarte?

— Nu mă lăsa! Cum am să trăiesc fără tine?

În clipa aceea, amuleta i se desprinse de la gât şi căzu pe pământ, în sângele Velundei.

— Ia-o, şopti ea.

Pădurea părea un templu ridicat în jurul frasinului lângă care zăcea Velunda. Linştea era adâncă, şi era de-ajuns ca ea să-şi mişte buzele pentru ca Valerius s-o audă.

— Ia-o şi spal-o în izvor. Repede.

Valerius se îndepărtă şi spălă amuleta în izvor. Izvorul se făcu roşu. Tot roşu se făcu pârâul ce-şi croia drum prin zăpadă.

— Acum e bine?

Valerius era din nou aplecat deasupra ei. Ţinea amuleta, curată şi transparentă, în faţa Velundei.

— Pune-o din nou la gât.

Valerius se supuse. Velunda ridică o mână şi atinse amuleta.

— Nu te voi părăsi niciodată. Eu sunt aici, în piatra asta, să nu uiţi, şopti ea. Trebuia să mor. Acum începe drumul tău. Acum începe misiunea ta. Să nu-ţi fie teamă să lupţi. Tu vei fi Orpheus – un surâs îi lumină privirea. Adu-ţi aminte... Orpheus...

Puse apoi mâna pe buzele lui Valerius; atingerea ei era de gheaţă.

— Taci... Nu întreba nimic...

— Nu muri! o imploră Valerius.

— Îmi vei îngropa cenuşa acolo unde m-am născut. Acolo vor trebui să te găsească atunci când...

Suspină, apoi tăcu.

— Cine te-a înjunghiat? hohoti Valerius, şi în clipa aceea îl văzu, ca prin vis, pe Vitellius şezând în taverna întunecată, în faţa lui Ausper. Vitellius, care voia să-şi afle destinul şi hotărâse s-o întrebe pe Velunda.

— Vitellius... te-a înjunghiat?

— Asta va fi taina ta, zise Velunda. Taina care te va face să trăieşti.

Chipul i se contractă.

— Iată-mă.

Privi undeva în spatele lui Valerius; acesta se întoarse dintr-odată. Trei călăreţi cu mantii negre şi trei femei înveşmântate în alb se apropiau de frasin. Împreună cu ei venea Ausper.

— Nu! strigă Valerius.

Se aplecă deasupra trupului Velundei, vrând să-l apere, pentru ca nimeni să n-o poată lua.

— Nu!

Simţi că ea se înfiora. O mică tresărire şi Velunda se desprinse din îmbrăţişarea lui, părăsindu-l.

Când trecu pârâul, amuleta pe care o purta la gât se desprinse şi căzu, dispărând în apă. Încă un pas, şi Velunda fu întâmpinată de cei trei călăreţi şi de cele trei femei. Întinse mâna spre Ausper, care o înfăşură în mantia lui. Scena se risipi încet în faţa ochilor lui Valerius.

Atunci privi spre trupul muritor al Velundei, inert în braţele sale. Chipul ei fermecător părea de marmură. Ochii erau închişi. Respiraţia i se oprise. Valerius încercă să-i asculte bătăile inimii şi îi strânse încheieturile fragile, ca să simtă sângele curgând.

Velunda murise.

Valerius rămase lipit de ea.

Aşa îl găsiră Vitellius, Listarius şi soldaţii din escorta împăratului.

— Uitaţi-l! Îl vedeţi? striga Vitellius între două accese de tuse. S-a întors după ce a ucis-o. El a înjunghiat-o!

Listarius îl strânse pe Vitellius de braţ.

— A înjunghiat-o? Omul acela a înjunghiat-o pe preoteasă?

Îl obligă să se oprească. Vitellius se eliberă din strânsoarea mâinii lui, ce părea o gheară, şi-l împinse:

— Nu v-am spus că am găsit-o moartă?

Listarius îi întoarse spatele, trecu pârâul, se opri şi privi la Velunda, apoi la Valerius, pe care soldaţii încercau să-l ia de acolo. Valerius nu reacţionă, nu opuse rezistenţă.

— El a ucis-o... Sacrilegul, asasinul! continua să strige Vitellius, vânăt la faţă. Puneţi-l în lanţuri Şi duceţi-l în tabără. Îl vom judeca chiar astăzi.

Vitellius arătă spre mantia lui Valerius:

— Priviţi, e plină de sânge! De sângele sacru al preotesei!

Nimeni nu răspunse. Soldaţii îl duseră pe Valerius lângă un copac şi-l lăsară acolo, fără să-l lege.

— Luaţi trupul preotesei şi înveliţi-l într-o mantie. Ceremonia funerară va fi solemnă.

Nimeni nu scotea un cuvânt. Soldaţii se aplecară pe rând s-o privească pe Velunda. Nici unul nu se atinse de ea.

— Ce faceţi? tună Vitellius. N-aţi auzit porunca mea? Legaţi-l pe ucigaş şi luaţi leşul.

Nimeni nu se mişcă. Vitellius se apropie mânios de Valerius, îl apucă de umăr şi-l scutură.

— Eşti beat? De ce-ai omorât-o?

Valerius închise ochii.

— N-ai curajul să mă priveşti în ochi! N-ai curajul să-l priveşti în ochi pe împăratul tău... Ştii cine sunt eu? Nu m-ai văzut niciodată? Ştii cine sunt?

— Da – Valerius miji ochii şi-l privi fix pe Vitellius. Ştiu cine eşti, zise încet. Ştiu.

Vitellius se dădu înapoi, de parcă ar fi primit o palmă.

— Ucideţi-l pe loc. Acum. Asta merită: să moară.

Soldaţii făcură câţiva paşi, dar se opriră. Nu se atinseră de săbii.

Exasperat, Vitellius privi scena aceea în care toţi păreau împietriţi. Soldaţii stăteau în picioare, lângă Velunda şi Valerius. Nimeni nu-i îndeplinea poruncile. Listarius se ghemuise la picioarele Velundei.

Deodată, lângă trupul lipsit de viaţă, ieşit parcă din frasin, se ivi Ausper. Îngrozit, împăratul observă că nimeni nu-şi dădea seama de prezenţa bătrânului mag. Acesta se îndreptă spre Vitellius şi se opri foarte aproape de el. Ţinea în mână o cupă de lut.

— Bea, îi porunci, întinzându-i cupa.

— Nu – Vitellius se dădu înapoi. N-o să-mi dai vin, aşa cum i-ai dat lui Galba. Nu într-o cupă de lut. Pentru el, vinul a fost de rău augur. Legiunile s-au răsculat împotriva lui, iar el va cădea fiindcă îl voi învinge eu. Eu am fost proclamat *imperator*! Şi-apoi, unde-i vasul cu tămâie? Nu mi-ai spus tu că vinul şi tămâia sunt simbolurile puterii absolute? Dă-mi şi tămâie.

Ausper vărsă vinul în zăpadă.

— Nu vezi că pare sânge? şuieră el.

Fusese o viziune? Vitellius privi în jur – Ausper dispăruse. Se uită la petele roşii de la picioarele sale, apoi la soldaţi, care nu păreau să fi văzut scena. Îşi dădu seama că-i era foame.

Comandantul escortei se apropie de Vitellius:

— Nici unul dintre noi nu se va atinge de trupul preotesei. Pot s-o atingă doar cei din poporul ei. Voi trimite doi soldaţi în satul batavilor, să-l înştiinţeze pe Julius Civilis. Preoteasa e sora regelui batavilor, ştii asta, nu?

— Şi ucigaşul? Legaţi-l, să nu fugă.

— N-o să fugă.

— Dar ar putea s-o facă.

— Îl cunoaştem cu toţii. E Valerius Galul, medicul.

— Eu ştiu doar că a ucis-o pe preoteasa batavilor. Crima lui e foarte gravă.

— Valerius Galul nu poate să ucidă pe nimeni – comandantul escortei susţinu privirea lui Vitellius. Te previn, *imperator*... Nu voi fi singurul convins de nevinovăţia lui.

— Mă sfidezi?

— Valerius Galul e cunoscut în ţinuturile acestea, se mulţumi să răspundă comandantul escortei, îl vom duce în tabără, după cum ai poruncit.

Soldaţii îl înconjurară pe Valerius şi, fără să-l lege, îl împinseră pe cărare.

Vitellius mergea în urma lor şi nu putea să-şi ia ochii de la bărbatul acela tânăr, care părea să facă eforturi imense ca să înainteze. Îl văzu împiedicându-se de câteva ori. Soldaţii trebuiră să-l sprijine, şi Vitellius observă că erau foarte grijulii. Când ajunseră la capătul cărării, Vitellius se întoarse. Se întoarse şi Listarius, care mersese tot timpul alături de el.

Trupul Velundei abia se mai zărea, la rădăcina frasinului. Un lup îi dădea târcoale.

— Dacă o mănâncă? întrebă Vitellius.

— Cine, lupii? Listarius scutură din cap, indignat. Dar nu ştii că Velunda vorbea cu animalele? Era preoteasa Zeiţei. Lupul nu vrea s-o mănânce. O veghează, chiar nu-ţi dai seama?

Vitellius porunci ca ucigaşul să fie pus în lanţuri. Cineva lărgi inelele de fier de la încheieturile şi gleznele lui Valerius. I-ar fi fost foarte uşor să se elibereze, însă nu încercă să fugă.

Prin faţa uşii celulei, rămasă deschisă, treceau soldaţi şi ofiţeri. Toţi se opreau o clipă să-l privească pe Valerius Galul, a cărui pricepere era bine cunoscută. Pe mulţi dintre ei Valerius îi vindecase de boli grave sau de răni ce păreau mortale.

Stătea întins pe pardoseala de piatră, cu braţele încrucişate peste chipul său, pentru ca nimeni să nu i-l vadă. Veneau bărbaţi, femei, copii, pentru că vestea morţii Velundei se răspândise cu repeziciune; le părea rău că preoteasa fusese omorâtă şi că Valerius Galul era acuzat de uciderea ei.

Îi aduseră un vas cu jăratic, să nu-i fie frig, nişte paie, ca să nu doarmă pe piatră, şi mâncare, să-şi astâmpere foamea.

Valerius nu se mişca deloc. Un centurion se aplecă deasupra lui şi îl atinse, temându-se să nu fie mort. Tresărirea cu care Valerius îl respinse îl linişti pe soldat. Ieşi din celulă, anunţându-i pe cei care se adunaseră în faţa închisorii că medicul trăia. Părea căzut într-o stare de prostraţie. Oamenii se împrăştiară vorbind între ei cu glas scăzut, căci gravitatea evenimentelor nu le îngăduia să ridice vocea.

În Pretoriu, Vitellius, întins pe tricliniu, golea una după alta tăvile pe care Listarius i le punea dinainte. Prepeliţe, potâmichi, iepuri umpluţi, peşti cu capere, bobi copţi, cu sos de coriandru şi mărar, mazăre cu slănină şi alte mâncăruri delicioase pe care numai Listarius ştia să le pregătească dispăreau între fălcile neobosite ale împăratului.

Îl invitase la cină pe Allius Cerpicus, comandantul escortei sale personale. Erau doar ei doi, Listarius, care tot venea şi se ducea înapoi la bucătărie, şi sclavul surdomut care ştia totul despre vinuri şi despre obiceiurile tainice ale lui Vitellius.

— Soldaţii sunt agitaţi – Allius Cerpicus împinse deoparte tava pe care i-o întindea Listarius. Nu cred că medicul a înjunghiat-o pe preoteasa batavilor.

— Oare lupul aplecat deasupra mielului nu are nimic de-a face cu moartea acestuia? surâse Vitellius, apoi îşi şterse sosul care îi picura pe bărbie şi-şi linse degetele.

— Medicul nu avea nici un motiv s-o ucidă pe vrăjitoare.

— Mi s-a spus că o iubea de multă vreme – Vitellius încerca să-şi scoată dintre dinţi un os de peşte.

— Nu-i ucizi pe cei pe care îi iubeşti.

— Zău? rânji Vitellius. Şi cum rămâne cu gelozia?

— Îţi spun doar că soldaţii o venerează pe preoteasă la fel de mult ca şi batavii. După cum ştii, în rândul batavilor femeile se bucură de un mare respect, mai ales preotesele. Faima Velundei era mare, dar mare e şi faima medicului. Mulţi soldaţi au fost vindecaţi de el şi îl respectă.

Vitellius se ridică. Se aplecă să vomite în vasul pe care i-l întindea sclavul, apoi bău din cupa pe care acesta i-o puse în mână. Îşi clăti gura, scuipă, apoi se trânti pe tricliniu cu un oftat.

Luă un picior de miel şi începu să-l ronţăie. Medicul ştia cu siguranţă că el era ucigaşul. Velunda murise imediat, şi totuşi medicul ştia. Îi dăduse de înţeles prin privirea aceea, prin acele trei cuvinte: „Ştiu cine eşti”. Cu ce glas le rostise! Dar nu asta îl înspăimânta pe Vitellius. La urma urmei, acuzaţia de omor din partea unui zdrenţăros, fie el şi priceput la

vindecarea bolilor, nu avea nici o greutate dacă pe celălalt taler al balanţei se afla el, *imperator*-ul. Altceva îl neliniştea la tânărul acela... ceva de neînţeles, teribil... Îşi aminti de scurta apariţie a lui Ausper şi petele acelea de vin, ce păreau pete de sânge, la picioarele lui... Îşi aminti cuvintele Velundei – gladiatorul... Orpheus... Nu era de-ajuns să urmeze indicaţiile oracolului ca să intre triumfător în Roma? Scutură din cap şi muşcă din piciorul de miel.

— Trebuie să moară. El a ucis-o.

Începu să mestece energic.

— Interoghează-l.

— L-am interogat înainte să-l închid în celulă. N-a deschis gura.

— Fă cum crezi, *imperator*. Eşti convins că el e ucigaşul? Judecă-l. Dar soldaţii tăi...

— Le-am dat mulţi bani. Au obligaţia să-mi fie credincioşi.

— Cine are mulţi bani are şi multe armate, asta o ştim cu toţii. Dar medicul...

Vitellius împinse cu dosul mâinii vasele şi cupele din faţa lui, care căzură cu mare zgomot pe podea.

— Ajunge! strigă, roşu la faţă. Vrei să-mi pice greu mâncarea?

Allius Cerpicus se ridică repede.

— Tu porunceşte, *imperator*, iar eu mă voi supune.

— Nu-i adevărat că legiunile mele îmi vor întoarce spatele, strigă Vitellius. Soldaţii se bucură de victoria mea. Flavius Valens şi Caecina Alienus se îndreaptă spre Italia, şi nu puteam avea auspicii mai faste pentru plecarea lor. Adu-ţi aminte că atunci când Valens a plecat de la Colonia Agrippinensium în fruntea a patruzeci de mii de soldaţi, un vultur s-a înălţat sus de tot şi a mers multă vreme în faţa lor,

arătându-le drumul. Acelaşi semn a însoţit glorioasa expediţie a lui Alexandru cel Mare.

Listarius şi servitorul strângeau cioburile şi resturile de mâncare de pe pardoseală, în timp ce comandantul escortei stătea nemişcat în faţa lui Vitellius:

— Porunceşte şi mă voi supune.

— Plăteşte pe cineva să se ducă în celulă şi să-l înjunghie pe medic. Aşa n-o să fiu eu cel care-i hotărăşte soarta şi soldaţii nu-mi vor fi ostili. La rândul lor, batavii vor afla că cineva a vrut să răzbune moartea preotesei şi se vor linişti. Mi-e teamă de batavi.

Listarius se întoarse spre împărat:

— Şi cum o să intre cineva în celulă ca să-l ucidă pe medic? Du-te să vezi, Vitellius... Celula e înconjurată de soldaţi, şi mai sunt o mulţime de oameni acolo, afară. Nimeni n-ar putea să intre şi să-l omoare pe medic. Ideea ta nu mi se pare bună.

— Şi ai tu una mai bună? replică Vitellius, furios. Te plătesc cumva ca să fii şi consilier?

— Credeam că numai duşmanii politici sunt ucişi în taină – Listarius să îndreptă grăbit spre uşă. Să-ţi aduc ultima mea invenţie? E gata. Ceva delicios, care îţi va reda buna dispoziţie.

— E dulce sau sărat?

— Dulce. Nici zeii nu mănâncă aşa ceva.

— Adu-mi repede invenţia ta – Vitellius îi făcu semn comandantului escortei. Aşază-te şi ascultă-mă. Ia spune, Valerius Galul nu e cumva fratele tribunului care a luptat alături de Galba şi care acum se află în Pannonia cu Legiunea *Galbiana*?

— Nu ştiu.

— Ce-i de făcut? mormăi Vitellius. Toţi ştiu că l-am acuzat public de omor pe medic. Am poruncit să fie pus în lanţuri şi judecat. Eu, unul, sunt convins că e în

stare să ucidă şi aş vrea să-l văd mort cât de curând – dar nu vreau să-mi atrag ura soldaţilor. Cum să-mi retrag porunca şi să-l las în libertate? Soldaţii nu m-ar mai respecta dacă aş anula ordinele pe care le-am dat. Autoritatea mea ar avea de suferit.

— E adevărat.

— Aş putea da dovadă de clemenţă...

— Clemenţă?! Femeia ucisă e preoteasă, nu una oarecare. Ce-ar spune batavii dacă ai da dovadă de clemenţă faţă de cei pe care îi consideri vinovaţi?

17

Un bărbat se aplecă deasupra lui Valerius, care stătea întins pe pardoseală. Prin ferestruică pătrundea un fir de lumină.

— Valerius, şopti bărbatul, sunt eu, Maktor.

Valerius nu se mişcă. Îşi acoperea chipul cu braţele. Bărbatul îi vorbi la ureche:

— Îţi aminteşti? Ultima oară când ne-am văzut, în taverna mea... Îţi aduci aminte, Valerius? Erai ascuns sub acoperiş împreună cu gladiatorul, cu Lurr... Îţi aminteşti?

Valerius îşi lăsă braţele să cadă pe podea şi îl privi lung pe Maktor, ca şi cum nu l-ar fi recunoscut.

— Maktor, şopti. Maktor, tu eşti... Ai aflat, nu-i aşa? clătină din cap şi ochii i se umplură de lacrimi. Ai aflat?

— Am aflat. Nimeni nu crede că ai ucis-o tu.

— Velunda...

— Ştiu. Dar acum e vorba de tine. Soldaţii m-au lăsat să trec pentru că mă cunosc. Am venit să te scot de-aici.

— Pe mine?

— Nici măcar n-a fost nevoie să-i plătesc. Ridică-te şi vino cu mine. Ne vor lăsa să trecem. Mai este o intrare în închisoare; vom ieşi pe acolo. Am pregătit doi cai... O să vin cu tine. Nu te las să mori.

Valerius clătină din cap.

— Dacă rămâi aici, te vor omorî. Trebuie să se supună ordinelor, chiar dacă moartea ta i-ar nemulţumi pe soldaţi. Am auzit că Vitellius a poruncit să fii judecat înainte de căderea serii. Afară se construieşte un eşafod... Vitellius vrea să facă un spectacol din moartea ta.

Glasurile, murmurul mulţimii, zgomotul lemnelor ajungeau până la ei.

— Înainte de căderea serii... Ridică-te, Valerius, şi o să te scot de-aici. Fugi, întoarce-te la fratele tău.

Valerius clătină iarăşi din cap.

— Vrei să mori?

Valerius nu răspunse.

— Te rog, ridică-te. Repede! Peste puţină vreme or să vină gărzile să te ducă afară, unde cineva îţi va tăia gâtul.

Valerius îşi acoperi faţa cu braţele.

— Vrei să mori? Velunda n-ar vrea să mori.

Velunda... Nu-i spusese oare că moartea ei avea să deschidă calea pe care destinul o alesese pentru Valerius?

— Dar ea, suspină Valerius, ca şi cum prietenul lui ar fi ştiut ultimele cuvinte rostite de Velunda... Nu ştii că fără ea...

Maktor văzu amuleta de la gâtul lui Valerius şi o atinse.

— Numai Velunda putea să-ţi dea asta. Strânge-o în mână, Valerius, şi ridică-te.

Valerius nu se mişcă. Afară se auziră glasuri şi paşi care se apropiau.

— Valerius, îl imploră Maktor.

Soldaţii intrară în celulă fără să-i arunce vreo privire lui Maktor. Numai comandantul escortei lui Vitellius se uită la el cu un aer întrebător. Maktor dădu din umeri descurajat.

— N-a vrut.

Piaţa era înţesată de oameni când Valerius ieşi din închisoare, sprijinit de doi soldaţi şi înconjurat de alţii. Mergea cu capul plecat, fără să opună rezistenţă. Tăcuţi, oamenii se dădeau în lături pentru a-i lăsa să treacă.

— Vitellius însuşi l-a văzut când a ucis-o pe Velunda, strigă cineva din mulţime.

— Credeţi că împăratul nostru minte? strigă altul.

Nimeni nu răspunse.

Când ajunseră în faţa eşafodului, soldaţii se îndepărtară şi Valerius rămase singur, privind în pământ. Semăna cu prietenul său, Titus, în ziua aceea geroasă de iarnă când se sprijinise de îngrăditura de lângă lac, privind în pământ înainte de a începe o viaţă nouă. În cele din urmă, Valerius se întoarse spre soldatul aflat cel mai aproape.

— Unde-i sacul meu? Sacul meu...

Oamenii se agitară şi începură să murmure la auzul întrebării aceleia neobişnuite. De ce-i trebuia un sac unuia care urma să moară? Comandantul escortei îi întinse lui Valerius sacul.

— Ăsta e?

Valerius încuviinţă. Îl luă şi şi-l puse la gât. Privi în sus, la cei doi soldaţi care întindeau mâinile să-l ajute să urce pe eşafodul unde avea să fie judecat. O clipă mai târziu, era pe eşafod.

— Potrivit cărui obicei Vitellius pune să se ridice un eşafod în numele justiţiei? răsună un glas din fundul pieţei.

Oamenii se agitară şi se dădură în lături.

Un bărbat înainta călare pe un cal alb, drept în şa, cu părul fluturându-i pe umeri. O bandă îi acoperea ochiul stâng; celălalt ochi scruta mulţimea, albastru şi mândru. Barba blondă, deasă îi ajungea până la piept. La şold avea atârnată o sabie, iar în mână ţinea o torţă.

— Potrivit cărui obicei? repetă cu glas tunător.

Îl urma un şir de cavaleri, unii tineri, alţii bătrâni, ce mergeau unul lângă altul pe caii lor albi. Toţi aveau torţe în mâini.

— Spuneţi-i împăratului că eu, Julius Civilis, regele batavilor, doresc o întrevedere cu el.

Se opri în faţa eşafodului şi îi întinse torţa lui Valerius.

— Ia-o, îi porunci, şi ţine-o sus până la întoarcerea mea.

La un semn al lui Julius, cavalerii săi înconjurară eşafodul.

— Nimeni să nu se atingă de Valerius Galul.

Se întoarse spre comandantul gărzilor:

— Sunt sigur că Vitellius mă aşteaptă. Du-mă la el.

Mulţimea se dădu înapoi. Julius Civilis trase de hăţuri şi se îndepărtă încet de eşafod.

Nimeni nu părăsi piaţa. Tăcuţi, oamenii aşteptau ca regele batavilor să se întoarcă după întrevederea cu împăratul. Aşteptarea nu fu lungă.

Luna încă nu răsărise când Julius Civilis ieşi din Pretoriu. Calul său alb înainta la trap în lumina torţelor. Julius Civilis se opri lângă eşafod şi-i făcu semn unuia dintre cavaleri. Cineva aduse un cal.

— E calul tău, Valerius – Julius Civilis întinse mâna spre medic. Coboară de acolo. Vei veni cu noi. Vitellius te lasă în mâinile noastre.

18

Pe trădători îi spânzurau de copaci, îi spânzurau și pe cei care fuseseră laşi în luptă. La fel şi pe spioni, al căror număr creştea de când Vitellius fusese ales *imperator*.

Cel care îşi pierdea scutul în luptă se spânzura, pedepsindu-se singur pentru ruşinea îndurată. Cei vinovaţi de fapte nedemne – de minciună, în primul rând, şi de flirt – erau aruncaţi în mlaştini, să fie acoperiţi de noroi. Uciderea unei preotese era însă o crimă teribilă – atât de teribilă, încât în triburile germanice, inclusiv în cel al batavilor, nu se cunoştea pedeapsa pentru ea. În popoarele germanice şi celte, precum şi în toate popoarele barbare care venerau femeile ca fiinţe aflate în contact cu divinitatea, nimeni nu ucisese vreodată o preoteasă. Preotesele erau omorâte de străini, iar în acele ţinuturi străin însemna roman.

În noaptea aceea cu lună plină, Velunda fusese aşezată pe un catafalc din ramuri de mesteacăn – copacul prezicătorilor – şi de paltin, prin crengile căruia vântul suflă scoţând sunete melodioase. Lângă ea fuseseră depuse colierele de chihlimbar pe care îi plăcea să le poarte, panglicile albe cu care îşi lega părul şi sandalele, pentru a putea să freacă pragul şi să străbată drumul spre lumea de dincolo.

Lurr stătea lângă catafalc, cu botul pe labe. Nu se ridicase când Valerius intrase în sat împreună cu Julius Civilis şi oamenii acestuia. Nu se mişcase nici măcar când Valerius trecuse prin faţa lui.

Julius Civilis îl pusese pe Valerius să se aşeze alături de el, în coliba aflată pe malul unui izvor. Cu spatele sprijinit de peretele din lemn, Valerius contempla profilul Velundei, dincolo de uşa deschisă. Chipul ei palid şi veşmintele albe erau luminate de

focuri şi torţe. Se uita doar la ea, fără să-şi dea seama că în jurul lui se aşezaseră, unul după altul, preoţii şi războinicii, tineri şi bătrâni, înarmaţi cu toţii. Dintr-un vas aflat în mijlocul încăperii îşi puneau în cupele făcute din coarne de taur o băutură din grâu fermentat. Toţi vorbeau cu însufleţire, dar când Julius Civilis îi întinse cupa sa lui Valerius, glasurile se stinseră.

— Bea, spuse Julius.

— Omorâţi-mă – Valerius refuză cupa. Omoară-mă! Acum, pe loc.

— La noi nu se obişnuieşte ca un bărbat să vrea să moară pentru că femeia pe care o iubeşte a murit, zise cel mai bătrân dintre preoţi, ridicând mâna. Nu se obişnuieşte.

Valerius lăsă capiii în jos. Fiindcă nu era batav, nimeni nu râse la vederea lacrimilor care îi brăzdau chipul. După o tăcere îndelungată, se auzi din nou glasul lui Julius:

— Femeile plâng.

Îl obligă pe Valerius să ia cupa.

— Bărbaţii sunt făcuţi nu să plângă, ci să-şi aducă aminte. Tu eşti bărbat, zise sever, apoi se adresă celorlalţi: Cine dintre voi crede că medicul a ucis-o pe Velunda?

— Nimeni, răspunse preotul cel bătrân, dar cu toţii suntem convinşi că medicul ştie cine este ucigaşul.

Julius puse o mână pe umărul lui Valerius.

— Când mi s-a spus că Vitellius voia să te judece, m-am grăbit să vin după tine. Vitellius se teme de mine şi de războinicii mei. Ştiam că are să-mi îngăduie să te iau imediat de acolo. Părea chiar bucuros să te predea, fiindcă era sigur că te vom pedepsi. Dar noi nu suntem ca romanii şi ştim să-l deosebim pe vinovat de cel nevinovat.

Preotul cel bătrân încuviinţă grav.

— Tu nici măcar nu ştii cum se ţine un pumnal. O iubeai pe Velunda... Tu eşti un om blând, zise un tânăr războinic, aranjându-şi pe umăr haina scurtă din blană.

Valerius ţinea cupa în mâini, dar nu luă nici o înghiţitură.

— Omorâţi-mă...

— Cum să te omorâm? întrebă alt preot, netezindu-şi barba. Ne cunoşti doar: îi pedepsim numai pe cei pe care îi găsim vinovaţi. Tu ne ceri să-ţi luăm viaţa pentru că acum ţi se pare că fără Velunda nu poţi trăi? Nu, am fi complici la slăbiciunea ta. Ştii prea bine că noi nu suferim laşitatea, după cum nu suferim corupţia, camăta şi multe alte obiceiuri ale romanilor. Noi suntem batavi, încheie el mândru.

— Suntem singurul trib de germani pe care romanii îl respectă într-atât, încât ne pun să luptăm alături de soldaţii lor împotriva duşmanilor. Suntem singurii care nu trebuie să plătească tribut Romei. Suntem oameni liberi şi drepţi. Nu ne poţi cere să te ucidem, pentru că nu ne eşti duşman şi nu te considerăm vinovat, adăugă alt preot. Ai trăit multă vreme printre noi. De la Velunda ai învăţat multe taine din arta vindecării. Te bucuri de prietenia regelui şi de respectul nostru, al tuturor. Acum Velunda e moartă, iar tu plângi. Nu mai plânge. Un bărbat trebuie să se răzbune.

— Ştii cine a ucis-o pe Velunda? întrebă Julius.

— Da, am auzit ultimele ei cuvinte. Mi-a cerut să păstrez taina.

— Vei trăi, se auzi glasul hotărât şi neînduplecat al bătrânului preot. Vei trăi ca s-o răzbuni.

Se ridicară cu toţii. Doar Julius Civilis rămase aşezat, alături de Valerius. Preoţii şi războinicii ieşiră

în tăcere. Julius Civilis şi Valerius rămaseră singuri în colibă.

— Cine a fost?

— Tu ai dezvălui o taină?

— Eu îţi ştiu taina – ochiul drept al lui Julius scăpăra mânios. Ştiu că a fost Vitellius.

Lurr intră în colibă şi se întinse la picioarele lui Julius. Regele se aplecă să-l mângâie.

— Vitellius a fost, repetă.

Cu un gest furios, îşi smulse bucata de pânză care îi acoperea ochiul stâng. Îl privea fix pe Valerius cu ochiul sănătos; celălalt, orb, era brăzdat de o cicatrice. Julius Civilis era mândru de rana aceea, fiindcă datorită ei – şi curajului în luptă – semăna cu marele Hannibal.

— Trebuie s-o răzbuni.

— N-o să fiu în stare.

Valerius îşi ascunse faţa în mâini.

— Ba da, o să fii, aşa cum eu sunt în stare să urăsc. Îi urăsc pe romani. I-am urât dintotdeauna, chiar dacă, printr-o veche alianţă, mulţi dintre noi luptă alături de ei. Nu plătim tribut, în schimb ne-au impus să le dăm soldaţi. Unii fac parte din trupele auxiliare, alţii ajung chiar să lupte în legiuni. Acum, mulţi batavi de-ai mei sunt în trupele lui Flavius Valens, iar alţii sunt alături de Caecina Alienus. Din păcate, printre oamenii mei sunt şi spioni. Pe mulţi i-am spânzurat, dar apar alţii, dintre războinicii mei cei viteji, fiindcă romanii ne-au adus şi nouă banii, care îi corup pe cei lipsiţi de mândrie.

Îşi acoperi ochiul stâng.

— Vitellius a ucis-o pe sora mea, zise îndurerat. Preoteasa noastră a fost înjunghiată de infamul acela. Zeii vor pedepsi acest sacrilegiu, însă răzbunarea ne aparţine nouă, ţie şi mie. Datoria ta este să-l ucizi pe Vitellius. A mea, să-i distrug puterea şi să-i alung pe

romani din ţinuturile mele. Mă voi alătura lui Galba, împreună cu războinicii mei.

Valerius scotoci în sac şi îi înmână lui Julius două scrisori.

— Ţi le-am adus din castrul Legiunii *Galbiana*. Galba a fost ucis.

— Bătrân prost! izbucni Julius. N-a fost în stare să se ferească de trădători! Cum ai aflat?

— Înainte să plec din castrul lui Antonius din Pannonia, a venit un mesager de la Roma care a adus vestea morţii lui Galba – arătă spre cele două scrisori pe care Julius le deschidea. După cum ai să vezi, una dintre ele este din partea legatului Valerius, iar cealaltă, din partea fratelui meu. Îţi cer să te aliezi cu Otho, noul împărat, împotriva lui Vitellius.

În colibă intră o femeie cu o torţă în mână. Se apropie de Julius.

— Acum.

— Aşteaptă, zise Valerius, privind-o rugător.

— Noi avem anumite ritualuri. În noaptea asta e lună plină, iar acum luna a ajuns chiar deasupra frasinului. Nu putem aştepta, Valerius.

Julius se ridică.

— Stai aici.

— Velunda mi-a cerut să o îngrop în locul unde s-a născut.

— O să-ţi dau cenuşa ei. Va trebui să faci o călătorie lungă ca s-o îngropi. Velunda s-a născut în apropiere de Augusta Rauricorum, la graniţa de răsărit a Galliei.

Julius luă torţa din mâna femeii şi ieşi împreună cu aceasta. Lurr îl urmă.

Valerius îşi sprijini braţele pe genunchi şi îşi aşeză capul pe ele, să nu vadă flăcările care acum se ridicau, înalte, dincolo de prag.

Vreme de două nopţi, luna străluci puternic deasupra pădurilor. În cea de-a treia noapte, când corbii înţelepţi ce au în grijă ciclul lunar începuseră, potrivit credinţei populare, să micşoreze discul luminos, lovindu-i marginile cu ciocul, un om ieşi pe furiş din satul batavilor.

Câteva ceasuri mai târziu se afla într-o tavernă, în faţa unei siluete masive înfăşurate într-o mantie. În localul luminat de strălucirea câtorva lămpi şi de focul din cămin nu mai era decât hangiul.

— A avut loc o adunare, la două nopţi după ritul funerar în cinstea preotesei, spunea bărbatul în timp ce hangiul îi punea în faţă un vas cu mâncare de grâu.

— Ia spune, Hector, medicul a fost judecat?

Vitellius îşi scoase mantia.

— Nu. Tribul meu consideră că e nevinovat, însă medicul le-a transmis batavilor veşti importante de la Roma, despre care tu nu ai ştiinţă.

— Oare mesagerii mei sunt mai înceţi decât ucigaşul ăla?

— Mai întâi răsplata mea.

Vitellius aruncă pe masă un săculeţ burduşit, Hector se uită înăuntru, apoi vârî săculeţul sub haina de blană.

— Galba a fost ucis.

Hangiul, care mesteca într-o oală, întoarse o clipă capul, apoi îşi văzu în continuare de treabă.

— Galba? exclamă Vitellius uimit, aproape înecându-se.

Deodată îşi aminti viziunea pe care o avusese în pădure, mergând spre Velunda. Caesar, Augustus, Germanicus, Caligula, Nero... apoi Galba şi lama care-i tăia capul. Luă repede câteva înghiţituri de vin, apoi întrebă:

— Ucis? Dar cum s-a întâmplat?

— Înainte să vină în ţinutul nostru, medicul a fost în castrul Legiunii *Galbiana*, în Pannonia. Era acolo când a venit un mesager de la Roma…

— Ucis…, surâse Vitellius. Asta-i cea mai bună veste pe care mi-o puteai aduce!

Cu mâinile tremurând de nerăbdare, Vitellius căută în vas bucăţile cele mai mari din stufatul de căprior pe care hangiul i-l pusese în faţă.

— Povesteşte-mi tot. Cine l-a ucis şi cum anume? Şi senatorii… pretorienii… m-au ales pe mine acum, când Galba nu mai e! M-au ales pe mine, nu-i aşa?

Era fericit.

— Da, m-au ales… Acum sunt împărat şi la Roma… – râdea, dând din mâinile mânjite de sos. Cu toţii ştiu că eu sunt *imperator*-ul ales de legiuni, iar acum am fost ales şi la Roma… Ştiu că Valens şi Caecina vin cu şaptezeci de mii de oameni… Se tem de mine!

Ridică ochii spre tavan:

— O, zei, vă mulţumesc! Voi aduce sacrificii în cinstea voastră. Oracolul s-a împlinit… Dorinţa mea s-a împlinit. Fortuna mă aşteaptă.

— Nimeni nu te-a ales împărat, zise Hector sec.

Obrajii lui Vitellius se dezumflară deodată.

— Nu m-au ales… Cum aşa?

Îşi scoase din gură bucata de carne pe care o mesteca şi o lăsă să cadă pe tavă, înmărmurit.

— Aseară, medicul ne-a spus despre uciderea lui Galba, răspunse Hector. A aflat vestea în Pannonia, când un mesager le-a povestit legatului legiunii şi tribunilor ce s-a întâmplat.

Hangiul sorbea fiecare cuvânt. Hector povesti că, la calendele lui ianuarie, când Galba depunea din nou jurământul pentru consulat, în timpul sacrificiului adus zeilor coroana îi căzuse de pe cap, iar când era pe punctul să ia auspiciile, puii sacri îşi luaseră

zborul. Pentru romani, acesta era un semn sigur că zeii nu aveau să-l apere pe împărat.

Vitellius îşi aminti, înspăimântat, cuvintele rostite de Ausper chiar acolo, în tavernă, cu puţin timp în urmă. Îl trecură fiorii. Ausper ştia toate luminile şi umbrele Destinului.

— Coroana a căzut de pe capul lui Galba, iar puii sacri au zburat?

— Da.

Hector se ridică, deschise uşa şi privi spre cer, apoi se întoarse în grabă şi se aşează la masă.

— Luna stă să apună. E târziu – peste puţină vreme trebuie să plec.

Mai povesti că Galba îl alesese pe Piso – Vitellius tresări de uimire la auzul acelui nume – ca urmaş al său, şi că în aceeaşi zi, în Senat, scaunul curial se aşezase singur de-a latul, senin că nenorocirile aveau să se abată asupra împăratului. În dimineaţa zilei când fusese ucis, prezicătorul îl avertizase pe Galba să se păzească de un pericol iminent.

— Continuă – Vitellius începuse iar să mănânce, tot mai neliniştit.

Hector spuse că Otho le câştigase încrederea pretorienilor. Galba fusese prevenit că se organiza o conspiraţie împotriva lui. Îşi pusese o haină de in şi ieşise pe stradă, în mijlocul mulţimii. Dăduse peste pretorienii înarmaţi şi ameninţători, incitaţi de Otho. Aceştia se repeziseră la el şi îl trăseseră afară din lectică; nimeni nu sărise în ajutorul împăratului care cădea sub loviturile pumnalelor. Numai nişte batavi încercaseră să ajungă la el, dar, cum nu cunoşteau oraşul, greşiseră drumul; în vremea asta, Galba era omorât de mulţime. Pretorienii îi tăiaseră capul dintr-o lovitură. Pentru că nu putea să-i ţină în mână capul chel, un soldat vârâse un deget în gura mortului şi i-l dusese astfel lui Otho.

Vitellius îşi duse o mână la gură. Cuvintele prezicătoarei îi răsunau în minte. Ca să nu aibă parte de un asemenea destin, trebuia să-l găsească pe cel mai puternic gladiator din lume. Dacă Galba căzuse din cauza blestemului *lapis niger*, el nu avea să sfârşească la fel.

— Continuă...

Hector istorisi că Otho dăduse capul lui Galba unui grup de soldaţi, care îl înfîpseseră într-un par şi îl purtaseră pe străzile Romei strigând tot soiul de injurii: „Galba, zeu al iubirii, bucură-te de vârsta pe care-o ai!“ – fiindcă la Roma toată lumea ştia că, în urmă cu câteva zile, Galba se lăudase că e încă plin de vigoare. Îşi treceau capul unul altuia.

— Capul lui... Pe toţi zeii! bolborosi Vitellius, oripilat nu atât de moartea adversarului său, cât de cruzimea oraşului în care voia să guverneze. Revăzu fantoma lui Galba decapitat, aşa cum i se arătase în pădure.

Apoi, continuă Hector, un libert cumpărase capul cu o sută de monede de aur şi îl aruncase în locul unde stăpânul lui fusese omorât din porunca lui Galba, fiind bănuit de trădare.

— Aşa deci, Galba e mort... Otho... Dacă am înţeles bine, Otho a pus să fie ucis... Întotdeauna m-am temut că şarpele ăla e avid de putere, zise Vitellius.

Din istorisirea lui Hector, mai află că Otho poruncise şi uciderea lui Piso, iar pe la asfinţit se dusese mai întâi în Senat, apoi pe Palatinus.

— Otho... L-au ales împărat pe Otho! izbucni Vitellius, consternat. Pe el, nu pe mine! Şi doar ştiau că fusesem deja...

— El e împărat la Roma acum, îl întrerupse Hector. Otho a ţinut un discurs în faţa senatorilor şi pretorienilor, care-i sunt credincioşi. Poporul l-a

aclamat. Otho a declarat că va fi demn de sarcina pe care i-o încredinţează zeii...

— Demn! rânji Vitellius furios. Înglodat în datorii cum e, va secătui vistieria... O să se îmbogăţească. O să ajungă cel mai bogat om din Imperiu... De asta a vrut să fie împărat!

— Se pare că va trimite o delegaţie ca să te informeze că Imperiul are un împărat şi că împăratul este el. Vrea să cadă la învoială cu tine. Nu-şi doreşte un război civil.

— Vom vedea! mârâi Vitellius. Cu siguranţă, eu n-o să-i opresc pe Flavius Valens şi pe Caecina Alienus. Voi trimite mesageri să-i avertizeze de cele întâmplate la Roma. O să le poruncesc să treacă peste Alpes şi să intre în Italia.

— Medicul i-a dat lui Julius Civilis două scrisori, una de la legatul Valerius Mucrus şi una de la tribunul Antonius Primus, fratele medicului... În amândouă i se cere lui Julius să încheie o alianţă împotriva ta cu legiunile din Pannonia, din Moesia şi din toată Illiria. Te consideră un uzurpator. De partea lor sunt şi guvernatorii Africii, în primul rând Vespasianus.

— Şi ce-a hotărât regele tău? întrebă Vitellius mânios.

— Regele meu îi lasă pe batavii din legiunile tale să-i urmeze pe Valens şi pe Caecina. Acum e prea târziu să-i cheme înapoi. Sau, poate, crede că te vor trăda într-un moment dificil... Nu uita că ţinea la Galba. La Roma, doar batavii erau dispuşi să-l apere.

— Dar el, Julius Civilis?

— Regele meu comandă o armată puternică, formată din bărbaţi curajoşi, şi a hotărât să se alieze cu duşmanii tăi, cu legiunile din Pannonia şi Illiria. După cum ştii, nutreşte o ură adâncă împotriva ta.

— Pentru mine, ura unui barbar împuţit contează mai puţin decât osul ăsta, zise Vitellius strâmbându-şi

gura unsuroasă şi aruncând în foc piciorul de iepure de pe care rosese toată carnea.

19

Se crăpa de ziuă. În satul batavilor, câţiva preoţi măturau în rarişteа de pe malul izvorului lângă care se afla coliba lui Julius Civilis. Mânuiau cu grijă măturile din crengi de mesteacăn şi frasin, deoarece cu ele alungau spiritele rele din locul acela unde, în noaptea cu lună plină, arsese focul sacru al ritului funebru.

Hector se ivi din pădure, ducând pe şa doi iepuri. Julius Civilis îi ieşi în întâmpinare. Primi cei doi iepuri dăruiţi de Hector şi îi spuse să coboare de pe cal.

— Dă-mi banii, zise, privindu-l pe Hector drept în ochi. Banii pe care i-ai primit de la Vitellius.

Când cei patru ambasadori trimişi de *imperator* intrară în sat, văzură un bărbat spânzurat de stejarul sub care fură rugaţi să-şi lase caii.

În coliba lui Julius Civilis, înconjuraţi de preoţi şi de războinici, ambasadorii se plânseră că fuseseră nevoiţi să treacă pe sub picioarele spânzuratului care se legăna în bătaia vântului.

— Voi îi pedepsiţi pe spionii voştri, replică Julius Civilis. Şi noi îi pedepsim pe ai noştri. Hector era un spion.

— Cum poţi fi sigur de vinovăţia lui? întrebă cel mai tânăr dintre ambasadori.

Julius Civilis zâmbi şi se adresă celui mai în vârstă:

— Credeam că ambasadorii voştri sunt aleşi dintre cei mai isteţi, nu dintre cei mai naivi.

Ambasadorii se grăbiră să-i explice motivul prezenţei lor acolo. Nori întunecaţi se adunau pe cerul

Imperiului; alianţa dintre germani şi Imperiu avea să le aducă multe beneficii triburilor de dincolo de Rhenus, în primul rând tribului lui Julius Civilis, cel mai puternic şi mai curajos.

Le aduseseră daruri. Deschiseră saci din piele plini cu aur şi alţii plini cu sesterţi. Le arătară mătăsuri şi bijuterii. Promiseră tot felul de ajutoare şi, bineînţeles, puterea absolută pentru Julius Civilis. El avea să-şi conducă poporul şi să păzească graniţa de pe Rhenus acum, când împăratul Vitellius pornise spre miazăzi cu armata sa. Îi dădea lui Julius Civilis însărcinarea să respingă atacurile populaţiilor sălbatice din interior, gata oricând să facă incursiuni de jaf în provinciile romane. De asemenea, îi cerea regelui batavilor să-i fie credincios şi loial.

— Credincios şi loial? – ochiul drept al lui Julius Civilis scăpăra de mânie. La noi se obişnuieşte ca aceste virtuţi să fie puse în practică numai dacă şi celălalt face la fel... Eşti credincios celui care ţi-e credincios. Eşti loial celui care ţi-e loial.

Dar nu aflase oare că, la Roma, Otho pusese mâna pe putere în chip laş? întrebară ambasadorii. Nu ştia oare că oprima cu cruzime populaţiile italice? îl sfătuiră pe Julius Civilis să se alăture lui Vitellius, împăratul drept şi generos, care era gata să intervină pentru a reinstaura pacea şi dreptatea în Imperiu. Zeii îi dăduseră sarcina să readucă libertatea popoarelor oprimate de tiran.

— Te prevenim să te fereşti de învoielile cu legiunile din Pannonia şi Illiria. Sau cu cele din Africa, mai ales cu Vespasianus. Nu te alia cu cei care vor fi învinşi. Aliază-te cu Vitellius, învingătorul, ziseră în încheiere.

— Ce spun prezicătorii voştri? – Julius îşi mângâie barba blondă, lungă. Din câte ştiu eu, ieri-dimineaţă Vitellius a părăsit oraşul în carul său luxos, împodobit

cu ghirlande, în fruntea unei armate de bucătari şi soldaţi... Din câte ştiu, multe statui ecvestre ale lui, care fuseseră ridicate în oraşe, s-au dărâmat, iar vântul i-a smuls cununa de laur, aruncând-o într-un pârâu.

— Statuile au căzut ca să facă loc gloriei împăratului aflat în viaţă... Iar cununa, vântul a depus-o într-un izvor sacru – ambasadorul cel bătrân nu-şi mai putu înfrâna mânia. Sunt prevestiri faste. Ai fost rău informat.

— În orice caz, adăugă cel despre care Julius Civilis spusese că e naiv, dacă tu te pricepi să-ţi descoperi spionii, şi noi ştim să-i descoperim pe ai noştri.

Ceilalţi trei îl obligară să tacă.

— Nu am pus niciodată la îndoială abilitatea romanilor – Julius Civilis îşi aranjă banda neagră de pe ochiul stâng. Eu însumi am căzut prizonier în mâinile lui Nero, care nu a ezitat să-mi ucidă fratele. Am fost salvat datorită lui Galba.

— Dar Galba e mort, ştii doar. Ai uitat că Otho i-a tăiat gâtul? Vitellius îl va pedepsi pe Otho. Aliază-te cu Vitellius.

— Faptul că şarpele ucide, spuse Julius Civilis, e oare un motiv să te aliezi cu scorpionul care e pe punctul să înţepe şarpele?

*

— Eu nu sunt roman – Julius Civilis îşi ascuţea pumnalul în faţa colibei în care stătea Valerius.

Trei bărbaţi erau aşezaţi în jurul mesei: Valerius, Julius Civilis şi hangiul, care venise în sat în noaptea dinainte.

— Nu sunt ca fratele tău. Antonius Primus e gal, dar cetăţean roman, şi se supune vechilor tradiţii, potrivit cărora împăratul trebuie ales de Senat şi de Pretoriu. Otho e împăratul lui, nu al meu.

— Tu… ai acceptat alianţa cu Vitellius?

Valerius clătină din cap, nevenindu-i să creadă.

Acordase îngrijiri fiului unui preot, care se rănise la vânătoare, iar acum îşi curăţa instrumentele în faţa focului, în timp ce Maktor punea în vase mâncarea pe care o gătise.

— Nu-mi vine să cred că te-ai aliat cu vitellienii!

— În cultura voastră, dacă nu eşti de partea cuiva înseamnă că eşti de partea adversarului? întrebă batjocoritor Julius Civilis.

— Eu nu mă simt roman, nu sunt ca Antonius.

Maktor îi puse o mână pe umăr.

— Linişteşte-te. Julius Civilis vrea să spună că nu a acceptat să se alieze nici cu Vitellius, nici cu Otho.

— I-am trimis înapoi pe ambasadori. I-am rugat să-i zică lui Vitellius că mă voi gândi la propunerea lui.

Încercă tăişul lamei cu un deget şi continuă s-o ascută.

— Ţi-au adus bani şi multe daruri – Maktor puse câte o bucată de pâine lângă vasele cu mâncare.

— Nu-i voi fi credincios şi loial unui om vrednic de dispreţ, care crede că poate obţine asemenea virtuţi în schimbul banilor. Am înapoiat darurile pentru că femeile noastre nu se împodobesc cu bijuteriile romanilor şi nu se îmbracă în mătăsurile lor.

— Dar banii, i-ai refuzat?

— Las în seama altora asemenea gesturi măreţe – Julius puse pumnalul pe masă. Romanii m-au învăţat că banii sunt folositori. Îi voi folosi ca să lupt împotriva lor cu orice mijloace.

Luă săculeţul de piele pe care-l lăsase jos când intrase şi i-l întinse hangiului, care-l îndepărtă imediat.

— Ţi-am cerut vreodată bani? Nu de asta am venit să te previn că Hector te trăda. Şi eu îi urăsc pe romani.

— Ei îl caută acum pe cel care mi-a spus că Hector era un trădător. Te vor găsi. Pleacă imediat, cât mai departe.

Îl obligă pe Maktor să ia săculeţul cu bani.

— Du-te în Pannonia. Spune-i legatului Legiunii *Galbiana* şi lui Antonius Primus că mă aliez cu ei împotriva lui Vitellius. Zi-le că, după ce a aflat despre moartea lui Galba, Vitellius nu pare dispus să renunţe la putere. Nu şi-a oprit soldaţii. Flavius Valens şi Caecina Alienus se îndreaptă spre Italia, cu armatele lor. Valens străbate Gallia, semănând spaimă. Lasă în urmă leşuri şi sate jefuite. Cei care încearcă să-şi apere viaţa şi avutul sunt ucişi; ca să se salveze, oamenii ies în întâmpinarea soldaţilor, oferindu-le toate bunurile lor, şi se grăbesc să se declare de partea lui Vitellius. Valens se îmbogăţeşte luând bani de la oamenii din locurile prin care trece cu armata lui: cei ce plătesc mai mult sunt scutiţi de trecerea soldaţilor pe câmpurile sau prin cetăţile respective. Dacă nu sunt hotărâţi, Valens îşi duce soldaţii în faţa zidurilor cetăţii, şi numai dacă primeşte bani îi împiedică s-o jefuiască. Dacă banii nu ajung, populaţiile sunt obligate să le ofere soldaţilor mâncare şi femei. Iar dacă nu primeşte bani, mâncare şi femei, ucide. Caecina Alienus şi soldaţii lui se ţin de tâlhării şi măceluri. Au devastat ţinuturile helveţilor, care au refuzat să-l recunoască pe Vitellius ca împărat. Au ucis mii de oameni şi au vândut multe alte mii ca sclavi.

Julius Civilis sorbi din cupa pe care i-o oferise Valerius.

— Asta fac cele două armate ale lui Vitellius, adăugă. Amândouă se îndreaptă spre Alpes, una dintr-o parte, una din cealaltă, şi vor invada Italia. Eu aştept ordinele legatului Valerius Mucrus şi ale lui Antonius Primus. Tu – îi dădu cupa hangiului – le vei spune că sunt gata să mă îndrept spre Italia cu războinicii mei, să-i atac pe vitellieni din spate. Zi-le că şi Vitellius a pornit cu armata, bucătarii şi gladiatorii... Va înainta foarte greu, între două banchete... Nu se va implica personal în nici o luptă; asta a lăsat-o în seama legaţilor lui. Vitellius se îndreaptă spre Gallia, iar de aici se va duce în Italia.

Julius luă pumnalul şi îi încercă din nou lama, gânditor.

— Asta-i tot. Nu uita nici un cuvânt din ce ţi-am spus şi încearcă să ajungi cât mai repede la *Galbiana*.

Maktor se ridică.

— Îmi pare rău că trebuie să-mi părăsesc taverna, dar voi face tot ce-mi ceri, Julius. Chiar azi voi porni spre Pannonia. Aş vrea să vină şi Valerius cu mine.

Se întoarse spre prietenul său:

— Vii cu mine?

Luă săculeţul cu bani.

— Mergem la fratele tău.

Valerius clătină din cap.

— Eu am altă călătorie de făcut. Mă duc în Gallia.

Lurr, care stătea în uşa colibei, întoarse capul spre Valerius, apoi îşi puse botul pe labe şi continuă să fixeze opaiţul din faţa urnei din lemn de paltin în care se afla cenuşa Velundei.

Partea a doua

20

Vânzătorul de melci îşi lăsase coşurile la umbra castanilor, pentru a le feri de soarele acelei zile de primăvară. Mai mulţi oameni se îngrămădeau în jurul lui.

— Vedeţi? întrebă vânzătorul arătând spre fântâna de piatră, fară să-l bage în seamă pe tânărul aşezat pe marginea ei, care privea apa adâncit în gânduri. Vedeţi? Iată cum cheltuia banii Julius Caesar... Fântâna aia el a construit-o, la fel şi piaţa şi zidurile cetăţii noastre. Datorită lui Caesar, Augusta Rauricorum e un oraş frumos. Soldaţii lui au construit drumurile care vin aici din toată Gallia, şi din ţinutul aeduilor, şi din Germania. Julius Caesar nu cheltuia banii pe banchete.

— Cât a cheltuit Vitellius pentru cină? întrebă un bărbat cu glas scăzut, uitându-se în jur, de teama spionilor care împânzeau oraşul de când împăratul Vitellius se oprise la Augusta, în drumul său spre Italia. Cât a cheltuit?

— Un milion de sesterţi! Vă spun eu, pentru cină împăratul a cheltuit un milion de sesterţi! strigă vânzătorul de melci, care aproviziona bucătăria împăratului şi se bucura de protecţia bucătarului-şef.

Ştiu, pentru că mi-a zis un personaj foarte însemnat care lucrează în bucătăria împăratului! zbieră, privind provocator în jur.

Însufleţiţi – de admiraţie sau de indignare – bărbaţi şi femei comentau preţul banchetului pe care împăratul îl dăduse, la două zile după sosirea sa, în cinstea magistraţilor şi reprezentanţilor celor mai bogate familii din micul oraş al Galliei. Un milion de sesterţi, o sumă inimaginabilă pentru cei care, într-o lună, puteau cheltui cel mult zece...

Glasurile înfierbântate ajungeau până la Valerius, care stătea pe marginea fântânii, uitându-se la apa ce reflecta seninul cerului.

— Un milion de sesterţi pentru o cină cu peşte şi carne de pasăre!

Toţi erau însă de părere că fuseseră norocoşi să-l aibă oaspete în oraşul lor pe Vitellius, cu luxul lui exagerat, şi nu pe legaţii lui, Valens şi Caecina, cu jafurile şi masacrele lor. Din partea lor, Vitellius putea rămâne pe veci acolo, la Augusta, şi nu doar câteva săptămâni, înainte să-şi continue călătoria spre Alpes şi spre Roma. La urma urmei, soldaţii lui se mulţumeau să se încaiere, să fure şi să violeze femei; nu era nici o supărare că împăratul nu-i pedepsea. Împăratul era bun... Nu poruncise uciderea nimănui şi plătea cantităţile imense de alimente pe care le cumpăra de la ţărani şi de la neguţători.

Valerius asculta distrat, continuând să stea pe marginea fântânii. Îşi ţinea mâna pe săculeţul aflat lângă el. Îi era indiferent dacă se găsea acolo, în orăşelul din Gallia, sau în orice alt loc din lume. Velunda nu mai era. Îl părăsise. Ce simţea era nu numai disperare, ci şi altceva, mai îngrozitor. Era o indiferență cumplită – avea inima îngheţată. Nimic nu mai conta pentru el, nici măcar arta vindecării, căreia până atunci îşi dedicase întreaga viaţă. Nu-i mai păsa

că e medic. Nu-i mai păsa de cei din jur. Putea doar să stea la soare... Nu mai voia să trăiască, dar nu avea curaj să se sinucidă. Nu-i păsa nici măcar că Vitellius, ucigaşul, se oprise tocmai acolo, în oraşul unde ajunsese şi el, ducând urna cu cenuşa Velundei.

Oftă şi privi în jur, ameţit de oboseală. Se uită absent la mulţimea care invadase oraşul în acele zile de sărbătoare. În faţa lui, în piaţă, treceau, înghiontindu-se, salutându-se sau insultându-se, bărbaţi şi femei, unii îmbrăcaţi elegant, alţii zdrenţăroşi, ţărani cu pantalonii cârpiţi şi soldaţi cu coifurile sub braţ. Din corul de glasuri se distingeau strigătele vânzătorilor care-şi lăudau mărfurile.

Era cald. Din când în când, vântul aducea până la el miros de oţet şi prăjeală.

Rândunelele zburau ca nişte săgeţi, coborând şi ridicându-se în stoluri, dincolo de zidurile cetăţii, acoperite de iederă. Valerius se întoarse să privească sclipirile luminii în apă. Vârî mâna în fântână, trasă cercuri din ce în ce mai mici şi numără vrăjit vălurelele care dispăreau încet-încet. „Plec”, se gândi. Îşi trecu mâna peste piept. Degetele dădură peste amuletă. Amuleta Velundei. O strânse în pumn, apoi o privi în lumină: strălucea, transparentă. Frumuseţea ei nu pălise, de parcă Velunda n-ar fi murit, de parcă nu l-ar fi părăsit.

Era oare cu putinţă ca ea să nu mai fie în stare să treacă pragul dintre lumea celor vii şi lumea morţilor? În fiecare noapte aşteptase să-i simtă răsuflarea, să o simtă alături, dornică să-l îmbrăţişeze. De când fusese ucisă, o aşteptase zadarnic, noapte de noapte.

Cum se putea ca Velunda să nu mai vină la el, dacă amuleta era tot limpede? Nu era oare transparenţa simbolul unirii lor, o legătură care urma să se rupă doar când piatra avea să devină opacă?

Privi din nou amuleta. Ce anume o putea face să se întunece, dacă nici măcar moartea nu reuşise asta?

Confuz, strânse amuleta la piept, vrând parcă să şi-o întipărească în carne. „Plec”, îşi spuse iar. Nu ştia încotro. Îi dusese cenuşa în locul unde se născuse. Chiar în noaptea dinainte – o noapte cu lună plină – săvârşise ritualul, într-o pădure din apropierea cetăţii. Făcuse ce i se spusese. Nu-i mai rămânea altceva de făcut în viaţă. Cât despre răzbunare... nu era capabil de ea, nici măcar pentru femeia pe care o iubea. Mâinile îi erau inerte, voinţa i se stinsese. Durerea ştergea orice alt sentiment, inclusiv ura. Aproape că nu-şi mai amintea ultimele cuvinte ale Velundei. Nu-şi mai amintea nimic. Velunda îl părăsise; toate celelalte nu mai contau.

Bărbaţii din apropiere vorbeau despre luptele de gladiatori ce urmau să aibă loc în arenă din porunca împăratului. Povesteau că în urmă cu câteva zile Vitellius cumpărase un gladiator pe care îl adusese tocmai de la Treveri. Numele lui de luptător era Skorpius.

O clipă, numele acela stărui în mintea lui Valerius, care îl văzu pe Titus în taverna de la Colonia Agrippinensium. Titus îi vorbise cu teamă despre acel gladiator invincibil.

Valerius se ridică. Avea să plece departe de toate acelea. Dacă Velunda îi vorbise despre destinul său, ei bine, acesta avea să fie: va întoarce spatele lumii şi va fugi. Deodată fu cuprins de îndoială. Se uită spre cer, gânditor. Nu cumva durerea pe care o resimţea o ţinea pe Velunda departe de el? Nu cumva disperarea aceea cumplită îl despărţea de ea? Oare distanţa dintre ei avea să dispară dacă, în loc să sufere, s-ar fi gândit cu bucurie la zilele şi nopţile petrecute împreună? „Dacă te gândeşti cu durere la morţii pe care i-ai iubit, îi îndepărtezi de inima ta“, se gândi.

Proculus, marele maestru, încercase să-l înveţe şi asta.

Se aplecă deasupra apei, să-şi clătească faţa. Se gândi recunoscător la cuvintele de iubire pe care Velunda i le şoptise de atâtea ori. În clipa aceea, îi văzu chipul oglindit în apa fântânii. Zâmbea.

Înmărmurit, Valerius nu îndrăzni să se mişte. Trupul îi fu străbătut de un fior. Velunda era acolo, lângă el. „Rămâi", se gândi, continuând să privească chipul reflectat în apă. „Rămâi." Panglica albă cu care îşi legase părul căzuse, iar ea şi-l prinsese cu o mână, să nu atingă apa. Duse un deget la buze, făcându-i semn să tacă şi să asculte ce se întâmpla în jurul lui, dându-i parcă de înţeles că nu trebuia să plece, că nu trebuia să fugă.

Valerius se întoarse brusc. Lângă el nu era nimeni. Privi din nou în fântână: apa reflecta doar razele soarelui. Îşi duse o mână la ochi, orbit de strălucirea lor. Se aşeză pe margine şi-şi ascultă bătăile inimii, pe care viziunea aceea o trezise din amorţeală. Apoi se uită în jur.

Ceva îi atrase atenţia. Pe piatra cenuşie se vedea ceva alb... Cu o mână tremurândă, ridică Panglica Velundei. O privi cu luare-aminte. Recunoscu capetele: unul cu franjuri, celălalt tăiat drept. El tăiase capătul acela, fiindcă Velunda voia ca panglica să fie mai scurtă. Ridică ochii şi o văzu îndepărtându-se, înveşmântată în tunica ei albă cu marginea purpurie. Părul îi strălucea în soare. Îi facu un semn, vrând parcă să-i dea de înţeles că se va întoarce, că avea să vină noaptea să-l îmbrăţişeze. Îi spuse să nu plece, să nu fugă. Destinul îl adusese la Augusta, şi acolo trebuia să rămână. Dispăru în mulţime.

În clipa aceea, doi tineri se îndreptară spre grupul de bărbaţi care se aşezaseră la umbra castanilor. Plini de entuziasm, anunţară că soseau gladiatorii de la

Şcoala din Tolosa. Curând aveau să intre pe poarta principală a cetăţii şi să străbată Augusta, înainte de a fi închişi în *Ludi*, aproape de arenă.

Lui Valerius i se păru că se trezeşte dintr-un vis. Se ridică brusc, cuprins de emoţie. Vârî cu grijă panglica Velundei în săculeţ şi se apropie de grupul de bărbaţi.

— De la Şcoala din Tolosa? întrebă, străduindu-se să-şi stăpânească neliniştea. Am auzit bine?

— Noi toţi pariem pe ei, zise un tânăr, zornăind nişte monede.

— Mai bine pariază pe Skorpius, îl sfătui vânzătorul de melci. Vitellius nu suferă ca gladiatorul lui să piardă – iar dacă l-a ales pe Skorpius, asta înseamnă că e imbatabil.

— Cum adică? – Valerius îşi puse săculeţul la gât. Cum adică, Vitellius nu suferă să fie învins? Asta înseamnă că luptele sunt aranjate?

— Ai înnebunit? Nu sunt aranjate. Vreau să spun că Vitellius îl aduce în arenă pe gladiatorul care îi aparţine numai dacă acesta e mai puternic decât toţi ceilalţi şi e sigur de victorie. Cât pariezi? îl întrebă, trecând monedele dintr-o mână în alta.

Valerius strânse amuleta în pumn.

— Voiam să aflu veşti despre Şcoala din Tolosa. Conducătorul ei este tot Manteus?

— Tot el, ticălosul ăla bătrân. Ultima oară când gladiatorii lui au luptat aici am pariat pe adversarii lor şi am pierdut.

— Ştii cumva dacă printre gladiatorii lui e un gal – Valerius îşi drese glasul –, unul pe nume Salix?

Deodată, mulţimea din piaţă începu să se agite. Toată lumea striga un nume: Salix!

Dinspre ziduri se auziră voci, zgomot de copite şi huruitul carelor ce înaintau, asaltate de oamenii bucuroşi să-i vadă de aproape pe gladiatorii de la

Şcoala din Tolosa şi, mai ales, pe idolul lor, Salix. Paznicii şi soldaţii încercau zadarnic să îndepărteze mulţimea. Cortegiul înainta încet.

Închişi în carele ce semănau cu nişte cuşti, gladiatorii îşi ţineau feţele lipite de barele de lemn. Unii râdeau, alţii îi blestemau pe zei, pe Vitellius şi mulţimea aţâţată, alţii întindeau mâna să atingă vreo femeie.

Un băieţaş aruncă spre ei o legătură de verdeţuri putrezite.

— Trăiască Skorpius! O să vă omoare pe toţi!

Băiatul fu împins deoparte de oamenii din jur. Cineva îi dădu un pumn şi copilul o luă la fugă, cu sângele curgându-i din nas.

Valerius îşi facea loc prin mulţime, uitându-se pe rând la bărbaţii din care; toţi aveau umeri laţi şi braţe puternice. Şi o mulţime de cicatrice. Continuă să înainteze. Auzea frânturi de fraze. Şi un singur nume, repetat de o sută, de o mie de ori: Salix.

Nu luă în seamă protestele celor pe care îi dădea deoparte, nerăbdător să ajungă la care. Acum erau chiar în faţa lui. Era cu neputinţă să ajungi la ele; oamenii se îmbulzeau să nu piardă spectacolul campionilor închişi în cuşti asemenea fiarelor. În cele din urmă, reuşi să se apropie de un car.

— Salix! îi strigă unui gladiator care îl privea. Ştii unde-i Salix?

— Nu-i aici, mergi mai în faţă. Întotdeauna stă în primul car.

Strângându-şi traista la piept, Valerius reuşi cu greu să ajungă la primul car.

— Salix!

Salix îl privi, nevenindu-i să creadă. Întinse mâna printre zăbrelele de lemn şi strânse cu putere braţul lui Valerius, care, furios, încerca să scape de un paznic înarmat.

— Dă-i bani! îi strigă.

În jurul lor, mulţimea urla atât de tare, încât cei doi prieteni abia reuşeau să se audă unul pe altul.

— Bani...

Valerius scotoci în traistă; în clipa următoare, paznicul se întorcea cu spatele, strângând în pumn câteva monede. Salix zâmbea, cu faţa lipită de zăbrele.

— Ai venit să pariezi pe mine?

— Am auzit că eşti campion, că eşti cel mai bun... Îi auzi? Strigă numele tău.

— Dar pariază pe Skorpius, râse gladiatorul. Cât timp a trecut de când ne-am văzut ultima oară?

— Nu atât de mult încât să nu te mai recunosc. Te-am văzut imediat. Părul roşu...

— Şi tu, cu ochii ăştia... râse Salix. Eşti înalt, puternic... Ai putea fi gladiator.

— Sunt medic – Valerius se agăţă de zăbrelele carului ca să nu fie smuls de mulţime. Cât mai ai până vei fi din nou liber?

— N-ai aflat că asta e ultima mea luptă? Voi învinge şi voi fi liber. Voi fi liber mâine, când mulţimea are să mă aclame în arenă. După ce voi câştiga ultima luptă, voi ieşi din *Ludi* şi voi pleca. S-a terminat, Valerius. S-a terminat.

Cu o lovitură, un alt paznic îl îndepărtă pe Valerius. Medicul căzu. Se ridică greu, încercând să nu fie călcat în picioare. Carul în care se afla Salix era acum departe, la intrarea în *Ludi*. Mulţimea se risipea.

Valerius privea spre car; într-o clipă, îşi aminti anii copilăriei şi ai adolescenţei alături de Salix, tovarăşul său nedespărţit în incursiunile pe câmpiile din Tolosa.

Îşi aminti ziua ruşinii sale, când înota în râu împreună cu Salix. Curentul îl luase pe prietenul său,

care era îndrăzneţ şi se aventurase prea departe. Cuprins de teamă, Valerius se îndreptase spre mal. Ruşinat de laşitatea sa, îl privise pe Salix luptându-se de unul singur cu apele râului şi dispărând la un moment dat. Îşi aminti că nu făcuse nimic să-l ajute. Disperat, o luase la fugă de-a lungul malului, scrutând apa, închipuindu-şi că prietenul lui fusese atacat de peştii răpitori. Îl văzu însă la câteva mile în josul apei, viu şi nevătămat. Când se aşezase lângă Salix, care îi zâmbea epuizat, Valerius se simţise copleşit de ruşine. De atunci, sentimentul acela îl însoţise mereu, zi de zi, an după an, şi dispăruse abia când hotărâse să-l ajute pe Titus.

Şi-l aminti pe Salix aşa cum îl văzuse cu câteva clipe în urmă, în spatele zăbrelelor de lemn. Surâzător, fericit să-l vadă. Salix nu-i reproşase niciodată laşitatea lui, nu-l lipsise de afecţiunea sa. Fusese luat de cei ce încasau dările, ca şi Titus. Ei i-l vânduseră lui Manteus, conducătorul Şcolii din Tolosa. „Mă voi întoarce!“ – acestea fuseseră ultimele cuvinte ale lui Salix atunci când fusese luat împreună cu alţi băieţi din sat, toţi înalţi şi musculoşi ca şi el. De atunci nu se mai văzuseră.

— O să pariezi pe Salix?

Valerius tresări, uitându-se mirat la bărbatul de lângă el, un celt înalt, cu mustăţi roşcate.

— Şi eu am să pariez pe el. E ultima lui luptă şi are să facă tot posibilul să câştige.

Veniră alţi bărbaţi.

— Şi eu pariez pe Salix.

— E cel mai bun.

— Nu-i adevărat. Skorpius este invincibil. Eu pariez pe Skorpius.

Valerius îi asculta tăcut. Erau gata să se certe.

— Eşti un prost. Skorpius e masiv şi…

— N-a pierdut nici o luptă!

— Salix al tău n-a învins întotdeauna... E în viaţă numai pentru că, atunci când a pierdut, a fost graţiat!

— Chiar crezi că Salix n-o să facă tot posibilul? Doar e ultima lui luptă. Dacă supravieţuieşte, e liber.

— Şi Skorpius ştie asta şi o să se dezlănţuie... Sigur nu pierde.

— Doar n-o să câştige numai pentru că e campionul lui Vitellius!

— Dar dacă învinge Skorpius, Salix ar putea fi graţiat şi de data asta, interveni Valerius.

— Nu, Vitellius îi porunceşte campionului său să-l ucidă întotdeauna pe cel învins. Nu există iertare pentru cei învinşi de Skorpius. Salix o să sfârşească cu gâtul tăiat.

Valerius se îndepărtă înspăimântat, pe când ceilalţi continuau să se certe. Ajunseră chiar să se insulte şi să se ia la pumni. Câţiva soldaţi aflaţi în apropiere se băgară şi ei. Valerius dădu să plece.

Peste capetele celor care se îmbulzeau din nou în piaţă văzu însemnele unei cohorte. Podoabele de bronz, discurile de aur şi de aluminiu se legănau în bătaia vântului. Deodată îl apucă pe un soldat de braţ şi-l întrebă neliniştit, arătând spre *signum*:

— Acela nu e cumva însemnul Legiunii *Galbiana*?

— Nu ştiu... Ştiu doar că ieri, legatul unei legiuni din Pannonia a venit să discute cu Vitellius.

Se eliberă din strânsoare.

— Va învinge Skorpius! strigă, lovindu-l cu pumnul în spate pe celtul din faţa sa.

Tabăra se afla în apropierea zidurilor oraşului, printre copaci. Erau puţine corturi, dispuse perfect simetric. În aerul după-amiezii de primăvară se răspândeau fumul şi mireasma cărnii fripte.

— Ştiam că ne vom întâlni aici. Sau, cel puţin, aşa speram.

Antonius Primus îşi îmbrăţişă fratele.

— Am aflat ce ţi s-a întâmplat.

Îl îndepărtă puţin pe Valerius, ca să-l privească în faţă.

— Ştiu despre Velunda... Mi-a povestit Maktor. Când a venit în castru, i-am cerut să-mi vorbească mai întâi despre tine. Pentru ea ai venit aici.

Îşi ţinea mâinile pe umerii lui Valerius.

— Am auzit că ai venit să vorbeşti cu Vitellius.

Valerius rosti numele acela cu greu, cuprins de oroare. Îşi aminti cuvintele lui Julius Civilis, care îi ceruse să răzbune moartea Velundei. Strânse amuleta în pumn, nefiind în stare să vorbească. Acum şi Salix era în pericol. Oare n-ar fi trebuit să dea fuga la Pretoriu, să-l caute pe Vitellius şi să-i înfigă pumnalul în inimă? Oftă, dispreţuindu-se, fiindcă ştia că n-ar fi avut curaj să facă aşa ceva.

Antonius îl luă pe Valerius pe după umeri. Cei doi se îndepărtară de tabără şi intrară în pădure; totul era verde, înflorit. Deasupra capetelor lor, păsările ciripeau; în apropiere se auzea şi cântecul privighetorii, ce anunţa apusul soarelui. Se aşezară pe malul unui pârâu.

— Eşti schimbat, spuse Valerius privind cu luare-aminte chipul fratelui său. Eşti altfel. Pari... mai puternic, mai sigur pe tine, dar, mai ales, pari mai uman. Înainte erai prea rigid.

— Ritul pe care l-am împlinit îţi schimbă mintea şi inima. Renaşti... Mai bine zis, renaşti ca un om mai bun.

Continuau să se privească. Valerius rupse tăcerea.

— Povesteşte-mi despre Titus.

— E un soldat foarte bun. A adoptat şi el religia mea, ca atâţia alţi soldaţi şi funcţionari de la graniţa de pe Danubius. Acum Titus e adeptul cultului lui Mithra. Zeul îl va apăra în viaţa pământească şi îi va

dărui mântuirea după moarte, adăugă încet Antonius. Titus a fost deja iniţiat în misterele lui Mithra şi a susţinut *sacramentum*-ul...

Tăcură. De data aceasta Antonius vorbi mai întâi.

— Unde ai îngropat cenuşa Velundei?

— Velunda s-a născut în ţinutul ăsta, într-un mic sat de pe dealurile acelea, le vezi? Mi-a povestit despre satul ei, răspunse Valerius uşurat, căci durerii îi luase locul o profundă senzaţie de linişte. Era lună plină, adăugă.

Îşi aminti ritul pe care îl săvârşise pentru Velunda. Se dusese pe un deal şi aprisese un foc într-o rarişte, ca să ardă urna. Se întinsese în iarbă şi ascultase trosnetul uşor al flăcărilor, invocând-o pe Velunda. Când jarul se stinsese, luna dispăruse printre copaci. Vântul împrăştiase cenuşa în iarbă, printre florile, tufişurile şi rădăcinile ce se iveau din pământul umed. Valerius privise cerul până când stelele păliseră în lumina zorilor şi dispăruseră. Atunci Lurr, care îl însoţise pe parcursul întregii călătorii, se scuturase ca şi cum ar fi auzit o chemare şi intrase în pădure. Nu se mai întorsese – şi nu avea să se mai întoarcă, fiindcă îi aparţinea Velundei.

— Potrivit religiei lui Mithra, viaţa continuă după moarte, zise Antonius, ducându-şi mâna la piept. Sufletul nu moare dacă ne îndeplinim datoriile, dacă luptăm împotriva Răului. Aşa dobândim viaţa veşnică.

— Viaţa veşnică...

Valerius privi în jur. De partea cealaltă a pârâului pe malul căruia înfloriseră narcisele şi margaretele văzu o siluetă albă alunecând printre stejari. Strălucirea luminii în părul blond... O mână ridicată uşor, un semn... Era Velunda.

— Ce s-a întâmplat?

Antonius se uită la Valerius, care contempla malurile înflorite ale pârâului. Fratele său clătină din

cap, fară să răspundă. O urmărea cu privirea pe Velunda, care îi zâmbea, spunându-i că de-acum putea veni din nou la el. „Sunt aici, părea că-i şopteşte, nu te voi părăsi.”

Valerius simţea cum viaţa începe să-i curgă prin vine, inundându-i mintea şi sufletul, simţea cum se topeşte gheaţa care îl amorţise până atunci. Putea trăi din nou. Zâmbi, în timp ce Velunda dispărea printre umbrele apusului.

Revăzu chipul ei oglindit în apa fântânii, gestul prin care îi cerea să nu plece. Auzi din nou numele lui Salix aclamat de mulţime. Îşi revăzu prietenul, închis în carul ce intra în *Ludi*... Se întoarse spre Antonius.

— Ai aflat despre Salix? Mâine au loc lupte de gladiatori. Azi-dimineaţă am fost în oraş şi l-am văzut. Îţi aduci aminte de el? I-am vorbit... E convins că va câştiga ultima luptă, dar îl are ca adversar pe Skorpius.

— Ştiu toate astea. Ştiu că mâine Vitellius va oferi *munera*. Mâine voi vorbi cu el. Împăratul Otho m-a însărcinat să discut cu el, să încerc să ajung la o înţelegere... Otho vrea să evite războiul civil. Nu doreşte să înfrunte un împărat care a fost ales de legiuni. Împăratul şi uzurpatorul şi-au trimis deja câteva scrisori...

Valerius îl întrerupse, neliniştit.

— Trebuie să faci ceva pentru Salix! Cumpără-l. Du-te la conducătorul şcolii şi cumpără-l imediat. Am auzit că Skorpius este invincibil... E ultima luptă a lui Salix. După asta va fi liber – dar dacă pierde... Oamenii spun că Vitellius nu-i iartă pe cei învinşi de campionul lui.

— Am auzit şi eu, dar...

— Să mergem repede la *Ludi*! Vorbeşte cu Manteus. Ţi-l aminteşti? La Tolosa îl uram cu toţii... E hrăpăreţ, dar dacă îi oferi mulţi bani...

— Nu-ţi face iluzii. Manteus nu va renunţa la Salix tocmai acum. Va câştiga o grămadă de sesterţi de pe urma luptei de mâine. Numai Vitellius are suficienţi bani să-l cumpere, adăugă Antonius batjocoritor.

— Atunci mituieşte-i pe paznici... Ajută-l să fugă...

— Să-i mituiesc pe paznici? – glasul lui Antonius deveni dur. Corupţia nu se numără printre obiceiurile mele.

— Dar trebuie să-l salvăm pe Salix!

— Dintr-o faptă nedemnă nu poate ieşi un lucru bun, chiar dacă, în cazul ăsta, scopul ar fi unul nobil.

Luna arginitie se ivi deodată din spatele dealurilor.

— Bine, zise Valerius exasperat. Găseşte tu un mod de a-l salva pe prietenul nostru.

Antonius se ridică.

— Mă duc. O să încerc să-l conving pe Manteus. Aşteaptă-mă în cort.

Grijuliu, Errius îi spuse lui Valerius să mănânce. Puse pe masă mâncarea simplă a soldaţilor, completată de un fazan pe care el însuşi îl vânase şi îl gătise. În cortul lui Antonius Primus erau aprinse câteva lămpi, dintre care una pâlpâia în faţa altarului zeilor Lari. Din când în când, Valerius se ridica şi ieşea din cort, nerăbdător.

— De ce nu mai vine? Poate că nu l-au lăsat să intre în *Ludi*... Ar trebui totuşi să-l lase, pentru că e tribun...

— Tribun? zâmbi Errius. Aşa deci, Antonius nu ţi-a spus că a fost numit legat. El este noul general al Legiunii *Galbiana*. Valerius Mucrus a rămas în castru şi-i ţine locul pe timpul absenţei sale.

— Legat! exclamă Valerius aşezându-se. Tocmai de asta se temea Vitellius... că *Galbiana* va fi condusă de un bărbat curajos, ca fratele meu.

— Vitellius îl va primi mâine pe Antonius. Discuţia va avea loc în *pulvinar*, în amfiteatrul de unde Vitellius va privi luptele de gladiatori.

— În *pulvinar*? În timp ce gladiatorii vor muri în arenă, Vitellius se va uita la ei, îmbuibându-se şi îmbătându-se? Şi discutând?

— Se spune că vederea sângelui îi face plăcere. Ca şi lui Tiberius sau Claudius... Îi imită pe împăraţi, răspunse Errius, turnând vin în două cupe. Eu, personal, nu aş ezita să intru în război cu el. Toate legiunile din Illiria i-au jurat credinţă împăratului Otho: legiunea noastră din Pannonia, legiunile din Dalmatia şi Moesia... Îl avem de partea noastră şi pe Julius Civilis, cu războinicii lui. În Judaea, Vespasianus şi-a pus soldaţii să-i jure credinţă lui Otho, iar în Syria, Mucianus a făcut la fel. Aegyptus-ul e guvernat în numele lui Vespasianus, la fel ca Africa, începând cu Carthago. Dacă izbucneşte un război civil între othonieni şi vitellieni, Vespasianus şi Mucianus vor veni cu armatele lor puternice şi ni se vor alătura împotriva lui Valens şi Caecina. Legaţii lui Vitellius au ajuns deja la Alpes. Otho nu vrea însă un război civil. I-a dat asigurări lui Vitellius că-i va proteja familia, care a rămas la Roma, şi a început tratativele cu el. Antonius trebuie să-l convingă pe Vitellius să renunţe la orice pretenţie şi să le ordone celor doi legaţi să nu treacă peste Alpes. Îi va oferi lui Vitellius bani, onoruri şi o reşedinţă în care va putea trăi în continuare în lux. Antonius trebuie să se întâlnească şi cu ambasadorii pe care Otho i-a trimis la Vitellius în încercarea de a face pace. Numai că ambasadorii nu s-au întors...

— Şi dacă Vitellius i-a omorât? Dacă îl va ucide şi pe fratele meu mâine, când se vor întâlni? Vitellius e în stare de orice, nu crezi? – Valerius îşi frământa mâinile. Chiar crezi că Vitellius va renunţa la putere,

că se va retrage la viaţa privată? Crezi că-i va lăsa puterea lui Otho? Eu nu cred aşa ceva.

Se ridică şi privi din nou afară, apoi se aşeză la loc, dezamăgit.

— Vitellius nu va încerca să-l ucidă pe Antonius. Cel puţin nu aici, nu în plină zi. Subestimezi puterea fratelui tău. Antonius e legat şi e foarte respectat în armată, chiar şi de soldaţii de aici. Am venit în misiune, cu puţini oameni, după cum ai văzut... Dar nimeni nu ne va ataca.

Valerius sări în picioare. Afară se auzeau paşi.

— Antonius...

Cei doi fraţi stăteau faţă în faţă, în prag.

— Îmi pare rău. N-am putut face nimic. Manteus nu-l vinde, oricât i-am oferi.

— Salix va lupta cu Skorpius?

— Da.

Antonius îl dădu la o parte pe Valerius şi intră în cort.

— Dacă pierde, va muri. Am auzit că Manteus a pariat o sumă enormă pe Skorpius. E sigur că va învinge el. Şi mi-a confirmat că Vitellius le impune luptătorilor lui să-i omoare pe cei pe care i-au învins. În felul ăsta îi aduce sacrificii lui Marte.

— Ai vorbit cu el?

— Cu Salix? Da, l-am văzut. E un bărbat curajos, ştii doar. E hotărât să învingă, cu toate că ştie cât de abil e Skorpius.

— Dar mâine vei fi în *pulvinar* cu Vitellius... Poate îl convingi să-l cruţe...

— Să-l cruţe? zâmbi batjocoritor Antonius. Cum poţi să crezi că Vitellius va cruţa un gladiator pe care vrea să-l jertfească zeului? În cazul ăsta clemenţa lui ar fi nefastă, căci ar stârni mânia zeului şi i-ar împiedica proiectele măreţe... Avem o singură speranţă: aici, la Augusta, oamenii sunt nebuni după

Salix – e faimos, mulţimea îl iubeşte. Dacă va fi învins, toţi vor cere să nu fie ucis. Atunci poate că Vitellius îl va cruţa.

În noaptea aceea, Valerius rămase multă vreme treaz în cortul său. Asculta vântul şi chemarea cucuvelelor. Surâse fericit când Velunda veni alături de el. O îmbrăţişă şi îi respiră parfumul. Simţi pe piept mâinile ei uşoare şi mângâie trupul acela care continua să-i aparţină.

21

Primăvara, când începeau luptele de gladiatori, amfiteatrele de pe tot teritoriul Imperiului erau pline. Augusta Rauricorum, unde se intersectau drumurile dinspre Italia, Germania şi Gallia, gemea de negustori, actori, aventurieri, soldaţi, oameni politici, prostituate şi vânzători ambulanţi. În fiecare an, lanistii îşi aduceau aici marfa: gladiatorii.

Imitându-i pe Pompeius şi Caesar, pe Augustus şi pe Tiberius, care ştiuseră să transforme luptele de gladiatori într-un puternic instrument de guvernare, Vitellius încerca să câştige bunăvoinţa mulţimii oferindu-i *munera*, un spectacol imperial prin excelenţă.

Încă din zori, orăşeni şi ţărani se îmbulzeau în amfiteatru, încercând să ocupe un loc bun pe trepte. Acum arena era plină ochi – o mulţime multicoloră, gălăgioasă şi entuziastă. În aer răsunau notele stridente ale trâmbiţelor, cărora li se alăturau flautele şi *hydraulus*, orga cu apă care-i uimea pe cei de la ţară cu sunetul ei grav, asemănător cornului. Dinspre nisipul arenei se ridica o mireasmă de tămâie şi flori, ce ajungea până în *pulvinar*-ul construit deasupra treptelor amfiteatrului.

La masa aranjată potrivit ordinelor *imperator*-ului stăteau legatul Antonius Primus şi centurionul Errius Sartorius. Lângă ei se aflau oamenii din escorta lui Vitellius, iar în faţa lor, întins pe un tricliniu acoperit cu mătăsuri şi blănuri, însuşi *imperator*-ul. Pentru a-şi sublinia importanţa, poruncise ca lui să i se aducă tricliniul, iar pentru ceilalţi – câte un scăunel.

Antonius stătea drept şi privea în jos, fără să învrednicească cu vreo privire masa pe care, printre buchete de trandafiri aduşi de la Marsilia, tronau vase pline cu mâncare şi cupe de aur pe care sclavii continuau să le umple cu vin de Falemo. Antonius nu se uitase nici spre arena unde *provocatores* luptau cu scuturile lor lunguieţe, cu care încercau să taie capul adversarului. Nu privise nici spre mirmillonul care, ascuns în spatele scutului său asemenea ţiparului între stânci, evita atacurile tracului ce mânuia o sica de forma unui cioc de vultur, executând lovituri circulare, menite să învingă rezistenţa celuilalt. Nu privise sângele şi leşurile gladiatorilor învinşi.

— Legatul nostru nu vorbeşte? întrebă pentru a doua oară Vitellius, care scruta pe sub sprâncene chipul încordat al lui Antonius. Măcar să bea!

Întinse propria cupă unui sclav, pentru ca acesta să i-o dea lui Antonius.

— Bea pentru sănătatea şi pentru întâlnirea noastră!

Sclavul puse cupa în faţa lui Antonius; acesta nu schiţă nici un gest. Cei prezenţi încetară să mai urmărească luptele, observându-l – unii curioşi, alţii deconcertaţi – pe legatul Legiunii *Galbiana*, care de când venise nu deschisese gura.

— Ia cupa şi închină, îi şopti Errius. Ce-i cu tine?

Antonius clătină din cap, dar nu luă cupa. Continua să-şi privească mâinile, ca şi cum ar fi vrut

să şi le ţină în frâu, să nu înşface singure un pumnal şi să-l înfigă în inima *imperator*-ului.

Îl ura pe Vitellius. Îl urâse de cum îl văzuse, îl recunoscuse imediat pe bărbatul din viziunea pe care o avusese pe când lupta împotriva quazilor. Multe nopţi, Antonius fusese urmărit de amintirea acelui chip necunoscut, ale cărui trăsături le ştia însă prea bine. Acum ştia cine era bărbatul acela care avea să aducă Imperiului numai nenorociri. Vitellius era împăratul care avea să distrugă Roma. El avea să-şi îndemne adepţii să jefuiască, să devasteze, să ucidă. Avea să secătuiască vistieria statului, din cauza luptelor fratricide şi a banchetelor. El era întruparea Răului. Era rapace, dispreţuia orice pact încheiat, ordinea constituită şi viaţa însăşi. Era însetat de putere şi de sânge. Era teribil.

„Îl urăsc“, se gândi Antonius. Bărbatul acela stătea în faţa lui şi îl invita să închine o cupă de vin. Deşi era conştient că îl reprezenta pe împăratul Otho, Antonius nu putea decât să tacă şi să încerce să-şi stăpânească mânia.

— Am auzit că ţi se spune Plisc de Găină, pentru curajul tău – o clipă, Vitellius se uită distrat spre arenă, apoi îl fixă pe Antonius. E un nume ciudat pentru un bărbat curajos. Îmi explici şi mie de unde vine?

— Legatul nu trebuie să vorbească decât despre ce i s-a poruncit, răspunse Antonius – şi, luând cupa pe care sclavul i-o pusese în faţă, o ridică, apoi o lăsă să cadă pe podea, unde se sparse. Sunt aici în numele lui Otho.

Vitellius ignoră gestul, dar nu şi cuvintele lUj Antonius.

— Spune-i lui Otho că nu accept ce îmi propune în scrisorile lui. Eu îi răspund, dar el continuă să-mi scrie. Să lase deoparte pana şi să pună mâna pe sabie,

pentru că nu mă voi da la o parte. Eu sunt *imperator*. Voi conduce Roma. Spune-i că-i ofer ce-mi oferă el mie: bani, o locuinţă liniştită pe teritoriul Imperiului... şi să iasă din scenă!

— Unde sunt ambasadorii trimişi de Otho?

— S-au alăturat cauzei mele. Nu se vor întoarce la Roma. Acum sunt de partea mea. Îţi aduc aminte că am o armată de o sută de mii de oameni: soldaţii mei, ai lui Valens, care a trecut peste Alpes şi se îndreaptă spre Augusta Taurinorum, şi ai lui Caecina, care a ajuns la Cremona.

— Otho şi-a adunat şi el armata de pe pământ şi de pe mare, zise Antonius ridicând glasul, pentru a acoperi vacarmul arenei. Are pretorieni, o legiune, cohorte urbane şi un corp de gladiatori.

— Nu-s mai mult de treizeci de mii de oameni cu totul, rânji Vitellius, vârându-şi degetele în vasul cu peşti şi sos de ciuperci pe care i-l întindea Listarius.

— În ajutorul lui Otho, împăratul nostru, sunt gata să vină şi legiunile de pe Danubius. Dar Otho nu doreşte un război civil.

— Ştiu că a plecat deja de la Roma.

— Se va opri, dacă eşti dispus să negociezi.

— De ce-aş face-o? întrebă Vitellius dispreţuitor. Zeii înşişi i se vor împotrivi. A plecat de la Roma când salienii încă nu duseseră *ancylae* în templul lui Marte, iar în religia noastră aşa ceva este interzis. Nu ştiu cum e în religia ta, adăugă batjocoritor.

Antonius strânse pumnii.

— Religia mea... – îl fixă furios pe Vitellius. Nu despre asta am venit să vorbesc. Cât despre *ancylae*, Marte nu ţine seama de tradiţiile religioase când pacea Imperiului e ameninţată.

— Dar ştii poate că, la plecarea lui Otho din Roma, au fost mai multe semne funeste. Mi s-a spus că statuia Victoriei de pe Capitolium a lăsat hăţurile să

cadă, în Etruria un bou a vorbit, statuia lui Julius Caesar de pe insula Tiberina s-a întors dinspre apus spre răsărit...

— Prezicătorii spun că statuia lui Caesar a privit spre răsărit ca să-l îndemne pe Otho să lupte împotriva ta cu legiunile din Judaea. Lucru cu care Vespasianus este de acord, după cum te-au informat spionii tăi.

— Dar despre revărsarea Tibrului, care aproape că a ras Roma de pe faţa pământului, ce mai ai de spus? replică Vitellius, roşu la faţă de mânie. Oare apele care au distrus podul Sublicius tocmai când Otho se pregătea să pornească împreună cu trupele sale nu sunt un semn funest? Am auzit că apele au inundat oraşul, au distrus casele, au înecat oameni, au distrus grânarele, provocând foamete... Asta-i un semn bun de la zei, după tine?

— Fără să mai punem la socoteală că poporul roman simte deja ororile războiului.

Cel care vorbise era un bărbat cu părul alb, creţ, ce stătea în dreapta lui Vitellius.

— Am auzit că Otho foloseşte banii pentru a face faţă cheltuielilor militare şi, de aceea, preţul alimentelor creşte tot mai mult... Poporul roman e în pragul războiului şi va suferi de foame din pricina lui Otho al tău! încheie, aruncându-i lui Antonius o privire plină de dispreţ.

— Cu mine, poporul Romei nu va suferi de foame.

Aplecat deasupra unui vas cu ficat şi măsline, Vitellius privi în sus spre Antonius.

— Tot vrei să mă convingi să las Roma şi Imperiul pe mâna lui Otho?

Antonius se strădui să răspundă calm. Vorbi îndelung, încercând să-i aducă lui Vitellius argumente logice, după cum îl sfătuise Otho. Descrise consecinţele pe care un război civil le-ar avea asupra

populaţiei şi politicii Imperiului. Îl asigură că, chiar dacă ajungea la Roma şi era ales de Senat, nu avea să conducă Imperiul multă vreme. El însuşi avea să atace Roma, împreună cu Mucianus şi Vespasianus, doi comandanţi pe care soldaţii îi iubeau. Îl sfătui pe Vitellius să nu se încreadă în Valens şi Caecina, deoarece ultimul era întotdeauna gata să trădeze pentru bani, iar primul era prea ambiţios ca să rişte o înfrângere sigură.

Vitellius continua să clatine din cap şi să se îmbuibe. În cele din urmă, dădu deoparte vasul cu mâncare.

— Argumentele tale mă lasă rece. Spune-i lui Otho că nu renunţ. Nu am plâns la moartea lui Galba, care a trimis trei ucigaşi plătiţi să-mi ia gâtul. N-am plâns când am descoperit că Otho, care odată mi-a fost ca un frate, a trimis la rându-i nişte oameni să mă ucidă...

— Dar şi tu ţi-ai trimis oamenii să-l omoare! izbucni Antonius.

— ...însă aş plânge dacă ar trebui să renunţ la Roma – Vitellius arătă cu degetul spre Antonius. Voi merge în Italia – coborî mâna, muindu-şi degetul în vasul cu sos din faţa sa. Voi intra victorios în Roma. Roma va fi a mea – îşi linse degetul. Bun sos, îi spuse lui Listarius. Iar acum, Antonius Primus, lasă-mă să mă bucur în linişte de *munera*. Imediat va intra în arenă campionul meu, Skorpius.

— Să mergem, zise Errius ridicându-se. Vitellius ţi-a dat un răspuns. Mai e ceva de adăugat?

Antonius îl opri.

— Vreau să-l văd luptând pe Salix.

— Ai pariat cumva pe Salix?

În mâna lui Vitellius strălucea o monedă de aur.

— Mărim miza? Eu pariez pe Skorpius, iar tu pe Salix.

Antonius nu răspunse şi îşi întoarse privirea spre arenă. „Îl omor”, se gândi, plin de ură. Ştia că nu avea s-o facă. Nu acum. Nu putea să-l omoare acum. El nu era un ucigaş. Era un războinic şi avea să se poarte ca atare. Urma să se întoarcă în tabără şi să trimită un mesager la Otho. Avea să-l informeze că războiul civil era iminent. Războiul îi va îngădui să-l elimine pe omul acela respingător din faţa lui. Nu avea să procedeze ca Julius Civilis, care, potrivit tradiţiei germane, îşi lăsa părul şi barba să crească şi nu şi le tundea până când nu-şi înfigea pumnalul în inima celui pe care-l ura. Antonius avea să-şi cultive ura în minte, zi şi noapte. Era convins că, nu peste multă vreme, urma să-l vadă pe Vitellius mort la picioarele sale, aşa cum mureau acum gladiatorii în arenă. Avea să-şi dedice toată energia misiunii sale, îşi promise, privind mulţimea pestriţă ce aştepta intrarea lui Salix şi a lui Skorpius.

Valerius se opri. Văzuse profilându-se printre copaci, sub cerul înnorat, zidurile cenuşii ale amfiteatrului. Dinspre ele răzbătea vacarmul mulţimii. Îl auzise de departe, de când pornise pe drumul ce ducea din tabăra lui Antonius în oraş.

Jocurile începuseră de dimineaţă, dar Valerius aflase că, potrivit obiceiului, ultima luptă a zilei era şi cea mai importantă, şi avea loc după-amiaza târziu. El voia să vadă doar lupta aceea.

— Skorpius, murmură, privind neliniştit zidurile. Skorpius...

Numele acela îl înspăimânta.

Grăbi pasul. Ajunse aproape alergând la intrarea amfiteatrului şi îşi făcu loc printre oameni. Arena se ivi deodată în faţa ochilor lui, tăindu-i respiraţia; era imensă, înţesată de oameni.

În centrul arenei se aflau doi bărbaţi plini de sânge. Unul era în picioare şi strângea în mână o sabie scurtă. Celălalt stătea în genunchi în faţa lui. Mulţimea tăcu dintr-odată; în liniştea aceea funebră, învinsul apucă mâna învingătorului, care ţinea spada, şi îndreptă lama spre gât. Învingătorul o împinse şi lama se afundă tot mai jos, făcând să ţâşnească un jet de sânge.

Mulţimea izbucni în urlete sălbatice, care păreau că vor face să se prăbuşească cerul. Soarele se ivi printre norii pe care vântul îi împrăştie repede.

Nici unul din bărbaţii aceia nu era Salix, constată Valerius cu o uşurare care i se păru odioasă: nici mortul pe care câţiva îngrijitori îl târau, după ce îi agăţaseră trupul cu nişte cârlige, nici învingătorul, care primea impasibil frunza de palmier şi aclamaţiile, privind în jur fără să zâmbească.

Valerius se întoarse şi începu să urce repede treptele. Îi venea să verse; simţea în aer mirosul sângelui, amestecat cu cel al plăcintelor şi al sudorii oamenilor din jur.

Se aşeză între un tânăr cu părul negru şi un bărbat corpolent, cu faţa roşie, care îi oferi nişte peştişori prăjiţi. Valerius clătină din cap, urzit de strigătele pariorilor, şi căută din priviri *pulvinar*-ul. Îl văzu – nu era departe.

Îl recunoscu pe Vitellius. Era aplecat deasupra vasului cu mâncare, dar îşi ridicase ochii spre Antonius, care stătea în faţa lui, la celălalt capăt al mesei. Valerius îşi cunoştea bine fratele; după felul cum îşi ţinea capul plecat, îşi dădu seama că era furios. îşi dori ca Antonius să-l omoare pe *imperator*. Astfel, Velunda ar fi fost răzbunată, jocurile ar fi fost întrerupte, iar Salix ar fi fost salvat; s-ar fi schimbat cursul istoriei. Dar Antonius strângea doar pumnii,

după ce schimbase cu Vitellius nişte cuvinte pe care Valerius nu le putea auzi.

Se uită din nou la *imperator*. Închise o clipă ochii; sudoarea îi curgea pe şira spinării. Îşi dorise ca fratele lui s-o răzbune pe Velunda, pentru că el nu era în stare s-o facă. „Sunt un laş”, se gândi.

— E prima oară, nu? rânji grăsanul de lângă el.

Valerius îl privi încruntat, fară să răspundă.

— Da, e prima oară când vii într-un amfiteatru... Te-am văzut, ştii? Îi recunosc imediat pe cei care vin pentru prima oară la *munera*. Se tem, ca şi tine. Păreai un şoarece muiat în ulei când ai văzut cum îi tăiau beregata lui Rubrus. Eu am pariat pe adversar şi am câştigat o grămadă de bani, zise mândru, arătându-i un pumn de monede.

Îşi puse pe genunchiul lui Valerius mâna cu unghii negre şi îi povesti că, în cei cinci ani obligatorii petrecuţi la *Ludi*, Salix reuşise să câştige, cu ajutorul zeilor, unsprezece din cele douăsprezece lupte în arenă. Nu învinsese întotdeauna, dar era curajos.

— Curajos, înţelegi?

De fiecare dată când pierduse, publicul îl graţiase.

— Nu noi hotărâm dacă cineva trăieşte sau moare? Suntem aici pentru că ne plac oamenii curajoşi, nu-i aşa? râse el şi adăugă că, dacă Salix pierdea, iertarea publicului i-ar fi adus cel de-al doisprezecelea punct, ultimul de care avea nevoie ca să fie liber.

Mulţimea izbucni în urlete.

— Priveşte, zise bărbatul, arătând spre arenă. Nu-i minunat?

Salix tocmai intrase pe una din porţile laterale. Valerius îl recunoscu şi inima începu să-i bată nebuneşte.

Era singur. Străbătu încet arena. Soarele îi lumina părul roşcat şi chipul. Zâmbea. Privea mulţimea, şi

Valerius sări în picioare, strigându-i numele şi agitându-şi traista, pentru ca prietenul său să-l recunoască. Îl văzu pe Salix uitându-se spre el, ridicând braţul şi atingându-şi obrazul cu degetul arătător – vechiul lor salut şi al altor băieţi din câmpiile Tolosei.

— Îl cunoşti? Ţi-e prieten? îl întrebă grăsanul, trăgându-l de braţ. Ai pariat pe el?

— E prietenul meu, da, răspunse pierdut Valerius, şi fu cuprins de nelinişte, căci Salix se pregătea pentru o luptă în care putea să-şi piardă viaţa.

Splendid în armura sa de *secutor*, Salix înaintă calm, drept şi mândru, mergând solemn, asemenea unui tânăr zeu căruia nu-i putea surâde decât victoria. Un manşon gros din piele îi acoperea braţul drept. Piciorul stâng era protejat până la genunchi de o bucată de bronz de sub care se ivea o bucată de lână. Tunica albastră, care în faţă se termina în colţ, era mai scurtă pe părţi, dezvelindu-i picioarele musculoase, dar zvelte. Braţul stâng susţinea un scut dreptunghiular, convergent, de culoarea purpurei, în centrul căruia era o cunună rotundă de laur, galben-ocru. În mâna dreaptă îşi ţinea coiful. Se opri şi se întoarse.

— Vezi? – grăsanul îl prinse iar de braţ pe Valerius. Vezi cum îşi arată chipul mulţimii? Noi am plătit, ce crezi... Am plătit şi vrem să fim siguri că este chiar cel care a fost anunţat. Doar nu pariem cu napi, ci cu bani, dragul meu. Cu bani!

Începu să strige numele lui Salix.

„Bani”, se gândi Valerius. O clipă, îşi dori să-l pocnească pe vecinul său drept în faţă. Oftă şi strânse din dinţi, neliniştit. Gândul că putea să-l vadă pe Salix murind îl tulbura.

— O să învingă, idiotule... De ce te temi? îi şuieră grăsanul la ureche, ca şi cum i-ar fi citit gândul. Punem pariu?

Un vuiet anunţă intrarea campionului lui Vitellius.

Skorpius nu intră în arenă pe poarta laterală, ca Salix. În strigătele entuziaste ale mulţimii, se ivi de sub pământ.

Apăru mai întâi capul, acoperit de părul de culoarea paiului, care înconjura chipul inexpresiv şi osos, apoi umerii puternici, cu pielea foarte albă, apoi trupul gol, uns cu ulei, ce strălucea în lumina soarelui. Purta doar un perizom roşu. Picioarele, groase ca nişte trunchiuri de copaci, se sprijineau, goale, pe platforma ce părea să-l aducă pe gladiator din adâncul infernului.

„Skorpius", se gândi Valerius. I se păru că bărbatul acela uriaş semăna cu un monstru marin din cauza solzilor de bronz care îi acopereau braţul stâng. Avu impresia că omul cu un aer sălbatic şi violent îi rezerva un destin necunoscut şi, în primul rând, tragicul sfârşit al lui Salix.

Deodată îşi aminti visul care continua să-l chinuiască. Instinctiv, ridică braţele; revăzu mâna dreaptă strângând sabia, i se păru că ridică braţul spre cer şi auzi glasul acela: *Nu-l ucide!* Inima începu să-i bată nebuneşte şi i se tăie răsuflarea; se ridică din nou, privindu-l disperat pe Salix, în timp ce tânărul cu părul negru din dreapta lui urla: „Skorpius!"

— O să-l ucidă pe ticălosul de Salix... Vreau să-l văd mort pe Salix, ticălosul!

— Eşti un dobitoc! izbucni Valerius.

Ridică pumnul să-l lovească, dar îşi lăsă mâna să cadă, pe când celălalt, indiferent, continua să strige numele campionului lui Vitellius. Pe deasupra

capetelor spectatorilor, Valerius îi privea pe cei doi adversari.

Îl văzu pe Skorpius apropiindu-se de Salix încet şi oprindu-se la câţiva paşi de el. Era mai înalt cu un cap. Salix rămase nemişcat, dar deschise palma şi apoi strânse pumnul; emoţionat, Valerius recunoscu gestul care, încă din adolescenţă, anunţa izbucnirile de mânie ale lui Salix.

Cei doi gladiatori continuau să se privească în tăcere, măsurându-se. Apoi Skorpius se întoarse cu faţa spre public, întinzându-se ca o fiară gata să se repeadă asupra prăzii.

În clipa aceea văzu doi bărbaţi intrând pe o poartă laterală. Mâna grăsanului se sprijini iar pe geununchiul lui.

— Îl vezi pe cel cu tunica albă cu două dungi roşii? E *arbiter*. Iar cel din spatele lui, care duce armele... Vezi cum Salix ezită când trebuie să-şi aleagă pumnalul... Skorpius însă...

Grăsanul izbucni într-un hohot de râs admirativ. Skorpius înşfăcase rapid un trident, un pumnal şi o plasă.

Lui Valerius i se părea că scena se derula cu încetineala unei ceremonii funerare. Veni un al treilea bărbat, însărcinat cu *probatio armorum*. Verifică armele, încercă lamele şi vârfurile, apoi plecă, urmat de omul care adusese armele. Arbitrul îi invită pe cei doi gladiatori să se pregătească. Salix fu ajutat să-şi strângă bine coiful pe cap. Skorpius agita plasa prin aer. Mulţimea începu să scandeze numele lui.

Arbitrul îi examină pe rând pe cei doi gladiatori, din cap până în picioare. Aşteptă ca ei să-i confirme că sunt gata, apoi privi spre *pulvinar*.

Vitellius, căci el era *editor*-ul luptelor de gladiatori, se ridicase deja. Valerius văzu că se sprijinea cu o mână de balustradă, iar cu cealaltă

flutura o batistă albă. După o clipă, Vitellius lăsă batista să cadă şi se auziră acordurile orgii şi ale flautului. Spectacolul putea începe.

O melodie gravă răsună în amfiteatru; mulţimea amuţi.

Cei doi gladiatori se înfruntau. Skorpius ridică braţul şi îndreptă tridentul spre coiful galului. Salix respinse repede lovitura cu scutul şi se aruncă înainte, încercând să înfigă pumnalul în piciorul adversarului. Skorpius sări într-o parte, ferindu-se. Apucă tridentul cu ambele mâini şi lovi cu putere scutul lui Salix. Speriat, Valerius îl văzu pe acesta dând înapoi câţiva paşi şi căzând în nisip. Se ridică însă rapid şi se repezi asupra uriaşului, atacându-l la cap cu scutul ridicat. În liniştea amfiteatrului, impactul marginii scutului cu ţeasta lui Skorpius răsună sinistru. Uriaşul abia dacă se clătină. Pe gură îi ţâşni un şuvoi de sânge, care i se prelinse pe piept.

— Salix! strigă entuziasmat Valerius, ridicându-se.

— Pe Marte, s-a terminat deja? gemu grăsanul.

Dar Skorpius înainta spre *secutor* ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat, neluând în seamă sângele care i se prelingea pe trup. începu să alerge. Salix începu şi el să fugă, în urletele mulţimii.

Din zarva din jurul lui, Valerius înţelese că, după acele prime lovituri, se înmulţeau pariurile, care de la început îi erau favorabile lui Skorpius. Îngrozit, îl văzu pe uriaş apropiindu-se în viteză de prietenul lui. Luat prin surprindere, Salix încercă să întoarcă scutul pentru a evita dinţii tridentului, însă nu-şi dădu seama că arma adversarului îşi schimbase direcţia. Tridentul nu întâlni scutul din lemn şi piele şi i se înfipse în fesa stângă. Imediat, sângele începu să se prelingă pe picior. Salix nu se prăbuşi, dar strigătul lui de durere şi de surpriză făcu să i se strângă stomacul lui Valerius, care îşi dădu seama imediat de gravitatea

rănii. Cum putea Salix să continue lupta cu muşchiul complet sfâşiat?

Un vuiet se ridică din mulţime.

— Acum îl face bucăţi! urla tânărul cu păr negru. Îl omoară... Salix e mort, ticălosul de el! continua să strige, fără să-şi dea seama că vecinii se amuzau pe seama urii lui.

— Nevastă-sa s-a dus la Salix astă-noapte, ţipă grăsanul în urechea lui Valerius, ca să se poată face auzit în vacarmul acela.

Valerius îl împinse, privind spre arenă, hipnotizat de gesturile lui Skorpius, care ridica tridentul şi lingea vârfurile pline de sânge, privindu-l pe Salix. Mulţimea era în delir. Fără să ia în seamă sângele care îi curgea pe picior, Salix îl atacă violent pe Skorpius, care, după lovitura reuşită, nu se aştepta ca lupta să continue şi nu-şi luase poziţia de apărare.

Uriaşul rămase înmărmurit. Întinse tridentul, încercând să oprească scutul lui Salix, dar acesta făcu un salt spre dreapta şi ajunse în lateral, înfigându-i pumnalul în coapsa dreaptă şi răsucindu-l în carne. Apoi se retrase rapid, privind sângele ce ţâşnea din rană, pe când Skorpius urla furios din cauza durerii cumplite, dar fără să cadă sau să se clatine.

Mulţimea se ridică în picioare, unduindu-se asemenea unui monstru închis între zidurile arenei. Strigătele de surpriză se amestecau cu râsetele şi urletele euforice. Aceeaşi mulţime care cu o clipă în urmă era gata să aclame victoria lui Skorpius exulta acum la gândul înfrângerii super-omului, a campionului absolut, a semizeului, protejat al împăratului, care-şi învinsese adversarii pe tot teritoriul Imperiului. Oamenii aşteptau să-l vadă căzând şi se străduiau să schimbe pariurile, preferându-l pe Salix.

Skorpius rămase în picioare, pe când Salix se învârtea în jurul lui, şi aruncă orizontal plasa, încercând să-şi împiedice adversarul. Însă gesturile sale erau prea nervoase ca să fie precise; plasa nu-şi nimeri ţinta, iar Salix ajunse în spatele său. Îl lovi în plin în spate cu marginea de fier a scutului. Urletele entuziaste ale publicului însoţiră strigătul cu care Skorpius se prăbuşi, chircindu-se de durere.

Cu faţa în nisip, urla, acoperit de sânge. Mulţimea aştepta să vadă cum i se taie gâtul, pentru că, într-un mod cu totul neaşteptat, Skorpius, şi nu Salix avea să fie victima sacrificată în amfiteatru. Unii începură să scandeze numele lui Salix. Alţii li se alăturară.

— Salix! strigă Valerius cât putu de tare. Salix!

Nu-i venea să creadă că prietenul său era încă în picioare, în ciuda rănii, nu-i venea să creadă că stătea acolo viu, cu picioarele depărtate, cu scutul în mâna stângă şi pumnalul în dreapta, cu capul apărat de coiful căruia soarele la asfinţit îi împrumuta strălucirii roşietice.

Skorpius se ridică. Coapsa şi spatele îi sângerau. Se clătină. Luă încet tridentul şi se aruncă înainte furios, dar fără apărare.

— Ucide-l imediat!

Grăsanul de lângă Valerius era agitat.

— Acum e uşor să-l ucizi. Ucide-l, Salix!

Cu inima bătându-i nebuneşte, Valerius îl văzu pe Salix pregătindu-şi scutul pentru a lovi din nou. În clipa aceea însă, piciorul stâng îi cedă, iar Salix căzu în genunchi, cu un strigăt ascuţit. Skorpius se repezi la el cu toate puterile care-i mai rămăseseră. Salix zbură prin aer şi căzu la vreo zece paşi de adversarul lui. Rămase nemişcat în nisip, cu braţele şi picioarele desfăcute, o fantoşă tristă, care a încetat să mai distreze mulţimea în arenă.

Skorpius se ridică şi-şi şterse cu dosul mâinii sângele care continua să-i curgă din gură. Îl căută din ochi pe *secutor*. Clătinându-se, se apropie şi se prăbuşi peste el. Îi duse lama pumnalului la gât, imediat sub marginea coifului, şi abia dacă sfâşie pielea. Sângele înroşi nisipul.

În picioare, Valerius privea pierdut spre arenă.

Mulţimea începu să strige, reclamând dreptul ei de a hotărî dacă învinsul va trăi sau va muri, fiindcă nici un gladiator nu avea voie să ucidă fără asentimentul publicului.

Arbitrul interveni, împiedicându-l pe Skorpius să taie beregata adversarului. Un medic şi două ajutoare veniră şi-l obligară pe Skorpius să se ridice, apoi se ocupară de Salix. Îi scoaseră coiful. Valerius contemplă înspăimântat chipul palid al prietenului său şi nisipul îmbibat de sânge. Îl văzu pe Salix deschizând ochii.

Amfiteatrul se cufundase într-o linişte ireală. Flautele şi orga tăcuseră. Mulţimea îi privea pe cei doi gladiatori: Salix întins la pământ, Skorpius lângă el, cu pumnalul în mâna dreaptă.

Salix se ridică încet, clătinându-se. Parcurse cu privirea tot amfiteatrul, fără grabă, apoi îngenunche, îşi duse braţul stâng la spate şi întinse mâna dreaptă cu degetul mare în faţă şi celelalte în jos, spre infern.

— Ce faci? gemu Valerius.

— Îşi cere moartea! exclamă grăsanul, agitat. E isteţ Salix al tău... Cumpără publicul cu un gest curajos... Nu oricine e în stare să-şi ceară moartea.

Missus, missus! urla mulţimea. Valerius striga laolaltă cu ceilalţi. *Missus, missus!*

Salix era salvat. Mulţimea îi cruţase viaţa.

Valerius continuă să strige, cuprins de bucurie. Striga împreună cu ceilalţi, ridicând braţele spre cer, închipuindu-şi cum avea să se ducă la prietenul lui şi

să-i îngrijească rana aceea cumplită. Era nebun de fericire. Se şi vedea alături de Salix în tabăra fratelui său, închinând o cupă de vin pentru Salix, care acum era liber. Viu şi liber.

Deodată, întregul amfiteatru amuţi, pentru ca, în clipa următoare, să izbucnească un cor de urlete sălbatice.

— Nu, nu... Porc bătrân! ţipa grăsanul, agitând pumnii în aer, atât de furios, încât nici nu-l băgă în seamă pe Valerius, care îl prinsese de braţ, neînţelegând de ce sentimentele mulţimii se schimbaseră iar. În arenă, Salix şi Skorpius rămăseseră nemişcaţi, în aşteptarea unui verdict mai important. Verdictul lui Vitellius...

Cuprins de o bănuială cumplită, Valerius se uită spre *pulvinar*. Îl văzu pe Vitellius lângă balustradă. Din gestul lui înţelese, aşa cum înţelesese şi mulţimea, că Vitellius cerea moartea lui Salix. Vitellius voia ca Salix să fie sacrificat. Cum putea el, *editor* al acelor lupte, să nu ţină seama de voinţa publicului? Cum putea să ceară moartea, dacă un întreg amfiteatru ceruse ca gladiatorul să rămână în viaţă?

— Nu poţi! urlă Valerius.

— Ba poate! strigă euforic tânărul cu păr negru. *Imperator*-ul are puterea absolută.

Mulţimea se linişti. Se auzi un singur strigăt. „Nu!“ Tânărul cu păr negru îşi puse mâna pe gura lui Valerius, făcându-l să tacă. Liniştea trebuia să fie absolută. Valerius se eliberă din strânsoare, copleşit de sentimentul neputinţei. Nu putea face nimic pentru a-l salva pe Salix. Privi spre arenă. Contururile ei tremurau din cauza lacrimilor care-i împăienjeneau ochii.

Skorpius se apropie de Salix şi-i puse pumnalul la baza gâtului, în partea stângă. Salix apucă încheietura

învingătorului, ca să stabilească adâncimea loviturii. Pentru ultima dată, privi spre spectatori.

— Salix, nu!

Poate că Salix auzi strigătul lui Valerius. Fără să ezite, continuă să strângă cu ambele mâini încheietura lui Skorpius. Îşi înfipse pumnalul în inimă. Sângele ţâşni şi începu să i se prelingă pe piept. Viaţa i se scurgea din trup.

Skorpius se dădu deoparte, împleticindu-se. Salix rămase drept preţ de o clipă, în care păru că lumea întreagă încremenise. Apoi, încet, se aplecă şi căzu cu faţa în nisip.

Acum zăcea în propriu-i sânge. Moartea îi adusese libertatea pe care viaţa i-o refuzase.

22

Vitellius nu-l observă pe bărbatul care înainta prin mulţime, stârnind un cor de înjurături pentru că-i împingea şi-i lovea cu coatele pe ceilalţi, cu privirea fixă şi buzele strânse din cauza mâniei. Nu-l recunoscu pe cel pe care încercase să-l acuze de moartea preotesei nici măcar atunci când Valerius sări peste balustradă, intră în *pulvinar* şi se repezi la el.

Vitellius căzu de pe tricliniu. Nu apucă să se întrebe de ce nimeni nu-l oprea pe nebunul acela; simţi mâinile lui Valerius în jurul gâtului, căutând scobitura traheii, apăsând. Simţi cum gâtul îi ia foc; prin faţa ochilor i se perindau lumini orbitoare. Înţelese că avea să moară şi încercă să se apere.

Fu salvat. Se rostogoli, respirând cu mare greutate, în timp ce Valerius, ajutat de cine ştie ce zeu, se elibera din strânsoarea gărzilor. Se întoarse,

smulse pumnalul de la şoldul lui Antonius şi se repezi iar la Vitellius.

— Te ucid!

Legatul Legiunii *Galbiana* îl opri, lovindu-l cu putere peste braţ.

— Nu aşa! strigă Antonius.

Pumnalul căzu la pământ.

— Ticălosule! izbucni Valerius. Ticălosule!

— Tocmai tu...

Scăpă din strânsoare şi apucă o tavă mare, încărcată cu sturzi ce pluteau într-un sos roşiatic. O aruncă spre împărat şi-l nimeri în plin. Sosul şi sturzii se împrăştiară peste tot.

— Ucideţi-l! bâigui Vitellius, agăţându-se de cei care îl ajutau să se ridice.

Listarius nu-l ajută. Se uita impasibil la *imperator*-ul care se clătina, cu tunica mânjită de sos şi doi sturzi pe umăr; de pe faţă i se prelingeau picături de grăsime.

— Ucideţi-l!

Vitellius îi lăsă pe ceilalţi să-l ducă spre tricliniu.

— E fratele meu.

Antonius lovi pumnalul pe care un soldat voia să-l înfigă în spatele lui Valerius. Pumnalul zbură prin aer.

— Staţi pe loc!

Toţi îi dădură ascultare. Vitellius se lăsă să cadă pe tricliniu. Cu o lovitură de cot, îl îndepărtă pe sclavul care încerca să-i cureţe tunica.

— Fratele tău...

Cei doi sturzi îi alunecară de pe umăr şi aterizară pe tricliniu.

— O să mori înecat în propriul tău sânge! striga Valerius, continuând să se zbată.

Patru soldaţi îl ţineau, dar nu reuşeau să-l imobilizeze. Unul îl lovi cu pumnul în faţă, ameţindu-l.

Ultimele lui cuvinte însă continuau parcă să răsune în încăpere.

— Ei bine, spuse Vitellius, trecându-şi o mână peste faţa mânjită, ăsta nu-i sânge. E sos de prune sălbatice şi oţet.

Îşi trecu din nou mâna peste ochi şi-i miji încercând să vadă chipul agresorului, pe care soldaţii îl imobilizaseră în cele din urmă. Îl recunoscu pe omul din faţa lui.

— Medicul, zise – iar după o clipă adăugă: Cel care a ucis-o...

Privirea lui Valerius îl făcu să tacă.

— E fratele meu.

Antonius făcu un pas în faţă, luă pumnalul şi-l puse pe masă. Acoperi lama cu mâna.

— N-o să-l ucizi.

— M-a atacat pe mine, pe *imperator*. Îl voi judeca pentru trădare.

— Nu eşti împărat. Senatul de la Roma nu te-a ales pe tine. Valerius nu ţi-a jurat credinţă.

Antonius luă mâna de pe pumnal.

— Deocamdată eşti doar guvernatorul Germaniei Inferior. Îl poţi judeca pentru atac, atât şi nimic mai mult. Potrivit legilor noastre, atacul nu se pedepseşte cu moartea.

Soarele apunea. O lumină sângerie inunda amfiteatrul unde mulţimea continua să se îmbulzească spre ieşire, fără să bănuiască ce se întâmpla în *pulvinar*. Vitellius era singurul care stătea jos. Ceilalţi erau în picioare, iar oamenii lui îl înconjuraseră. Antonius şi Errius stăteau în faţa lui, lângă Valerius, care avea buzele tumefiate şi bărbia plină de sânge, dar continua să-i arunce lui Vitellius priviri ameninţătoare. Vitellius nu se uită la el. Îi zâmbi cu răceală lui Antonius.

— Spune-mi şi mie, legatule, cu ce putere îmi impui tu să nu-l pedepsesc cu moartea pe cel care a vrut să mă ucidă. Din câte ştiu, ai venit aici ca ambasador, cu puţini oameni.

— Puterea mea e blestemul care te va urmări pe tine, pe mama ta, pe copiii şi pe fratele tău până în groapa în care vei pieri.

Antonius ridică mâna, arătând spre ziduri. Trei corbi se roteau prin văzduh.

— E puterea care va duce corbii aceia spre apus... Ştii bine ce reprezintă un astfel de semn.

Antonius gâfâia, încercând să-şi stăpânească furia.

— Vreau ca fratele tău să moară, răspunse Vitellius cu glas înfundat.

Bărbatul cu păr alb se aplecă spre el, arătând spre cer. Vitellius privi în sus. Cei trei corbi se îndreptau spre apus. Îi văzu trecând, negri, prin dreptul soarelui. Îşi întoarse privirea; era un semn nefast. În spatele lui Antonius îl văzu pe Ausper.

Prezicătorul clipea des din ochii săi orbi şi-i oferea lui Vitellius o farfurioară. Era atât de aproape, încât, dacă ar fi întins mâna, Vitellius ar fi putut s-o ia; pe ea era o prăjitură. Tresări, recunoscând una din cele două prăjituri cu miere şi susan pe care, nu demult, Listarius le oferise Velundei, înainte ca aceasta să fie ucisă. Vitellius mâncase una dintre prăjituri. Cealaltă se afla acolo, în faţa lui. Întinse o mână cu degetele tremurânde, încercând s-o apuce. Aluatul se fărâmiţă la atingerea lui.

Când ridică privirea, îl văzu pe Ausper dispărând în mulţime. Pe toţi zeii, ce voia să-i spună vrăjitorul când îi oferise prăjitura?

— Aşadar...

Cu un deget, Antonius întoarse lama pumnalului spre Vitellius.

— Ai luat o hotărâre, guvernatorule?

Vitellius tăcea. Nu era în stare să gândească. Neliniştea îl copleşea. Se uită spre medic, pe care soldaţii săi îl ţineau strâns, şi-i întâlni privirea. Bărbatul acela avea ceva care îl înspăimânta. Şi-o aminti pe preoteasă – cu oroare, o revăzu acoperită de sânge. Cuvintele profeţiei îi răsunau în minte. Trebuia să scape de omul acela, și de data asta nu mai era de faţă Julius Civilis ca să-l lase în seama lui. Nu-l putea ucide pe Valerius, Vitellius ştia că mama şi copiii lui erau la Roma şi că îi scrisese numeroase scrisori lui Salvius Titianus, fratele lui Otho şi prefectul Romei, amenințându-l cu moartea în cazul în care familia lui ar fi păţit ceva. Mai ştia că fratele său mai mic, Lucius, era în suita lui Otho şi că Antonius Primus avea o mare influenţă asupra împăratului şi a lui Salvius Titianus. Dacă îl elimina pe Valerius, soarta familiei sale era pecetluită. Se uită din nou la Valerius şi simţi cum i se strânge stomacul de spaimă. Trebuia să scape de el pentru totdeauna. Trebuia să facă în aşa fel încât medicul să moară, dar nimeni să nu-l poată acuza de moartea lui. Nu putea recurge la un ucigaş plătit – Antonius ar fi ghicit repede cine l-a trimis. Poate că era mai bine să-l ţină deocamdată departe şi abia mai târziu să-l omoare. Căută rapid o cale de ieşire, în timp ce ducea la gură prăjitura cu miere şi susan. O mestecă – era foarte amară. Încercă să înghită – gâtul îl durea acolo unde se afundaseră degetele ucigaşe ale lui Valerius.

— Antonius Primus, înţelegi că nu-l putem ierta pe fratele tău... Nu-l putem lăsa liber. Chiar dacă admitem că Vitellius este guvernator, şi nu *imperator*, atacatorul trebuie pedepsit. E vinovat.

Cel care vorbise era bărbatul cu păr alb; se numea Vinicius Crulpus, şi Antonius îl văzuse cu ani în urmă la Roma, pe când nu era încă senator.

— De ce *imperator*-ul nostru ar trebui să dea dovadă de clemenţă?

Vinicius privi înjur, căutând aprobarea celorlalţi – Vitellius ridică deodată capul. Găsise soluţia – una foarte avantajoasă. Arătă cu degetul spre Valerius.

— Ucigaşul să-i fie predat fratelui său. Îl las liber.

Cu un gest, Antonius îi opri pe soldaţii care se pregăteau să-l elibereze pe medic. Aceştia i se supuseră din nou. Apoi legatul se întoarse spre Vitellius.

— Ce doreşti în schimb?

— Eşti isteţ, legatule. În schimb, vreau să te aliezi cu mine împotriva lui Otho. Vreau ca tu şi toată Illiria să fiţi de partea mea.

Le facu un semn soldaţilor.

— Daţi-i drumul.

— Nu.

La ordinul lui Antonius, soldaţii se grăbiră să-l prindă pe Valerius de braţe şi să-i lege gleznele. Antonius se apropie de Vitellius şi îl privi drept în ochi.

— Schimbul este inacceptabil. Eu m-am aliat cu Otho şi Vespasianus împotriva ta, şi aşa vor sta lucrurile pentru totdeauna.

Luă pumnalul şi-l atârnă la şold.

— Îl vei pedepsi pe fratele meu pentru că te-a atacat. E vinovat.

— Deci îl abandonezi? Nu accepţi propunerea mea?

— Eu fac deosebire între interesele mele personale şi interesele statului.

— A, deci etica îţi impune asta? râse Vitellius. Admirabil. Eşti un adevărat campion al tradiţiei, un adevărat cetăţean roman.

Râse din nou, amuzat de eforturile lui Antonius de a-şi stăpâni mânia.

— Nu vei porunci să fie omorât, Vitellius. Îl vei judeca şi îl vei pedepsi. Va executa pedeapsa apoi îl vei lăsa liber.

Antonius îi întoarse spatele. Trecu prin dreptul lui Valerius fără să-l privească. Se opri, zărind la picioarele fratelui său săculeţul de medic.

— Ia-l, şopti Valerius. Mi-l vei înapoia când vei putea.

Antonius îl luă şi plecă. Înainte să iasă din *pulvinar*, îi aruncă o ultimă privire ameninţătoare lui Vitellius.

— Dacă porunceşti să fie ucis... Ai grijă, Vitellius. Ai grijă de familia ta.

Ieşi, urmat de centurionul său. Vitellius îi urmări cu privirea pe cei doi în timp ce coborau repede scările care duceau spre ieşirea din amfiteatru. Arena era pustie. Trupul lui Salix fusese dus de acolo.

— Ce facem cu el, *imperator*? întrebă Vinicius Crulpus.

Arătă spre Valerius, care privea în pământ, de parcă toate câte se petreceau în jurul lui l-ar fi lăsat indiferent.

— Nu-l poţi omorî. Mama şi copiii tăi...

— Ştiu prea bine! izbucni Vitellius.

Îşi îngropă faţa în mâini. Cei din jurul lui tăceau.

— Nu-l pot omorî. Dar trebuie să moară fără ca nimeni să mă poată acuza de moartea lui. Vreau să-l văd mort.

— E o problemă care nu se poate rezolva, *imperator*.

— Daţi-mi de băut.

Listarius se grăbi să-i întindă o cupă. Vitellius o goli şi o puse pe masă.

— Omul ăsta...

Îşi şterse gura cu dosul mâinii. Deodată chipul i se lumină.

— I-l vând lui Manteus.

— Manteus, lanistul? Vrei să ajungă la *Ludi*? Vrei să ajungă gladiator?

Uimit, Vinicius Crulpus îi aruncă o scurtă privire lui Valerius.

— El, gladiator?

Vitellius se ridică.

— Va ajunge în arenă. Omul ăsta nu e în stare să mânuiască o armă – e de-ajuns să te uiţi la el ca să-ţi dai seama de asta. A încercat să mă sugrume fiindcă era furios – dar acum se teme, nu-l vedeţi? Vreau să-l văd în arenă. O să moară în arenă, iar eu n-o să fiu răspunzător de moartea lui.

Le făcu un semn soldaţilor.

— Bateţi-l, dar să nu-l zdrobiţi cu totul. Apoi duceţi-l la maestrul Manteus. Tocmiţi-vă şi luaţi pe el o sumă cât mai mare. Apoi înştiinţaţi-l pe Antonius Primus despre hotărârea mea – râse ca pentru sine. O să fie furibund. L-am pus cu spatele la zid...

Îi privi pe soldaţi cum îl loveau pe Valerius cu picioarele, cu pumnii, cu beţele. Valerius îşi pierdu cunoştinţa. Când îl duseră de acolo, era plin de sânge.

Înconjurat de mica lui curte, Vitellius ieşi în urma soldaţilor care îl scoteau pe medic din amfiteatru. La intrare mai erau câteva grupuri de oameni şi un car cu gratii, tras de boi albi cu coarne mari şi înconjurat de soldaţi înarmaţi cu *pila* şi scuturi. Valerius fu aruncat printre zdrenţăroşii îngrămădiţi înăuntru. Alţi oameni, încătuşaţi, mergeau în urma carului. Cu toţii erau condamnaţi să ajungă în arenă.

Vitellius făcu semn să vină lectica şi se urcă în ea. Porunci să se dea deoparte perdelele şi să se meargă în urma carului, apoi se lăsă pe perne cu o mână pe pântece şi cu cealaltă la gât, în locul unde apăsaseră degetele lui Valerius.

Strigătele îl anunţară că ajunsese la destinaţie. Zări vila pe care o rechiziţionase şi i-o dăruise lanistului Manteus ca sediu pentru *Ludi*. Zări poarta de la intrare şi zidul năpădit de plante agăţătoare. Nu avea ferestre. De-a lungul lui erau mai multe santinele. În faţa porţii, sub copaci, se zăreau mai multe tarabe pestriţe. Acolo se vindea sângele reţiarilor ucişi în arenă, despre care se credea că e un bun leac împotriva epilepsiei; se vindeau pumnalele pătate de sângele gladiatorilor, folosite ca amulete pentru fertilitatea căsătoriilor; se vindeau încălţările uzate, armele distruse şi alte obiecte ce aparţinuseră celor mai iubiţi gladiatori, morţi în arenă. Cei care le cumpărau le păstrau cu veneraţie sau le revindeau la preţuri mult mai mari. În mulţime se distingeau mai mulţi bărbaţi îmbrăcaţi în tunici luxoase, purtând la mâini brăţări din piele: erau gladiatorii ce reuşiseră să rămână în viaţă şi să termine parcursul obligatoriu, redevenind oameni liberi. Ar fi putut să plece, însă preferaseră să rămână ca instructori la *Ludi*, să se angajeze ca gărzi de corp la personajele de prim rang sau să devină ucigaşi plătiţi.

Carul se opri, asaltat de mulţime. Câţiva soldaţi interveniră, pe când alţii porunceau să se deschidă poarta. Carul porni din nou şi, după câteva clipe, dispăru dincolo de poartă, încredinţându-l pe Valerius destinului său de gladiator.

Vitellius îi facu semn sclavului să tragă perdelele. Simţea o imensă uşurare. Toate neliniştile sale dispăruseră. Legănat de lectică, dormi tot drumul până la Pretoriu.

23

Din vila aflată în apropiere de Aquileia se vedea marea. Antonius Primus ajunsese aici după o călătorie fără opriri pe Via Postumia, ars de febra care nu-i dădea pace de când plecase din Gallia.

Deşi era slăbit, nu voia să stea în pat şi se plimba prin grădina vilei, printre pomii fructiferi şi flori, lăsându-şi privirea să alunece de-a lungul zidurilor oraşului, peste grădinile pline de culoare, livezi şi vii, până la portul din Aquileia. Era un oraş înfloritor, pentru că acolo se încrucişau drumurile comerciale dintre Italia şi teritoriile danubiene, se făcea comerţ cu chihlimbar şi se extrăgea aur din minele din împrejurimi; Augustus făcuse din ea capitala celei de-a zecea regiuni a Imperiului Roman.

Inspiră mireasma de răşină şi ierburi ce venea dinspre pădure şi dinspre plantaţiile de plante aromatice de care Calvia Crispinilla avea mare grijă. Calvia avea vila aceea şi mari proprietăţi în ţinut, în Histria şi în Pannonia, mine, fabrici de cărămizi, vase şi amfore însemnate cu numele său. Era atât de abilă în intrigi politice, încât reuşise să se sustragă urii lui Galba, dar şi a lui Otho. Ambii o detestau din cauza vechii ei prietenii cu Nero. Se refugiase în vila de la Aquileia şi aştepta să vadă dincotro bate vântul. Era extrem de bogată şi nu avea copii – avantaje importante atât în vremuri prielnice, cât şi în cele potrivnice.

Îl privise curioasă pe Antonius Primus în seara când acesta ajunsese, lac de sudoare, cu o scrisoare din partea lui Errius Sartorius, care o întâlnise pe Calvia Crispinilla în Hispania, iar acum i-l recomanda pe legat ca fiind un bărbat curajos şi, mai ales, prietenul lui. Calvia Crispinilla îl găzduise şi îl îngrijise personal când delirase din pricina febrei.

Acum se apropia de el. Mergea desculţă prin iarbă; purta o tunică azurie, iar coada împletită,

groasă, îi era înfăşurată simplu în jurul capului, în mână ţinea o cupă aburindă.

— E o infuzie pe care mi-a recomandat-o o femeie din Thessalia. Oamenii spuneau că e vrăjitoare. Se pricepea de minune să vindece. Bea acum. O să-ţi alunge definitiv febra.

Se aşeză lângă Antonius la o măsuţă, sub copaci.

— Peste două zile vei putea pleca.

Îl privea pe legat cu ochii ei limpezi, care nu trădau prin nimic viaţa tumultuoasă pe care o dusese. Calvia avusese mulţi amanţi şi organizase multe comploturi; pe cei dintâi îi părăsea după ce se plictisea de ei, iar cele din urmă îi aduseseră multe câştiguri.

Antonius sorbi infuzia şi, după câteva clipe, o senzaţie plăcută i se răspândi în trup. Îşi sprijini spatele de platanul de lângă banca pe care şedea. Dinspre zidurile oraşului se auzea zarvă.

— Jocurile de la circ. Mulţimea se aude de-aici, spuse Calvia. După cum ştii, zilele acestea au loc *Ludi Ceriales*, iar azi se sărbătoreşte în arenă. Noaptea trecută am participat la procesiunea în cinstea lui Ceres, am aruncat nuci şi prăjituri, potrivit obiceiului, am fost de faţă când a fost sacrificată scroafa pentru zeiţă... Astăzi, la circ au loc curse de cai. Zgomotul copitelor trezeşte forţele ascunse ale Naturii, datorită cărora câmpiile noastre vor fi mănoase. Iar acum... Auzi lătrăturile acelea? Sunt vulpi. După tradiţie, la idele lui aprilie sunt prinse cu zecile şi li se leagă de cozi torţe aprinse, pentru a se respecta riturile vechi ce apără câmpurile şi viile de calamităţi. Acum vulpile aleargă în arenă...

Antonius îşi ascunse faţa în mâini. Revăzu chipul lui Vitellius. Îl revăzu pe Salix, ucis. Îl văzu pe Valerius prins de soldaţi. Îşi aminti cum, înainte de a pleca din Augusta, aflase că fratele său îi fusese

vândut lui Manteus şi rămăsese închis în *Ludi*. Antonius se dusese la el împreună cu Errius, ca să-l consoleze. Manteus îi însoţise de-a lungul unei scări ce părea să coboare în infern. Valerius stătea ghemuit într-un colţ, într-o încăpere îngustă ce mirosea a moarte. Trupul îi fusese chinuit, iar faţa îi era umflată. Când Antonius se apropiase de el, îi aruncase o privire teribilă, fără să-i adreseze un cuvânt. Tăcut, îşi lăsase capul pe braţe.

Antonius înălţă capul, oftând. Contemplă umbrele lungi ale copacilor pe pajişte, tufele de arcoantus pline de flori albastre. Totul în jurul lui răspândea atâta seninătate… O rază de soare se strecură printre frunzele platanului şi îi lumină mâinile sprijinite pe masă. Câteva albine bâzâiau în jurul lor.

— Sunt obosit, şopti.

Se gândi la fratele său, care nu voise să-i vorbească. Îl durea refuzul lui dictat de ranchiună. Valerius ar fi vrut să-l ucidă pe Vitellius acolo în pulvinar, dar Antonius îl împiedicase. Valerius nu avea să-i ierte asta, şi tot fără să-l fi iertat avea să moară în arenă, în prima sa luptă, dacă nu chiar mai înainte, în timpul antrenamentelor dure la care erau supuşi începătorii. Se gândi la Vitellius. Acum îl ura şi mai mult, pentru că îl lovise în plin.

— Sunt obosit, repetă.

— Nu, nu eşti obosit. Cel puţin trupul tău nu este, răspunse Calvia pe un ton ferm. Ai băut infuzia şi acum te simţi cu siguranţă mai bine. Vino cu mine. Aici e cineva care vrea să-ţi vorbească – te aşteaptă. Acum poţi purta o discuţie dureroasă. Nu mă întreba nimic. Nu eu sunt cea care trebuie să-ţi răspundă.

Se întoarseră la vilă. Calvia îl conduse pe Antonius într-o sală mică şi se retrase repede, trăgând draperia purpurie de la intrare.

Uimit, Antonius îl văzu în faţa sa pe Titus; fu emoţionat când îi strânse mâna – acesta era gestul specific al adepţilor lui Mithra.

— Eşti aici. Trăieşti, spuse Titus, continuând să-i strângă mâna.

— Şi tu…

— Am auzit că ai avut febră, că a fost grav…

— Iar tu ai fost în unul dintre detaşamentele rapide trimise din Pannonia în ajutorul lui Otho. Ai venit să-mi aduci veşti? Înainte să ajung la Aquileia, am aflat doar că Otho se îndrepta de la Roma spre Pad, iar Caecina cobora spre Cremona.

— S-a dat o luptă – Titus îi arătă o hartă aflată pe masă. A început războiul civil de care se temea împăratul nostru.

Antonius îl opri cu un gest.

— Povesteşte-mi mai întâi despre Valerius.

— Nu ştiu nimic despre el. Am ajuns cu detaşamentul meu la Placentia, ca să intrăm în luptă – Titus arătă pe hartă: am mers pe Via Postumia… vezi?

Pavată cu dale de piatră, mai ridicată la mijloc pentru ca apa de ploaie să se scurgă pe margini, Via Postumia se întindea de la Genua până la Aquileia, trecând prin Dertona, Placentia, Cremona, Bedriacum, Mantua, Verona, Vicetia şi Opitergium.

— Acolo unde Via Postumia traversează Padul, în apropiere de Cremona, pe malul de miazănoapte al fluviului, Caecina şi-a instalat tabăra şi a reuşit să cucerească oraşul. Locuitorii nu au opus rezistenţă. Obiectivul lui era să cucerească Placentia, aflată pe malul de miazăzi, unde Via Postumia se uneşte cu Via Emilia, de-a lungul căreia mergea Otho.

Antonius se aplecă deasupra hărţii.

— Luând Placentia, Caecina vrea să se strecoare între armatele împăratului nostru, care vine dinspre Roma, şi armatele aliate care vin din Illiria, dinspre

răsărit. Toate teritoriile dintre malul de miazănoapte al Padului şi Alpes sunt în mâna vitellienilor lui Caecina. Lângă Cremona, avangardele lui Caecina au reuşit să captureze şi să ucidă una dintre cohortele detaşamentului nostru din Pannonia... Am luptat şi eu, m-am bătut nebuneşte... În cele din urmă, am reuşit să scap şi am ajuns la generalul Spurinna, pe malul celălalt al fluviului. Însă o sută de soldaţi călări de-ai noştri şi o mie din infanterie au trecut de partea duşmanului.

— Laşii! izbucni Antonius. Cui a încredinţat împăratul comanda armatei? Lui Spurinna... şi mai cui?

— Lui Suetonius Paulinus, lui Annius Gallus..

— Îi cunosc – Antonius păru să se liniştească. Sunt generali cu experienţă, toţi sunt militari experţi... Îmi sunt prieteni. Vestricius Spurinna e un comandant curajos, prieten cu nepotul marelui Plinius... Annius Gallus mi-a fost tovarăş de arme în Britannia. Suetonius Paulinus a fost legat în Mauritania; l-am cunoscut la Roma... Întotdeauna a fost generos şi loial. Sunt oameni bine pregătiţi, curajoşi...

— Împăratul nostru i-a trimis înainte, să ocupe malurile Padului cu o parte din armată. Otho venea în urma lor cu cohortele pretoriene şi mulţi soldaţi din infanteria marină, care erau gărzile lui de corp. L-am văzut: mergea pe jos, înaintea însemnelor, murdar de noroi, îmbrăcat ca un soldat de rând, cu *ferrea*...

— Continuă, îl îndemnă Antonius. Povesteşte-mi cum a fost bătălia. Spune-mi că am învins.

— Spurinna a ocupat Placentia imediat, cu puţine cohorte, şi a dus toţi soldaţii în interiorul zidurilor. Eram şi eu cu el. Am muncit împreună cu ceilalţi la consolidarea zidurilor şi la ridicarea turnurilor. Caecina a încercat să ne atragă de partea lui făgăduindu-ne bani; i-am râs în nas. Când au ajuns la

baza zidurilor, vitellienii au început să-i insulte pe othonieni. Ştiind că vin de la Roma, le-au zis că sunt ramoliţi, inepţi, îndobitociţi de circ şi de teatru. Othonienii erau speriaţi, dar s-au înfuriat şi le-au strigat vitellienilor că sunt cu toţii nişte barbari năpădiţi de păduchi. Au ţinut-o aşa o vreme, apoi a venit primul atac, însă foarte dezordonat. Oamenii lui Caecina erau beţi, înaintau descoperiţi, ne loveau cu plumbi în formă de ghindă, aruncau suliţe aprinse... Imediat, amfiteatrul de lemn din afara zidurilor a luat foc. Nu m-am alăturat indignării tovarăşilor mei, care îl considerau mândria oraşului... Urăsc arenele!

— Dar voi cum răspundeaţi atacurilor?

— Aruncam de sus beţe cu vârful ascuţit, pietre, ghiulele de plumb şi de bronz... Ei încercau să se adăpostească. Construiseră în grabă *vineae* din lemn. Le-am dat foc. A doua zi, duşmanii au devenit mai îndrăzneţi. Au început să se caţăre pe ziduri, să le distrugă, să caute o cale de intrare şi să forţeze porţile. Am rostogolit în capul lor bolovani... Au fost zdrobiţi, distruşi, mutilaţi... Era sânge peste tot, soldaţii erau dezorientaţi, în timp ce noi mânuiam *pila* cu forţă şi precizie... Până i-am văzut pe supravieţuitori fugind, lăsând în urma lor mormane de cadavre.

Antonius se aşezase pe taburetul de lângă masă şi asculta cu chipul încordat, cu buzele strânse şi pumnii încleştaţi, cuprins de mânie.

— Eu însumi – Titus mişcă degetul pe hartă – am ieşit călare să-i duc lui Annius Gallus o epistolă din partea lui Spurinna. Gallus venea în ajutorul nostru cu Legiunea întâi. După cum îşi dăduse seama Spurinna, Caecina voia să se refugieze din nou la Cremona. Lui Gallus nu-i venea să creadă că am reuşit să rezistăm şi să respingem duşmanul, pentru că eram puţini. Spurinna l-a sfătuit pe Gallus să se îndrepte spre

Cremona. Gallus s-a oprit la Bedriacum... Aici, arătă Titus pe hartă.

— Annius Gallus a înţeles importanţa strategică a cetăţii Bedriacum... Drumul ce vine dinspre Alpes se încrucişează aici, între Verona şi Cremona, cu drumul care duce de la Cremona la Mantua... Iar de aici aveau să vi se alăture celelalte legiuni din Illiria.

— Acum însă, în ciuda înfrângerii lui Caecina... pe când Caecina se retrăgea spre Cremona, soldaţii noştri au început să dezerteze. Am aflat că în ciuda victoriei othonienilor într-o localitate unde se afla templul lui Castor şi al lui Pollux... în ciuda victoriei...

— Hai, spune, ce s-a întâmplat? întrebă Antonius bătând cu pumnul în masă. Vorbeşte!

— Unii dintre soldaţii noştri s-au alăturat trupelor vitelliene. Printre alţii, s-a predat lui Caecina şi Julius Briganticus, batavul care comanda un flanc al cavaleriei noastre.

— Nepotul lui Julius Civilis! Ştiu că-şi urăşte unchiul, dar să meargă până într-acolo...

Antonius îşi frecă obrajii cu ambele mâini, apoi se uită la Titus cu ochi strălucitori.

— Şi Otho ce face? exclamă furios. E pe câmpul de luptă? Se bate cu vitellienii, cot la cot cu soldaţii?

Masa se cutremură sub pumnul său.

— E aici, arătă Titus. Aici, pe malul drept al Padului, e un orăşel... Brixellum, la răsărit de Cremona. Aici s-a retras Otho, fiindcă fratele său, Titianus, şi credincioşii lui l-au sfătuit să nu se expună nici unui pericol. Împreună cu el s-a retras la Brixellum un puternic detaşament de cohorte pretoriene, gărzi de corp şi soldaţi călare, ca să-l apere. Ar fi fost nevoie de oamenii ăştia în bătălia de la Bedriacum, care a urmat.. Dar ei n-au fost acolo, şi nici împăratul n-a fost, iar moralul soldaţilor, care aveau încredere numai în el, a scăzut.

— N-a fost în stare! şuieră Antonius. Povesteşte-mi bătălia de la Bedriacum...

Au fost nişte neînţelegeri între mai-marii armatei noastre. N-am reuşit să aflu cauza, se spune că invidia... Dar Annius Gallus, Suetonius Paulinus, Spurinna şi chiar Marius Celsus au fost înlăturaţi din fruntea armatei din porunca împăratului şi au fost înlocuiţi de fratele lui, Titianus.

— Titianus? Idiotul ăla! – Antonius lovi din nou cu pumnul în masă. Nu ştie nimic despre război. Otho a mai făcut o greşeală tragică.

— Împăratul nostru părea că nu-şi dă seama că Flavius Valens ocupase Ticinum, cu mai bine de patruzeci de mii de oameni. Ei s-au unit cu cei treizeci de mii ai lui Caecina. Cei trei generali ai noştri i-au sfătuit zadarnic pe Otho şi pe Titianus să nu pornească la luptă, ci să tragă de timp, să aştepte întăririle din Illiria. Otho şi fratele lui au poruncit să-i atacăm imediat pe duşmani. Şi aşa, la Bedriacum, ne-am trezit asediaţi de cele două armate unite ale vitellienilor. O mare nesfârşită de soldaţi. S-au prefăcut că ne cer să facem pace, ne-au îndemnat să aruncăm armele, să ne alăturăm lor, să organizăm o adunare ca să hotărâm căruia dintre cei doi rivali i se cuvine titlul de împărat. Iar noi am căzut în capcană, i-am ieşit duşmanului în întâmpinare fără apărare. Dintr-odată, au pornit atacul. Soldaţii noştri nu ştiau ce să facă. *Signifer*-ii nu reuşeau să traducă sunetele trâmbiţei, alergau de colo-colo de parcă n-ar fi ştiut ce să facă cu însemnele. De multe ori, trâmbiţele sunau deşi comandanţii nu ordonaseră nimic, fiind prinşi în luptă... Conduşi magnific de data asta, vitellienii au început de îndată să ucidă, iar soldaţii noştri, îngroziţi, nu primeau sau nu înţelegeau ordinele, nu reuşeau să se alinieze, se uitau zadarnic după însemne, cuprinşi de spaimă. Centurionii nu puteau

menţine liniile drepte, caii o luau razna şi soldaţii sfârşeau sub copitele lor... Duşmanii se năpusteau asupra noastră, atacurile erau tot mai violente... În lupta corp la corp, soldaţii îşi recunoşteau în adversarii lor prietenii de odinioară şi, dezorientaţi se lăsau omorâţi. Fraţii se ucideau între ei... Oamenii mureau pe malul apei, printre tufişuri... Numai Legiunea întâi, *Auditrix*, a reuşit să captureze acvila şi însemnele Legiunii *Rapax* a lui Caecina. Restul...

— Am pierdut? Asta ai venit să-mi spui? Chiar am pierdut?

— A fost un masacru, Antonius... Nu-ţi poţi închipui cum arăta câmpul de luptă când am fugit din faţa duşmanului... Până sub zidurile Cremonei, pământul e acoperit de trupurile soldaţilor noştri şi musteşte de sânge. Armata noastră s-a predat şi a cerut pacea, iar vitellienii au acceptat pe loc.

— Au pierdut... Au pierdut...

Antonius sări în picioare, scotoci printre haine şi găsi o scrisoare, pe care o aruncă pe masă. Furia pe care încercase s-o stăpânească până în clipa aceea explodă.

— Otho! izbucni. După întâlnirea nefericită cu Vitellius de la Augusta, i-am scris şi m-am oferit să mă duc cu legiunea mea la miazăzi de Pad şi să ne întâlnim acolo. Eu şi soldaţii mei am fi fost rapizi, nu ne-am fi târât ca nişte melci, aşa cum au făcut legiunile din Illiria, care nu au ajuns la timp la Bedriacum. I-am scris să mă pună în fruntea armatei sale împotriva vitellienilor.

Titus citi repede epistola.

— Otho a refuzat propunerea ta... Ţi-a ordonat să te întorci imediat în Pannonia şi să păzeşti graniţele.

Clătină din cap, nevenindu-i să creadă. Antonius îi smulse scrisoarea din mână şi o făcu bucăţi.

— Otho a refuzat ajutorul meu şi a pierdut la Bedriacum. Dacă luptam eu, am fi învins. Sunt sigur că am fi învins, Titus.

Se ridică, sprijinindu-se de masă, apoi se întoarse spre Titus.

— Bedriacum! Orice s-ar întâmpla, trebuie să fac cumva şi să prefac ruşinea înfrângerii într-o victorie. Îl voi ruga pe zeul meu să-mi ofere şansa unui alt Bedriacum. Iar acum, povesteşte-mi despre Vitellius.

— Vitellius e tot în Gallia. Încă nu a aflat despre victoria oamenilor lui. Nici un mesager nu ar fi putut ajunge atât de repede la el.

Titus împături încet harta.

— Am ascultat ordinul pe care mi l-a dat Errius înainte să plece în Pannonia şi am venit să te anunţ în legătură cu înfrângerea noastră.

— Şi Otho ce face?

— Am plecat imediat după terminarea luptei... Nu ştiu nimic despre împărat.

— Ştiu eu, se auzi glasul molcom al Calviei.

Se îndrepta spre ei, urmată de un numid asudat.

— El este curierul meu. L-am trimis noaptea trecută la Cremona, să afle cum s-a încheiat lupta dintre vitellieni şi othonieni. A sosit chiar acum.

Numidul făcu un pas în faţă şi îşi privi stăpâna cu ochii săi adânci, negri.

— Să vorbesc?

Calvia Crispinilla încuviinţă şi se duse să se aşeze pe un tricliniu de lângă perete.

— Spune-le şi lor ce mi-ai povestit mie.

— În ziua luptei de la Bedriacum, o pasăre dintr-un soi nemaivăzut, mai mare decât o acvilă s-a aşezat într-un copac şi a stat cu ciocul întors către Brixellum, unde se găsea împăratul Otho.

În timp ce vorbea, numidul deschidea larg ochii, impresionat de o asemenea minune. Calvia Crispinilla îl privi pe Antonius.

— Eu însămi i-am învăţat pe curierii mei numizi să privească, să asculte şi să înţeleagă, zise, ducându-şi degetul la tâmplă. I-am învăţat limba noastră. Sunt cei mai rapizi, cei mai inteligenţi, cei mai demni de încredere.

Îi făcu semn curierului să continue. Gâfâind, numidul se apropie de ei.

— Când a aflat despre înfrângere, împăratul Otho le-a ţinut un discurs soldaţilor săi care supravieţuiseră. A zis că nu vrea să se încăpăţâneze să rămână în fruntea Imperiului dacă asta pune în primejdie populaţia şi soldaţii, că are oroare de război civil şi nu doreşte să fie răspunzător de masacre şi lupte fratricide. A spus că îi cedează conducerea lui Vitellius şi că avea să se omoare aşa cum făcuse soldatul care venise la Brixellum să anunţe înfrângerea... Pentru că nimeni nu-l credea, iar unii îl acuzau că minte sau că fugise de luptă, soldatul s-a aruncat în propria-i sabie, omorându-se în faţa împăratului.

— Otho a dovedit că este un bărbat de onoare, murmură Titus.

Calvia Crispinilla îi făcu semn numidului să se retragă.

— Le-a spus fratelui său, nepotului şi prietenilor să aibă grijă de ei. Când au vrut să-l sărute şi să-l îmbrăţişeze, i-a îndepărtat. A scris două scrisori: una pentru sora lui, ca s-o consoleze, şi una pentru Messalina... Messalina, care a fost soţia lui Nero şi pe care Otho intenţiona să o ia de soţie... I-a spus să-şi aducă aminte de el. Apoi a împărţit banii pe care îi avea celor din casă, s-a retras în camera lui, iar în zori şi-a străpuns pieptul cu un pumnal. Aşadar împăratul

nostru a ales o moarte curajoasă. Tocmai el, care era atât de efeminat, şi purta perucă pentru a-şi ascunde chelia, şi în fiecare dimineaţă îşi punea pe faţă o mască din miez de pâine îmbibat în oţet, ca să nu-i crească barba. Îi plăcea să aibă faţa netedă, ca o fată. Eu ştiu, pentru că l-am cunoscut bine. Şi totuşi, a avut curajul să se sinucidă ca un erou din vechime.

Antonius şi Titus tăceau.

— Soldaţii au plâns mult timp lângă trupul lui şi mulţi, din disperare, şi-au pus capăt zilelor lângă rug. Alţii şi-au luat viaţa când au aflat că a murit. Iar acum, că e mort, suspină uşor Calvia Crispinilla, după ce l-au insultat cât a fost în viaţă, acum îl acoperă de laude, ajungând chiar să spună că Otho l-a ucis pe Galba mânat nu de setea de putere, ci – tăcu o clipă, fixându-l pe Antonius – pentru a reinstaura republica, valorile ei morale şi libertatea. Acum lumea priveşte cu simpatie prietenia lui cu Helvidius Priscus, a cărui aversiune faţă de orice formă de dictatură o cunoşti, fără îndoială...

Antonius şi Titus nu scoteau o vorbă, ca şi cum vestea morţii lui Otho şi faptul că Vitellius era acum stăpânul absolut al Imperiului i-ar fi făcut să amuţească.

— Am uitat să vă spun, continuă Calvia Crispinilla cu glas scăzut, că numidul meu mi-a povestit că, după moartea lui Otho, pasărea aceea de pradă, divină, care venise în apropiere de Brixellum după înfrângere, şi-a luat zborul. Sfârşitul acelei minuni coincide cu moartea împăratului nostru.

Se duse la altarul aflat lângă un perete şi aprinse lampa votivă, murmurând nişte cuvinte pe care cei doi bărbaţi nu le înţelegeau.

— Asta e pentru Otho? întrebă Antonius, arătând spre mica flacără.

— Şi ce dacă mă ura? răspunse Calvia fără să zâmbească. Şi Galba mă ura. Amândoi au avut o moarte tragică: primul a fost ucis de al doilea, iar al doilea s-a sinucis pentru că a apărut un al treilea împărat, sinistru, pe scena vieţii noastre – zâmbi ironic. Mă întreb ce sfârşit va avea un om ca Vitellius. Prezicătoarea mea spune că destinul lui e pătat de sânge. La fel zice şi augurul meu chaldeean. De altfel, ce altceva i s-ar putea prezice unuia care şi-a ucis primul născut ca să moştenească averea lăsată de mama lui?

Se îndreptă spre ieşire.

— Voi porunci să se pregătească cina. Nu vedeţi că soarele e aproape de asfinţit?

24

Antonius nu putu să doarmă. Când Titus se aplecă deasupra lui, chemându-l în şoaptă, întredeschise ochii.

— Sunt treaz.

Se ridică.

— Pleci acum?

Se aşezară în grădină, la masa de sub copaci. Pe cer sclipeau ultimele stele. O briză uşoară adia dinspre mare, aducând miros de apă sărată şi de flori. Lumea părea ieşită din mâinile unui zeu binevoitor.

— Ce facem acum?

Titus tăie câteva felii din pâinea rotundă pe care un sclav o pusese pe masă, împreună cu laptele şi brânza.

— Ce facem acum, dacă Otho a murit?

— Ne întoarcem să păzim graniţa.

— Vitellius va fi împăratul nostru. Va trebui să dăm ascultare unui tiran?

— Cultul lui Mithra ne impune să respectăm ordinea constituită... dar eu nu recunosc în omul acela vrednic de dispreţ nici o calitate de comandant.

— Noi suntem singurii care vrem să luptăm împotriva lui Vitellius?

— Îi voi atrage de partea noastră pe guvernatorii din Moesia, Pannonia, Dacia... Voi trimite curieri la Vespasianus, în Judaea, la Tiberius, în Aegyptus, şi la Mucianus, în Syria.

Antonius îşi sprijini bărbia în pumn. Stătu o vreme pe gânduri, apoi spuse:

— Voi căuta aliaţi pretutindeni. În ce mă priveşte, azi începe războiul împotriva lui Vitellius. Vreau să organizez o alianţă împotriva lui. Îl voi zdrobi.

— Şi Valerius? întrebă Titus încruntat. Mă cuprinde tristeţea când mă gândesc la el. Cunosc arena şi îl cunosc pe Valerius. Nu va supravieţui.

— Asta şi urmăreşte Vitellius...

— N-ai de gând să-l salvezi?

— Nu-l pot lua pe Valerius de la *Ludi*, ştii prea bine asta. Pot doar să fac în aşa fel încât, dintr-un laş, să ajungă un bărbat care ştie să apuce o armă şi să-şi apere viaţa.

— Valerius nu e laş, legatule, răspunse Titus, privindu-l încruntat. E curajos, dar curajul lui este diferit de al nostru. Pentru el, viaţa e sacră. Pentru el, orice armă e o insultă adusă vieţii.

— Îmi cunosc fratele. Întotdeauna s-a temut...

— Dar nu s-a temut de moarte, dacă a reuşit de atâtea ori să-i ţină piept şi s-o înfrângă, ca medic. Se teme de cruzimea oamenilor.

— Ştiu că ţii foarte mult la el, dar mai ştiu că Valerius a evitat întotdeauna primejdia, fie ea cât de mică. Nu a riscat niciodată.

Titus lăsă capul în jos. Se întunecă la faţă, dar nu răspunse; puse în traistă nişte pâine şi brânză, apoi se ridică.

— Spuneai că te duci la Pietas Iulia? întrebă oftând. Asta înseamnă că mergi la Proculus... Greşesc cumva?

— După ce am primit scrisoarea lui Otho, l-am trimis imediat pe Errius în Pannonia cu puţinii oameni pe care îi luasem cu mine la Augusta. Eu am plecat singur, călare, spre Pietas Iulia. Mă voi întoarce în Pannonia numai după ce îl voi convinge pe Proculus să-l înveţe pe fratele meu arta gladiatorilor.

— Aş fi cu adevărat uimit dacă maestrul nostru ar accepta propunerea ta.

Titus veni lângă Antonius.

— Îngăduie-mi să vin cu tine, legatule.

— Tu trebuie să ajungi la Errius Sartorius, în Pannonia. Ne vedem în castru.

Cei doi bărbaţi îşi strânseră mâna.

— Aş face orice ca să-l salvez pe Valerius, murmură Titus. Dar nu-i nimic de făcut.

Dădu să plece, dar se opri după câţiva paşi.

— Nu-i adevărat că Valerius a evitat întotdeauna primejdia. După ce mi-a salvat viaţa, a înfruntat multe primejdii în timpul fugii noastre.

Se îndreptă cu paşi repezi spre grajduri. După puţină vreme, tropotul calului său, care galopa pe Via Iulia, se pierdu în liniştea acelei dimineţi senine de aprilie.

— Te-am auzit fără să vreau azi-dimineaţă, când vorbeai cu soldatul tău... Cuvintele tale ajungeau până în camera mea.

Calvia mergea alături de Antonius pe drumul ce pornea din faţa vilei, străbătând câmpia.

— Ai glasul unuia care comandă, răsunător, puternic.

— Diseară plec. Îţi mulţumesc că m-ai găzduit şi că m-ai îngrijit.

— Dacă aş fi mai tânără şi, mai ales, dacă aş mai avea frumoasele vise de altădată, m-aş îndrăgosti de tine, Antonius. Eşti căsătorit?

Antonius clătină din cap. Se opri şi o privi încruntat pe Calvia.

— De ce ai vrut să te însoţesc până aici?

— Aici nu ne aude nimeni. Cred că pot să-ţi dau câteva sfaturi bune. Nu-ţi va fi greu să organizezi o alianţă împotriva lui Vitellius. Ştiu că îl cunoşti pe Vespasianus, legatul din Judaea. Nu ştiu însă dacă ai cunoştinţă de faptul că, atunci când Otho şi Vitellius au pornit lupta pentru putere, Vespasianus a început să spere că va cuceri Imperiul.

— El ar fi demn să conducă...

— Am stat multă vreme în Africa şi pot să-ţi spun că o tradiţie răspândită în întregul Orient susţine că stăpânul lumii va fi un om din Judaea.

— Te referi la Vespasianus?

— Nenumăratele minuni petrecute în viaţa lui mă fac să cred că va ajunge împărat. Oracolul zeului Carmelus din Judaea i-a prezis lui Vespasianus că toate proiectele lui se vor realiza. Mai mult, astă-noapte, curierul meu nubian mi-a povestit că, la un moment dat, pe câmpul de luptă de la Bedriacum s-au văzut două acvile care se războiau între ele. Cea care a învins a fost însă alungată de o a treia, venită dinspre răsărit. Oare nu dinspre răsărit va veni Vespasianus în Italia, ca să-l înlăture pe Vitellius, care l-a învins pe Otho?

— Ai ştiinţă şi despre o scrisoare pe care Otho i-a trimis-o lui Vespasianus?

— În scrisoarea aceea îl roagă să-l răzbune în cazul în care va fi învins de Vitellius şi îi încredinţează misiunea de a salva statul...

— Dar despre Licinius Mucianus, guvernatorul Syriei, ce-mi poţi spune?

— Nu-i demn de încredere. E avid de glorie şi e gelos fiindcă soldaţii îl iubesc pe Vespasianus. Păzeşte-te de el. Curajul tău îl va mânia, iar inteligenţa ta în bătălie îl va face să fiarbă de invidie. În Mucianus vei avea un duşman, pentru că ai fire de comandant. Dacă ai o personalitate care îl pune în umbră, va face orice ca să te elimine. Încearcă să ţi-l faci prieten şi să-i anticipezi acţiunile.

— Îţi mulţumesc că m-ai prevenit. Am auzit însă că între Mucianus şi Vespasianus au fost neînţelegeri grave...

— Vespasianus e avar, Mucianus risipeşte cu plăcere toţi banii care-i încap pe mână... S-au luat la ceartă pentru administrarea provinciilor din Africa. Acum însă au stabilit o linie de acţiune comună ca să cucerească Imperiul. Garanţia acordului lor e Titus.

— Îl cunoşti şi pe Titus, fiul lui Vespasianus?

Calvia zâmbi.

— Cunosc şi pasiunea lui pentru Berenice, fiica lui Herodes Agrippa, regele din Judaea... E nebun după ea, cu toate că Berenice e mai mare decât el cu unsprezece ani, iar tânărul Titus nu dispreţuieşte iubirea bărbaţilor... Mucianus – ezită o clipă, căutând cuvintele potrivite – nutreşte o profundă admiraţie pentru Titus... şi îl respectă.

Îl privi pe Antonius drept în ochi.

— Vespasianus şi Mucianus au nevoie de tine. Numai tu poţi fi capul lor de pod în Italia. Eşti indispensabil, iar asta îţi măreşte puterea şi ascendentul asupra lor. Nimeni altcineva nu are abilitatea ta în luptă, nimeni altcineva nu ştie să

atragă de partea sa legiunile. Soldaţii te adoră. Plisc de Găină e faimos în toată armata. După cum vezi, sunt bine informată. Mai ştiu că Vespasianus are sub comanda lui trei legiuni dar încă nu a reuşit să cucerească Hierosolyma. Mucianus comandă patru legiuni în Syria, dar îi place luxul. Amândoi sunt nerăbdători să se întoarcă în Italia şi pot conta pe ajutorul trupelor auxiliare de cavalerie şi infanterie, al flotei din Pontus şi al regilor cu care s-au aliat. Tu, din Pannonia, poţi ridica împotriva lui Vitellius toată Illiria, cu acordul lui Vespasianus şi sprijinul trupelor din Africa. Ştii la fel de bine ca şi mine că provinciile, în special cele din Răsărit, furnizează cea mai mare parte a proviziilor Imperiului. Grâul care ajunge la Roma vine din Aegyptus, al cărui guvernator este Tiberius, aliatul lui Vespasianus. Ia-i lui Vitellius Orientul, şi-l vei îngenunchea.

Antonius încuviinţa, ascultând-o cu atenţie pe femeia aceea care avea darul rar întâlnit de a cunoaşte lumea şi epoca în care trăia.

— Dar despre Caecina şi Valens ce poţi să-mi spui?

— Va trebui să profiţi de rivalitatea lor şi să-i stârneşti unul împotriva celuilalt. *Divide et impera*... Valens îl dispreţuieşte pe Caecina, considerându-l încrezut şi superficial. Caecina, la rândul lui, urăşte firea vicioasă a lui Valens. Fiecare tânjeşte să aibă supremaţia asupra celuilalt. Soldaţii îl preferă însă pe Caecina, pentru că e înalt şi frumos, pentru că nu-şi alege cu grijă hainele şi are un farmec irezistibil.

Antonius îi aruncă femeii o privire plină de curiozitate, dar tăcu. Ea zâmbi şi continuă cu glas molcom:

— Soldaţii îi reproşează lui Valens că vrea să-l pună în umbră pe Caecina ca să aibă numai el parte de onoruri. Şi nu uita, Caecina e predispus la trădare.

— Dar tu?

— Eşti un cunoscător prea bun al sufletului ca să-mi pui o asemenea întrebare. Află însă că-mi va face plăcere să văd cum îi zdrobeşti pe Vitellius, Valens şi Caecina. Când a intrat în Italia, Valens mi-a distrus viile de la Augusta Taurinorum, iar Caecina a prădat şi a dat foc mai multor grajduri ale mele, aflate la nord de Cremona.

Calvia Crispinilla îl luă pe Antonius de braţ.

— Hai să ne întoarcem la vilă. Sunt obosită... Îmbătrânesc. Le mulţumesc zeilor că sunt bogată; asta mă pune la adăpost de injuriile rezervate celor înaintaţi în ani. La romani nu e ca la germani, unde bătrânii sunt trataţi cu respect. În ţinutul italic contează doar puterea banului.

Cu puţin înainte de apusul soarelui sosi de la Roma încă unul dintre cei patru curieri numizi ai Calviei. Povesti că mulţimea ce sărbătorea în teatre ultima zi de *Ceriales* fusese anunţată despre moartea lui Otho şi victoria lui Valens şi a lui Caecina. Spuse că Flavius Sabinus, fratele lui Vespasianus şi prefectul oraşului, temându-se de numărul mare de vitellieni din urbe, dăduse ordin ca soldaţii să-i jure credinţă lui Vitellius. Poporul îl aplaudase pe noul împărat, considerând că l-a răzbunat pe Galba, şi purtase în procesiune, de la un templu la altul, statuile împăratului decapitat de Otho, acoperind cu coroane de laur locul unde fusese săvârşit omorul. Numidul mai spuse că Senatul se grăbise să decreteze că lui Vitellius îi erau rezervate toate onorurile cuvenite unui împărat. Imediat, învingătorilor de la Bedriacum le-a fost trimisă o delegaţie care să transmită armatei venite din Germania admiraţia poporului roman şi a Senatului.

Numidul îi informă însă pe Calvia şi pe Antonius că, în oraşele prin care treceau, vitellienii jefuiau,

violau femeile, dădeau foc caselor, clădirilor oficiale şi templelor. Soldaţii puneau stăpânire pe ferme şi îi ucideau pe proprietari şi pe cei care le ţineau piept. O armată brutală invada Italia, care era deja sărăcită, aducând pretutindeni distrugeri şi violenţă.

Pe când Antonius Primus îşi înşeua calul, Calvia veni la grajduri.

— Banii fac revoluţiile, zise, punându-i o mână pe braţ. Banii, mai mult decât curajul. Eu am mulţi bani. Contează pe mine când vei dota armatele care vor distruge puterea lui Vitellius.

25

Era o după-amiază târzie când Antonius ajunse în micul oraş Pietas Iulia, situat în punctul extrem al Peninsulei Histria şi mărginit la miazănoapte de marea a cărei coastă, spre deosebire de cea care se vedea în faţă, de partea cealaltă a Adriaticii, era dantelată, cu multe golfuleţe cu apă cristalină, pline de peşti.

Gymnasium-ul lui Proculus se ridica în vârful unui promontoriu, printre măslini, vii şi stupi. Acolo se stabilise marele maestru după ce se retrăsese din arenă. Antonius străbătu drumul îngust şi-şi opri calul la umbra unui smochin. Din înaltul promontoriului vedea o vale – un mozaic de terenuri de diferite culori şi lanuri de grâu. Printre terenurile cultivate se zăreau mici păduri, ce coborau până la mare.

Un zid alb, nu mai înalt de zece picioare, înconjura palestra. Antonius legă calul, luă sacul de medic al lui Valerius şi trecu pe sub bolta de la intrare cu paşi repezi.

Văzu un portic dreptunghiular, umbros, dincolo de care se întindea o grădină cu o piscină în centru. În

jurul ei, mai multe bazine circulare fuseseră umplute cu nisip roşiatic, adus cu siguranţă din deşertul african. De-a lungul porticului se ridicau nişte coloane cu partea de jos vopsită într-un albastru intens şi capitelurile în ocru.

În liniştea ce domnea acolo se auzeau doar ţipetele stolurilor de rândunele care zburau pe deasupra pajiştii. Antonius se opri în faţa unei statui a lui Isis, al cărei cult era legat de activitatea sportivă. Fu fermecat de privirea enigmatică a zeiţei.

— Îl cauţi pe maestru? se auzi un glas în spatele lui Antonius, care se întoarse brusc.

Un băiat desculţ, îmbrăcat cu o tunică scurtă de in neprelucrat, se apropia de el.

— Maestrul nu-i primeşte pe străini, aşa că ai face mai bine să pleci.

— Spune-i că sunt Antonius Primus şi că am venit să-i cer ajutorul. Convinge-l să mă primească... E o situaţie foarte gravă.

După puţină vreme, Antonius se afla într-o sală mare, cu pardoseala din blocuri de calcar. De-a lungul pereţilor, pe nişte rafturi înalte, erau aşezate numeroase suluri de pergament. Lumina schimbătoare a apusului se strecura prin micile ferestre din tavan, ale căror zăbrele de lemn se decupau pe albastrul cerului, şi cădea pe masă, în jurul căreia se aflau câteva scaune, şi pe o mică statuie de marmură ce-i atrase atenţia lui Antonius. Statuia reprezenta o fată surâzătoare. Cu o mână oprea, aparent fără efort, atacul unei creaturi monstruoase, infernale, un dragon cu gura căscată, gata să muşte.

— Sufletul nostru purificat e asemenea unui copil...

Glasul lui Proculus răsună profund, liniştit.

— ...şi puritatea dobândită domoleşte şi călăuzeşte instinctele sălbatice închise în fiecare dintre noi, adăugă Antonius, atingând capul balaurului. Uneori mă întreb, însă, dacă nu ar fi mai bine să ne manifestăm instinctele acelea, zise cu tristeţe. Aşa poate că am atinge mai repede scocurile pe care ni le propunem.

N-ar fi fost oare mai înţelept dacă l-ar fi lăsat pe Valerius să-l sugrume pe Vitellius? Sigur, Valerius ar fi fost ucis imediat, ar fi fost sacrificat... Dar războiul civil ce afecta acum Italia ar fi fost evitat, iar Otho ar fi fost în viaţă şi ar fi păstrat tradiţiile Imperiului.

Se întoarse spre maestru, care se oprise în spatele lui.

— Mă bucur să te văd.

Proculus nu răspunse. Continua să-l observe atent pe Antonius. Avea ochii închişi la culoare, pătrunzători, foarte apropiaţi, nasul îngust şi ascuţit, ce părea ciocul unui şoim. Toga de in îi ajungea puţin deasupra gleznelor. Era mic de statură şi slab, dar chipul şi trupul său vădeau o forţă interioară care intimida pe oricine, chiar şi pe Antonius.

Antonius nu se simţea în largul lui sub privirea insistentă a maestrului. Se gândi că acesta putea vedea înlăuntrul fiinţei sale lucruri pe care el însuşi nu le ştia.

— Privirea ta mă dezorientează, spuse în cele din urmă.

— Ascunzi ceva?

Antonius rămase o clipă pe gânduri, apoi clătină din cap.

— Dacă ascund ceva? Nu-ţi ascund nimic, din câte ştiu. Cred că nu-mi ascund nimic nici mie. Urmez cu pasiune şi umilinţă învăţăturile zeului meu.

Puse sacul fratelui său pe masă.

— Ăsta e al lui Valerius.

Maestrul se aşează şi-i făcu semn lui Antonius spre scaunul din faţa lui.

— Deci despre el este vorba. Pentru Valerius ai venit aici.

— Nu era discipolul tău favorit? Nu tu l-ai învăţat tot ce ştii despre arta medicală? Tu ai fost maestrul şi sfătuitorul lui şi l-ai iubit ca un tată.

— Ştiu ce i s-a întâmplat lui Valerius, spuse Proculus.

Îi făcu semn băiatului care intrase cu o tavă să aşeze pe masă vasele de lemn. Mâncarea era simplă: bobi, varză şi brânză de capră.

Antonius aşteptă să iasă băiatul şi continuă:

— Prin urmare, ai fost informat. Şi tu ai curieri numizi mai repezi ca vântul, care îţi spun tot ce se întâmplă în lume? întrebă ironic.

Proculus zâmbi. Se ridică şi luă de pe o măsuţă o carafă cu vin şi două cupe. Le umplu şi-i întinse una lui Antonius.

— Curieri numizi? Las asemenea lucruri rafinate pe seama romanilor. Există şi alţi mesageri.

— Te referi la spiritele aflate în slujba ta? Ştiu că, prin magie, poţi face şi asta.

Proculus surâse din nou.

— Antonius, nu te mânia pe mine, zise cu glas scăzut.

Antonius lăsă capul în jos.

— Iartă-mă, maestre. Nu ştiu de ce m-am simţit aşa de furios dintr-odată... Poate pentru că ar fi trebuit să-l înveţi pe Valerius nu doar să vindece, dar şi să fie curajos şi să nu aibă oroare de arme, de violenţă... Violenţa zace în noi toţi, o întâlneşti peste tot în lume. Misiunea noastră este s-o înăbuşim sau s-o dezlănţuim când avem nevoie de ea, pentru a servi idealurilor noastre – îl privi pe Proculus drept în ochi. Cu toate acestea, trebuie să recunosc că lui Valerius i-

a trebuit ceva curaj ca să se arunce asupra lui Vitellius. Dacă nu l-aş fi oprit, gărzile lui Vitellius l-ar fi ucis pe loc.

Se uită o clipă spre statuia de lângă el, spre balaurul ţinut cu hotărâre de mâna copilului.

— Din cauza impulsivităţii a ajuns la Ludi, zise Proculus. S-a lăsat orbit de furie... Dacă vrei să-ţi atingi obiectivele, trebuie să nu fii orb. Trebuie să vezi limpede unde vrei să ajungi şi să raţionezi în consecinţă. Îmi pare rău, dar Valerius plăteşte pentru greşeala lui, ca mulţi alţii.

— Dar Valerius va muri, ştii şi tu. Te rog, părăseşte locul ăsta liniştit unde îi antrenezi pe cei care vin din Illiria şi din toată Italia ca să înveţe mişcările atletice. Părăseşte şcoala asta pentru atleţi...

Antonius se opri. Luă câteva înghiţituri de vin şi continuă grăbit:

— Te implor, lasă toate astea şi du-te la Valerius. Învaţă-l să lupte. Dacă vei fi maestrul lui, Valerius va avea o şansă să nu moară în arenă. Numai dacă îi vei fi alături va ajunge un gladiator bun, poate chiar invincibil. Nu vreau să moară!

Proculus nu răspunse. Antonius era neliniştit:

— Numai tu, cu înţelepciunea ta, cu filosofia ta... Numai tu poţi să-l înveţi să folosească forţa şi violenţa. Numai tu poţi să-l înveţi cum să trezească şi să-şi domine latura sălbatică... să facă uz de ea cum trebuie. Ştiu că în arta luptei se cere şi să gândeşti, nu doar să-ţi mişti abil mâinile. E o artă ce implică şi sufletul, nu doar corpul. Asta am învăţat de la zeul meu. Mă refer la Mithra, nu la Marte.

Proculus ridică o mână, facându-i semn să tacă.

— Îl cunosc bine pe Valerius şi ştiu că ar putea ajunge un luptător extraordinar. Dar tu ştii că m-am

retras aici ca să fiu departe de *Ludi* şi de spectacolele pline de cruzime.

Începu să mănânce. Până la sfârşitul mesei cei doi rămaseră tăcuţi, aruncându-şi din când în când câte-o privire.

— Vino cu mine, zise Proculus în cele din urmă.

Coborâră în linişte scările spre *gymnasium*, unde mai mulţi tineri se antrenau în atletica grea. Unii se antrenau la *korykos*, sacii mari din piele de porc sau de capră umpluţi cu lână şi atârnaţi în nişte furci de lemn. Pugiliştii se învârteau în jurul lor, cu mâinile înfăşurate în manşoane de piele şi degetele vârâte într-un inel mare de piele. Loveau ţinta rotind braţul ca la înot: îl ridicau până în dreptul urechii, apoi îl lăsau să cadă descriind o curbă. Loveau de sus în jos, direct, ca şi cum pumnii ar fi fost nişte ciocane. Alţii loveau nişte *korykos* atât de mici, încât atletul putea trece pe lângă ele sau pe dedesubt, ajungând în partea cealaltă, ţintind şi lovind din nou sacul, pentru a-i mări amplitudinea mişcării. Alţii loveau sacii mari cu capul, cu pumnii şi cu picioarele, apoi îi desprindeau din furci şi îi luau în braţe, rosotogolindu-se cu ei la pământ ca şi cum ar fi fost nişte adversari.

Muzica flautelor şi anciilor acompania ritmic mişcările atleţilor. Proculus se plimba încet pe sub portic, supraveghindu-şi discipolii. Antonius îl urma, chinuit de nelinişte, întrebându-se cum îl putea convinge pe maestru să se întoarcă la *Ludi*, fie şi numai pentru a-l antrena pe Valerius.

Muzica se opri. Cei care se antrenaseră la *korykos* săriră în piscină. Alţii, care rămăseseră pe mal, începură să-şi ungă trupurile cu ulei şi să presare pe mâini un praf fin, *konis*, necesar pentru o priză bună.

Când flautele şi anciile începură să răsune din nou, atleţii îşi reluară antrenamentul.

— Şi totuşi...

Antonius îl ajunse din urmă pe Proculus.

— Şi totuşi, ai fost cel mai mare maestru de gladiatori. Nu ştiu de ce ai hotărât să renunţi.

— Gladiatura e o artă bogată în semnificaţii rituale şi de cult. În vechime, gladiatorii se luptau pe morminte ca să liniştească spiritele morţilor. Gladiatorul era un om care străbătuse infernul şi reprezenta un exemplu de curaj. Acum a ajuns carne de măcel. Odinioară, aceste sărbători şi *munera* erau inspirate de motive religioase; erau un rit colectiv la care participa toată lumea. Acum, cea mai mare parte a publicului nu participă la ritual – oamenii au devenit spectatori inerţi şi se duc la arenă pentru distracţie. Aplaudă când văd sânge, ignorând semnificaţia divină. *Munera*, care altădată erau un rit de devoţiune în care le ofereai zeilor puterea şi abilitatea ta atletică, aşadar o legătură între oameni şi zei, au fost reduse de împăraţi – vorbesc de Caesar, de Tiberius, de Claudius, de Nero – la un spectacol, pentru a-şi atrage bunăvoinţa maselor. Aspectele religioase, militare şi atletice au fost anulate. Iar despre spectacolele din ce în ce mai crude pe care puterea le oferă poporului nu vreau să vorbesc, zise Proculus, privindu-l iritat Pe Antonius. Astăzi, gladiatura e o speculaţie politică, un instrument de propagandă, o descătuşare a frustrărilor, o modă de a te simţi erou, o sursă de gânduri erotice pentru femei şi bărbaţi, un simbol al puterii pentru virilii romani şi o afacere. De aceea am renunţat la gladiatură şi m-am retras la Histria – Proculus făcu un gest larg. Gata. Să nu mai vorbim despre asta.

— Da, dar...

Antonius fu redus la tăcere de un gest al maestrului.

— Nu mă întorc în arenă. Astăzi, *editor*-ul jocurilor hotărăşte *a priori* moartea campionului tău. N-ai văzut

cum Vitellius a impus uciderea lui Salix? N-a ţinut seama de dorinţa poporului. Aşa fac tiranii.

Proculus se opri lângă doi luptători cu capul acoperit de o bonetă strâmtă de piele, care se înfruntau în *acrochirisma*.

— Vezi? întrebă maestrul arătând spre cei doi. E un fel de joc în care loviturile sunt simulate cu palmele deschise, dar în care trebuie să cunoşti anumite scheme de evitare şi de apărare – îţi aperi faţa cu braţele îndoite.

Privi cu atenţie lupta celor doi.

— La Roma s-a format o asociaţie a atleţilor profesionişti. Luptătorii, pugiliştii şi pancratiştii au aceleaşi drepturi ca lucrătorii obişnuiţi.

Făcu un semn instructorului, care le dădu câteva ordine celor doi luptători. Acum, unul din ei trebuia să-l împingă pe celălalt cu mâinile, braţele, coatele şi capul, exercitând o puternică presiune asupra capului şi umerilor săi şi făcându-i capul să se mişte în toate direcţiile. Celălalt trebuia să anihileze atacurile adversarului şi să-l doboare pe acesta la pământ.

— În schimb, gladiatorii nu sunt cetăţeni liberi, continuă Proculus, fixându-l pe Antonius. Sunt sclavi, înţelegi? Sclavi aflaţi la bunul plac al celor care au bani şi al laniştilor, care profită de pe urma lor.

— Mie nu-mi plac luptele de gladiatori, replică sec Antonius.

Se uită la luptători, care acum se rostogoleau în bazinele cu nisip roşiatic. Unul era întins cu faţa în jos, iar celălalt stătea deasupra lui, imobilizându-i gamba cu un picior. Rămaseră câteva clipe nemişcaţi, apoi cel aflat la pământ apucă piciorul adversarului, îl trase, se rostogoli repede în faţă şi-şi arcui trupul. Forţă genunchiul celuilalt, care se prăbuşi la pământ cu un geamăt de durere, bătând de mai multe ori cu palma piciorul adversarului – se recunoştea învins.

Proculus se aşează pe zidul mic ce înconjura palestra şi îi făcu semn lui Antonius să vină lângă el. Rămase o vreme tăcut, privindu-i pe atleţi. În cele din urmă i se adresă lui Antonius pe tonul maestrului care trebuie să instruiască un discipol neascultător.

— Dictatorul vostru, Lucius Cornelius Silla, a introdus întrecerile astea greceşti în amfiteatrele Romei, în deschiderea luptelor de gladiatori. Noi, grecii, avem însă întreceri atletice de la începuturile civilizaţiei şi nu avem nevoie să ne vindem atleţii aşa cum faceţi voi, romanii. Atleţii noştri se întreţin singuri.

— Şi în armata romană cetăţenii trebuiau să-şi cumpere singuri armele. Toţi cetăţenii erau soldaţii Romei, şi asta înainte de reformele lui Caius Marius, replică Antonius. În funcţie de clasele sociale şi de banii disponibili, s-au format diferitele categorii. Principii erau cei mai bogaţi şi, prin urmare, cel mai bine înarmaţi. Când reformele au interzis autofinanţarea, Roma s-a îngrijit de armele şi întreţinerea soldaţilor, care au devenit cu toţii profesionişti. Azi, soldaţii pot fi recrutaţi oricând şi oriunde, nu doar în Urbe.

— Din câte înţeleg eu, pentru mulţi, a fi soldat e doar o meserie, obiectă Proculus. Odinioară însă, pentru romani războiul era o misiune, o datorie sacră faţă de zeul Marte, potrivit vechilor tradiţii. Toţi soldaţii ştiau că zeii intervin în bătălie şi au putere asupra fiecărui luptător. Marte era prima armă a soldaţilor, înainte de scut şi de sabie. Astăzi, în schimb, cum stau lucrurile?

— Astăzi? întrebă Antonius scărpinându-şi bărbia; un zâmbet amuzat îi lumină privirea: în tonul sever al lui Proculus se ghicea o notă polemică. Astăzi, zici?

— Recunoşti că un om oarecare vede într-o victorie doar meritul trupelor care ucid cu săbiile?

Câţi văd, în spatele măcelului, divinitatea ce conduce armata?

— În ce mă priveşte, zise Antonius zâmbind, când asist la jocurile greceşti nu văd nişte bărbaţi prinşi într-o luptă inutilă, fără arme. Văd entităţile spirituale, sau divine, care le îngăduie atleţilor să depună un efort supraomenesc... Văd un fel de iniţiere ce întăreşte sufletul, nu trupul. Am dreptate?

— Eşti isteţ, recunoscu Proculus îmbufnat. Se ridică. Nu se poate discuta cu tine, adăugă, aranjându-şi cureluşa unei sandale. Voiam să-ţi mai amintesc – zise, ridicând un deget osos – că noi, grecii, în ciuda discordiilor dintre *poleis*, de la Athenae la Sparta, de la Thebae la Corinthus, trebuia să formăm alianţe împotriva perşilor și a altor populaţii. La jocurile de la Olympia, Nemea, Corinthus şi Delphi ne adunam cu toţii, aliaţi şi duşmani, şi ne aminteam că, înainte de toate, eram greci!

Îl privi pe Antonius cu mâinile în şolduri.

— Poţi să-mi spui ce-i de râs în asta?

— Mă gândeam că noi, romanii, am învăţat multe de la greci, răspunse Antonius ascunzându-şi zâmbetul. Încă din vremea primului război punic, tehnicile noastre navale reflectă practicile greceşti. Ca să nu mai vorbim despre tehnicile de asediu şi despre maşinile de război. Grecii ne-au învăţat totul. Catapulta nu e oare o invenţie grecească? În plus, întemeietorul Imperiului Elen, Alexandru cel Mare, a oferit Romei modelul Imperiului.

— Da, răspunse Proculus acru. Şi aţi venit în ajutorul nostru, ca să ne eliberaţi de macedoneni şi de alţi invadatori care se îndreptau spre noi. Iar acum suntem una dintre provinciile voastre.

Îi aruncă lui Antonius o privire plină de reproş.

— Să mergem în bibliotecă, zise cu răceală.

Antonius îşi întoarse privirea de la norul de praf ce se ridica din bazinele de antrenament şi-l urmă pe maestru.

În bibliotecă se auzea slab muzica flautelor şi a anciilor. Antonius se apropie de masă şi luă săculeţul lui Valerius.

— Ăsta e al fratelui meu. Aş fi vrut să i-l duci tu.

— Săculeţul de medic n-o să-i fie de folos în *Ludi*.

— Ştiu, dar nu contează. Sunt sigur că i-ar plăcea să-l aibă.

O clipă, cei doi se priviră în tăcere, apoi Antonius se aşeză şi-şi îngropă faţa în mâini.

— Nu te lăsa doborât.

Glasul lui Proculus era sever.

— Eu însumi am citit în stele destinul lui Valerius când s-a născut. Crede-mă că nu va muri la *Ludi*.

— Nu va muri la *Ludi*, va muri în arenă răspunse Antonius. Destinul tău, Proculus, destinul tău de bărbat faimos pentru înţelepciunea şi omenia lui, destinul tău de stoic mai demn de respect chiar decât Seneca... Destinul tău nu prevede şi mila? Eu nu cred în stele, dacă realitatea mă pune dinaintea unei morţi sigure. Ai milă, oferă-i lui Valerius o şansă. Ajută-l, du-te la el.

Proculus tăcea.

— Tu te poţi duce la Manteus... Ştiu că-ţi datorează viaţa şi nutreşte o profundă recunoştinţă faţă de tine. În plus, ştiu că se teme fiindcă ştie puterea ta de mag. Iar eu, adăugă ducându-şi mâna la piept, eu, Antonius Primus, voi fi la picioarele tale dacă îmi vei ajuta fratele.

— Taci! exclamă Proculus încruntat. Mai lipseşte să-mi oferi bani ca să mă convingi... Bani, repetă cu dispreţ.

Antonius tăcu. Îşi îngropă iar faţa în mâini, ca să-şi înăbuşe mânia şi durerea pe care i le provocaseră

ultimele cuvinte ale maestrului. Îşi aminti viziunea din timpul luptei cu quazii, când, cuprins de mânia sacră, înfruntase de unul singur douăzeci de duşmani. Revăzu chipul lui Vitellius; furia şi ura se redeşteptară.

— Eu răspund la violenţă cu violenţă, zise cu glas scăzut. Dar nu ştiu cum să te conving să-l ajuţi pe fratele meu.

Tăcut, Proculus întinse o mână şi luă traista lui Valerius. O deschise şi scoase, pe rând, instrumentele chirurgicale, micile vase sigilate, faşele, săculeţii de pânză cu plante mărunţite, codexul în care Valerius nota noutăţile din arta medicală care le afla în peregrinările sale prin lume. La urmă dădu peste panglica albă a Velundei. O puse pe masă, privind-o gânditor, şi o desfăşură. O netezi delicat cu două degete. Deodată, expresia chipului său se schimbă.

Antonius avu impresia că rămăsese singur în bibliotecă. Înălţă capul. Proculus era însă în faţa lui, cu ochii închişi, cu o mână pe panglica albă. Îşi mişca uşor buzele, fără să scoată un sunet. O lumină coborî din tavan, învăluind figura maestrului într-un soi de ceaţă aurie. Proculus luă panglica şi o duse la buze. Rămase multă vreme aşa. Încet-încet, raza de lumină alunecă pe pardoseală, apoi se ridică, dispărând.

Suspinând adânc, ca şi cum s-ar fi întors de la mare depărtare, Proculus deschise ochii. Răsuci gânditor panglica, apoi o puse la loc în săculeţ, împreună cu celelalte lucruri ale lui Valerius.

— Bine, spuse, ridicându-se. Îi voi duce săculeţul lui Valerius. Îl voi învăţa cum să ţină o armă. Îl voi învăţa să lupte. Şi cred că voi reuşi să-l învăţ să învingă.

Veni lângă Antonius, care îl privea pierdut, nevenindu-i să creadă, şi îi puse o mână pe umăr.

— Întoarce-te în Pannonia. Pune-ţi în practică planul de îndepărtare a lui Vitellius. Zeii te vor ajuta.

Antonius era prea emoţionat ca să poată răspunde. Nu întrebă ce putere supranaturală îl convinsese pe Proculus să-l ajute pe Valerius. Maestrul luă traista.

— Diseară pornesc spre Augusta.

Partea a treia

26

Biciul îl lovi peste picioare. Apoi, din nou, îi simţi muşcătura pe spate. Prăbuşit la pământ, Valerius se chircea de durere, muşcându-şi buzele să nu strige.

— Ridică-te! urlă instructorul. Ridică-te şi aleargă! Trebuie să devii rapid ca un iepure... Mai rapid decât un iepure, dar un iepure care are şi creier, adăugă, lovindu-l peste cap. Trebuie să ai creier ca să ştii să-ţi urmăreşti şi să-ţi ucizi adversarul.

Îl biciui din nou. Valerius tresări, dar nu scoase un sunet. Nu aveau decât să-l biciuiască, să-l lovească şi să-l tortureze. El plânsese doar pentru Velunda. Pentru ea urlase de durere. Zile şi nopţi la rând îl ţinuse în braţe pe Lurr, disperat. La Ludi însă, nimeni nu avea să-l audă plângând sau gemând; aşa îşi jurase în momentul când intrase în locul acela. Răspundea durerii fizice prin tăcere.

Se ridică. În jurul lui, în marea curte interioară a vilei destinate pentru *Ludus*, sub cerul cenuşiu, alţi bărbaţi pregătiţi să devină gladiatori se antrenau, îmboldiţi de biciul instructorilor, care îi loveau dacă încetineau ritmul, se împiedicau sau cădeau, aşa cum i se întâmplase lui când fusese obligat să alerge repede, dar cu paşi mici. Asudat, cu picioarele şi spatele arzându-i din pricina loviturilor primite, îl privi pe cel aflat în faţa lui: era înalt şi slab. De mulţi ani îi antrena pe cei care luptau în arenă.

— Ajunge, Hyrpus.

— Eu spun când ajunge.

Instructorul continua să lovească pământul cu biciul, aproape de picioarele lui Valerius.

— Reţiarul va alerga în faţa ta, iar tu trebuie să-l ajungi. Aşa spune şi numele tău, *secutor*. Trebuie să fii iute de picior, dar să ai şi creier. Fiindcă în timp ce-l urmăreşti, trebuie să calculezi şi distanţa potrivită ca

să-l ataci, trebuie să eviţi tridentul şi plasa lui... Numai aşa vei învinge. Aleargă!

— Ajunge.

— Dacă nu-ţi continui antrenamentul şi nu alergi, te omor.

— Ajunge, răspunse Valerius nepăsător.

Instructorul îl apucă de gât cu mâna liberă, roşu la faţă de furie. Valerius îi simţea răsuflarea duhnind a usturoi.

— Te-aş sugruma cu plăcere, Valerius. Ştii de ce?

Cu o mişcare bruscă, Valerius se eliberă din strânsoare.

— Nu aşa sugrumi un om, zise dispreţuitor. Vrei să-ţi arăt eu cum?

Îl apucă pe instructor de gât şi apăsă cu degetele mari în scobitura traheii. I se păru că-l sugrumă pe Vitellius; cuprins de furie, i se păru că-l vede pe *imperator* cu ochii măriţi de groază gâfâind înspăimântat.

— Aşa se face! strigă.

Toţi instructorii şi gladiatorii se opriseră şi se uitau la ei. Apoi se apropiară încet.

— Aşa... Ai înţeles?

Cu o clipă înainte ca instructorul să se prăbuşească la picioarele sale, slăbi strânsoarea. Ştia să calculeze exact clipa aceea dintre viaţă şi moarte. Instructorul se clătină, ducându-şi mâna la gât. Era orbit de furie şi de ură.

— Ticălosule! N-ai idee ce mult aş vrea să te omor!

Nu-i păsa că cei din jur îl auzeau.

— Aş vrea să te omor nu pentru că eşti trufaş şi nepriceput, ci pentru că l-ai lăsat pe Vitellius să-ţi scape! Nu trebuia să-l laşi... Trebuia să-l ucizi!

— Taci, Hyrpus! interveni neliniştit Rubrus, un instructor mic de statură, musculos, temut pentru cruzimea sa. Taci, vrei să te audă?

— Şi ce dacă mă aud? Să mă audă! Valerius ar fi trebuit să-l omoare pe porcul ăla. Dacă nu era el, n-ar fi fost război, iar ai mei ar fi încă în viaţă. Aşa însă, au murit la Bedriacum, arşi de focul vitellienilor. Vitellius trebuia să moară!

— Rişti să te ucidă, dacă te aud, îi spuse Rubrus. Acum Vitellius este împăratul ales. Nu ştii că la Augusta toţi au devenit vitellieni?

— Au devenit vitellieni de frică. Soldaţii lui sunt în oraş şi…

Mai mulţi îi cerură deodată lui Hyrpus să tacă. Gladiatorii şi instructorii din jurul lor se dădură deoparte, făcându-i loc unui bărbat înalt, masiv, îmbrăcat cu o tunică elegantă de lână albă cu două dungi purpurii. Înainta drept, maiestuos, aşa cum se cuvenea unui lanist de seamă – era Manteus.

— Ce se întâmplă aici? Staţi de vorbă, în loc să munciţi? Eu sunt stăpânul vostru şi vă plătesc, iar voi vă petreceţi timpul pălăvrăgind?

— Iartă-ne, Manteus, zise Rubrus pe un ton mieros, arătând spre Valerius. El refuză să alerge, crede că e diferit de ceilalţi. Nu putem să-l batem ca pe ceilalţi, nu putem să-l biciuim până la sânge, aşa cum facem cu cei care nu se supun ordinelor noastre… Nu putem nici măcar să-l aruncăm în groapa lui Hercules.

Îl observa pe Manteus cu un surâs ambiguu, ştiind că Valerius se bucura de o protecţie sinistră.

— Ce ne facem noi cu omul ăsta, pe care Vitellius îl vrea mort, dar numai în arenă? Cum îi putem învinge trufia, dacă nu putem recurge la metodele noastre?

— Continuaţi antrenamentul, răspunse Manteus liniştit. Iar pe el aduceţi-l la mine.

Străbătură curtea interioară, care fusese transformată în arenă pentru antrenamente şi era mărginită de un şir de coloane din marmură, mândria acelei vile, ce fusese una dintre cele mai somptuoase din Augusta, înainte să devină sediu pentru *Ludi*. Ajungând în capul scărilor, Valerius se opri, privind dincolo de zid, spre colina ce se zărea în depărtare. Fusese acolo într-o noapte cu lună plină, când vântul risipise cenuşa Velundei. I se părea că de atunci trecuseră sute de ani.

— Mişcă-te!

Soldatul îl împinse; se purta însă cu grijă. Intrară într-o sală mare, luminoasă, mărginită de coloane, care dădea spre curtea interioară unde, zilnic, se desfăşurau antrenamentele. De acolo, Manteus îi observa pe cei datorită cărora câştiga grămezi de sesterţi.

Draperiile de lână colorată erau date în lături, iar înăuntru pătrundea lumina palidă a dimineţii ploioase, ce cădea pe statuile de lemn aşezate de jur-împrejur, reprezentând bărbaţi în mărime naturală care purtau armamentul de gladiatori. Figurile acelea războinice, teribile în agresivitatea lor imobilă, dădeau încăperii un aer lugubru.

Manteus îi făcu semn soldatului să iasă. Când rămase singur cu Valerius, oftă şi se aşeză pe un scrin aflat lângă masa de lemn. Arătă spre statui.

— Sunt cei mai buni gladiatori pe care i-am avut. Acelea sunt armele lor. Vezi coiful de bronz care acoperă în întregime capul celui dintâi? Eu însumi am pus să fie făurit pentru Ferox, unul dintre cei mai pricepuţi gladiatori... N-ai idee cu câtă grijă am urmărit lucrătura zăbrelelor care acoperă faţa şi

borurile care fac coiful să semene cu o umbrelă de soare.

De la ceafă până în creştet, coiful avea două rânduri de pene mari, roşii, ce făceau statuia să pară şi mai înaltă.

— Eu am grijă de gladiatorii mei şi de armele lor. Nu degeaba şcoala mea este faimoasă. Nu degeaba Vitellius mi te-a vândut mie, ca să fac din tine un campion. Vrei să afli cum a sfârşit Ferox Tracul?

Valerius nu răspunse.

— A avut optzeci şi două de lupte. A murit sugrumat de cel mai bun prieten al lui. Avea douăzeci şi patru de ani.

Arătă spre a doua statuie.

— Acesta este un mirmilon… E uriaş, nu? Taurus a fost cel mai înalt gladiator al meu. Ştii cum a sfârşit? A devenit liber după douăsprezece lupte – a învins în toate. Avea douăzeci şi doi de ani. Nu mai am nici o ştire despre el.

Valerius continua să tacă.

— Cât despre mine, adăugă Manteus, arătând cu un gest larg vila al cărei proprietar ajunsese sunt unul dintre cei mai faimoşi lanişti din Imperiu. Dar am fost, la rândul meu, gladiator. Eram *secutor*, ca tine.

Valerius se gândea că se afla în faţa celui care nu voise să-l vândă pe Salix lui Antonius. Nu voise să-l vândă pentru că pariase pe Skorpius mulţi bani, ştiind că Salix, campionul lui, avea să piardă.

— Am auzit că nu te antrenezi cu atenţie. Nu eşti în stare nici măcar să te aperi cu scutul, continuă liniştit Manteus.

Valerius îl întrerupse.

— Nu ştiu de ce am fost ales să devin *secutor*. De ce nu *retiarius*, de pildă? Instructorii tăi sunt atât de slab pregătiţi, încât nu-s în stare să mă înveţe să lupt.

N-au fost în stare nici măcar să-mi explice de ce am fost ales să devin *secutor*...

Manteus ridică din sprâncene, dar nu-şi pierdu cumpătul.

— E o chestiune de structură fizică. Un *retiarius* trebuie să fie înalt şi longilin – explică pe un ton afabil. Trebuie să alerge cu paşi mari şi să execute salturi lungi. Un *secutor*, dimpotrivă, nu contează dacă e înalt sau scund – trebuie să reziste pe distanţe lungi, să fie agil şi să alerge cu paşi mici. Nu uita că el aleargă la adăpostul scutului. O singură privire e de ajuns ca să-ţi dai seama că tu te încadrezi în acest ultim tip de războinic. Eşti înalt, dar puternic şi agil. Ai picioare musculoase, braţe puternice... Scutul e greu.

Arătă spre a treia statuie.

— *Secutor*... vezi? Acestea au fost armele lui Titus. A luptat de treizeci şi două de ori şi de flecare dată a ieşit învingător.

Valerius se întoarse brusc. Armele lui Titus! Manteus oftă.

— Era gladiatorul preferat al lui Vitellius.

Titus a fugit de la *Ludi* când ne aflam la Colonia Agrippinensium. Vitellius l-a căutat multă vreme. De când am meseria asta... Mă rog, Titus a fost singurul gladiator fugit care nu a mai fost găsit. Singurul! Nu s-a mai ştiut nimic despre el.

Şi nici n-o să se ştie, gândi Valerius. Pentru prima dată de când ajunsese la *Ludi*, se simţi uşurat. Manteus îi făcu semn să se apropie.

— Valerius, sunt de prea mulţi ani în meseria asta ca să nu-i respect pe eroii din arenă. Bagă de seamă, respect gladiatorul, nu persoana în cauză. Când eşti în arenă, trecutul tău nu contează. Acolo sunteţi doar tu, publicul şi moartea. Ştiu ce înseamnă să fii gladiator.

— Dacă m-ai adus aici ca să-mi spui că respecţi gladiatorul din mine, te înşeli. Eu nu sunt Ferox, nu sunt Titus...

— Te-am adus aici să-ţi spun că trebuie să înveţi să lupţi. Tu refuzi s-o faci. Şi totuşi, asta e singura cale ca să nu mori.

— Îţi baţi joc de mine? Ştii foarte bine că n-o să supravieţuiesc, că o să mor în prima luptă. Când se va întâmpla? Peste o lună, peste trei, peste patru? Ştiu că trebuie să mor. Eu nu sunt fecut pentru luptă.

Valerius se apropie de masă şi se sprijini de ea cu ambele mâini, aşa cum făcea fratele său.

— M-ai lăsat să putrezesc nu ştiu câte zile în încăperea aia subterană. M-ai lăsat să sufăr de foame şi de frig. M-ai pus să mă antrenez, iar instructorii tăi mă obligă să alerg până la epuizare, cu toate că ştiu să fug. Mă pun să fac exerciţiile voastre atletice brutale, cu toate că am frecventat *gymnasium*-ul lui Proculus. Ar vrea să mă oblige să ţin arma în mână. Uită-te la mâinile mele.

— Sunt puternice...

— Dar sunt mâini de medic, nu de luptător.

— Nu cu mâinile astea era să-l ucizi pe împărat în *pulvinar*? Ai înşfăcat chiar un pumnal, ca să-l înjunghii, pentru că n-ai putut să-l sugrumi. Asta te-a făcut faimos. Se vorbeşte despre tine în oraş, vestea despre ce ai făcut după moartea lui Salix a trecut din gură-n gură. Pentru cei care nu sunt de partea lui Vitellius eşti un erou. Dar eşti erou mai ales aici, la *Ludi*, pentru unii instructori, pentru aproape toţi gladiatorii şi pentru mulţi dintre soldaţii mei. Dar nu trebuia să te tratez ca pe un răufăcător? Ai încercat să-l ucizi pe împărat... Vitellius ar fi aflat imediat dacă nu te-aş fi închis. Crezi că aici nu sunt spioni care să-l informeze pe împărat despre toate câte se întâmplă? Crezi că vreau să pierd bunăvoinţa lui, tratându-te ca

pe un oaspete de seamă? întrebă, privind îngrijorat spre draperia de la intrare. În definitiv, eşti doar un bărbat care trebuie să devină *secutor*.

Se ridică deodată, se apropie cu paşi uşori de draperie şi o dădu deoparte. Întâlni privirea impasibilă a santinelei. Lăsă draperia să cadă şi se întoarse, întunecat la faţă.

— Vitellius pleacă în Gallia. De acolo, se va duce în Italia, cu tot fastul ce i se cuvine unui împărat. Noi, aici, zise cu glas puternic, vom avea grijă să-i îndeplinim poruncile. Apoi ne vom întâlni cu el la Cremona, unde comandantul Caecina a hotărât să organizeze în cinstea lui munera pline de fast. Cât despre tine...

— Eu? îl întrerupse Valerius furios. Nu ţi-au spus instructorii tăi că nu-s în stare să mânuiesc armele? Nu ţi-au povestit că în timpul antrenamentelor la pari nu reacţionez? Nu ştii că în două rânduri era să mor, fiindcă am fost lovit în frunte de scutul instructorului? Mă aflu sub protecţia teribilă a împăratului, ştiu... Vrea să mă vadă intrând în arenă, vrea să vadă cum mor acolo, în faţa lui. Ce-i vei spune însă lui Vitellius dacă mor în timpul antrenamentelor, aşa cum se întâmplă cu atâţia începători? Cum vrei să intru curajos în arenă, dacă nici măcar nu ştiu să ţin scutul?

— Unde vrei să ajungi, Valerius?

Manteus scruta neîncrezător şi curios chipul plin de vânătăi al lui Valerius.

— Ce vrei să spui?

Valerius se aplecă spre lanist şi vorbi cu glas scăzut:

— Spune-i spionului din spatele draperiei să plece şi-ţi voi vorbi deschis.

După câteva minute, Manteus şi Valerius coborau în grădina lanistului, plină de copaci în floare.

— Spune, zise Manteus, aşezându-se pe o bancă de piatră. Aici nu ne aude nimeni.

— Cum vrei să formezi nişte luptători buni, dacă foloseşti metode brutale ca acelea ale instructorilor? Oamenii ar trebui să înveţe arta luptei din pasiune şi din proprie voinţă, aşa cum se întâmplă cu soldaţii din armata fratelui meu.

— Da, râse Manteus. Vrei să-mi dai sfaturi... Tu ai idealuri nobile, pasiune, voinţă... Cine ţi-a spus că *gladiatura* trebuie să formeze luptători? *Gladiatura* formează victime şi învingători. Viața ta înseamnă moartea adversarului. Moartea ta înseamnă viaţa lui. Aşa se întâmplă în toate arenele Imperiului, de aici până la Roma. Tu nu mai eşti om, eşti spectacol.

— Am văzut ce se întâmplă aici. Am văzut cum oamenii sunt bătuţi şi torturaţi, cum mor de foame în groapa lui Hercules... Am văzut cum sunt umiliţi de instructorii tăi sadici, i-am văzut făcând pe ei de frică şi târându-se în sânge. Unui băiat din Britannia i s-a scos un ochi în timpul antrenamentului.

— Termină ce ai de spus, zise Manteus.

— Eu am putere aici, la *Ludi*. În mod absurd, am obţinut această putere prin voinţa lui Vitellius. Intenţionez să folosesc puterea pe care o am.

— Ce vrei să spui?

— Voi fi *secutor*, aşa cum a poruncit Vitellius, dar cu o condiţie.

— Vrei să spui că, dacă ai vrea, ai putea învăţa să lupţi? Până azi te-ai purtat ca un laş care se teme de toate... Ai făcut-o intenţionat?

— Porunceşte ca tovarăşii mei să fie trataţi omeneşte. Trebuie să interzici tortura şi pedepsele crude. Aici n-am văzut decât disperare şi sânge. Continuă să-i torturezi pe oamenii ăştia, şi voi refuza să lupt.

— Mă şantajezi.

— Vrei să ajung în arenă, în faţa împăratului, ca şi cum n-aş fi trecut pe la şcoala ta? Vrei să-l faci de râs în faţa publicului când îl va pune pe divinul său Skorpius să lupte cu un laş idiot ca mine? Vrei ca toată arena să-l insulte pentru că le oferă oamenilor o luptă de tot râsul?

Manteus rămase o vreme tăcut, cu braţele încrucişate, privind încruntat iarba. Valerius se sprijini de un măr şi scutură puţin trunchiul, făcând să cadă câteva petale. O văzu pe Velunda în lumina soarelui, venindu-i în întâmpinare într-o zi de primăvară şi ridicând braţele spre copacii înfloriţi înainte de a-l îmbrăţişa. Scutură din cap.

— Ce spui?

— Instructorii mei nu sunt educaţi să-i trateze pe începători ca pe nişte fii de principi, răspunse Manteus, aranjându-şi furios tunica. Şi apoi, ce-ţi pasă de ceilalţi? Toţi sunt sclavi. Sclavii nu contează.

— Pentru mine sunt oameni, oameni ca tine şi ca mine. Ştiu prea bine că Aristotel al tău nu gândea aşa. El considera că sclavii sunt o rasă inferioară – dar pentru mine toţi oamenii sunt egali. Acceptă propunerea mea: tratează-i mai omeneşte pe ei, şi eu mă voi duce să mor în arenă. Dar voi muri luptând ca un gladiator adevărat.

Lanistul îl dădu deoparte pe Valerius.

— Vezi poarta aceea? Ieşi pe acolo; o să ajungi într-un coridor care duce la cantină. Şi să nu-mi mai ieşi în cale. Nu accept să fiu şantajat de un sclav. Fiindcă, nu uita, acum şi tu eşti sclav, ca toţi ceilalţi.

Îi întoarse spatele, străbătu grădina, deschise o poartă şi începu să urce încet, chinuit de gută, pe scara ce ducea la intrarea secundară a vilei.

27

Valerius intră în cantina unde mirosea a varză şi merse de-a lungul meselor, în căutarea unui loc liber. Gladiatorii coborau glasul când trecea prin dreptul lor, iar mulţi îl salutau. Îl priveau dezorientaţi: îl admirau pe bărbatul acela care avea faimă de medic priceput şi care încercase să-l ucidă pe împărat. Se mirau că nu fusese judecat pe loc şi că ajunsese la *Ludi*, unde, încă de la primul antrenament, se dovedise incapabil să înveţe vreo mişcare de atac sau de apărare. Găseau că e cu totul nepotrivit pentru luptă, dar nu putea fi laş, din moment ce încercase să-l ucidă pe cel mai puternic om din Imperiu, pe Aulus Vitellius, care se comporta ca un monarh absolut şi tiran. Îl considerau pe Valerius un erou ciudat, care nu se temuse că va fi ucis când încercase să-l omoare pe Vitellius, dar care la *Ludi* refuza să înveţe să lupte.

În timp ce mergea pe coridorul îngust dintre mese, un tânăr înalt şi musculos îi ieşi în întâmpinare şi, refuzând să-i facă loc, îl împinse cu umărul. Valerius se opri, încruntat.

— La ce te uiţi? izbucni celălalt.

— Nu te-am mai văzut pe-aici.

— Sunt Flamma, *retiarius*. Tocmai am venit din Lusitania. Fă-mi loc să trec.

— Iar eu sunt Valerius... *secutor*. Trec eu mai întâi.

— Ai grijă, Valerius, se auzi un glas batjocoritor. Cu Flamma nu-i de glumit. Înainte să ajungă gladiator a fost un centurion curajos.

— L-a ucis pe amantul soţiei lui, când i-a găsit împreună, adăugă altul, printre strigătele entuziaste ale celorlalţi. I-a tăiat gâtul... Păcat că era un înalt ofiţer din legiunea lui!

— S-a salvat numai pentru că se bucura de favorurile legatului său – alte râsete – şi a ajuns sclav, ca noi.

Flamma ridică mâinile spre cer în semn de victorie, râzând. Apoi se întoarse spre Valerius.

— Dobitocule... Dă-te la o parte!

— Eu?

— Praf te fac!

— Ticălosule!

Valerius îl lovi cu pumnul în maxilar. Flamma se clătină ameţit şi încercă să riposteze, dar Valerius îl împinse şi-l doborî la pământ, sări peste el şi se aşeză la capătul unei mese.

Flamma se ridică şi se apropie de el cu pumnii strânşi, gata să lovească. Valerius apucă repede farfuria cu supă şi i-o aruncă în faţă.

— La fel a făcut şi cu Vitellius! se auzi un glas entuziasmat printre râsetele generale.

Soldaţii veniră repede să vadă ce se întâmplase.

— Şi lui Vitellius, Valerius i-a aruncat în faţă o farfurie...

— ...dar era cu sturzi, nu cu varză, râse Valerius în timp ce gărzile îl scoteau afară. Împăratul nostru se respectă.

Când ajunse în prag, zarva se potolise. Valerius întoarse capul şi strigă:

— Spuneţi-le instructorilor că *secutor*-ul Valerius e închis şi că astăzi va lipsi iar de la antrenament. Spuneţi-i lui Manteus că nimeni nu mă va învăţa azi să lupt. Spuneţi-i că nu mai e mult până la *munera* de la Cremona. Oare Manteus crede că mă vor instrui şoarecii din celulele lui?

Râsetele izbucniră din nou. Când ajunse pe coridor, Valerius auzi un glas spunând:

— Flamma, când te vei lupta cu Valerius în arenă, o să-l învingi dintr-o singură mişcare. Nu ştie să ţină

arma în mână. Dar dacă ni-l iei pe Valerius, te ucidem. Ai înţeles, Flamma?

— Dacă ar fi fost altul în locul tău, Manteus l-ar fi lăsat de mult să putrezească în groapa lui Hercules, şopti unul dintre soldaţii care îl duceau pe Valerius în celulă.

— În schimb, nimeni nu se poate atinge de Valerius, răspunse un altul. Cică e de-ajuns un cuvânt de-al lui ca să izbucnească o revoltă aici, la *Ludi*. Nu vezi că ticăloşii ăia îl admiră? Nu ştie să lupte, dar l-au ales căpetenia lor.

La *Ludi,* nopţile erau pline de disperare şi mânie. Glasurile răzbăteau de la o celulă la alta. Cei închişi îşi povesteau viaţa, regretele, dorinţa de a avea o femeie. Unii se lamentau, alţii aveau coşmaruri. Un începător din Britannia cânta refrene nostalgice, un altul, îndrăgostit de tovarăşul de celulă, îl implora să-i strângă mâna printre gratii.

Pentru Valerius, noaptea însemna întâlnirea cu Velunda – glasul ei liniştit, mâinile răcoroase, trupul său alături de el, îmbrăţişându-l. Noaptea însemna pasiune. Avea parte de un somn neliniştit, în parfumul de levănţică şi verbină ce trăda prezenţa Velundei în celulă, alături de el. Noaptea avea din nou visul acela.

„Nu-l omorî!”

Valerius ridica spre cer sabia scurtă, cu lama însângerată, apoi o îndrepta încet spre bărbatul aflat la picioarele sale.

„Nu-l omorî!”

Se trezi brusc. Deschise ochii şi, o clipă, se amăgi că Lurr stătea la picioarele lui, în peştera din pădure, şi că mergeau la Velunda, că simţea parfumul pinilor, şi al zăpezii, şi al vântului care îi dădea senzaţia de libertate. Iar avusese visul acela, auzise cuvintele care continuau să-i bântuie somnul. Acum însă, când ştia

care îi era destinul, semnificaţia visului şi a cuvintelor acelora i se părea mai puţin surprinzătoare şi mai puţin obscură.

Căută amuleta pe care o purta la gât şi o strânse în pumn. De când ajunsese la Ludi, mulţi încercaseră să-i smulgă de la gât piatra de culoarea apei, dar nimeni nu reuşise. Amuleta părea lipită de trupul lui. Privi piatra; era transparentă, de parcă abia fusese spălată în izvorul lângă care fusese ucisă Velunda. Încercă să-şi amintească ultimele ei cuvinte, dar, aşa cum i se întâmplase de multe ori, nu reuşi. Parcă i se şterseseră din minte.

Ştia cu siguranţă că transparenţa pietrei garanta întoarcerea Velundei la el, noaptea sau în timpul zilei. Prezenţa ei putea dura câteva clipe sau mult mai mult. Apoi Velunda dispărea, dar nu îl părăsea; nu avea să-l părăsească niciodată. Valerius se întrebă, pentru a suta oară, pentru ce motiv piatra aceea s-ar fi putut întuneca, pentru ce motiv Velunda l-ar fi putut părăsi. Nici de data asta nu găsi răspunsul.

Simţi o adiere de aer proaspăt, parfumul florilor şi al câmpiei la începutul verii. Velunda venea la el. Iat-o: îl îmbrăţişa şi-i şoptea cuvinte drăgăstoase, îl lăsa să o sărute şi s-o urmeze pe un drum ce părea să ducă sub pământ sau în cer dincolo de hotarul împărăţiei vieţii şi a morţii, într-o lume supranaturală din care Velunda se întorcea mereu la el.

Întinse o mână ca s-o oprească, dar dădu peste piatra umedă. „Întoarce-te”, o rugă. „Ştiu că ai să te întorci.” Simţea căldura părului şi a trupului ei, căci Velunda stătuse lângă el.

În lumina ce pătrundea prin ferestruica de sus, de lângă tavanul celulei, zări pe perete câteva desene grosolane reprezentând siluete feminine şi inscripţia *morituri te salutant*, zgâriată pe piatră nu se ştie cu ce

instrument, pentru că toţi intrau dezbrăcaţi în celulă. Închise ochii.

Dacă Manteus credea că o să-l înduplece lăsându-l să sufere de foame, se înşela. Valerius ştia să-şi domine senzaţia de foame şi de sete; învăţase asta de la Proculus, marele maestru. De altfel, ştia prea bine că Manteus n-ar fi îndrăznit să-l lase să moară de foame. La *Ludi* nu risca să moară. Trebuia să moară în arenă. Acum, când nu mai era medic, nu putea face altceva decât să lupte pentru a-i ajuta pe cei de acolo, care erau trataţi ca nişte animale. Avea să câştige lupta aceea. Manteus avea să cedeze. „În schimb, voi învăţa să lupt”, se gândi – şi îşi va respecta cuvântul dat.

Se chirci şi începu să se gândească la Titus, care îi spusese în urmă cu câteva luni, când era la un pas de moarte: „Tu, gladiator...” Îşi aminti armele lui, pe care i le arătase Manteus. Ar fi putut lupta cu ele, când avea să intre în arenă. Își aminti cuvintele fratelui lui Titus, care îi dăduse un pumnal: „...ai să vezi că poţi, dacă trebuie să-ţi salvezi viaţa“.

„Gladiator“, se gândi. „Nu-l omorî”, repetă, amintindu-şi visul. Pumnalul, arma, răneşti, ucizi, eşti rănit, eşti ucis... Oftă. Cum să ţină el o armă în mână? Fusese în stare de un singur lucru: să-l sugrume pe Vitellius. Încă se mai gândea la mânia care-l cuprinsese în clipa când Salix se prăbuşise în arenă, mort, şi care-l făcuse să uite orice teamă şi să se năpustească în *pulvinar* având în minte un singur scop. Era uimit că fusese capabil de un sentiment atât de violent, pe care nu-l cunoscuse până atunci.

Cineva suspină lângă el. Valerius se întoarse brusc. Pe grămada de paie, lângă el, era întins un bărbat. Avea vreo douăzeci de ani.

— Dormeai când m-au adus aici.

Avea ochii limpezi. Buza îi era umflată, plină de sânge închegat.

— Am venit de curând. Manteus a scos mulţi bani din buzunar ca să mă cumpere.

În glasul lui nu era nici urmă de orgoliu.

— Sunt *retiarius*. Dar tu?

— Mă numesc Valerius şi sunt *secutor*.

— Eu sunt Marcus... *auctoratus*.

— Vrei să spui că tu ai vrut să devii gladiator?

— Familia mea avea pământuri lângă Mediolanum. Eram bogaţi, eu studiam... Am fost să învăţ în Grecia. Acum trei ani, populaţia de pe celălalt mal al fluviului ne-a jefuit. Aşa m-am apucat de meseria asta. În Grecia am fost la *gymnasium*; nu mi-e frică să lupt. Am luptat ca gladiator în douăzeci şi două de înfruntări. Am călătorit mult, de la Roma până la Lugdunum. Dar tu?

Valerius se ridică. Dintr-un salt, reuşi să se prindă de gratiile ferestrei şi se ridică să privească afară. Văzu arena pentru antrenamente.

— Vino să vezi.

Marcus veni lângă el.

— Priveşte.

Pe marginea arenei fuseseră înfipţi pari înalţi de vreo doi metri. Mulţi aveau un braţ central mobil, care se putea lungi sau scurta cu ajutorul unei funii, prin intermediul unor scripeţi. Un instructor ţinea cu putere de capătul unei funii. La celălalt capăt era legat un scut oval, concav, lipit de par. Scutul putea fi aşezat orizontal dacă trăgeai de funie şi revenea în poziţie verticală dacă slăbeai frânghia. Un începător se apropie de par, ţinând scutul lipit de umăr şi de şold. Instructorul trase de frânghie şi scutul de antrenament înaintă repede spre luptător, care nu avu timp să se apere şi se prăbuşi la pământ, cu fruntea însângerată.

Rubrus alergă spre instructor.

— Măsurile de siguranţă, idiotule! strigă. Toţi recruţii trebuie să-şi protejeze capul şi piciorul stâng şi să poarte manşonul de piele. Vrei să strici marfa înainte să ajungă în arenă? De parcă n-ar crăpa destui aici...

Cu două lovituri bine ţintite, îi şfichiui, mai întâi pe instructor, apoi pe începătorul prăbuşit la pământ, care gemea.

Marcus şi Valerius priveau scena agăţaţi de gratiile ferestrei.

— Ceea ce nu suport, zise Valerius prinzându-se mai bine de gratii, e violenţa care domneşte aici.

— Crezi că, dacă te porţi frumos cu oamenii, poţi dezlănţui mânia, care este indispensabilă în arenă? Violenţa e absolut necesară ca să înveţi să fii curajos. Un gladiator care nu e violent este doborât.

În clipa aceea îl văzură pe Rubrus apropiindu-se de alţi începători, care aşteptau în ploaie, nemişcaţi şi tăcuţi.

— Mai trebuie să vă amintesc că sunteţi *secutores* şi că trebuie să alergaţi? Trebuie să alergaţi la adăpostul scutului, trebuie să-l prindeţi pe reţiar, care aleargă în faţa voastră ca un dansator cretan în faţa taurului. Reţiarul vă va lovi cu tridentul din alergare, iar voi veţi fi complet neputincioşi şi veţi cădea în plasa lui.

— *Retiarius* şi *secutor*, zise Marcus privindu-l pe Valerius. Duşmani. Formează o pereche infernală, ţi-o spun eu, o pereche inseparabilă. Vrei să spui că noi doi o să luptăm? întrebă, privind din nou afară. În orice caz, Rubrus nu-i un bun instructor. Nu aşa înveţi un *secutor* să lupte.

Valerius nu răspunse; îi privea pe *doctores secutores* care îi puneau unui începător un coif în formă de ou, având la ceafă un strat gros de piele, iar

în faţă o placă de bronz cu două fante pentru ochi. În jurul piciorului stâng al începătorului înfăşurară un bandaj gros, iar deasupra aşezară o placă concavă de bronz, ce-i ajungea imediat sub genunchi. În mâna stângă îi puseră scutul dreptunghiular din paie şi nuiele.

Atunci îşi facu apariţia un reţiar. Nu avea plasa, nici manşonul cu *galerus* protector pe braţul stâng; nu avea nici măcar pumnalul. Ţinea în mână doar tridentul, ale cărui vârfuri erau nişte sfere învelite în piele, pentru a evita accidentările în timpul antrenamentului, dar ale căror lovituri erau foarte dureroase.

Rubrus se apropie de începător şi îi dădu băţ scurt, la capătul căruia era legat un smoc de lână înmuiat într-o substanţă roşie.

— Ia băţul ăsta; va fi arma ta. Dacă îl atingi pe reţiar, lupta ia sfârşit. Dacă nu, o să luptaţi în continuare.

Nu se îndepărtase bine de cei doi, când reţiarul îl lovi cu tridentul pe *secutor* în tibia dreaptă. Se auzi un strigăt de surpriză şi de durere, întrerupt de a doua lovitură, în coif. Capul începătorului se dădu brusc pe spate, apoi se aplecă în faţă. *Secutor*-ul se clătină câteva clipe, dar o nouă lovitură în tibie îl făcu să se prăbuşească. Urlând de durere, încercă să se apere cu scutul. Adversarul se apropie şi începu să-i înţepe cu tridentul gleznele şi braţele; după câteva clipe, începătorul sări în picioare, orbit de durere şi mânie. Începu să-l urmărească pe reţiar cu o furie ucigaşă. Acesta sărea când la dreapta, când la stânga, şi de fiecare dată începătorul lovea în gol şi cădea, iar celălalt îl înţepa cu tridentul.

Începătorul se ridică de opt ori, dar nu reuşi să-l atingă pe reţiar. Nu reuşi, cu arma pe care o ţinea în

mâna dreaptă, să facă o pată roşie pe trupul aproape gol al adversarului. În cele din urmă, leşină.

28

— Îmi ajunge.

Valerius sări jos şi se întinse pe salteaua de paie. Nu mai putea suporta urletele instructorilor care dădeau comenzi şi nici strigătele de durere ale luptătorilor. Marcus îl urmă.

— Şi tu eşti începător, zise Marcus, privindu-l cu atenţie. Eşti *secutor* şi ţi-e teamă. Şi mie mi-a fost teamă la început. După aceea mi-a trecut.

— Douăzeci şi două de lupte... Ai luat parte la douăzeci şi două de lupte? Ai învins întotdeauna?

— Da, răspunse Marcus simplu.

— Eu nu ştiu nimic despre arenă şi despre *munera*, zise Valerius încruntat. E prima oară când mă aflu într-un asemenea loc.

Îl privi lung pe tovarăşul său de celulă.

— Ascultă... În timpul luptei, cum faci să răneşti, să ucizi pe cineva care...? Mă rog, nu e ca-n bătălie, unde înfrunţi duşmanul. Poate fi un prieten de-al tău...

— Când lupţi, nimic nu mai contează, nici măcar prietenia. *Gladiatura* are reguli stricte; e jocul vieţii şi al morţii. Dacă învingi, sunt plătit; dacă pierd, mor. Nu mi-am pus niciodată alte întrebări.

Marcus se întinse pe paie. Nu-l întrebă pe Valerius cum ajunsese la *Ludi*. Poate că ştia deja. Îşi puse mâinile sub cap şi începu să povestească despre începuturile luptelor de gladiatori, despre semnificaţia rituală a luptelor care se transformaseră, la Roma şi în întregul Imperiu, într-o sărbătoare pentru amuzamentul poporului. Dintre spectacolele oferite de magistraţi şi împăraţi – curse, teatru, jocuri atletice –

mulţimea prefera luptele între bărbaţi înarmaţi, care se ucideau între ei. Povesti că, pentru a câştiga voturi, mulţi oameni politici organizau spectacole unde aveau loc adevărate măceluri, încât Senatul dăduse o lege prin care interzicea alegerea magistraţilor ce organizau *munera* înainte de scrutin. Până în vremea lui Julius Caesar, *munera* se desfăşurau în circul unde aveau loc cursele de care; Caesar îl plătise în taină, cu aurul din Gallia, pe arhitectul Curio cel Tânăr ca să construiască amfiteatre în care urmau să aibă loc doar *munera* menite să-i celebreze triumful. La Roma nu mai existau lanişti, deoarece numai împăratul putea exercita această profesie, prin intermediul procuratorilor săi. Vorbi apoi despre *Ludi* de la Roma, construcţiile ridicate de împăratul Claudius unde stăteau gladiatorii – prizonieri de război sau condamnaţi la pedeapsa capitală – şi animalele sălbatice aduse din cele mai îndepărtate provincii ale Imperiului: lei din Mesopotamia, tigri din India, elefanţi din nordul Africii, hipopotami din Nubia... În vremea lui Claudius, *munera* durau din zori până seara; mai erau şi *sportulae*, lupte foarte scurte, în care se ucidea într-un ritm ameţitor. Povesti cum gladiatorii erau antrenaţi să lupte între ei, dar şi cu animalele sălbatice. Între două lupte, publicul asista la spectacole cu animale dresate: lei din gura cărora ieşea un iepure, tigri care lingeau mâna îmblânzitorilor, elefanţi care scriau cu trompa cuvinte de preamărire a împăratului în nsipul din arene. Povesti despre luptele mortale dintre animale – urşi şi bivoli, bivoli şi elefanţi, elefanţi şi rinoceri – şi despre cele dintre animale şi gladiatorii înarmaţi cu tăciuni aprinşi şi suliţe de vânătoare, care puteau ucide ursul cu o lovitură de pumn, fugeau din faţa tigrilor sărind cu prăjina şi aţâţau taurii fluturându-le prin faţă bucăţi de pânză roşie. Povesti despre banchetul oferit

gladiatorilor în seara dinaintea jocurilor. Mulţi se îndopau cu mâncare – care, măcar de data asta, era bună.

— Eu nu fac aşa, zise Marcus ridicându-se. Nu mănânc aproape nimic, dar nu de teama zilei următoare. Mi-am dat seama că lupt cu mai multă încrâncenare pe stomacul gol. Am învins şi am câştigat din ce în ce mai mulţi bani, nu mi-au lipsit nici femeile... Femeile îi plăteau pe lanişti ca să le lase să intre la *Ludi* şi să stea câteva ceasuri în patul meu. Pe multe le excită faptul că toţi te consideră un erou – adăugă, ridicând dispreţuitor din umeri. Nu m-aş putea îndrăgosti de vreuna dintre ele, dar aveam nevoie de o femeie, înţelegi?

— Dar libertatea?

— Libertatea – zâmbi Marcus de parcă ar fi fost întrebat de un copil. De trei ori m-am înrolat ca gladiator. Asta-i ultima dată... Acum sunt destul de bogat.

— De ce te-au închis? întrebă Valerius, arătând spre buza lui Marcus. Te-au bătut.

— Vin de la Vienna. Am avut o discuţie cu un instructor imediat după sosire. Din partea mea, fiecare poate să facă ce vrea, dar mie, unuia, nu-mi plac bărbaţii.

Arătă spre amuleta lui Valerius.

— Şi asta?

— Ea femeii mele.

— Eşti începător. Dacă ăştia te pun să lupţi cu mine, n-ai s-o mai vezi.

Se auziră paşi pe coridor, apoi uşa se deschise brusc. Doi gardieni îl ridicară pe Valerius şi-l scoaseră din celulă.

— Nu-ţi face griji, prietene, strigă Marcus. Te duc la antrenament.

Îi puseră echipamentul şi îl împinseră spre reţiar. Zgomotul armelor ce loveau scuturile sau coifurile celor care luptau lângă el, mirosul de camfor, strigătele de efort sau de durere îl împiedicau să se concentreze asupra adversarului.

Îi puseră în mână un *rudis*, o sabie de lemn. Imediat, tridentul îi lovi scutul. Căzu pe spate, între picioarele unui trac care aproape că îl călcă. Când îl văzu pe reţiar venind spre el, sări în picioare şi începu să alerge.

Simţi cum două braţe puternice îl înşfacă şi îl împing spre zona lui de luptă. Se rostogoli iar, în hohotele de râs ale instructorilor. O împunsătură în gleznă făcu să i se strângă stomacul de durere. Furios, se ridică, aruncă sabia şi scutul, apoi îşi smulse placa de bronz de pe picior şi îşi scoase turbanul care trebuia să-l apere de loviturile mai periculoase. Îl aruncă spre Hyrpus.

Instructorul îl privi zâmbind.

— Nu te mai joci?

Doi *doctores secutoris* se grăbiră să-l echipeze pe Valerius, care rămase inert. Tridentul îl înţepă din nou în gleznă; simţi în spate lovitura violentă a pumnalului de lemn al adversarului. Căzu, dar se ridică repede.

În clipa următoare, adversarul înaintă spre el, însă Valerius începu să sară în lateral, neştiind încotro să fugă; nu voia totuşi să se întoarcă cu spatele la el. Reţiarul îşi pregătea tridentul. Valerius alerga în jurul lui ca un iepure.

— Ai grijă! strigă Hyrpus. Tu eşti *secutor*, tu ar trebui să-l urmăreşti pe el. Dacă fugi, o să te prindă. Are o armă mai lungă decât a ta.

Din câţiva paşi, reţiarul îl ajunse şi îl lovi la picioare. Valerius căzu peste scut. Se ridică furios. Primi o nouă lovitură, în cap. Se năpusti spre reţiar, rotind sabia, dar nu reuşi să-şi atingă ţinta.

— Pe toţi zeii! tună Hyrpus. Ce faci, alungi muşte?

— Ce vrei? Până acum el n-a cunoscut decât lama chirurgului, zise cineva.

Valerius primi o nouă lovitură. De fiecare dată se chircea de durere şi începea să lovească aiurea, de parcă ar fi luptat cu mai mulţi adversari.

— Hei, *secutor*! râse antrenorul care juca rolul reţiarului. Sunt aici! Tu cu cine lupţi?

Valerius aruncă sabia. O privi cum se roteşte în aer şi cade, apoi se aşează pe jos, în praf, uitându-se la Hyrpus.

— Ajunge.

— Duceţi-l înapoi în celulă, ordonă Hyrpus.

Privi spre vilă. Era convins că Manteus urmărise scena; îl văzu printre coloanele care împodobeau faţada primului etaj. Se sprijinea de balustradă, dar de data asta nu era singur.

Lângă el stătea un bărbat cu părul scurt, alb, şi faţa arsă de soare. Asemenea unui zeu gata să intervină, observa terenul de antrenament şi, mai ales, pe Valerius, pe care doi paznici îl scoteau din arenă.

29

— Instructorii tăi nu sunt de bună calitate, dragul meu Manteus.

Sprijinit de balustrada vilei lui Manteus, Proculus continua să observe ce se întâmpla jos, în arena pentru antrenamente.

— Vezi câte greşeli fac?

— Sunt cei mai buni de pe piaţă, răspunse Manteus sec. Nu mai sunt maeştri de excepţie, ca tine. Vremurile s-au schimbat.

— Da... Întotdeauna dăm vina pe vremurile care se schimbă, zâmbi Proculus.

Admiră panorama ce se deschidea în faţa lui. Privi lung, gânditor spre cea mai înaltă dintre colinele care, în dimineaţa aceea senină, se vedeau dincolo de zidul de apărare şi de păduri. Revăzu o scenă nocturnă: Valerius, întins pe iarbă, lângă un foc pe cale să se stingă, luna plină care apunea, cenuşa risipită de vânt... Velunda.

Glasul lui Manteus îl trezi din visare.

— Fostul proprietar era un negustor bogat, zise lanistul arătându-i, în stânga, micul teatru din piatră înconjurat de tei. Făcea negoţ cu carne sărată, dar iubea actorii, dramele, comediile, marile tragedii ale grecilor. El a construit teatrul acela. Aici, jos, era grădina unde mâncau cei pe care îi invita la reprezentaţii. Eu însă am transformat teatrul într-un loc unde clienţii pot să-i observe pe gladiatori şi să-i cumpere. Am pus să se scoată fântânile şi plantele din grădină şi am făcut arena asta. Restul vilei l-am transformat în locuinţe pentru *doctores*, infirmerie, săli de arme... Doar băile şi bucătăriile au rămas neschimbate. Pivniţele au devenit celule pentru gladiatori.

— Ai dreptate că vremurile se schimbă, bătrâne.

Proculus se îndepărtă de balustradă şi îi oferi braţul lui Manteus, care era mai înalt cu un cap decât el.

— Hai, sprijină-te de mine. Văd că guta continuă să te chinuiască.

Încruntat, Manteus se trase în lături şi intră în sală înaintea lui Proculus, clătinându-se pe picioarele umflate. Se aşeză pe scrinul pe care stătea de obicei, lângă masa unde sclavii aşezaseră deja farfuriile cu mâncarea pentru prânz.

— După cum vezi, Proculus, mănânc sănătos, spuse Manteus iritat, arătând spre cerealele şi legumele fierte din faţa lui.

Proculus nu-i răspunse. Trecu încet prin faţa statuilor de lemn ce purtau armele gladiatorilor. Se opri îndelung în faţa celei care avea armele lui Titus, apoi se aşeză lângă Manteus. Privi în jur. Ochii i se opriră la ceasul cu apă pus pe o coloană scundă, lângă masă. Se uită la Manteus zâmbind.

— Văd că ţi-a mers foarte bine în ultima vreme. Ai câştigat de pe urma campionilor tăi.

Manteus arătă spre ceas:

— Chiar ieri l-am cumpărat. Nu-i aşa că-i minunat?

— Ştiu că trebuie să fi costat mulţi sesterţi. Eu încă mai folosesc clepsidra.

— Să spunem că faptul că i l-am vândut pe Skorpius lui Vitellius mi-a adus nu doar bani, ci şi alte avantaje. La Augusta nu exista o şcoală de gladiatori, dar, cu ocazia recentelor jocuri oferite de Vitellius, am avut grijă să se înfiinţeze una.

— Şi cine e nefericitul proprietar căruia Vitellius i-a luat vila, ca să ţi-o dea ţie? Sau, poate, negustorul iubitor de teatru a fost ucis fiindcă nu era vitellian?

Manteus se crispă.

— Dacă nu mă înşel, maestre, tu eşti cel care a venit la mine. Bănuiesc că vrei să-mi ceri ceva, pentru că nu eşti omul care să facă vizite de curtoazie.

— Nu te-ai schimbat deloc. Nici când erai tânăr şi te aflai sub aripa mea ocrotitoare nu suportai să ţi se arunce adevărul în faţă. Te supărai repede, ca acum.

— Pe atunci eram inofensiv. Acum pot fi primejdios.

— Tu? Numai dacă te susţine cineva ca Vitellius.

— Îţi amintesc că Vitellius e împăratul nostru.

— Vremurile se schimbă şi pentru împăraţi. Gândeşte-te la Caesar, la Caligula, Nero, Galba, Otho... Destinul fiecărui despot e pătat de sânge. În ce te priveşte... Fericirea locului ăstuia e fragilă, Manteus, după cum fragilă e şi fericirea lui Vitellius.

Manteus se aşează mai bine pe scrin.

— Poţi să-mi spui ce vezi în viitor? întrebă, privindu-l temător pe maestru.

— Dacă Vitellius cade, ai face bine să-ţi atragi bunăvoinţa altor oameni.

— Te referi la Vespasianus? Sau, poate, la cineva care se află nu foarte departe... la Antonius Primus?

Manteus împinse farfuria din faţa lui, oftând.

— Hai să terminăm. Nu pot s-o fac pe isteţul cu tine. Mi-e teamă de tine, pentru că ştii să citeşti în astre şi vezi ceea ce eu nu pot să văd. Spune-mi de ce ai venit.

— După cum ştii, gladiatorul pe care ai fost obligat să-l cumperi de la Vitellius e fratele lui Antonius Primus. Dacă moare în arenă, aşa cum vrea Vitellius, Antonius Primus îţi taie gâtul.

Manteus lăsă capul în jos.

— Blestem ziua în care m-am vârât într-un asemenea necaz. Valerius... L-ai văzut mai înainte... Cred că l-ai recunoscut, pentru că tu l-ai învăţat arta medicinei. Nu e în stare nici măcar să ţină scutul. Nu înţelege. Nu vrea.

— Te şantajează. Vrea să te porţi mai frumos cu începătorii; numai atunci se va strădui...

Manteus îi tăie vorba, exasperat.

— Ştii totul, ca de obicei. Abia l-ai văzut, nici măcar n-ai vorbit cu el, dar ştii totul. Eu îţi sunt recunoscător...

Îşi atinse cicatricele de pe ceafă. Erau urmele unor lovituri de trident care l-ar fi omorât, dar Proculus era un chirurg priceput şi îi salvase viaţa.

— N-aş trăi azi, dacă n-ai fi fost tu… Dar eu…

— Am venit să-l antrenez pe Valerius. Încredinţează-mi-l mie, şi la Cremona va lupta ca un gladiator, nu ca un prost. Vitellius vrea să moară în arenă ca să nu poarte el vina… Dar trebuie să aibă parte de o moarte demnă. Antonius Primus vrea ca Valerius să trăiască şi ştie că m-am oferit să-l antrenez. Dacă Valerius este învins şi moare în arenă, mânia lui Antonius are să se reverse nu asupra ta, ci asupra mea, pentru că n-am reuşit să fac din fratele lui un învingător. Ai înţeles?

Manteus rămase multă vreme tăcut, privindu-şi mâinile.

— Care-i partea ascunsă a ofertei pe care mi-o faci şi care ar trebui să mă umple de uşurare? De ce faci asta? întrebă, privind neliniştit chipul impasibil al lui Proculus. O faci pentru Valerius? Pentru mine? Pentru fratele lui? De ce?

— Eşti bătrân, Manteus, dar întrebările tale îmi dovedesc încă o dată că bătrâneţea şi înţelepciunea nu merg mână-n mână. Te aştepţi să-ţi răspund? zâmbi Proculus, ridicându-se. Motivul pentru care am venit mă priveşte doar pe mine, nu crezi? Cât despre o presupusă înşelătorie pe care timpul o va scoate la iveală… Oare viitorul nu se află în mâinile zeilor? Nu uita că, atunci când trasează destinele oamenilor, zeii sunt subtili, nu răuvoitori.

Manteus încuviinţă, prea puţin convins, apoi bătu din palme, chemându-şi sclavul.

— Valerius e al tău, spuse, fixându-l pe Proculus cu o privire inexpresivă. El te va conduce. Antrenează-l cum crezi de cuviinţă. Aceste *Ludi* şi toate mijloacele mele îţi stau la dispoziţie. E bine?

— Da, surâse Proculus. E bine.

— *Mediculus*… Mai trăieşti?

Valerius era întins pe paie. Îl durea spatele şi toţi muşchii îi erau contractaţi de durere în urma antrenamentului. Se simţea atât de rău, încât nu putea nici măcar să deschidă ochii.

— *Mediculus*...

Aşa îl alinta maestrul lui de filosofie şi medicină.

— Am rugat să-l mute pe tovarăşul tău de celulă. Acum sunt eu aici, cu tine.

Maestrul puse mâna pe capul lui Valerius, apoi o lăsă să alunece spre ceafă. Puse degetele la baza craniului şi strânse deodată cu putere. Valerius îşi muşcă buzele ca să nu strige de durere. În clipa următoare, durerea de spate dispăruse.

Proculus îi întinse picioarele şi îl apucă de cel pe care ochiul lui de expert îl văzu că era mai scurt. Îl trase spre el, masă anumite puncte de pe fesă, de pe coapsă şi de pe genunchi şi termină apăsând delicat axila. Durerea dispăru, şi Valerius reuşi să deschidă ochii.

— Proculus...

— Eu sunt, n-ai visat. Ridică-te.

Valerius îi dădu ascultare. Continua să se uite la el, parcă nevenindu-i să creadă. Maestrul îl examină din cap până în picioare cu ochii săi negri, pătrunzători, şi dădu din cap.

— Bine. Ai să vezi că vom reuşi.

Valerius se aşează pe paie, alături de Proculus, şi îşi sprijini capul pe umărul lui puternic, osos.

— Am nevoie de tine...

Se îndepărtă puţin, privindu-l grav pe maestru. Proculus ridică săculeţul, pe care îl lăsase jos când intrase, şi îl puse pe genunchii lui Valerius.

— Ţi l-a dat Antonius!

— Cine altcineva?

Valerius deschise nerăbdător săculeţul. Inima începu să-i bată cu putere când văzu panglica albă a

Velundei. Îl închise şi îl aşează cu grijă lături, ca pe o pernă.

— Aici n-am cum să fiu medic.

— Lasă-mă să-ţi privesc chipul.

Cei doi bărbaţi se priviră lung. Valerius nu puse întrebări. Îl cunoştea bine pe maestru şi ştia că nu-i place să dea explicaţii. Proculus se afla alături de el, şi ăsta era singurul lucru care conta.

— Nu sunt în stare să lupt.

Maestrul puse două degete pe fruntea lui Valerius şi desenă un semn, murmurând nişte cuvinte de neînţeles. Valerius închise ochii; atingerea maestrului avea ceva vrăjit. Şi-o aminti pe Velunda aşa cum o văzuse prima oară, cu ani în urmă, când ajunsese în satul lui Julius Civilis. Ea stătea lângă foc, ca şi cum l-ar fi aşteptat, şi îi zâmbise. O revăzu apoi sub frasin, pe moarte. Auzi limpede ultimele ei cuvinte, pe care până atunci nu reuşise să şi le amintească... *Trebuia să mor. Acum începe drumul tău. Acum începe misiunea ta. Să nu-ţi fie teamă să lupţi. Tu vei fi Orpheus...*

Deschise ochii şi strânse amuleta în pumn. Proculus îi desfăcu mâna şi atinse piatra.

— Proculus, eu...

— Tu vei fi Orpheus.

Proculus dădu drumul amuletei, ca şi cum ar fi terminat de spus o rugăciune.

— Mâine începem antrenamentele.

Se lumina de ziuă când Proculus îl duse pe Valerius în arena pentru antrenamente. Se opri în dreptul unui par înfipt în pământ, pe care erau agăţate câteva ţinte de paie şi alte obiecte din lemn şi fier.

— Ăsta e parul antireţiar, care serveşte pentru antrenamentul de bază al *secutor*-ilor.

Se aplecă şi trasă pe pământ un cerc.

— Ăsta e punctul de plecare al exerciţiului. Între punctul ăsta şi ţintele agăţate pe par e un mic culoar, pe care trebuie să-l parcurgi... vezi? E un soi de galerie...

Proculus arătă spre structura de lemn înaltă de vreo patru picioare şi destul de lată ca să poată trece prin ea un om înarmat cu scut. De la cercul trasat pe pământ, culoarul se prelungea până aproape de par, trecând pe sub o furcă.

— Ca să ajungi la ţintă, trebuie să îndoi genunchii, să treci pe sub furcă şi să străbaţi repede culoarul, din doi-trei paşi mari.

— De ce trebuie să mă las în jos? întrebă Valerius arătând spre scutul de antrenament, concav, îngust şi înalt, care-i ajungea până aproape de talie. Voi purta coif, iar piciorul drept îmi va fi acoperit de jambieră... Cum să mă aplec, cu aşa un scut?

Proculus ridică scutul.

— Un *secutor* luptă cu un reţiar, după cum ştii. Reţiarul are tridentul, care e o armă lungă şi puternică, pentru că e mânuită cu ambele braţe. Deşi eşti apărat de coif, de scut şi de jambieră, când eşti lovit de trident e ca şi cum te-ar ataca un mistreţ furios. Durerea e îngrozitoare, iar de cele mai multe ori cel lovit leşină. Există o singură cale de a evita tridentul, şi anume să ţii scutul într-o anumită poziţie. Trebuie să-l ţii înclinat ca un acoperiş, în faţa ta. Dacă adversarul vrea să te lovească în cap, cu o simplă mişcare din umăr tu ridici uşor scutul, tridentul alunecă pe deasupra capului tău. Dacă vrea să te lovească la picioare, poţi îndrepta scutul înainte şi în jos, împingând tridentul la Pământ. Dacă eşti prea sus, vei ridica şi vei coborî scutul cu mişcări ample şi, prin urmare, lente. Iar tridentul e foarte rapid...

— Dar dacă stau aplecat şi ghemuit, mişcările de apărare a capului şi picioarelor nu vor mai fi atât de ample.

Valerius ridică scutul cu mâna dreaptă, apucând mânerul din centrul lui.

— Nu aşa. În mâna dreaptă o să ai *sica*... Deocamdată, ai *rudis*-ul. Trebuie să ţii scutul în mâna stângă, vezi? întrebă Proculus, apucând din nou scutul. Când îl ţii în mână, îl mişti puţin şi... iată!

Partea de sus a scutului se înclină deodată, atingând umărul maestrului, în timp ce partea inferioară fu împinsă în faţă, spre adversarul imaginar.

— Romanii preferă scutul concav din mai multe motive, explică Proculus. Unul dintre ele este că forma lui curbată îţi îngăduie să-l înclini cu uşurinţă spre interior.

Valerius luă scutul şi începu să străbată galeria. Furca atârnată deasupra lui îl obliga să ţină genunchii îndoiţi şi să stea aproape ghemuit. Umărul stâng, care sprijinea scutul, cedă după scurt timp din cauza efortului, braţul deveni rigid, iar Valerius nu mai reuşi să încline scutul aşa cum îi arătase maestrul.

— Odihneşte-te o clipă, îi zise Proculus.

Valerius se aşează pe iarbă, gâfâind şi ştergându-şi sudoarea de pe frunte. Se uită la Proculus, care monta pe parul de antrenament un băţ cu capătul în formă de T, înfăşurat în pânză. Băţul era suspendat în aşa fel încât, atunci când maestrul îl înălţa, capătul în formă de T se îndrepta în jos, iar când îl cobora, capătul se îndrepta în sus.

— Ridică-te şi ia-ţi scutul.

După o clipă, Valerius intra în galerie şi trecea pe sub furcă, aplecându-se. Proculus ridică băţul, iar capătul în formă de T lovi partea inferioară a scutului, pe care Valerius nu apucase să-l încline pentru a evita

lovitura. Capătul în formă de T i se strecură printre picioare, făcându-l să cadă.

— Vezi? Dacă nu ţii scutul oblic, nu vei reuşi să împingi tridentul ăsta în jos şi să-ţi continui alergarea. Vei cădea de fiecare dată.

Valerius se ridică şi-şi concentră toată energia în braţ şi în umăr. Acum, imediat ce vedea băţul îndreptându-se în jos, înclina scutul, iar marginea de jos a acestuia lovea T-ul. Capătul băţului aluneca pe scut şi Valerius reuşea să-l împingă la pământ şi să-şi continue fuga prin galerie, ajungând să lovească cu sabia ţinta de paie. De fiecare dată când atingea ţinta se simţea cuprins de o furie asemănătoare cu cea care îl determinase să dea buzna în *pulvinar* ca să-l ucidă pe Vitellius.

— Da, zise Proculus. Cam asta e... În adâncul sufletului, trebuie să simţi ceva asemănător.

— Îmi citeşti gândurile, zise Valerius, îndreptându-se spre cercul de plecare.

— Ştii asta, nu?

De îndată ce Valerius ajunse pe poziţie, Proculus apucă băţul de un capăt.

— O luăm de la început.

De multe ori, Proculus simula un atac la picioare, dar schimba fulgerător direcţia, atacând la cap. Valerius fu lovit de mai multe ori înainte să-şi coordoneze mişcările de sus în jos şi invers, fiindcă erau prea ample ca să contracareze rapid atacul.

Când soarele ajunse sus pe cer, Valerius reuşea sa devieze loviturile lui Proculus, inclusiv pe cele simulate.

Proculus îi îngădui să ia o pauză. Valerius lăsă jos scutul şi îşi scoase tăcut coiful şi jambiera. Era lac de sudoare.

— Acum ţi-e foame şi sete, spuse Proculus apropiindu-se de el. Dar te-am învăţat să ţii foamea şi setea sub control.

— Azi-dimineaţă, înainte să începem antrenamentul, mi-ai ordonat să nu mănânc şi să nu beau nimic, zâmbi Valerius. Vântul aduce miros de legume prăjite cu usturoi, măsline negre... cicoare coaptă, scrumbii, capere, brânză de capră...

— Ai înţeles deci că trebuie să ţii un regim special.

Proculus puse o mână pe umărul lui Valerius şi porni cu el spre cantină.

— Vei mânca foarte puţin. Numai aşa vom reuşi să-ţi ascuţim la maximum capacităţile... Şi nu mă refer doar la cele fizice.

30

Când intrară în cantina aglomerată, toate glasurile amuţiră. Proculus schiţă un gest de salut, privind chipurile acelor sclavi obligaţi să poarte veşminte de eroi. Gladiatorii îl priveau tăcuţi. Toţi auziseră vorbindu-se despre el, iar unii îl cunoşteau. Cu toţii ştiau că Valerius, cel care atentase la viaţa lui Vitellius, în scurtă vreme avea să lupte în arenă la Cremona. Proculus era singura lui speranţă. Numai el putea să-l înveţe să ţină piept reţiarilor.

Valerius se aşeză lângă maestru. Marcus stătea în faţa lui; îi aruncă o privire amuzată şi îi zâmbi.

— Mănâncă, zise Proculus.

Împinse spre Valerius o felie groasă de pâine de orz şi un vas plin cu apă.

— Bea.

Proculus avea în faţă tot pâine şi apă. Valerius încercă să ridice vasul cu mâna stângă, dar braţul îl durea atât de tare, încât trebui să-l apuce cu dreapta.

Mâncă încet pâinea, mestecând îndelung. Asculta distrat cum un instructor îi povestea lui Proculus că la Cremona, ocupată acum de vitellieni, Caecina pusese să se construiască o arenă unde aveau să se desfăşoare apropiatele *munera*.

— Vitellius i-a umilit pe soldaţii noştri care au pierdut la Bedriacum, zicea Hyrpus clătinând din cap. Îi obligă să construiască arena aceea. Caecina a poruncit ca aceia care se prăbuşesc din cauza oboselii să fie biciuiţi. Eu îi ştiu pe cremonezi, au o fire tare rea. Se uită cum muncesc soldaţii învinşi, aruncă în ei cu zarzavaturi stricate şi cu bălegar, îi jignesc...

— Şi Valens construieşte o arenă la Bononia, interveni Marcus. Iar împăratul nostru, care se află încă în Gallia, a licenţiat printr-un edict trupele de pretorieni care au luptat pentru el şi le-a obligat să predea armele tribunilor.

— O greşeală gravă, comentă sec Proculus. În cazul unei insurecţii, pretorienii se vor grăbi să lupte de partea răzvrătiţilor.

— Mai mult chiar, continuă Marcus, împăratul a poruncit să fie ucişi cei o sută douăzeci de soldaţi care îl însoţeau pe Otho când a fost ucis Galba. Caecina şi Valens i-au dus în lanţuri la Lugdunum pe comandanţii othonieni învinşi la Bedriacum: Spurinna, Annius Gallus, Suetonius Paulinus... Au fost azvârliţi în închisoare. Vitellius stătea pe tron, ţinându-şi în braţe băieţelul mut. A poruncit să fie omorâţi centurionii din tabăra lui Otho... Mă refer la cei care au venit la Bedriacum din Dalmaţia, Pannonia şi Moesia, într-un cuvânt, din Illiria... Toţi cei care au ajuns să lupte alături de Otho împotriva vitellienilor au fost pedepsiţi.

— Altă greşeală gravă, zise Proculus mestecând ultima bucată de pâine. Astfel, cu prima ocazie, Illiria

va mai avea un motiv să se ridice împotriva lui Vitellius.

— Un alt motiv? întrebă Hyrpus. Şi care ar fi principalul motiv?

— Armatele din Illiria îl adoră pe Antonius Primus, iar Antonius Primus nu e vitellian.

Valerius asculta cu atenţie. Marcus interveni din nou:

— Vitellius se îndreaptă spre Italia într-un car împodobit cu ghirlande de flori, dând un banchet după altul. Foamea lui nepotolită i-a pus în mişcare pe negustorii din întregul Imperiu, care dau fuga să-l aprovizioneze cu trufandale. Mai-marii oraşelor în care se opreşte Vitellius sunt disperaţi din cauza costurilor banchetelor pe care sunt obligaţi să le ofere, în timp ce soldaţii lui Vitellius – şi sunt nu mai puţin de opt mii – jefuiesc oraşele. Şi asta nu-i tot... Vitellius a mai dat un edict: vrea ca toţi prezicătorii să părăsească Italia până la 1 octombrie. Nu ştiu de ce a ales tocmai data asta, dar ştiu că mulţi au fost omorâţi pentru că i-au prezis împăratului că va avea un destin funest.

— Dar tu de unde ştii toate astea? îl întrebă acru Hyrpus.

— Uiţi că am venit de la Vienna.

— Vienna? exclamă Hyrpus, şi chipul i se lumină. E un oraş antivitellian, din câte ştiu.

— Eu ştiu doar că am luptat în arenă în faţa lui Vitellius. Din fericire, sunt reţiar şi nu va trebui să lupt niciodată cu Skorpius, care e şi el reţiar. Oricum, am adus veşti proaspete... Mai ştiu că prezicătorii care acum fug să scape de mânia împăratului au spus că acesta va avea parte de o moarte îngrozitoare până la sfârşitul lui septembrie.

— Se înşală, interveni Proculus, golindu-şi carafa. Se înşală, dar nu cu mult. Doar cu câteva luni, zise în încheiere şi se ridică.

— E adevărat? Hyrpus îi tăie calea. Spune-mi maestre, ce vezi în viitor?

— Un al doilea Bedriacum.

— O altă bătălie, care se va da tot la Bedriacum? Cine va lupta? Cine va învinge?

Proculus clătină din cap.

— O să vezi cu ochii tăi.

Marcus completă:

— Pe când eram la Vienna, am aflat că în timpul unei ceremonii publice un cocoş s-a aşezat mai întâi pe capul lui Vitellius, iar apoi pe umărul lui. Prezicătorii au zis că e un semn funest şi că Vitellius va fi ucis de un cocoş.

Valerius se uită repede la Marcus, apoi la Proculus. Întâlni privirea celui din urmă. Proculus îi puse o mână pe umăr.

— Vino, trebuie să continuăm antrenamentul.

— Aşteaptă, maestre! strigă Hyrpus. Ce spui de profeţia asta?

— Spun că trebuie să-l antrenez pe acest *secutor*.

Strânse cu putere umărul lui Valerius.

— Acum vom uita puţin de *secutor* şi ne vom concentra asupra tehnicii adversarului tău.

Proculus şi Valerius străbăteau arena, îndreptându-se spre zona care le fusese rezervată.

— Tehnica reţiarului?

— Reţiarul nu aruncă pur şi simplu plasa sau tridentul. El dansează în jurul *secutor*-ului, pentru a-l dezorienta şi a-l face să se prăbuşească epuizat. Trebuie să-i înveţi mişcările, ca să le poţi anticipa. Şi cum poţi să le înveţi mai bine decât cunoscându-le în mod direct?

Preţ de o clipă, imaginea înspăimântătoare a lui Skorpius stărui în mintea lui Valerius. Acesta închise ochii, îngrozit.

— Să-i cunosc mişcările? Deci nu-i de-ajuns să fug...

— Obiectivul tău e nu să eviţi adversarul, ci să-l loveşti. Fuga te ajută să-i eviţi în ultima clipă loviturile. Dar ca să înfigi lama pumnalului în trupul lui trebuie să-l faci să se apropie de tine.

— Să înfig lama pumnalului?

Valerius clătină din cap, privindu-şi mâinile. Proculus nu-i dădu atenţie.

— O să-ţi arăt lupta de aproape, îi zise şi îl îndemnă să-l urmeze.

Se apropiară de doi gladiatori, un trac şi un mirmilon, care se antrenau în apropiere.

— Vezi? Mirmilonul are un scut dreptunghiular şi concav, mare, în spatele căruia se poate ascunde cu totul. Tracul este obligat să se învârtă în jurul lui şi să încerce să treacă de scut. I-ai văzut arma?

Maestrul îi arătă lui Valerius *sica supina*, o dagă încovoiată care, asemenea unui cârlig, amplifica efectul atacului de sus şi din lateral, ce avea ca ţintă spatele şi şoldurile mirmilonului.

— Atacul tracului e atât de învăluitor, încât îl obligă pe mirmilon să-şi apere capul cu un coif special. Bagă de seamă că viziera şi borurile de metal sunt întoarse în afară. Coiful acela devine un soi de capac drept, care îl sigilează ermetic pe gladiator înăuntrul scutului.

— Un ţipar ascuns între pietre...

— Acum uită-te la trac. Are un scut mic, pătrat şi concav, pentru că trebuie să îndoaie mult genunchii ca să se învârtă în jurul adversarului. Vezi că se apleacă atât de tare, încât jambierele, care îi ajung dincolo de genunchi, ating mica *parmula* pătrată? Vezi

cum sare în lături, încercând să lovească spatele adversarului? Pare un vultur care zboară în jurul prăzii şi-şi vâră ciocul prin crăpăturile unei vizuini. De aceea tracul are ca simbol, pe coif, grifonul, în timp ce mirmilonul, pe care l-ai asemuit cu ţiparul, are şarpele de mare.

Zgomotul metalic al lamei tracului ce lovea coiful adversarului ritma lupta.

— Tracul are nevoie ca mirmilonul să se apropie cât mai mult. Numai aşa îl poate nimeri. Dacă nu aşteaptă până în ultima clipă, atacul e ratat.

Proculus îl luă pe Valerius de braţ; se îndepărtară de cei doi gladiatori.

— Acum te vei antrena ca ei... Ştii ce-i un *pinnirapus*?

Valerius clătină din cap.

— Înseamnă „cel care fură penele”. O să ţi se pară uşor, dar...

Proculus nu-şi termină fraza. Ceru un asistent mirmilon, îi dădu scutul mare, dreptunghiular, şi un coif de antrenament, din piele. Pe coif, în dreptul tâmplelor, erau două pene roşii.

— Acum, prietene, când acest mirmilon se va apropia de tine, va trebui să ridici braţul şi să-i smulgi o pană, simulând un atac la cap.

Mirmilonul înaintă spre Valerius, care, văzând că pana din dreapta se afla destul de aproape, întinse mâna s-o smulgă. Imediat, mirmilonul împinse cu putere cotul în peretele intern al scutului, care îl lovi pe Valerius, făcându-l să se dea câţiva paşi înapoi şi să cadă.

— Ar fi bine ca atunci când mirmilonul va încerca să te lovească cu scutul, tu să nu mai fii în faţa lui, zise Proculus zâmbind.

Valerius înţelese atunci că salturile în lături şi mişcările continue ale tracului aveau un scop precis.

Se ridică şi reluă antrenamentul care, dincolo de aparenţa jocului, presupunea un efort enorm.

Soarele apunea când Valerius se întinse pe salteaua lui de paie. Nu-i era foame şi-şi simţea muşchii arzând din cauza efortului. Mestecă încet felia de pâine care constituia cina şi rămase nemişcat, cu capul pe săculeţul în care păstra panglica albă a Velundei. Proculus stătea lângă el.

— Povesteşte-mi despre durere, Valerius. Proculus aprinse o lampă şi o puse pe podea.

Lângă ea aşează o clepsidră. Se uită o clipă la nisipul care curgea, apoi se întinse.

— Mă refer la durerea fizică.

— Ce vrei să-ţi spun? N-aş fi ales arta medicinei dacă n-aş fi vrut să înlătur durerea celor care vin la mine.

— Ţi-e teamă?

— De durere? Valerius rămase pe gânduri. Da, foarte tare.

În copilărie, teama provocată de zbaterea plămânilor în căutarea aerului îl împiedicase să sară în ajutorul lui Salix. Oare nu fusese îngrozit când gărzile lui Vitellius începuseră să-l bată sau în timpul antrenamentelor cu Hyrpus, când îl chinuiseră loviturile de bici şi cleştii?

— Povesteşte-mi despre moarte.

— Încerc să învinge moartea îngrijind bolnavii. E un adversar puternic.

Revăzu chipul palid al Velundei pe când o ţinea în braţe, moartă.

— Moartea... Ce pot eu să-ţi spun despre această imensă taină care ne uneşte cu lumea zeilor? Cui nu-i e teamă de ea?

Valerius îşi lipi obrazul de săculeţ. Proculus îi privea chipul luminat de licărirea lămpii.

— Valerius, ştiu că nu vrei să ucizi, ştiu că etica ta îţi impune să respecţi viaţa. Asta e alegerea care menţine întreagă partea ta divină... şi nu va fi umbrită de misiunea pe care ţi-au încredinţat-o zeii.

— Care, aceea de a ucide în arenă? izbucni Valerius încruntat. E o misiune ciudată pentru un medic.

— Tu nu-mi asculţi cu atenţie cuvintele, Valerius.

Proculus tăcu o clipă.

— Cuvintele pătrund în inimă şi îmbogăţesc conştiinţa...

Se întinse.

— În noaptea asta o să lăsăm lampa aprinsă.

Valerius adormi în braţele Velundei.

Antrenamentul începu în zori, ca în ziua precedentă. Din nou parul, din nou scutul greu care apăsa umărul ce-l durea, din nou jocul cu penele. La prânz, pâine şi apă. Apoi, antrenament.

Trecură mai multe zile. Nervii lui Valerius erau întinşi la maximum.

Antrenamentul deveni mai dificil. Valerius trebuia să urmărească mai mulţi tineri care, asemenea reţiarilor, alergau cu spatele la el. Trebuia să-i atingă cu un *rudis* muiat în vopsea roşie. Cu toate că exerciţiile la par şi jocul cu penele îl făcuseră mai rapid şi mai intuitiv, când ajungea din urmă un reţiar, acesta sărea în lătun. Valerius, aflat în atac, se dezechilibra şi cădea în genunchi. Căzu astfel de nenumărate ori.

— Poftim.

Proculus îi întinse nişte faşe de lână.

— Înfăşoară-le în jurul genunchilor.

Orgolios, Valerius refuză şi luă poziţia de apărare.

— Salix! strigă Proculus. Ai uitat ce a păţit Salix?

Valerius se opri brusc, întorcându-se spre maestru.

— Salix?

— Prins de tensiunea luptei, Salix a uitat cu totul de rana pe care i-o făcuse Skorpius în fesă. Nu-l durea, zise, arătând spre genunchii lui Valerius, umflaţi şi plini de sânge. De câte ori ai căzut în genunchi? De multe ori – emoţia luptei te va face să uiţi de durere, dar când va trebui să faci o mişcare bruscă, locul rănit îţi va tăia elanul, şi aşa îi vei oferi adversarului o şansă neaşteptată.

Valerius îşi aminti cum se prăbuşise Salix când se afla la un pas de victorie, trădat de muşchii sfâşiaţi de tridentul lui Skorpius.

— Înfăşoară strâns fâşiile în jurul genunchilor. Aşa vei evita alte răni şi, în plus, faşele îţi vor apăra genunchii.

Valerius se aşeză în iarbă şi începu să-şi bandajeze genunchii. Văzu că unii gladiatori aveau coapsa stângă bandajată cu lână şi piele în întregime, de la şold până la genunchi.

— Aceia sunt *provocatores*, explică Proculus. Luptă întotdeauna cu adversari care au aceleaşi arme ca şi ei. Priveşte scutul, e dreptunghiular, dar mult mai mic şi mai uşor decât al tău sau al mirmilonilor. Uită-te bine la ei cum se antrenează.

Provocatores ţineau scutul în mâna stângă, lipit de corp. Îşi treceau braţul printr-o curea de piele poziţionată la jumătatea scutului, apoi apucau un mâner aflat la extremitatea lui. Aceasta le permitea să mişte scutul ca şi cum ar fi fost o parte a propriului lor trup, întorcându-l în toate direcţiile şi lovind cu el ca la pugilat, folosind marginea tăioasă ca pe o secure.

— Priveşte cu atenţie: când împing scutul înainte, piciorul din faţă, stângul, este foarte expus.

Unul dintre *provocatores* încercă să-l lovească pe tovarăşul lui în cap cu marginea scutului. Celălalt devie lovitura înclinând scutul, cu o tehnică asemănătoare celei a *secutor*-ilor. Apoi aproape îngenunchind, strecură arma sub scutul adversarului, spre picioarele acestuia. Pumnalul de lemn se apropie de genunchiul stâng al celuilalt, simulând tăierea ligamentelor.

— Ai văzut? comentă Proculus. Dacă nu ar avea coapsa protejată, acel provocator ar fi acum şchiop pe viaţă sau mort.

Valerius observă că *provocatores*, care îşi vârau de multe ori capul sub propriul scut, nu aveau coifuri cu creastă. Calota era perfect netedă, cu excepţia celor două pene de păun din dreptul tâmplelor. În schimb, coifurile tracilor şi ale mirmilonilor, ca şi acelea ale *secutor*-ilor aveau o creastă metalică.

— Proculus, la ce servesc crestele de pe coifurile gladiatorilor?

— Întreabă-mă asta mâine. Acum hai să ne gândim la antrenament.

Dar a doua zi Valerius era prea obosit ca să vorbească. Ochii larg deschişi şi pupilele dilatate dădeau o expresie pierdută chipului său bronzat, cu obrajii supţi din cauza foamei şi a oboselii. Trupul lui slab devenise puternic.

— Valerius... Vino.

După prânzul obişnuit – Valerius devoră felia de pâine de orz şi bău dintr-o înghiţitură carafa cu apă –, Proculus se îndreptă spre arena pentru antrenamente.

— Azi vei lupta cu patru adversari, toţi înarmaţi cu plasă, trident şi pumnal de lemn.

Antrenamentul începu. Imediat, plasa reţiarului îl învălui, dându-i capul pe spate. Valerius nu se aştepta să fie atât de grea. Încercă să iasă din ea, să o smulgă,

dar greutatea exercitată de plasă asupra coifului de piele pe care i-l dăduse Proculus mărea tensiunea din muşchii gâtului. Cu cât Valerius trăgea de plasă, încercând să se elibereze, cu atât ea se strângea în jurul lui, imobilizându-l.

Abia după o oră maestrul îi dădu un adevărat coif de *secutor*.

— Găurile acelea mici din faţă împiedică vârfurile tridentului să intre şi, în acelaşi timp, permit o bună respiraţie şi vizibilitate. Coiful ăsta are o creastă subţire, ascuţită. A fost studiată ca să limiteze cât mai mult greutatea exercitată de plasa reţiarului asupra calotei. Dacă acum încerci să smulgi plasa aşa cum ai făcut mai înainte, are să-ţi fie mult mai uşor să te eliberezi. Fii atent însă... Coiful ăsta e din bronz şi e foarte greu.

Într-adevăr, coiful de bronz era cu neputinţă de purtat. În ciuda găurilor, Valerius avu imediat senzaţia că se sufocă. Căzu de mai multe ori, strigându-le celorlalţi să-i scoată coiful acela care-i apăsa gâtul.

Proculus îl îndemnă să reziste şi să continue, să-şi încordeze muşchii gâtului ca să reziste loviturilor de trident.

Valerius rămase aşezat pe iarbă. Lângă el, coiful strălucea în soare.

— Nu reuşesc, zise în şoaptă.

— Ai să reuşeşti, răspunse Proculus, aşezându-se în faţa lui.

— Ar trebui să faci una din vrăjile tale, ca să-mi dai putere să continui.

Cu un gest imperios, Proculus le ceru celor patru reţiari să se îndepărteze, apoi îl împunse pe Valerius cu degetul în piept.

— Puterea ta e aici, înăuntru...

Îi atinse fruntea.

— ...şi aici. Tu însuţi eşti puterea ta.

Valerius tăcea. Stătea pe marginea arenei pentru antrenamente, lângă zidul acoperit de iederă şi umbrit de coroanele copacilor. Agită în iarbă *rudis*-ul, sabia scurtă de lemn pe care învăţase să o ţină în mână.

— Când asta va fi o lamă adevărată, care răneşte... cum crezi că voi avea curajul să o înfig în corpul unui om, că-l voi face să sufere, că voi sta să văd cum sângerează din vina mea? Eu sunt medic.

Valerius clătină din cap. Înfipse sabia de lemn în pământ şi o apăsă, ca şi cum ar fi vrut să deschidă o rană.

— Şi toate astea... pentru ce?

— De ce mă întrebi pe mine?

— Da, sigur, oftă Valerius, răspunsul trebuie să-l aflu în mine însumi. Dar când voi încerca să lupt cu reţiarul, filosofia ta n-o să-mi fie de nici un folos.

— Tu nu trebuie să încerci să lupţi. Nu există „a încerca” – există „a putea”, zise Proculus pe un ton sever, apoi le facu semn celor patru reţiari să se apropie.

În clipa următoare, Valerius luă coiful.

— Hai s-o luăm de la capăt.

— Aşteaptă. Uită-te mai întâi la plasa reţiarului. Trebuie să-ţi dai seama cum e făcută. Vezi, laturile sunt de mărimea unui om; e lungă de vreo patru *ulnae* şi cam tot atât de lată. Cântăreşte cam două livre. Nu poate fi foarte grea, altminteri reţiarul n-ar putea-o mânui – iar dacă ar fi uşoară, s-ar rupe. Trebuie să constituie un obstacol pentru tine şi să-ţi rupă gâtul. Vezi frânghiile de cânepă din care e făcută? Sunt groase cât a treia parte din degetul mare – e greu să le tai.

Reţiarul ridică plasa şi o aruncă în lateral, lăsând-o apoi să cadă.

— Eşti gata?

— Da.

Valerius îşi puse coiful. Îl atacă pe primul reţiar, împingând scutul în faţă şi nelăsându-i adversarului spaţiu de manevră; îl obligă astfel să se retragă şi să alerge, ca să ajungă la distanţa potrivită.

— Bravo! strigă Proculus.

Dar reţiarul veni în stânga lui Valerius şi îşi aruncă plasa. Valerius o văzu deschizându-se asemenea unui evantai şi transformându-se într-un zid vertical ce-i bloca toată partea stângă. Apoi, călăuzită parcă de o entitate nevăzută, plasa se întinse orizontal şi-l lovi, îl învălui. Scutul şi coiful îi erau blocate. Când reţiarul slăbi strânsoarea, Valerius îşi simţi capul clătinându-se în dreapta şi în stânga, cu neputinţă de controlat. Greutatea plasei îl dezechilibra, ameţindu-l.

Se întorcea disperat spre adversar, pe care nu-l mai vedea, fiindcă funiile de cânepă acopereau găurile coifului. Încercă de mai multe ori să facă un pas înainte ca să atace, dar de fiecare dată ajungea prea târziu, fiindcă plasa era prea grea, iar el nu-şi putea mişca gâtul.

— Haide, haide! îl îndemnă maestrul.

Valerius luptă cu al doilea şi cu al treilea reţiar, dar amândoi reuşiră să-l imobilizeze.

— Opreşte-te!

Proculus se apropie de *secutor* şi-l eliberă cu greu din plasa în care era înfăşurat şi pe care Valerius o încurcase mişcându-se dezordonat.

— Nu trebuie să rămâi pe loc când vezi plasa venind spre tine. Foloseşte-ţi scutul.

Proculus arătă spre partea superioară a scutului, care era rotunjită.

— Vezi? În partea de sus, scutul tău nu are colţuri, tocmai pentru ca plasa să nu se poată prinde de el, iar tu să nu fii imobilizat.

Maestrul apucă scutul şi-l împinse înainte, oblic, invitând un reţiar să-l atace. Reţiarul aruncă plasa. Proculus o lăsă să cadă pe scut şi-şi ascunse capul în spatele acestuia.

— Vezi?

Făcu o mişcare, şi plasa căzu. Proculus se întoarse spre Valerius. Plasa reţiarului îi răvăşise părul, iar maestrul semăna cu un cocoş sălbatic gata de luptă.

— Trebuie să faci în aşa fel încât plasa să alunece pe partea rotunjită a scutului. Acoperişul sub care îţi ascunzi capul lasă partea din spate a crestei coifului să iasă puţin în afară, împiedicând plasa să acopere capul şi umerii. Trebuie să faci o legătură între creastă şi scut, iar când simţi că plasa se sprijină pe aceste obiecte, anume concepute pentru a reduce cât mai mult frecarea, te laşi în jos şi fandezi în direcţia opusă celei din care vine plasa. Ai înţeles? întrebă Proculus răsuflând mai repede ca de obicei.

Valerius încuviinţă fără prea multă convingere.

— Aceste două acţiuni îţi vor îngădui să eviţi cu uşurinţă plasa. Dar trebuie să fii atent, pentru că dacă nu ai o poziţie de apărare corectă şi nu ţii picioarele cum trebuie, vei fi prins în plasă.

Proculus făcu un semn. Valerius se aruncă înainte, luptând cum nu mai făcuse niciodată până atunci, dându-şi seama deodată că ochii, mâinile, întregul lui corp ascultau comenzile minţii, care ghicea mişcările adversarului şi ştia cum să atace sau să se apere.

Căzu, dar se ridică; din nou căzu, şi din nou se ridică. Îşi dădea seama că înăuntrul lui se petrecea ceva: dispărea acea rezistenţă care până atunci îl împiedicase să ţină o armă în mână şi să lupte.

Fiecare mişcare de atac sau de apărare era firească. Cele patru siluete care se învârteau în jurul lui într-un dans mortal nu-l mai speriau. Când primi o

lovitură de trident în umăr, nu ţinu seama de durere şi continuă să-şi urmărească adversarii.

— Şi totuşi... zise într-o seară Valerius.

Stătea pe salteaua de paie şi-şi privea mâinile, uimit.

— Par diferite. Înainte să încep antrenamentul nu erau aşa. Parcă ar fi nişte cleşti. Cu mâinile astea, chiar dacă m-ar fi ţinut o sută de oameni, aş fi reuşit să-l sugrum pe Vitellius.

Proculus rămase tăcut; încerca să aprindă lampa.

— Cum te simţi? îl întrebă în cele din urmă pe Valerius, aşezându-se în faţa lui.

— Nu mai simt nici oboseala, nici foamea.

— Regimul pe care l-ai urmat şi disciplina corpului îţi dau energii nebănuite.

— Dar parcă aş avea capul golit de gânduri, ca şi cum trupul meu ar fi supt tot creierul, să se hrănească.

Se întinse pe saltea, sprijinindu-şi capul pe săculeţul de medic. Închise ochii şi o văzu pe Velunda pe malul izvorului, pieptănându-şi pletele blonde; zâmbind, îi ceru să-i dea panglica albă să-şi lege părul. Valerius simţi că i se pune un nod în gât şi-şi acoperi faţa cu braţul.

— Proculus...

— Ştiu că zilele astea, când te antrenai, te-ai gândit mereu că, dacă ai lupta cu Marcus, n-ai fi în stare să-l omori. Fii sigur că, în arenă, Marcus n-ar ezita o clipă să ucidă pentru a obţine victoria. Şi el are de urmat un drum, şi vrea să-l străbată până la capăt.

— Ca medic, m-am luptat de multe ori cu moartea şi am încercat s-o învingă. Iar acum trebuie s-o dăruiesc cuiva?

Proculus privi chipul slăbit al lui Valerius şi zâmbi uşor.

— Acum nu-ţi mai este teamă să lupţi, nu-ţi mai este teamă de durere, pentru că teama ta izvora din faptul că nu ai simţit niciodată durerea. Lipsa mâncării, a somnului şi antrenamentele sunt şi ele un fel de durere. Acum trăieşti într-o stare de durere continuă, pe care n-o mai percepi, pentru că te-ai obişnuit. Eşti pregătit pentru arenă, Valerius. Eşti pregătit să urmezi drumul care te va duce la ţinta ta.

— Nu mi-e teamă că voi muri.

Rămaseră multă vreme tăcuţi. Valerius scrută chipul maestrului.

— Am auzit că de câteva zile Manteus a interzis pedepsele şi torturile, aşa cum i-am cerut. Tu l-ai convins s-o facă?

— Nu cred.

— Ce surprize mai ai pentru mine, maestre?

— Câteva zile de antrenament aici. Apoi plecăm. Vitellius a trecut deja peste Alpes şi se îndreaptă spre Ticinum, de unde va porni spre Cremona. Vă veţi întâlni din nou în arenă. Va fi prezent la prima ta luptă.

Valerius nu scoase o vorbă.

— Te ascult.

— Voi lupta, dar nu pot să ucid.

Proculus nu-i răspunse.

— M-ai auzit, maestre?

— Te-am auzit.

31

Banchetul dat de Vitellius în cinstea legaţilor Valens şi Caecina în vila ce-i fusese pusă la dispoziţie de rectorul din Ticinum fu atât de somptuos, încât magistraţii oraşului rămaseră muţi de uimire, iar cei avari îngheţară de spaimă.

A doua zi plouă, iar împăratul vizită taberele, îi lăudă pe soldaţi, cărora le oferi bani şi vin, şi nu-i băgă în seamă pe auxiliari. Porunci ca batavii să fie trimişi în Germania, iar galii în ţinuturile lor de baştină. Reduse efectivele legiunilor şi cohortele auxiliare, interzise să se facă alte înrolări şi-i lăsă la vatră pe cei care doreau asta. După victoria de la Bedriacum, părea să creadă că nu mai are nevoie de armată pentru a-şi păstra puterea. De fapt, costurile pentru întreţinerea soldaţilor i se păreau excesive.

Spre seară porni călare spre Cremona, înconjurat de o suită somptuoasă. Asiaticus, libertul şi amantul lui favorit, călărea alături de el, iar soţia şi fiul său îl urmau în lectică.

Se opri în locul unde se dăduseră luptele, cu patruzeci de zile în urmă. În păduri, pe câmpuri şi pe drum încă se mai zăreau mâini şi picioare tăiate, leşuri putrezite a căror duhoare se simţea de la multe mile. Nimeni nu îngropase morţii. În gchimb, cremonezii presăraseră petale de trandafiri şi frunze de laur pe drumurile ce duceau în oraş.

Vitellius coborî de pe cal şi merse printre trupurile putrezite, urmat de Caecina şi Valens, care îi explicau momentele cele mai memorabile ale bătăliei.

Porunci să se aducă vin. Unii începură să se plângă de duhoarea care îi îngreţoşa; Vitellius le răspunse că trupul unui duşman ucis mirosea întotdeauna foarte frumos, mai ales dacă respectivul îţi era concetăţean. Făcea aluzie la adepţii lui Otho, fiindcă împăratul învins fusese îngropat. Bău şi puse să li se dea vin şi celorlalţi.

Se opri în faţa unei lespezi pe care scria *În memoria lui Otho*. Observă batjocoritor că era foarte modestă. Ceru să vadă pumnalul cu care se sinucisese Otho şi porunci să fie dus la Colonia Agrippinensium,

unde avea să fie aşezat în templul lui Marte şi închinat zeului.

Pe înserat intră în oraş, unde fu aplaudat îndelung, şi porunci să i se pregătească cina, ce consta în cantităţi enorme de peşte, pentru care plăti mai multe mii de sesterţi. Cremonezii îi oferiră pâine, brânză şi vin.

Valerius stătea întins pe tricliniu şi, din când în când, voma ca să-şi golească stomacul şi să se poată îmbuiba în continuare. Listarius îl servea. Împăratul voia să-l aibă mereu alături şi-i încredinţase, pe lângă funcţia de bucătar, pe aceea de paharnic şi servitor personal.

După cină îl chemă pe Manteus, care sosise la Cremona împreună cu gladiatorii săi în ziua precedentă. Manteus îl asigură că Valerius, medicul, fusese bine antrenat şi avea să le ofere cremonezilor spectacolul emoţionant al propriei sale morţi. De asemenea, îl informă că avusese mare grijă de Skorpius, pe care Vitellius îl trimisese la Cremona chiar în ziua aceea. În *Ludi*, pe care soldaţii Legiunii a treisprezecea le construiseră în apropiere de Cremona, lângă amfiteatru, se aflau destui gladiatori, astfel încât împăratul le putea oferi supuşilor săi cremonezi *munera* de neuitat.

Îi expuse împăratului ordinea luptelor. Îi sugeră să-l pună pe Skorpius să lupte cu un *secutor* formidabil, care se ridica la înălţimea campionului lui Vitellius. *Secutor*-ul venea dintr-o provincie a Illiriei. Şiret, Manteus îl alesese fiindcă ştia cât de mult îi ura împăratul pe dalmaţi.

Impresarul propuse ca Valerius să lupte cu Flamma: cel dintâi ajunsese destul de priceput încât să nu se facă de râs şi să nu dezamăgească publicul, iar al doilea era puternic şi avea să învingă cu uşurinţă.

Vitellius aprobă ordinea luptelor şi perechile de adversari. Puse să se imprime acordul lui pe programul jocurilor care aveau să se încheie cu moartea lui Valerius.

În valul de pământ înalt şi abrupt care avea rolul de zid de apărare pentru amfiteatrul construit din ordinul legatului Caecina Alienus, soldaţii Legiunii a treisprezecea trebuiseră să sape o încăpere unde gladiatorii urmau să se îmbrace. Era o sală mare, cu multe rafturi pe care se afla echipamentul diferitelor tipuri de gladiatori. De-a lungul pereţilor erau nişte bănci lungi.

— Te las aici, zise Proculus.

Valerius privi în jur. Sala se umplea de oameni; pe mulţi îi cunoştea, pentru că îi fuseseră tovarăşi la Augusta Rauricorum. Căută să citească pe chipurile lor teama pe care o simţea el. Îl văzu pe Marcus aşezat pe o bancă, cu spatele rezemat de perete. Ţinea ochii închişi, iar chipul îi era relaxat. Flamma se învârtea de colo-colo, încruntat. Unii şedeau pe jos, cu capul pe braţele sprijinite pe genunchi. Alţii priveau în gol. Nimeni nu vorbea. Nici unul nu ştia cu cine urma să lupte.

— Le e teamă? îl întrebă în şoaptă pe Proculus.

— Şi de ce nu le-ar fi? Oare nu vor înfrunta moartea în arenă?

— Dacă mor, ia amuleta pe care o port la gât şi dă-i-o fratelui meu. N-am nimic altceva.

— Ai săculeţul de medic.

— Săculeţul pune-l pe rugul pe care voi fi ars.

Proculus îşi miji ochii.

— Acolo, afară, e Vitellius, care va asista din *pulvinar* la luptă. Chiar ai de gând să pierzi?

Valerius zâmbi.

— Nu.

— Te-am instruit foarte bine.

— Iar eu am fost un elev ascultător. Însă n-am vorbit niciodată despre faptul că eu sunt medic. Asta înseamnă că ştiu fiecare fibră din corpul adversarului, că-l cunosc mai bine decât oricine altcineva. Ştiu unde să-l lovesc ca să-i provoc o durere atât de puternică, încât să-i taie elanul, fără să trebuiască să-l omor.

— Dar va trebui să fii în stare să loveşti acolo unde vrei să loveşti, replică Proculus, ridicând sever din sprâncene.

— Maestre, râse Valerius, să înţeleg că tocmai tu nu ai încredere în mine?

Deodată, funcţionarul care-i supraveghea pe gladiatori ridică privirea de pe pergamentul ce conţinea numele luptătorilor, arma cu care luptau şi adversarul. Începu să strige numele, unul după altul. Gladiatorii se îngrămădiră în jurul lui, ca să-şi primească echipamentul. Nu li se dădură însă armele.

În clipa aceea intră Skorpius, şi Valerius simţi un fior rece pe şira spinării. Skorpius înainta fără să privească pe nimeni, cu părul de culoarea paiului strâns în coadă şi chipul inexpresiv. Purta o tunică scurtă. Gladiatorii îi făcură loc să treacă, iar funcţionarul se grăbi să-i dea echipamentul. Skorpius se dezbrăcă şi se uită în jur, rânjind, apoi luă un perizom verde pe care şi-l legă încet în jurul şoldurilor.

Valerius îşi şterse sudoarea de pe faţă.

— Nu vei lupta cu el, încercă Proculus să-l liniştească. Faima lui ar scădea dacă ar lupta cu un adversar mult mai slab, aşa cum eşti tu.

— El l-a ucis pe Salix.

— Şi ce vrei să faci? întrebă batjocoritor Proculus. O să sari la gâtul lui să-l sugrumi, ca pe Vitellius?

Îi întoarse brusc spatele.

— Eu plec, bolborosi, şi se făcu nevăzut.

Valerius se aşează lângă Marcus, care verifica atent ochiurile plasei sale.

— Ce-i cu tine? îl întrebă acesta, fără să-l privească. N-or să te pună să lupţi cu Skorpius, dacă de asta ţi-e frică... Eşti bun, dar publicul e pretenţios... Oamenii ar fi indignaţi dacă ar vedea un campion luptând cu un începător.

— Eram la Augusta când l-a ucis pe Salix.

Marcus îl privi.

— Nu l-a ucis pe Salix. Pur şi simplu a învins, eram şi eu acolo, zise, continuând să-şi treacă degetele prin ochiurile plasei. Am câştigat lupta dinainte...

Valerius se aplecă brusc, privind chipul lui Marcus.

— Deci tu erai! exclamă pierdut. Nu te-am recunoscut. Te-am văzut cum... cum îl ucideai... Cum îl chema pe adversarul tău... Rubrus?

Marcus strânse din dinţi.

— Da, aşa îl chema. Era cel mai bun prieten al meu.

Valerius se sprijini de perete, îngrozit. Tăcu o vreme, apoi spuse:

— Şi Salix... şi Salix era prietenul meu.

— Salix a făcut o greşeală. N-a prevăzut consecinţele rănii aceleia... Ar fi trebuit să-şi schimbe tactica, să-şi dea seama că, mai devreme sau mai târziu, piciorul avea să cedeze. În arenă n-ai voie să faci greşeli şi n-ai voie să ţii seama de prietenie, în arenă eşti doar tu, faţă în faţă cu Moartea.

Dădu drumul plasei şi privi spre Skorpius, care îşi ungea corpul cu uleiul pe care i-l dădea un servitor. Arătă spre el.

— Îl vezi? Numai el are servitori, numai el se bucură de un asemenea lux. Vitellius are grijă de campionul lui, şi bine face. Este invincibil.

Acum servitorul îi întindea lui Skorpius nişte brăţări de piele, pe care uriaşul şi le puse la încheietura mâinii stângi.

— Brăţările alea îi reprezintă pe adversarii ucişi. Nu-s deloc puţine, ce zici?

Skorpius îi aruncă o privire scurtă lui Valerius şi continuă să-şi pună brăţările.

— Cine va fi adversarul meu? murmură Valerius.

— Cred că te vor pune să lupţi cu Flamma.

— Cu Flamma? întrebă Valerius, simţind cum i se pune un nod în gât. N-a pierdut nici o luptă... Şi-apoi... ştii câte ciocniri am avut, după ce i-am dat pumnul ăla? Mă urăşte. O să se distreze de minune cu mine.

— Da, dar nu e foarte rezistent. Tu rezişti mai mult. Încearcă să-l oboseşti, punându-l să alerge. Ăsta e punctul lui slab. Adu-ţi aminte ce făcea la antrenamente... Fiecare dintre noi are un anumit stil de a lupta, de a ataca... Pe scurt, facem mereu aceleaşi lucruri. Iar dacă te uiţi cu atenţie, poţi să-ţi dai seama ce puncte slabe are fiecare.

Valerius îşi sprijini capul de perete şi închise ochii. Fu cuprins de furie. Ce căuta acolo? Ce legătură avea el cu luptele acelea sângeroase? De ce nu era cu calul său într-o pădure, departe de toată suferinţa? Privi în jur, încercând să-şi domine dorinţa de a fugi.

Încăperea se golea. Unul după altul, gladiatorii intrau în arenă. Se auzeau strigătele mulţimii îngrămădite pe trepte, aceleaşi strigăte pe care Valerius le auzise atunci când luptase Salix. Numai că acum el era cel care trebuia să lupte.

Marcus se ridică.

— Mă duc, zise calm. E rândul meu.

Valerius îl privi neliniştit.

— Cu cine o să lupţi?

— N-ai auzit? Cu Florius – arătă spre un *secutor* mic şi îndesat, de vreo douăzeci de ani, care la

Augusta îl încurajase întotdeauna pe Valerius în timpul antrenamentelor. E tânăr, dar e ca o fiară, adăugă.

— Care e punctul lui slab?

— Furia. Se lasă orbit de furie. Mânia e bună, dar când lupţi trebuie să ştii s-o foloseşti. Dacă o laşi să te domine, te distruge.

— Şi care e punctul meu slab?

— Tu eziţi. Ţi-e teamă să faci rău cuiva, să răneşti... Loveşte cu hotărâre. Eşti gladiator, Valerius.

Valerius tresări. Într-o clipă, revăzu coliba în care îl îngrijise pe Titus şi auzi cuvintele acestuia: „Tu, gladiator”... Revolta pe care o deşteptaseră în el cuvintele acelea nu anticipa oare situaţia în care se afla acum? Oftă.

— Dar punctul tău slab care e? îl întrebă pe Marcus.

Celălalt ridică din umeri, râzând.

— Eu n-am nici un punct slab.

Îi zâmbi lui Florius, punându-i o mână pe umăr. Se îndreptară împreună spre o poartă laterală.

— Valerius Antonius! strigă un glas.

Valerius se ridică şi se îndreptă spre funcţionar, care îi aruncă în braţe echipamentul de secutor. Când se întorcea spre bancă, auzi:

— Flamma, centurionul!

„Flamma”, gândi Valerius. Se uită la reţiar, care trecu pe lângă el fară să-l privească. Deci Flamma avea să fie primul lui adversar. Îşi muşcă buzele, încercând să-şi alunge teama. Observă că Skorpius se uita la el; era întins pe o bancă, cu mâinile sub cap. Îl privi fix; era atât de agitat, încât scăpă echipamentul, care căzu cu zgomot pe podea. Skorpius izbucni în râs, apoi se întoarse cu faţa la perete şi în scurt timp adormi.

Valerius îşi legă în jurul şoldurilor perizomul de lână albastru-deschis cu fire aurii, care în spate era scurt, ajungându-i imediat sub fese, iar în faţă avea formă triunghiulară. Văzu că Flamma, care, tăcut, îşi examina cu atenţie echipamentul, purta un perizom roşu. Flamma îi aruncă o privire scurtă, gravă. Valerius îşi întoarse privirea şi continuă să se îmbrace.

Îşi sprijini piciorul stâng pe bancă şi-şi puse jambiera de piele, care îi ajungea până sub genunchi. Ca să stea lipită de picior, trase cu putere şireturile aflate de-a lungul tibiei. Începu apoi să înfăşoare peste jambieră o bucată groasă de piele, ca o faşă lată. Deasupra puse scurtul *ocrea* de bronz, care la *secutori* era mai lat, pornind de sub genunchi şi ajungând până la gleznă, fiindcă tibia era ţinta predilectă a tridentului reţiarului. Genunchiul şi coapsa erau protejate de scut, pe care Valerius îl sprijinise de perete. În timp ce-şi aşeza *ocrea*, observă că scutul era îmbrăcat în piele roşie, pe care erau reprezentaţi cu auriu doi cleşti ai zeului făurar Vulcanus, unul în partea de sus şi celălalt în partea de jos, simetrici şi verticali, cu gurile îndreptate una spre alta, înfăşurate în ramuri verzi de laur.

Flamma îşi punea pe braţul stâng manşonul din bucăţi de piele, care pornea de la încheietură şi ajungea sub braţ. Ca să nu cadă, îl prinse cu o cureluşă sub braţul drept.

Valerius îşi trase pe braţul drept manşonul cu solzi metalici, căci braţul stâng urma să fie protejat de scut. Înainte să agaţe de el apărătoarea de piele pentru mână, îşi înfăşură în jurul pieptului o bucată de piele cu ţinte metalice, care avea să-l protejeze de loviturile în abdomen, mai ales de cele care aveau ca ţintă splina şi ficatul.

Flamma termină înaintea lui Valerius, pentru că nu avea nici coif, nici jambiere. Se aplecă deasupra plasei, verificând cele două sute de noduri ale acesteia.

Valerius luă coiful greu, din fier şi bronz, mult mai gros decât la alte categorii de gladiatori, ca să poată rezista loviturilor violente ale tridentului. Depărtă cele două jumătăţi atât cât să poată vârî capul, apoi le închise şi strânse şireturile de piele. Îşi scoase coiful şi aşeză în interiorul lui bucăţile de lână şi de pânză cu care era căptuşit, apoi şi-l puse iar. Repetă de mai multe ori operaţiunea, până când căptuşeala coifului îi acoperi perfect faţa, fără să-i astupe nasul sau gura.

Se aşeză şi aşteptă. Prin micile fante pentru ochi abia îl zări pe Flamma apropiindu-se.

— Scoate-ţi coiful. În arenă trebuie să intri cu chipul descoperit, nu ştii asta, laşule?

Valerius blestemă în gând şi-şi scoase coiful, fără să-i răspundă. Ascultă urletele mulţimii cu ochii întredeschişi, încercând să-şi imagineze lupta din arenă. Marcus şi Florius. „Marcus are să învingă”, se gândi. Îşi dori ca Florius să fie graţiat.

— E rândul vostru, anunţă cineva. Veniţi după mine!

Unduindu-şi tunica cu dungi albastre pe fond ocru, bărbatul intră pe un coridor luminat de flacăra tremurătoare a torţelor, atât de lung încât părea că nu se mai sfârşeşte. Se opri în faţa unui zid şi dispăru, de parcă ar fi intrat în pământ. Valerius se aplecă şi îl văzu coborând pe o scară abruptă ce ducea sub pământ.

— E drumul fară întoarcere, se auzi glasul batjocoritor al lui Flamma. Pe aici intră gladiatorii, dar nici unul nu urcă treptele acelea la întoarcerea din arenă. Cei morţi ies pe *porta libitinaria*, iar cei vii

– pe poarta principală. Pe poarta aceea voi ieşi după ce voi vărsa sângele tău în arenă.

Îl împinse la o parte pe Valerius şi începu să coboare cu grijă. Scara se termina într-o încăpere îngustă şi înaltă, unde câţiva muncitori mânuiau scripeţii ce puneau în mişcare frânghii şi contragreutăţi. Sus, la o distanţă de peste douăzeci de picioare, Valerius văzu deschiderile a două chepenguri ce dădeau în arenă.

Bărbatul cu tunică îl îndemnă pe Flamma să urce pe o platformă îngustă de lemn, apoi îi spuse lui Valerius să urce pe cealaltă.

— Ţineţi-vă de frânghii! strigă.

Scripeţii se puseră în mişcare, scârţâind, şi platformele începură să urce. Chepengurile se deschiseră şi o lumină orbitoare îi învălui pe cei doi gladiatori care ieşeau din pământ, în aclamaţiile mulţimii.

Amfiteatrul apăru deodată în faţa ochilor lui Valerius – un spaţiu imens, ameninţător, cu trepte unde se îngrămădea mulţimea, care i se păru un animal cu mii de capete întinse spre el, gata să-l devoreze.

Apoi îl văzu pe Marcus cu coapsa însângerată, străbătând arena cu paşi repezi şi îndreptându-se spre ieşirea principală. În mână ţinea neglijent o frunză de palmier. Văzu doi oameni prinzând cu cârligele trupul neînsufleţit al lui Florius şi târându-l prin nisip, spre *porta libitinaria*.

I se tăie răsuflarea. Căută din priviri *pulvinar*-ul. Îl văzu pe Vitellius. Cu faţa îngropată într-un vas cu mâncare, mesteca de zor şi râdea, întors spre unul dintre bărbaţii care stăteau în jurul mesei. Vinul, de culoarea sângelui, i se prelinse pe bărbie.

În clipa aceea Flamma trecu încet prin faţa lui Valerius. Îşi arăta chipul publicului, răspundea cu gesturi de învingător mulţimii care îl aclama.

Valerius îşi scutură capul. Sudoarea de pe frunte îi curgea în ochi. Făcu câţiva paşi şi se întoarse încet, aşa cum îl văzuse făcând pe Salix. Îşi arăta chipul mulţimii de cremonezi şi de soldaţi care se adunaseră acolo să asiste la moartea lui, să-i vadă sângele udând nisipul din arenă, aşa cum el îl văzuse pe al lui Salix...

Nu putea să-şi ia gândul de la Salix, acum, când el însuşi lua parte la ceremonia lugubră dinaintea luptei. Nu-l băgă în seamă pe *arbiter*, care se apropia, alese la întâmplare pumnalul, nu se concentră la *probatio armorum*, fiind obsedat să şi-l scoată din minte pe Salix şi să se gândească la propriul lui corp, la mâini, la picioare... Ştia că trebuie să se perceapă pe sine ca pe un tot unitar, puternic, cu trupul şi mintea unite de voinţa de a-şi elimina adversarul. O clipă, mulţumi destinului că nu trebuia să lupte cu Marcus. Atunci i-ar fi fost cu neputinţă să aibă mâna necruţătoare şi mintea hotărâtă să ucidă.

Înainte să-şi pună coiful, Valerius se întoarse spre Flamma, care-i răspunse cu un surâs, sigur pe sine. Erau singuri în centrul arenei ce se întindea în jurul lor asemenea unui deşert populat de fantome.

— O să te învinge din patru mişcări, şuieră Flamma făcând un pas spre el. Ticălosule!

— Fecior de târfă! Violator de femei! răspunse Valerius batjocoritor. O să te trimit pe plajele morţilor cu un şut în fund.

Îşi puse coiful. Nici un servitor nu veni să-l ajute.

Arbitrul privi spre *pulvinar*. Vitellius se sprijini de balustradă şi, după o clipă, batista din mâna lui unduia în vânt, imaculată pe cerul albastru. Explodă muzica flautelor şi a orgii hidraulice. Mulţimea amuţi.

Valerius inspiră profund. Sosise clipa. Inima îi bătea cu putere.

O rază de soare reflectată de plăcuţa metalică de pe umărul lui Flamma îl orbi, trecând prin micile orificii ale coifului. Nu mai văzu nimic. Nu-şi zărea adversarul şi înghiţi în sec, îngrozit căci simţea deja tridentul lovindu-i spatele… Instinctiv, îşi trase pieptul înapoi, încercând să-l vadă pe Flamma prin găurile coifului de bronz care apărau ochii de loviturile tridentului, dar îngreunau vizibilitatea. Sări în lături şi îşi dădu seama că încălţările sale, acele *caligae* cu ţinte în talpă, permiteau o bună priză pe nisipul ud din cauza ploilor din ultimele zile. Alunecă totuşi şi îl văzu pe reţiar la doar doi paşi de el, în dreapta. Văzu că Flamma se năpustea asupra lui cu viteza luptătorului care îşi dă seama prea târziu de greşeala adversarului şi se grăbeşte să-l surprindă.

Deşi nu-şi revenise cu totul, Valerius reuşi să împingă scutul oblic deasupra capului, ca să se ferească de trident, aşa cum îl învăţase Proculus. Rămase în aşteptare, cu scutul ridicat.

Veni şi lovitura, puternică, violentă. Tridentul întâlni scutul exact unde prevăzuse Valerius. Se ridică şi se repezi spre Flamma, cu scutul în faţă şi mâna dreaptă întinsă, strângând cu atâta furie *sica*, încât tot braţul i se contractă dureros. Mârâi o insultă şi începu să-şi urmărească adversarul.

Deodată se simţi invadat de o forţă fantastică; plămânii păreau să găsească în sfârşit tot aerul de care aveau nevoie pentru a face faţă efortului. Se simţi, de asemenea, calm cum nu mai fusese niciodată până atunci şi cuprins de o furie rece, de dorinţa violentă de a-l face bucăţi pe celălalt. Zâmbi în timp ce-l urmărea pe Flamma, şi- şi aminti sfatul lui Marcus: „Oboseşte-l“. „Am să te las fără suflare!“, râse. Începu să alerge mai repede, şi i se părea că

zboară, că şi scutul, şi coiful erau uşoare ca pana, la fel ca toate celelalte. Parcă fiecare parte a echipamentului se lipise ca prin farmec de trupul său.

În urletele mulţimii, Flamma continua să alerge gâfâind; ca să se uite la spada şi la picioarele lui Valerius, întorcea capul spre stânga şi privea de după *galerus*-ul metalic, rigid, care-i proteja faţa. Ţinea tridentul ridicat şi îl îndrepta spre adversar; în mâna dreaptă avea plasa, iar în stânga, alături de mânerul tridentului, ţinea pumnalul. De flecare dată când încerca să sară într-o parte şi să se poziţioneze pentru a-l lovi pe secutor, Valerius îl ataca, obligându-l să alerge în continuare.

— Nu te opri, ticălosule, mişcă-te! râse Valerius în spatele coifului care-i dădea un aspect enigmatic, mortal.

Urmărirea dură multă vreme. Străbătură toată arena, ridicând nori de praf. Mulţimea continua să urle. Prin fantele pentru ochi, Valerius îl vedea pe Flamma alergând... Deodată, dispăru.

Valerius întoarse instinctiv capul spre stânga, spre locul unde sărea reţiarul ca să se apere de *secutor*, fiindcă *secutor*-ul ţinea în stânga scutul, iar în dreapta – *sica* pregătită pentru a ucide. Îşi dădu seama că Flamma era în spatele lui, pregătindu-se să arunce plasa, după o schemă de atac pe care Valerius o repetase de nenumărate ori în timpul antrenamentelor cu Proculus.

Începu să alerge, încercând să ignore fiorul de spaimă pe care-l simţea pe şira spinării. Trebuia sa-l obosească pe Flamma. Se simţea epuizat, sfârşit de căldură; coiful nu-l lăsa să respire, gâtul îi ardea... Urletele mulţimii îi răsunau lugubru în urechi.

Se opri şi se întoarse brusc, gata să-l înfrunte pe reţiar. Se bucură văzându-l pe Flamma la vreo cinci paşi de el, gâfâind, cu braţele sprijinite pe coapse,

capul aplecat şi părul lung şiroind de sudoare. Se uită la Valerius; avea privirea celui care ştia că peste o clipă oamenii aveau să strige decepţionaţi, unii pentru că l-ar fi considerat laş, alţii pentru că voiau să vadă lama pătrunzând în carne, tăind-o şi dând la iveală tendoanele şi oasele. Mulţimea vrea burţi tăiate şi maţe revărsate în arenă. Ca să se distreze, vrea să vadă sânge, doar sânge.

Într-adevăr, ţipetele entuziasmate de până atunci se transformau într-un cor de proteste. Oamenii se ridicaseră în picioare şi îi îndemnau furioşi pe cei doi gladiatori să lupte, neadmiţând nici o pauză în spectacolul care trebuia să fie tot timpul excitant. Pentru cei ce sfidau moartea în arenă, strigătele de nemulţumire reprezentau un pericol mai mare decât adversarul, iar gladiatorii ştiau asta.

Flamma privi mulţimea şi se ridică încet, arătându-şi corpul superb, aproape gol, lipsit de echipamentul greoi al *secutor*-ului. Ridică braţele, îndreptând armele spre cer şi scoţând un strigăt asemenea celor pe care le scoteau barbarii înainte să pornească la atac.

În partea dinspre apus a arenei, deasupra porţii *libitinaria*, pe unde erau scoase trupurile gladiatorilor ucişi, se auzi un cor, slab la început, apoi tot mai puternic.

— Flamma! Flamma!

Reţiarul se năpusti hotărât spre Valerius, care luase poziţia de apărare, cu piciorul stâng, apărat de *ocrea* de bronz, în faţă şi piciorul drept întins în spate. Bustul era drept, scutul concav era ţinut vertical, lipit de genunchiul şi de umărul stâng, iar coiful abia se ivea deasupra marginii superioare a scutului, atât cât să-i îngăduie luptătorului să vadă.

Flamma simulă un atac la cap, apoi schimbă brusc direcţia şi îndreptă tridentul spre tibia lui Valerius.

Acesta intui mişcarea adversarului şi simulă că-şi apără capul, dar imediat ce tridentul se îndreptă în jos, spre el, întinse scutul, prinse arma lui Flamma şi o izbi puternic de pământ, cum îl învăţase Proculus. Mişcarea de apărare, pe care Valerius o executase rapid, făcu tridentul să zboare din mâna lui Flamma. Acesta se dădu înapoi câţiva paşi, deposedat de principala sa armă şi uimit de abilitatea cu care începătorul reacţionase la atacul său. Ignorând strigătele entuziasmate ale publicului, Valerius se hotărî să profite de debusolarea adversarului.

Inaintă repede, cântări dintr-o privire poziţia lui Flamma, apoi, cu un gest neaşteptat, îi înfipse brusc vârful pumnalului în umăr, în punctul în care ştia că rana nu era gravă, dar era foarte dureroasă. Sângele ţâşni. Flamma scoase un strigăt; sângele îi şiroia de-a lungul braţului, prelingându-se în nisip.

— Nenorocitule, şuieră Flamma, dar Valerius se îndepărtase deja, asurzit de strigătele mulţimii.

Se opri. Îi făcu semn lui Flamma să-şi ia tridentul şi să continue lupta de la egal la egal. Publicul era în delir.

Umilit de clemenţa lui Valerius, Flamma luă tridentul, vădit furios. Începu să atace cu mai multă atenţie, ţintind când spre scutul adversarului, când spre capul acestuia. Umărul continua să-i sângereze, dar Flamma nu părea să-şi dea seama. Continuă să fenteze.

Valerius nu reacţionă. Echipamentul greu, scutul roşu, masca lugubră care îi acoperea faţa îi dădeau un aer misterios şi neliniştitor. Stătea în mijlocul arenei, gata de atac. Cu răsuflarea tăiată, publicul aştepta ca secutor-ul să atace. Flamma se opri, dezorientat de nemişcarea celuilalt, atent, ca şi cum dintr-o clipă în alta trebuia să o ia la fugă.

Protestele publicului îl făcură pe reţiar să se hotărască: simulă un atac la cap. Se mişca repede înainte şi înapoi, încercând să ghicească intenţiile lui Valerius şi, mai ales, să-l facă să reacţioneze. Dar Valerius rămânea nemişcat. Urmă o altă fentă. Valerius nu reacţionă.

Exasperat, Flamma începu să fluture tridentul prin faţa lui Valerius, dându-i de înţeles că se gândea unde să-l înfigă.

32

Valerius continua să se uite, parcă hipnotizat, la sângele ce se prelingea pe braţul lui Flamma. Incapabil să lupte, se gândea la ce simţise în momentul când înfipsese pumnalul în corpul adversarului. Ştia exact unde se va duce lama, dar de data asta nu era lama chirurgului care vindeca – era lama mortală a gladiatorului.

Înţelesese care era destinul lui în clipa când folosise pumnalul ca să rănească un om hotărât să ucidă. Valerius nu era în stare să facă nici o mişcare şi continua să se uite la vârfurile tridentului, care treceau înainte şi înapoi prin faţa ochilor săi. „Trebuie să reacţionez”, se gândi. „Sunt un gladiator.” În cele din urmă, păru că se trezeşte.

Îşi dădu seama că Flamma era foarte aproape şi că, dacă ar fi atacat, i-ar fi îngăduit reţiarului să arunce cu uşurinţă plasa din partea stângă. Plasa aceea constituia principalul obstacol dintre el şi adversar. Trebuia să se apropie încă puţin, doar doi paşi, şi să atace rapid, fără să-i lase reţiarului timp să arunce plasa. Dar dacă se apropia prea mult, intra în raza de acţiune a tridentului, care îi putea lovi scutul, coiful sau piciorul.

În clipa aceea, Flamma lovi. Valerius îşi încordă muşchii gâtului; simţi o durere cumplită în ceafă, capul îi fu împins brusc în spate şi urechile începură să-i ţiuie. Văzu un vârf al tridentului foarte aproape, înfipt într-o gaură a coifului. Îşi încordă muşchii spatelui, ca să nu cadă. Făcu un pas în spate, eliberându-se. Încerca să nu se gândească la durerea aceea cumplită.

Imediat veni o altă lovitură, tot în cap, dar din lateral. Fu atât de puternică, încât trebui să se aplece mult spre dreapta, cu picioarele depărtate, ca să nu cadă. Flamma ridică tridentul şi începu să râdă, sigur de victorie. Valerius simţi cum îl cuprinde furia. Se năpusti în faţă, dar imediat reţiarul făcu un salt şi ajunse în stânga lui, prefăcându-se că vrea să arunce plasa. Tridentul îl lovi din nou, în tibie. Îşi înăbuşi un strigăt de durere; simţi că genunchiul cedează şi, în cădere, îşi dădu seama că în clipa următoare Flamma avea să arunce plasa. Se simţi pierdut.

Reacţionă rapid. Se ridică şi luă poziţia de apărare, încercând să-şi dea seama unde se afla tridentul.

Reţiarul făcu un salt spre stânga. Valerius i-o luă înainte şi îl atacă. Prin fantele pentru ochi, îl văzu pe Flamma apropiindu-se. Nu reuşea să-i vadă tot corpul, ci doar coapsa şi gamba stângă, pline de sânge. Imediat îndreptă *sica* spre coapsă.

Flamma se dădu înapoi, ferindu-se de tăişul armei. Zornăitul solzilor de pe manşonul lui Valerius îl avertiza că mişcările acestuia deveneau tot mai rapide. Sări în stânga, rotindu-se. Atinse cu spatele scutul lui Valerius şi continuă să se rotească, până când ajunse în poziţia iniţială, apoi încercă să-l lovească pe *secutor* în spate cu tridentul.

Dar Valerius ştiu să profite de pe urma fentei spectaculoase a adversarului. Evită tridentul şi

schimbă brusc direcţia de alergare. Îl atacă pe Flamma, îi înfipse *sica* în coapsă şi se retrase repede. Privi impasibil carnea sfâşiată şi sângele care ţâşnea, lăsând o dâră roşie pe nisip.

Flamma rămase o clipă împietrit, apoi, urlând de durere şi de furie, se năpusti cu toate forţele spre Valerius, dar se lovi de scutul pe care acesta îl împinsese în faţă pentru a se apăra. Impactul fu atât de violent, încât reţiarul făcu mai mulţi paşi în spate şi se prăbuşi la pământ. Imediat, Valerius ajunse lângă el, şi reţiarul simţi vârful ascuţit al săbiei. Se întoarse încet, gâfâind, cu chipul crispat de mânie şi uimire. Ridică braţele spre cer şi, cu un gest teatral, aruncă tridentul şi pumnalul.

Arena începu să vuiască la vederea acelei scene incredibile. Cine era gladiatorul necunoscut care îl învinsese pe unul dintre cei mai pricepuţi luptători?

Impasibil, Valerius se îndepărtă cu un pas. Flamma se ridică cu greu, acoperit de sânge, sudoare şi nisip. Aclamaţiile făcură amfiteatrul să se cutremure. Ridică braţul drept într-un gest de mulţumire, apoi se întoarse spre Valerius.

— Eşti un nenorocit, zise printre dinţi. Ticălosule… Nu-i adevărat că asta e prima ta luptă!

— În genunchi! porunci Valerius.

Nemişcat, aşteptă ca învinsul să se pregătească pentru ritualul final. „Am învins”, îşi spuse. Se simţi triumfător, dar calm cum nu fusese niciodată în viaţa lui.

— În genunchi! zise din nou.

Flamma îngenunche şi îşi duse braţul stâng la spate. Aşteptă o clipă înainte să facă gestul prin care avea să ceară viaţa sau moartea. Valerius se apropie de el şi îi puse o mână pe umăr. Ridică *sica* spre cer. Flamma întinse braţul drept în faţă, cu *pollex versus*. Îşi cerea moartea.

Publicul se ridică în picioare, cuprins de admiraţie. Toţi începură să strige: *Missus, missus!*

— Am scăpat, murmură Flamma, aruncându-i o privire batjocoritoare lui Valerius. Idiotule, am scăpat, vezi?

Valerius nu răspunse. Se întoarse spre *pulvinar*. Prin fantele coifului îl văzu pe Vitellius aplecându-se peste balustradă şi întinzând mâna, cu degetul mare îndreptat în faţă.

Moartea. Vitellius cerea moartea lui Flamma. Voia să vadă sângele udând nisipul arenei, sacrificiu indispensabil pentru a obţine bunăvoinţa şi protecţia zeului Marte.

— Ucide-l!

Glasul împăratului răsună puternic, plin de furie. Mulţimea amuţi. Un murmur trădă indignarea provocată de trufia împăratului, care nu ţinea seama de voinţa poporului la *munera*. Nici măcar Julius Caesar nu mersese atât de departe. Imediat, legaţii Caecina Alienus şi Flavius Valens, care stătuseră alături de Vitellius pe toată durata spectacolului, ieşiră din *pulvinar*, pentru ca lumea să vadă că nu erau de acord cu decizia împăratului.

— Ucide-l! strigă Vitellius.

Nimeni nu îndrăzni să protesteze. Toţi se temeau de omul ce fusese ales împărat de nişte soldaţi a căror violenţă era bine cunoscută.

— Ucide-l!

Valerius coborî *sica*. Flamma întinse mâna şi apucă încheietura lui Valerius, lipindu-şi vârful armei de gât.

— Ucide-l! strigă din nou Vitellius.

Cu o smucitură, Valerius îşi eliberă încheietura din strânsoarea lui Flamma şi aruncă arma în nisip. De pe treptele de sus ale arenei se ridică un murmur

consternat. Valerius îşi scoase coiful. Simţi pe faţă o adiere răcoroasă.

În pulvinar, Vitellius continua să strige:

— Ţi-am spus să ucizi!

Roşu la faţă, ţipa din ce în ce mai tare:

— Ia *sica* şi ucide-l!

Valerius îşi înălţă capul.

— Nu mă recunoşti? întrebă cu glas puternic. Eu nu ucid. Pot să învinge, dar nu ucid. Vreau ca toată lumea să afle numele cu care am ales să lupt în arenă.

Îşi luă arma şi privi de jur-împrejur.

— Orpheus, acesta este numele meu, strigă. Orpheus, *secutor*-ul.

— Orpheus!

Toţi se ridicară în picioare, scandând numele acela, într-o ovaţie ce părea că nu se mai sfârşeşte.

Valerius se întoarse cu spatele spre *pulvinar*. Străbătu arena încet, copleşit deodată de oboseală, şi se îndreptă spre poarta principală. „Am învins”, îşi zise din nou.

Flamma se îndrepta grăbit spre aceeaşi poartă, clătinându-se. Cu braţele ridicate, se întorcea în dreapta şi-n stânga, spre publicul care-l aplauda. Avea aerul fericit al celui care realizează că a rămas în viaţă.

Vitellius se prăbuşi pe tricliniu şi îi făcu semn lui Listarius să-i toarne de băut. În jurul lui, toţi tăceau.

— Orpheus..., murmură pierdut, apucând cupa cu o mână tremurândă. Orpheus!

La începutul luptei îl privise dispreţuitor pe Valerius, convins că din clipă în clipă avea să-i vadă sângele udând nisipul. Siguranţa lui se prefăcuse repede în uimire, văzând cât de abil lupta Valerius. Când înţelesese că medicul avea să învingă, îşi simţise stomacul strângându-i-se dureros, iar când refuzase

să-l ucidă pe Flamma, i se păruse o clipă că-l vede pe zeul războiului, mânios că sacrificiul nu fusese înfăptuit. La sfârşit, când Valerius îşi scosese coiful şi strigase numele acela, îşi amintise deodată cuvintele preotesei – „Orpheus…” Bău, încercând să-şi liniştească bătăile inimii. „Orpheus”, se gândi îngrozit.

Listarius se aplecă şi-i şopti la ureche:

— Orpheus… Ai văzut cum l-a învins pe Flamma? De astăzi, el va fi cel mai bun gladiator, după Skorpius al tău. Adu-ţi aminte ce a spus preoteasa…

— Ce ştii tu despre asta? şuieră Vitellius întorcându-se spre el, dar chipul lui Listarius era impasibil.

— Eram acolo, împăratule. Ai uitat?

Cei doi se priviră îndelung. În cele din urmă, Vitellius îi făcu un semn:

— Taci! Tu să taci!

Listarius făcu un pas în lături.

— Mai toamă-mi vin, porunci Vitellius.

Băiatul se supuse.

— Ei, ce ziceţi? îi întrebă împăratul pe cei aflaţi în jurul mesei, care nu scoseseră nici un cuvânt. Ce ziceţi?

— Eu zic că n-am mai văzut un asemenea *secutor*, răspunse Asiaticus cu glas molatic, învârtind pe deget inelul de aur pe care Vitellius i-l dăruise cu câteva seri în urmă. Cumpără-l.

— Dacă vrei ca gladiatorul cel mai puternic din întregul Imperiu să lupte pentru tine, cumpără-l, zise şi Vinicius Crulpus. Eu cred că Orpheus e mai bun chiar decât Skorpius.

— În locul tău, n-aş lăsa să-mi scape un asemenea campion. Am auzit că însuşi Proculus l-a antrenat, adăugă Allius Cerpicus, plecându-şi capul în semn de respect. Cumpără-l pe Orpheus.

— Proculus, oftă Vitellius. De ce nu mi-a spus nimeni că el l-a antrenat pe medic?

— Cum adică? replică Allius Cerpicus. Mi-ai spus să-l antrenăm cât mai bine pe începătorul acela... Tu eşti cel care oferă *munera*; nu puteai să aduci un nepriceput în faţa publicului. Nimeni nu trebuie să râdă de tine fiindcă oferi jocuri de proastă calitate. Cine altcineva putea să-ţi facă mai mare cinste, învăţându-l pe un începător arta luptei într-un timp atât de scurt, dacă nu Proculus?

Vitellius încuviinţă iritat. „Orpheus", se gândi. „O să-l omor. O să-l omor la *Ludi*. Am învins la Bedriacum, ce-mi mai pasă de Antonius Primus? Pun pe cineva să-l otrăvească. Îl plătesc pe Manteus să-l omoare. Dacă moare Orpheus... Oare nu aşa a zis preoteasa? «Dacă moare Orpheus, tu vei trăi şi vei domni multă vreme.» Dar preoteasa a mai spus că Orpheus trebuie să moară în arenă..." Confuz, Vitellius încerca să-şi amintească precis profeţia.

Deodată simţi că lângă el era cineva. Ridică ochii şi îl văzu pe Ausper. Vitellius dădu din mâini, încercând să-l alunge, căci credea că-i o nălucire iscată de vin.

Ausper îndepărtase cu mâna un comesean, iar acum stătea lângă Vitellius, fixându-l de sub gluga mantiei cu ochii săi orbi, înfricoşători.

— Nu poţi face asta. Ştii prea bine că Orpheus trebuie să moară în arenă. Nu-ţi aminteşti ce a spus Velunda?

Vitellius clătină din cap. Nu-şi amintea... Nu-şi mai amintea nimic.

— Medicul acela..., bolborosi.

— Nu e medic, zâmbi Ausper. Este Orpheus, *secutor*. Nu voiai să-l ai pe cel mai puternic gladiator din lume? Cumpără-l!

— Dar el nu ucide, nu aduce sacrificii zeului Marte...

— Ştii foarte bine că Orpheus trebuie să lupte. Cumpără-l şi ia-l cu tine la Roma.

— Îl am pe Skorpius, replică Vitellius.

Gândul că trebuia să-l cumpere pe Orpheus îl înspăimânta.

— Cumpără-l, repetă Ausper, punând o mână pe braţul lui Vitellius, care îi simţi atingerea ca de gheaţă.

— Îl cumpăr, încuviinţă Vitellius. Îl cumpăr, îl duc la Roma, la *Ludus*. Nu mă atinge!

— Ai grijă, Vitellius! Să nu-l pui pe Skorpius să lupte cu Orpheus.

Ausper îl apucă strâns de braţ. Vitellius nu reuşi să se elibereze din strânsoare.

— Dar de ce? întrebă împăratul. De ce să nu-l pun să lupte?

— Să nu faci asta, dacă vrei să ai o viaţă şi o domnie lungă, îl întrerupse Ausper, dând drumul braţului lui Vitellius şi ridicându-se. Nu-l pune să lupte cu Skorpius. Lupta lor ar însemna sfârşitul gloriei... şi al vieţii tale.

— Dar dacă Orpheus trebuie să moară în arenă pentru ca eu să pot rămâne la cârma Imperiului..., spuse Vitellius dezorientat. Eu... Preoteasa a zis că...

Ausper însă nu-l mai asculta. Îi întorsese spatele şi se îndepărta solemn, asemenea unui preot din vechime, trecând printre soldaţii care se dădeau repede deoparte, speriaţi.

În noaptea aceea, pe când Proculus îşi punea în traistă puţinele lucruri pe care le luase cu sine, gărzile deschiseră uşa cămăruţei lui Valerius. Manteus se ivi în prag.

— Bravo, Orpheus, îi spuse zâmbind lui Valerius, care stătea pe saltea, palid şi obosit. Nu ştiu pe cine să admir mai mult: pe tine sau pe maestrul tău…

— Spune-i lui Valerius că a fost cumpărat de Vitellius. Oricum ştie, fiindcă i-am zis eu, îl întrerupse Proculus.

— Dar tu de unde ştii? îl întrebă Manteus uimit. Acum vin de la întâlnirea cu împăratul…

Îşi recăpătă repede calmul.

— Da, aşa e… tu le ştii pe toate, zise plin de invidie. Pe toate.

— Ştiu şi că Vitellius ţi-a dat mulţi sesterţi ca să-l aibă pe Valerius. Tu l-ai cumpărat cu bani puţini, iar acum i-l vinzi înapoi pentru o sumă enormă. Eşti foarte isteţ, adăugă ironic.

Manteus intră repede în încăpere şi îl apucă pe Proculus de braţ, cu un aer rugător.

— Spune-mi care va fi destinul meu. Te implor!

Proculus privi mâna lanistului, care îi strângea braţul.

— Nu mă atinge!

Manteus se grăbi să-i dea drumul.

— Dar spune-mi…

— Destinul tău?

Proculus scrută chipul lui Manteus.

— Destinul tău e destinul tuturor celor care trăiesc ca să adune bani. Nu-i un destin de invidiat, zise zâmbind. Nu mai am ce să-ţi spun.

Manteus ieşi repede, ordonând gărzilor să-l însoţească pe Proculus afară din *Ludi*.

Maestrul se întoarse spre Valerius.

— Plec. Mă duc la *gymnasium*-ul meu de la Pietas Iulia. Mâine vei părăsi Cremona împreună cu ceilalţi gladiatori. Veţi merge la Roma. Vitellius i-a cumpărat pe Marcus, pe Flamma, pe trac… şi pe mulţi alţii.

— Aş vrea să nu pleci.

Valerius se ridicase şi stătea plin de respect în faţa lui Proculus.

— Eşti Orpheus, nu mai ai nevoie de mine, zâmbi Proculus, punându-i mâna pe umăr. Eşti Orpheus, să nu uiţi asta. Şi apoi, nu te las singur, adăugă, strângându-i uşor umărul.

Valerius înţelese că maestrul se referea la Velunda, şi-şi atinse amuleta.

— Amuleta mea va rămâne transparentă? întrebă nelinişţit. Va rămâne aşa pentru totdeauna? Spune-mi, ce ar putea-o face să se întunece?

Proculus nu-i răspunse. Înainte să iasă din cămăruţă, se întoarse spre el.

— Orpheus... De azi înainte eşti Orpheus, zise încet, fără să mai zâmbească.

Paşii lui şi ai gărzilor răsunară tot mai încet pe coridor, acoperiţi de glasurile gladiatorilor care comentau victoria lui Orpheus.

O lună mai târziu, lunga călătorie a împăratului Vitellius, începută la Colonia Agrippinensium, se încheia la porţile Romei. Împăratul insistă să intre în urbe pe podul Milvius, călare şi îmbrăcat în ţinută militară, pentru ca oamenii să înţeleagă că aveau să fie conduşi de un războinic.

Împăratului i se aminti că ţinuta militară era acceptată doar în afara zidurilor Romei. După lungi discuţii, Vitellius acceptă să poarte toga *praetexta*, cu dungi purpurii. Îmbrăcat astfel, intră în Roma.

În fruntea cortegiului se aflau prefecţii, tribunii şi centurionii înveşmântaţi în alb. Urmau acvilele, drapelele şi însemnele armatei vitelliene, soldaţii călare, soldaţii pedeştri şi treizeci şi patru de cohorte. Toţi soldaţii aveau armele scoase din teci şi purtau colane; armurile lor străluceau în soare.

Vitellius urcă pe Capitolium, aclamat de mulţime ca un triumfător, şi se instală în Palatul Cezarilor împreună cu o curte care număra mii de oameni, indiferent la abuzurile comise de soldaţii săi.

În ziua sacră a *Allia*, când, pentru a comemora teribila înfrângere a galilor din urmă cu trei sute de ani, nu aveau loc căsătorii sau sacrificii, nu se începeau acţiuni militare sau politice, Vitellius îşi luă titlul de *pontifex maximus*, organiză alegeri pentru zece ani şi se numi pe sine consul pe viaţă. Gestul lui, ce trăda dispreţul faţă de vechile tradiţii romane, fu interpretat ca un semn funest.

În acele zile, mesagerii îl înştiinţară pe Vitellius că legiunile din provinciile africane – Aegyptus, Syria, Judaea – îl aleseseră împărat pe Vespasianus la calendele lui iulie.

Provinciile din Illiria – Pannonia înainte de toate – se aliaseră cu Vespasianus, recunoscându-l ca împărat, iar acum pregăteau o insurecţie.

Partea a patra

33

Antonius Primus îşi opri calul lângă un copac.

— Mai avem câteva mile, şi am ajuns.

Din vârful colinei, privi peisajul din faţa sa. În lumina puternică de sfârşit de august – fusese o vară foarte călduroasă şi secetoasă, în anul acela funest al războiului civil –, zări zidurile oraşului Poetovium, cel mai frumos din Pannonia, ridicat pe malul de mizănoapte al Dravei. Râul străbătea marea câmpie, îndreptându-se spre Danubius; galbenul întunecat al câmpurilor de floarea-soarelui alterna cu verdele viţei-de-vie de pe dealuri.

Emoţionat, Antonius se gândi la Mithra, zeul câmpiilor. În valea ce se întindea în faţa ochilor săi, pe malurile Dravei, mâinile credincioşilor săpaseră primele *mithraea* în măruntaiele pământului, din care se născuse zeul. De la Poetovium, cultul lui Mithra se răspândise în ţinuturile danubiene. În *mithraea*, sub bolţile reprezentând cerul înstelat, guvernatori, procuratori, magistraţi, funcţionari şi mulţi luptători din legiuni încheiaseră un pact divin de înfrăţire şi credinţă. În numele zeului, care îi învăţase să deosebească binele de rău, îşi închinau viaţa

idealurilor de dreptate şi eroism, întăriţi de o credinţă ce le promitea viaţa după moarte.

Plecându-şi capul, Antonius închise ochii, pentru a se reculege. Unul după altul, soldaţii din drapelul care îl escorta pe legatul Legiunii a şaptea veniră lângă el, la umbra fagilor de la marginea pădurii. Rămaseră tăcuţi, contemplând oraşul îndepărtat şi gândindu-se la zeul care voia ca ei să fie eroi.

— Acolo e, zise Antonius, arătând spre corturile ce se zăreau în depărtare, albe, la marginea câmpiilor arse de secetă. Acela este castrul Legiunii a treisprezecea. Acolo, aliaţii noştri ne aşteaptă ca să ţinem consiliul de război... Cu toţii îi suntem credincioşi împăratului Vespasianus.

La Poetovium, centrul cultului mithraic, se adunaseră în numele zeului conducătorii ţinuturilor şi ai legiunilor care aveau să formeze alianţa împotriva lui Vitellius. În numele lui Vespasianus, ce fusese ales împărat de armatele sale, dar care era drept, credincios şi respecta tradiţiile, acei oameni aveau să înceapă insurecţia.

Deodată, calul lui Errius Sartorius se ridică pe picioarele dinapoi. Centurionul reuşi cu greu să-l liniştească.

— Sunt îngrijorat din cauza spionilor.

— Vorbeşte deschis, zise Antonius, privind la cei din jurul lor: Titus şi câţiva centurioni aflaţi de mai mulţi ani în Legiunea *Galbiana*. Nici unul dintre cei de aici nu e trădător.

Errius încercă din nou să-şi ţină calul în frâu.

— Mă refer la soldaţii aflaţi sub comanda lui Vedius Aquila şi a lui Arrius Varus... Ştim că au luptat împotriva vitellienilor la Bedriacum, dar putem fi siguri că sunt cu toţii de partea noastră?

— Dar n-au fost oare umiliţi şi ei după victoria lui Caecina şi a lui Valens, când au trebuit să ridice cu

mâinile lor amfiteatrele de la Cremona şi Bononia, înainte de a se întoarce aici? Oare nu-l urăsc şi ei pe Vitellius? De ce ţi-e teamă?

— Poate că Vitellius a plasat câţiva oameni de-ai lui în legiune ca să...

— Ca să ne spioneze? întrebă Antonius, îndepărtând o frunză pe care vântul i-o lipise de obraz. Ca să-l informeze despre planurile noastre? Îţi aduc aminte că Vedius Aquila e de mulţi ani legatul Legiunii a treisprezecea... Arrius Varus e foarte curajos şi mi-e bun prieten. Tu nu-i cunoşti, dar eu sunt convins că ştiu să-şi supravegheze soldaţii. În plus, amândoi sunt adepţii cultului lui Mithra, ca tine şi ca mine. Oare asta nu-i de-ajuns? încheie Antonius iritat.

— Nu, nu-i de-ajuns. Spionii lui Vitellius sunt...

Nu apucă să-şi termine fraza. Calul se smuci atât de tare, încât Errius aproape căzu din şa. Deodată, vreo doisprezece oameni ieşiră din pădure şi îi înconjurară pe Antonius şi ai săi. Erau înarmaţi cu pumnale şi *sicae* şi era limpede că veniseră să-l ucidă pe Antonius. Cu spatele sprijinit de trunchiul unui fag, ca să se poată apăra mai bine, legatul se lupta cu trei atacatori.

Titus sărise repede de pe cal şi îi respinsese pe cei care îl atacaseră. Ţinând câte un pumnal în fiecare mână, îi înjunghie pe cei doi agresori ai lui Errius. Când îl văzu pe acesta ridicându-se teafăr, se întoarse spre Antonius. Centurionii care încercaseră să-l apere erau deja la pământ. Antonius se ascunse în spatele copacului, ca să evite loviturile de pumnal. Nu se auzea nici un strigăt. Lupta începuse în linişte şi continua la fel; se auzea doar răsuflarea grea a luptătorilor.

Înainte ca Titus să-i sară în ajutor, Antonius fu rănit la umărul drept şi se prăbuşi, dar atacatorii nu

izbutiră să-l ucidă. Căzură, înjunghiaţi în spate de Titus şi Errius, în timp ce Antonius se ridica palid, cu pumnalul în mâna stângă, şi alerga în ajutorul celorlalţi centurioni, care luptau la câţiva paşi de ei. Furibunzi, Antonius, Titus şi Errius se năpustiră asupra agresorilor şi-i uciseră. Unul singur reuşi să fugă. Antonius se întoarse brusc şi îl văzu pe unul dintre atacatorii săi ridicându-se şi târându-se spre tufişuri. Errius se năpusti asupra lui şi-l lovi cu pumnul, ameţindu-l.

— Pe ăsta îl ţinem prizonier.

— S-a terminat, şopti Antonius.

Titus îşi rupsese o bucată din tunică şi îi bandaja cu ea umărul rănit. Strânse bine faşa şi îi legă braţul de gât. Auziră zgomotul copitelor unui cal care se îndepărta.

— Pe ăla l-am lăsat să scape...

Titus era lac de sudoare.

— Ar trebui să fie aici fratele tău, să te îngrijească. Din câte îmi dau seama, rana e gravă. Pierzi foarte mult sânge.

— N-o să mor tocmai acum.

Antonius se aşezase pe iarbă. Privi în jur furios.

— N-o să mor acum, când suntem pe punctul de a ne ridica împotriva lui Vitellius. Nu mi-e teamă de moarte, dar acum vreau să trăiesc!

Titus şi Errius se aplecară deasupra centurionilor ucişi. În liniştea pădurii răsunară strigătele lor de durere.

— Au luptat pentru dreptate. Au luptat împotriva răului. Au trăit aşa cum ne cere zeul nostru, se auzi glasul grav al lui Antonius. Îi aşteaptă viaţa veşnică.

Potrivit obiceiului, Titus şi Errius smulseră câteva frunze pe care le puseră pe pieptul centurionilor morţi. Nu aruncară nici o privire spre atacatorii ucişi. Titus aduse caii. Pe unul dintre ei, Errius îl puse de-a

curmezişul pe prizonier, legându-l bine. Se întoarse apoi spre Antonius.

— Ţi-am spus că mi-e teamă de spioni... Cine putea şti că vom veni pe drumul ăsta? Cine i-a informat pe ucigaşii ăştia, care sunt convins că au fost trimişi de Vitellius în persoană?

Titus îi duse un cal lui Antonius şi vru să-l ajute să urce în şa; se dădu un pas în lături când acesta îl refuză.

— Am căzut în capcană ca nişte idioţi, spuse Antonius apucând frâul.

Veşmintele îi erau îmbibate de sânge. Se uită la Errius.

— Acum înţeleg de ce calul tău era atât de neliniştit. El a simţit prezenţa duşmanilor, dar noi nu.

Începură să coboare dealul. Errius ducea de frâu calul pe care era aşezat prizonierul.

— Vom trimite pe cineva din Legiunea a treisprezecea să aducă trupurile tovarăşilor noştri, zise Antonius încruntat, clătinând din cap. Îi vom îngropa ca pe nişte eroi. N-o să-mi iert că i-am atras cu mine în capcană.

— Cu toţii aveau femei în castru... şi copii..., murmură Errius. Poate că de asta nu vreau să mă leg de nimeni. Nu vreau lacrimi.

În infirmeria castrului era o căldură sufocantă. Pe jumătate dezbrăcat, Antonius stătea în faţa medicului care-i bandaja rana. Goli dintr-o înghiţitură cupa de vin.

— N-o să-ţi ia durerea, dar o să te liniştească, zâmbi Cornelius Fuscus, tânărul procurator al Pannoniei, faimos în rândul femeilor pentru frumuseţea lui, iar în popor pentru cinstea de care dădea întotdeauna dovadă. La Poetovium se fac vinuri excelente. Pe ăsta ţi-l trimite Calvia Crispinilla, care a

sosit de puţină vreme de la Roma. Multe dintre viile astea sunt ale ei.

Titus stătea lângă medic şi privea încruntat rana lui Antonius.

— Pentru asta e nevoie de fratele tău.

Se uită neîncrezător spre medicul care îşi pusese instrumentele pe tăciunii aprinşi.

— El n-ar folosi fierul înroşit ca să vindece o rană, ci uleiuri, răşini, pomade...

— Fratele meu e gladiator, ai uitat? replică Antonius punând jos cupa; se întoarse apoi spre medic: Poţi începe.

— Încă nu sunt gata, murmură medicul. O să te doară, dar am să-ţi vindec rana, cu toate că nu sunt la fel de priceput ca Valerius. L-am cunoscut la Capua, la târgul negustorilor de pomade... E foarte tânăr, şi totuşi foarte priceput în arta noastră.

Antonius nu-l băgă în seamă. Se uita încruntat la Cornelius.

— Am auzit că l-aţi interogat pe prizonier şi că atacatorii erau din Rhetia. Nu puteţi să vă supravegheaţi ţinuturile... Cum se face că oamenii voştri nu i-au văzut şi nu i-au prins pe cei care mi-au întins capcana? Cum de nu v-aţi dat seama că permisele lor de trecere erau false?

— În ţinuturile alea toţi sunt vitellieni, mai ales procuratorul Porcius Septimius. Au primit poruncă de la Roma să te ucidă. Vitellius se teme de tine mai mult chiar decât de Vespasianus, împăratul nostru. Vespasianus e în Africa, dar tu eşti dincolo de Alpes, la o aruncătură de băţ.

— Ucigaşii din Rhetia au reuşit să treacă prin Noricum şi să ajungă în Pannonia fară ca nimeni...

— Antonius! îl întrerupse Cornelius sec. Nu toţi sunt adepţi ai lui Mithra, ca tine şi ca mine. Nu toţi au jurat să-şi dedice viaţa dreptăţii. Vitellius are mulţi

susţinători, fie şi numai pentru că ştie să corupă oamenii. Are spioni peste tot; pe mulţi dintre ei reuşim să-i prindem la graniţă, înainte să apuce să răspândească printre oamenii de rând şi printre soldaţi mesajele lui Vitellius. Mulţi spioni de-ai noştri cad în mâinile vitellienilor când străbat Italia de miazănoapte în căutarea unor noi aliaţi sau când vin din Orient, aducând poruncile lui Vespasianus.

Medicul luă de pe foc un instrument. Cornelius se ridică.

— Crezi că vei putea lua parte la adunare? Va începe peste câteva ore.

Antonius îi făcu semn medicului.

— Grăbeşte-te.

Se uită apoi spre Cornelius.

— Voi fi acolo. De asta am venit.

Cornelius se grăbi să iasă. În clipa următoare, în aerul sufocant al infirmeriei se răspândi mirosul greu al cărnii arse.

Fierbinţeala zilei se potolea. La apus se adunaseră nori mari, cu marginile purpurii, printre care razele soarelui cădeau oblic, luminând castrul Legiunii a treisprezecea. Comandanţii, tribunii şi centurionii începură să se adune în piaţa din faţa Pretoriului. Pe chipurile lor se citea neliniştea. Aproape nimeni nu vorbea. În acele ţinuturi, aflate departe de centrul puterii, cultul lui Mithra avea mulţi adepţi dispuşi să-şi închine viaţa unui ideal, iar cel mai înalt ideal era siguranţa Imperiului, grav ameninţată de Vitellius. Vitellius învinsese. Era adevărat că Vespasianus fusese ales împărat în Africa, dar Orientul nu era oare prea departe?

La capătul pieţei era o masă lungă, pe care servitorii se grăbeau să pună torţe pentru a lumina adunarea.

Din Pretoriu ieşiră, unul după altul, Cornelius Fuscus, Arrius Varus şi Vedius Aquila, comandantul Legiunii a treisprezecea, care se aşeză încruntat. Printre soldaţi înaintă încet şi solemn Tampius Flavianus, legatul întregii Pannonii, pe care soldaţii îl priveau cu neîncredere pentru că era rudă cu Vitellius şi pentru că vârsta, în loc să-i dăruiască înţelepciune, îi accentuase firea nesigură şi ambiguă. Tampius Flavianus se aşeză lângă Vedius Aquila.

— Antonius Primus n-a venit. Am auzit că i s-a întins o cursă. Cred că din cauza rănii...

— N-a venit?

Vedius arătă nervos spre Via Decumana.

— Uite-l, spuse iritat.

Antonius înainta cu paşi siguri, drept, cu atitudinea lui mândră care trezea admiraţia soldaţilor. Acum îl admirau şi mai mult, pentru că Antonius se mişca dezinvolt, cu toate că avea umărul bandajat şi braţul legat de gât. Zâmbetul lui sincer mai risipi tensiunea ce domnea în acea adunare, de parcă simpla lui prezenţă era de-ajuns pentru a-i linişti pe soldaţi.

— Zeflemitor şi greu de stăpânit, ca întotdeauna, şuieră Tampius. După ce i-a făcut medicul nostru nepriceput, ar trebui să sufere îngrozitor, dar el... Uită-te la el!

— Te surprinde tăria lui de spirit, puterea de a îndura durerea sau demnitatea lui? întrebă Cornelius Fuscus întorcându-se spre Tampius. Erai şi tu în templu, pe malul Danubius-ului, când Antonius a împlinit ritualul.

Zâmbi cu răceală:

— Invidia nu trebuie să pătrundă în sufletele noastre, Tampius, aşa ne învaţă zeul nostru.

Sub privirile atente ale soldaţilor, Antonius salută căpeteniile flaviene, privindu-i pe fiecare în parte, ca

şi cum ar fi vrut să le ghicească gândurile. Se opri lângă masă, dar nu se aşeză. Privi spre cerul căruia soarele la asfinţit îi împrumuta nuanţe sângerii.

— Suntem aici ca să hotărâm, exclamă.

Se întoarse spre soldaţii care aşteptau în picioare în faţa Pretoriului şi continuă cu glas mai puternic, pentru ca toţi să-l poată auzi:

— Suntem aici ca să hotărâm, repetă. Să blocăm Alpes, astfel încât vitellienii să rămână în afara Illiriei, sau să trecem munţii şi să începem războiul?

Se sprijini de masă, privind spre comandanţi.

— Vă ascultăm, spuse, apoi arătă spre soldaţi: eu împreună cu ei.

Nu interveni deloc în lunga discuţie care urmă. Mulţi considerau că era mai bine să se alinieze dincolo de Alpes şi să-l aştepte pe Mucianus. Cei care preferau un război imediat vorbeau mai repede, cu mai multă însufleţire. La discuţie participau şi soldaţii, care luau cuvântul pe rând, înaintând spre masa comandanţilor. Cu toţii se temeau de intervenţia trupelor vitelliene din Germania, cunoscute pentru curajul şi priceperea lor în luptă. Alţii afirmară că, din cauza înfrângerii de la Bedriacum, moralul trupelor flaviene scăzuse. Lipsiţi de încredere, soldaţii nu ar fi fost în stare să ia parte la o bătălie care cerea curaj şi entuziasm.

— Să nu uităm, de asemenea, că Britannia i-a jurat credinţă lui Vitellius şi că legiunile de acolo, mai precis a doua, a noua şi a douăzecea, sunt încă staţionate la Cremona, adăugă Tampius, care era din ce în ce mai nervos. Vorbim despre opt mii de oameni! Cum vom pune piciorul în Italia, or să tăbărască asupra noastră.

— Te opui războiului pentru că ţi-e teamă să te expui, îi şopti Arrius Varus la ureche. Nu vrei să te

compromiţi... Ţi-e teamă că Vitellius va învinge şi că-ţi vei pierde funcţia şi proprietăţile din Histria.

Tampius Flavianus nu avu timp să răspundă, pentru că Vedius Aquila se ridicase şi îndemna toate armatele din Illiria să-l aştepte pe Mucianus, care scrisese că venea din Syria cu Legiunea a şasea şi detaşamentele celor cinci legiuni rămase în Syria şi în Judaea.

— Aşadar, încheie Vedius, împreună cu Mucianus vor sosi nu mai puţin de treisprezece mii de oameni!

Se aşeză, evitând privirea gravă a lui Antonius.

— Numai atunci vom putea să-i înfruntăm pe vitellieni.

Trebui să-şi plece capul, fiindcă Antonius părea să-i cunoască toate temerile, în primul rând pe aceea de a nu cădea în mâinile lui Vitellius şi de a fi pedepsit pentru că a luat parte la insurecţie.

Tampius interveni pe neaşteptate, furios:

— În plus, împăratul nostru Vespasianus are sub control şi flota... L-ar putea ataca pe Vitellius pe mare, la Brundisium, la Tarentum şi chiar în Calabria şi Lucania. Numai atunci vom putea să intrăm în Italia şi să-l strângem pe Vitellius ca într-un cleşte. Suntem cu toţii de acord?

Se întoarse spre Antonius, care era în centrul atenţiei, deoarece până atunci nu spusese nimic.

— Suntem cu toţii de acord să amânăm intervenţia noastră în Italia?

Îl privi sfidător pe legat. Antonius continua să tacă. Brusc, înălţă capul şi privi spre cer. Un stol de raţe se îndrepta spre apus, în obişnuita formaţie în V. Dintr-odată, cea din faţă le părăsi pe celelalte şi se îndreptă, singură şi hotărâtă, spre miazăzi.

34

— Atunci, suntem cu toţii de acord? întrebă din nou Tampius.

— Eu nu.

Antonius îşi plecă ochii şi rămase tăcut câteva clipe, gânditor. Apoi glasul lui răsună puternic:

— Din aprilie, când au câştigat bătălia, ce-au făcut soldaţii vitellieni? După ce-au jefuit cât au putut, acum îşi petrec zilele huzurind. Se îndoapă şi se îmbată. Nu fac antrenamente militare. De disciplină nici nu poate fi vorba; despre rigoare, nici atât. Trei luni trăite în felul acesta slăbesc şi cea mai puternică armată. În plus, trupele pe care Vitellius le-a adus în Italia de dincolo de Alpes nu sunt obişnuite cu căldura verii. Soldaţii nu au forţă şi mulţi dintre ei sunt bolnavi. Credeţi că nu avem informatori care ne ţin la curent cu starea armatei lui Vitellius? Soldaţii împăratului îl imită pe acesta şi se îmbuibă, iar în clipa de faţă nici nu se gândesc la război.

Tăcu. În liniştea serii se auzea doar cântecul greierilor.

— Mă auziţi cu toţii? le strigă Antonius soldaţilor.

— Da! răspunseră aceştia. Chiar şi cei din ultimele rânduri.

Tăcură cu toţii. Numai unul strigă din spate:

— Continuă! Te ascultăm, generale!

— Soldaţii lui Vitellius nu se gândesc la război, dar dacă le lăsăm timp să se gândească, îşi vor recupera imediat forţele. Îi vor chema pe soldaţii din Germania, din Britannia, din Hispania, iar dacă vor porni la luptă înaintea noastră, vor trece cu uşurinţă peste Alpes. Vor pune în mişcare şi flota şi vor avea sub control Adriatica. Noi trebuie să-i luăm prin surprindere. De ce să-l aşteptăm pe Mucianus?

Glasul îi era tot mai puternic, iar cuvintele sale aveau o forţă extraordinară, încât păreau să se ridice deasupra castrului şi să se răspândească în văzduhul amurgului.

— De ce să întârziem în spatele munţilor, asemenea cârtiţelor care se ascund în pământ, asemenea copiilor speriaţi de povestea lupului? De ce să rămânem aici? De unde vom lua bani să-i plătim pe soldaţi? De unde vom lua provizii în timp ce vom aştepta cine ştie câte luni ca Mucianus să străbată drumul între Byzantium şi Dalmatia?

Arătă spre miazăzi.

— Banii şi proviziile se află dincolo de munţi!

Antonius se apropie de soldaţi. Glasul îi era tunător.

— Voi, soldaţii din Pannonia, aţi fost învinşi. Nu ardeţi de dorinţa de a pune mâna pe arme şi de a vă răzbuna pentru înfrângerea suferită? Nu sunteţi cuprinşi de mânie şi durere pentru moartea tovarăşilor voştri? Voi, războinici născuţi să ţineţi arma în mână, nu vă simţiţi umiliţi că a trebuit să construiţi cu mâinile voastre două arene în care au loc ruşinoasele *munera* ale lui Vitellius?

Tăcu. Nimeni nu observase că se lăsase noaptea. Servitorii care trebuiau să aprindă torţele stăteau nemişcaţi, privindu-l pe Antonius, a cărui siluetă părea gigantică în întuneric.

Legatul mergea înainte şi înapoi, de la masa comandanţilor la grupul soldaţilor. Paşii lui răsunau ciudat, cu un ritm constant, ce părea să cheme din adâncurile pământului sau din cer spiritele războinicilor ce muriseră la Bedriacum cu arma în mână. Fantomele însângerate se strânseră în jurul castrului şi se apropiară de comandanţi şi de soldaţii adunaţi sub cerul pe care mulţi îl găseau asemănător cu bolţile templelor lui Mithra.

La un semn al lui Antonius, servitorii aprinseră torţele, care nu alungară însă fantasmele războinicilor venite parcă din lumea de dincolo.

— Vă temeţi că sunteţi singuri? Credeţi că doar voi îl urâţi pe Vitellius? Eu însumi am trimis mesaje în Britannia, la oamenii din Legiunea a paisprezecea care au luptat alături de Otho la Bedriacum şi au fost trimişi înapoi în nord din cauza ostilităţii faţă de Vitellius. Eu însumi i-am invitat şi i-am convins să ni se alăture în lupta împotriva tiranului. E oare nevoie să ne spună augurii că de partea noastră va fi şi prima legiune din Hispania, *Classica Auditrix*, al cărei curaj îl cunoaştem cu toţii? Cât despre trupele din Moesia, abia aşteaptă să ne vină în ajutor, şi sunt formate din oameni tineri, puternici. De ce să-l mai aşteptăm pe Mucianus?

Antonius tăcu. În lumina torţelor, soldaţii îi putură vedea privirea temerară, scânteietoare, şi fură impresionaţi de hotărârea de pe chipul lui. Pe pământ, umbra lui Antonius se lungea şi apoi se scurta, într-un fel de dans războinic.

— Cine a mai auzit ca lupul să fugă pentru că vânătorul l-a rănit cu o săgeată? Cine a mai auzit ca ursul să dea înapoi când un şoarece îi fură prada? Nu suntem noi mai curajoşi decât lupii şi mai puternici decât urşii, nu suntem noi stăpânii acestor păduri? V-a întristat înfrângerea de la Bedriacum... Nu uitaţi că soldaţii noştri călări au reuşit să spargă liniile lui Caecina. Nu uitaţi că aţi fost înfrânţi doar pentru că Otho era nehotărât, iar generalii săi erau dezorientaţi – de aceea nu aţi primit ordinele care vă puteau conduce la victorie.

Dinspre mulţimea de soldaţi se auzi un murmur asemenea unui torent care încearcă să iasă de sub pământ şi să se reverse pe câmpie, pentru a deveni un

râu învolburat. Antonius ridică o mână, cerându-le să tacă.

— Credeţi că sunteţi puţini? Totuşi, acum putem conta pe şase legiuni: trei din Moesia, două din Pannonia şi una din Dalmatia. De ce să-l mai aşteptăm pe Mucianus? Nu suntem oare îndeajuns de puternici? Nu suntem oare îndeajuns de curajoşi? Nu ne însufleţeşte voinţa de a-l înlătura pe tiranul de la Roma, care distruge Imperiul nostru?

Făcu o altă pauză, mai scurtă.

— De ce să-l aşteptăm pe Mucianus? repetă.

— Tu ne îndemni să pornim imediat la luptă?

Tampius se ridică pe jumătate, sprijinindu-se de masă, apoi se lăsă să cadă la loc în scaun.

— Eşti nebun.

Antonius nu-i dădu atenţie.

— Vă temeţi de trupele din Germania?

Îşi agita mâna stângă prin aer ca şi cum ar fi fost o sabie, iar gesturile sale îi impresionau pe soldaţi. Bărbatul acela cu aer neîmblânzit ştia să le insufle măreţia faptelor istorice.

— Uitaţi că i-am trimis mesaje lui Julius Civilis şi că, pentru a ne sprijini, regele batavilor a pornit o revoltă împotriva legiunilor din Germania? Uitaţi că armata lui blochează trupele pe Rhenus? Dacă Vitellius îi va chema pe soldaţii din Germania, câţi dintre ei vor ajunge în Italia? Nu vor prefera oare să-şi apere ţinuturile în care locuiesc de atâţia ani cu familiile lor?

— Tu, strigă Tampius, tu, Antonius Primus, l-ai împins pe Julius Civilis la revoltă. Am ştire despre mesajele voastre... Dintotdeauna ai fost prietenul regelui batav. Numai că Julius Civilis nu luptă ca să ne ajute pe noi, ci ca să se desprindă de Imperiu. Vrea să-şi conducă teritoriile fără amestecul nostru. Vrea să se elibereze de sub puterea Romei!

— Oricum ar fi, îi ţine blocaţi pe vitellieni şi ne face jocul, răspunse Antonius, apoi se întoarse spre soldaţi. Eu aleg războiul, strigă. Şi cât de curând! Vitellius e întruparea Răului, este Ahriman, demonul. Nu ne-am născut oare ca să luptăm împotriva spiritelor rele? Nu asta e misiunea noastră? Dacă vreunul dintre voi ezită, neştiind dacă să fie de partea lui Vitellius sau a împăratului nostru Vespasianus, n-are decât!

Ridică braţul spre cer, ca şi şi cum ar fi invocat întregul univers să-i fie martor.

— Eu voi pleca imediat. Plec cu cohortele de geniu, iar aceia dintre voi care vor să rămână aici, la adăpost – arătă cu degetul spre soldaţi şi spre căpetenii –, vor avea curând veşti de la mine. Vor afla că eu şi soldaţii mei credincioşi am ajuns la Aquileia şi Verona, iar apoi la Bedriacum. Îi voi învinge pe cei care v-au înfrânt pe câmpul de bătălie. Aşadar toţi ar trebui să mă urmaţi!

Tăcu. O linişte adâncă urmă cuvintelor sale. Fantomele se retraseră în bezna nopţii, risipindu-se precum ceaţa.

— Eu vin cu tine! răsună glasul puternic al lui Arrius Varus.

— Şi eu!

Cornelius Fuscus se ridică şi veni lângă Antonius.

— Sunt alături de tine şi de împăratul nostru Vespasianus, sunt împotriva infamului de Vitellius!

Antonius se întoarse spre soldaţi.

— Dar voi? strigă. Voi de partea cui sunteţi?

Un cor de glasuri explodă. Toţi îl aclamau pe Antonius, strigând că-l vor urma. Soldaţii erau cuprinşi de entuziasm. Comandanţii, tribunii, centurionii şi primipilii scandau numele lui Antonius. Alţi soldaţi veniră din castru, cuprinşi de admiraţie

pentru generalul lor, care îşi spunea părerea deschis şi era capabil să acţioneze fără să ezite.

— Dar eu..., se bâlbâi Tampius Flavianus agăţându-se de braţul lui Cornelius... Eu...

Încercă să ridice glasul, dar fu copleşit de strigătele entuziaste ale soldaţilor, care se adunaseră în jurul lui Antonius.

— Tu eşti cu noi! îi strigă Cornelius. Pricepi? Trebuie să fii de partea noastră. Avem nevoie de numele tău. Ai fost consul... Asta dă demnitate taberei noastre, a răzvrătiţilor.

Înconjurat de soldaţi, având-i alături pe Arrius Varus şi Errius Sartorius, Antonius ridică iar braţul, cerând să se facă linişte.

— Îi vom trimite mesaje lui Aponius Satuminus, curajosul guvernator al Moesiei, să se grăbească să ni se alăture împreună cu oamenii lui. Ca să apărăm graniţele de pe Danubius, vom conta pe sprijinul sarmaţilor şi al suebilor, un popor care-şi respectă jurămintele. Trupele auxiliare vor acoperi flancurile... Să nu uităm că cei din Rhetia ne sunt duşmani... Tu – se întoarse spre legatul Sextilius Felix, pe care îl respecta pentru credinţa sa profundă în zeul Mithra –, tu, împreună cu aripa de cavalerie *Auriana*, opt cohorte şi miliţia *Norica*, vei ocupa malul râului Aenus şi vei avea grijă ca rhetienii să nu invadeze aceste ţinuturi şi să nu se îndrepte spre Italia ca să-l ajute pe Vitellius.

— Aşteaptă!

Vedius Aquila îşi croi drum şi veni lângă Antonius.

— Împăratul Vespasianus nu a trimis nici un mesaj prin care să ne îndemne să pornim imediat la război.

Glasul îi tremura la fiecare cuvânt.

— Cum putem îndrăzni să pornim o acţiune pe care împăratul nu a aprobat-o?

— Oare armata din Africa nu a avut autoritatea să-l aleagă împărat pe Vespasianus? Ei bine, şi armata din Pannonia are autoritatea să pornească războiul împotriva lui Vitellius.

Cuvintele lui Antonius stârniră ovaţii. Vedius Aquila dădu din mâini enervat, cerând linişte.

— În mesajele sale, Vespasianus recomandă ca, în cazul în care pătrundem în Italia, să ne oprim la Aquileia... Vespasianus vrea să-l facă pe Vitellius să se predea lăsându-l să sufere de foame prin oprirea proviziilor care vin din Aegyptus.

— Să sufere de foame...

Glasul batjocoritor al lui Cornelius Fuscus îl făcu pe legatul din Pannonia să amuţească.

— Vespasianus ştie prea bine că, dacă mai întârziem, Vitellius va devora întreaga Italie!

Soldaţii izbucniră în râs, fiindcă se ştia că Vitellius cheltuia milioane de sesterţi pentru banchete şi că jefuia oraşele, municipiile, satele şi câmpiile.

— În mesajele sale, Mucianus spune să se evite vărsările de sânge şi ne recomandă să-l aşteptăm. Se oferă să negocieze el pacea, zise Tampius Flavianus, dându-l deoparte pe Arrius Varus, ca să ajungă în faţa lui Antonius.

— Ne sfătuieşte să-l aşteptăm.

— Zău? izbucni Arrius. Eu cred că Mucianus vrea să ne ţină aici numai pentru că urmăreşte să aibă parte de glorie şi arde de nerăbdare să culeagă el onorurile învingătorului.

Soldaţii adunaţi în jurul capilor flavieni priviră tăcuţi spre Antonius. Cu toţii ştiau că Mucianus îl invidia pe Antonius Primus pentru curajul său şi pentru devoţiunea pe care i-o purtau soldaţii. Mai ştiau şi că invidia lui putea fi primejdioasă pentru legat.

— Ai înţeles? insistă Tampius. N-ar fi mai bine să reflectăm asupra hotărârii tale, care acum i-a entuziasmat pe toţi? Repet, Mucianus ne sfătuieşte să aşteptăm...

Răspunsul lui Antonius veni imediat, sec.

— Există momente când sfaturile vin după ce se petrec faptele, zâmbi el. Asta e clipa noastră. De ce să-l aşteptăm pe Mucianus?

— Imprudenţa ta!

Calvia Crispinilla îl interpelă pe Antonius imediat ce acesta intră în casa ei de la Poetovium.

— Am venit să aflu veşti despre fratele meu.

Calvia îi făcu semn, şi Antonius se aşează în faţa ei.

— Am auzit că tocmai ai venit din Italia. Ştii ceva despre Valerius?

Calvia bătu cu mâna în masă.

— Imprudenţa ta! Crezi că nu ştiu despre discursul pe care l-ai ţinut în faţa soldaţilor? Ai reuşit, aşa cum mulţi se temeau, să-i atragi de partea ta pe soldaţi, care te adoră şi nu ascultă decât de tine. Acum toţi repetă cuvintele tale, mai ales pe cele care îţi vor fi fatale.

— „De ce să-l aşteptăm pe Mucianus?“, recită Antonius cu un zâmbet rece. Astea sunt cuvintele care te enervează aşa de tare?

— Te miri că sunt nervoasă? Crezi că şi eu fac ca alţii şi ezit să iau poziţie de teamă că schimbarea îmi va pune viaţa în primejdie?

— Atunci – Antonius oftă, ducându-şi mâna la umărul stâng. Mă doare rău, spuse zâmbind. Ţie pot să-ţi zic. Ai vreun leac miraculos care să mă ajute să suport durerea?

— Eşti destul de puternic ca să aştepţi să termin mai întâi ce am de spus. Ştii şi tu că vorbele tale vor ajunge la urechile lui Mucianus. El te-a invidiat

întotdeauna, încă de când erai senator la Roma. Din cauza lui ai fost acuzat de mărturie falsă în procesul acela şi ai fost dat afară din Senat. Astăzi toţi te privesc ca pe un zeu al războiului. Te vei duce în Italia şi vei învinge, sunt convinsă de asta. Îl vei distruge pe Vitellius. Mucianus va ajunge prea târziu şi va asista la triumful tău la Roma. Tu vei fi eroul, nu el. Dar nu-ţi va ierta asta.

— S-ar putea să pierd.

— Atunci Mucianus va fi îndreptăţit să te acuze că ţi-ai dus soldaţii la moarte numai pentru că nu l-ai aşteptat pe el. În orice caz, ţi-ai făcut un duşman foarte periculos.

— Iar tu eşti prinsă la mijloc?

— Încetează!

Calvia se ridică, încruntată.

— Chiar nu înţelegi că nu pentru mine mă tem, ci pentru tine? Nu înţelegi că ţin la tine şi vreau să trăieşti? Nu-i vorba de dragoste, ci de altceva... de devotamentul faţă de fiul pe care nu l-am avut sau faţă de iubitul pe care nu l-am întâlnit niciodată.

Îşi trecu degetele prin părul alb. Antonius îşi plecă ochii, încurcat.

— Ce vrei de la mine, Calvia?

— Vreau să fii prudent şi să-ţi aperi spatele. Nu mă refer doar la Vitellius, ci şi la aliaţii tăi. Tu eşti imaginea unui zeu, şi bărbaţii nu vor tolera asta la alţii. Vor încerca să te doboare.

Ieşi repede şi se întoarse cu un vas aburind, urmată de un servitor ce ducea un sac de piele. La porunca stăpânei sale, puse sacul pe masă şi ieşi.

— Bea, îi zise Calvia lui Antonius, întinzându-i vasul; apoi arătă spre sac: Aici sunt monede de aur. Multe... Sunt ale tale. Cumpără pentru oamenii tăi cele mai bune arme şi cei mai buni cai.

Antonius sorbi în tăcere, privind-o gânditor.

— Crezi că-ţi dau asta pentru că aştept ceva de la tine? îl întrebă ea batjocoritor. Te întrebi ce vreau în schimb? – arătă spre sac. Ei bine, ştiu că sunt unul dintre puţinii oameni bogaţi care, atunci când oferă bani, nu cer nimic în schimb. Aş mai adăuga şi că, uneori, sufletul femeii are o nobleţe care vouă, bărbaţilor, vă e necunoscută.

Antonius lăsă vasul şi-şi puse mâna stângă pe masă, cu palma în sus; Calvia îşi puse mâna într-a lui. Închise o clipă ochii şi şopti:

— Păzeşte-te de Mucianus aşa cum te păzeşti de Vitellius.

Antonius o ţinu strâns de mână cât timp ea îi povesti despre Valerius, care acum era un *secutor* faimos în arena de la Roma. Îi povesti că îşi învingea adversarii de fiecare dată şi că nu-i omora pe cei învinşi, ceea ce-l înfuria pe Vitellius.

— Se zvoneşte că Vitellius aşteaptă să-l vadă pe Valerius ucis de adversarul lui, dar că asta nu se întâmplă niciodată. Şi e din ce în ce mai bun, din ce în ce mai îndrăzneţ...

— Ce nume şi-a luat?

— Orpheus.

— Orpheus... suspină Antonius. Valerius continuă să o iubească pe Velunda. Nu întâmplător a ales numele ăsta. În miturile noastre, Orpheus coboară în împărăţia morţilor ca s-o caute pe femeia iubită şi s-o aducă înapoi pe pământ.

Antonius privi afară, spre grădină. Se lăsase întunericul. Ascultă cântecul greierilor, singurul sunet care se auzea în liniştea serii de septembrie. Calvia îl privea; văzu tristeţea care îl cuprinse şi îşi înăbuşi un oftat. Continuă să-i vorbească, aproape în şoaptă.

— Ştiu că multe femei bogate din Roma vin la arenă să-l vadă pe Valerius. Îi plătesc pe paznici ca să intre la *Ludi* şi să petreacă noaptea cu fratele tău. El

însă refuză, iar celor care vin la el pentru că îi cunosc faima de medic le răspunde că e gladiator.

— Gladiator... repetă Antonius. Nu mi-aş fi închipuit că poate învinge... Dar mă tem de Skorpius. Cred că ai idee cine-i Skorpius. Ştiu că, deocamdată, nu a luptat cu el.

— Vitellius a interzis luptele între ei.

— Mă mir, zise Antonius încruntat. E limpede că Vitellius vrea să se răzbune pentru că Valerius l-a atacat în Gallia. L-a trimis în arenă ca să moară, nu ca să învingă. Nu l-ar putea învinge pe Skorpius...

Calvia îşi eliberă mâna din strânsoarea lui Antonius şi se ridică.

— Când pleci?

— Peste cincisprezece zile, cel târziu.

Calvia arătă spre sacul cu bani.

— O să le rog pe gărzile mele să te însoţească în tabără.

Se apropie de Antonius şi îl privi lung.

— Nu vreau ca ăsta să fie un adio, zise, şi privirea, de obicei atât de mândră, i se îndulci. Curierii numizi îmi vor spune ce faci. Le vei putea încredinţa mesaje. Ei ţi le vor aduce pe ale mele.

— Îţi sunt recunoscător.

Antonius o luă de după umeri. Era foarte fragilă.

— Ne vom revedea.

Calvia zâmbi ironic.

— Dacă femeile ar fi primite în cultul mithraic, cred că aş fi o adeptă fervent a zeului tău. Deocamdată, mă încredinţez zeului meu.

Deveni brusc serioasă.

— O să-l rog pe zeul meu să te apere.

La idele lui septembrie, Antonius părăsi castrul de pe Danubius, în fruntea unor soldaţi călări şi a unor detaşamente din diferite cohorte şi legiuni. Tovarăşul

său era *primipilus*-ul Arrius Varus. Errius Sartorius se număra printre centurioni, iar Titus – printre soldaţi.

Trecură repede dincolo de Alpes şi ajunseră în Italia, unde ocupară Aquileia. Fură aclamaţi la Opitergium şi la Altinum şi atraseră de partea lor oraşele Patavium şi Ateste. La Mons Eniana înfruntară cohortele lui Vitellius care încercau să-i împiedice să-şi continue drumul şi le învinseră.

Când primi vestea victoriei, legatul Vedius Aquila părăsi castrul din Pannonia şi trecu munţii împreună cu legiunile a şaptea *Galbiana* şi a treisprezecea *Gemina*, ajungând repede la Patavium.

Antonius preluă din nou comanda legiunii sale. De la Patavium, *Galbiana* şi *Gemina* se îndreptară spre Vicetia şi cuceriră oraşul. Seara, Antonius le aminti soldaţilor că în oraşul acela se născuse Caecina Alienus, care îi învinsese la Bedriacum şi care, de la Roma, ajunsese între timp la Ravenna. De acolo, urma să se îndrepte cu armata lui spre Pad, gata să-i înfrunte. Pentru flavieni, faptul că ocupaseră oraşul comandantului duşman era un semn fast.

Antonius îi puse pe soldaţi să mărşăluiască repede spre Verona, pe care o cuceriră. Hotărî să stabilească acolo baza operaţiunilor de război, deoarece în jurul oraşului se întindea o câmpie propice luptelor călare, pentru care soldaţii săi erau foarte bine pregătiţi. Astfel, Vitellius pierdu un oraş strategic. Antonius se ştia protejat de armata lui Sextilius Felix, aliată în Rhetia, care împiedicase trecerea armatelor vitelliene din Germania. În sfârşit, prin cucerirea Veronei, avea să atragă de partea sa oraşele din întregul ţinut.

Primii care i se alăturară fură soldaţii din flota de la Ravenna, ce proveneau, în marea lor majoritate, din Dalmatia şi Pannonia. Dărâmară statuile lui Vitellius şi îl aleseră comandant pe Cornelius Fuscus.

La Verona ajunseră şi legiunile a şaptea *Claudiana*, comandată de legatul Vipstanius Messalla, a treia *Gallica* şi a opta *Augusta*, ai căror legaţi erau Dillius Aporianus şi Numisius Lupus. Legaţii legiunilor flaviene îi încredinţară conducerea lui Antonius Primus, care era foarte iubit de soldaţi.

Acesta îi trimise imediat mesaje lui Caecina Alienus, care-şi împărţise legiunile, trimiţând o parte din ele la Cremona şi altă parte la Hostilia, unde se dusese şi el. În mesajele sale, Antonius făcu aluzie la ura lui Caecina faţă de Flavius Valens, pe care Vitellius îl acoperise de onoruri şi bogăţii. Sublinie că Valens trecea peste Appenninus cu armata sa, dar că nu se grăbea, pentru că se oprea să jefuiască oraşele. Îi aminti că flota de la Ravenna era acum de partea răzvrătiţilor şi îl invită să i se alăture, promiţându-i onorurile şi bogăţiile de care îl privase Vitellius. Îl sfătui să-şi îndemne autoritar soldaţii să depună armele.

Aflară că, la Hostilia, Caecina fusese atacat de propriii soldaţi, furioşi că îi instigase să-l trădeze pe Vitellius, şi fusese arestat de centurioni. Cele opt legiuni vitelliene îşi aleseseră alţi comandanţi, părăsiseră Hostilia şi se îndreptau spre Cremona, să se alăture legiunilor întâi *Italica* şi a douăzeci şi una *Rapax*. Îl duceau pe Caecina în lanţuri.

Din nou, Antonius Primus alese să acţioneze imediat. Nu voia să aştepte ca trupele duşmane de la Hostilia să se unească cu cele de la Cremona şi, m plus, era sigur că Flavius Valens, care îi era credincios lui Vitellius şi aflase despre trădarea lui Caecina, avea să se grăbească să intervină. După cum aflase de la curierii numizi ai Calviei Crispinilla, Vitellius avea să cheme trupele din Germania, Britannia şi Gallia. Înainte ca întreaga armată vitelliană să se adune la Cremona, trebuia să înceapă lupta şi să învingă.

Făcând doar două opriri, Antonius ajunse la Bedriacum, la câteva mile de Cremona, în fruntea a paisprezece mii de soldaţi călări, urmat de cele cinci legiuni.

Era a opta zi după idele lui septembrie.

35

— Tu nu eşti în stare să ucizi!

Glasul lui Skorpius se ridică, ameninţător, peste cele ale gladiatorilor aşezaţi la mesele cantinei din *Ludus Magnus*, imensa cazarmă ce-i aparţinea împăratului. Tot lui îi aparţineau şi gladiatorii.

— Nu ucizi niciodată!

Îl ameninţă cu pumnul pe Valerius, care stătea la o masă din apropiere.

Valerius ridică din umeri fară să răspundă, conştient că gladiatorii de la mesele învecinate îl observau, unii cu simpatie, alţii cu ostilitate, aşteptându-i reacţia. Continuă să privească pe fereastra din faţa lui. Printre zăbrele se vedea cerul Romei, pe care vântul de miazănoapte îngrămădea nori întunecaţi, ce apăsau oraşul ca o prevestire funestă. O pală de vânt mai puternică aduse înăuntru câteva frunze uscate, ce se împrăştiară pe masa lui Skorpius. Acesta se ridică în picioare.

— Nu ucizi niciodată! strigă. Dar în Gallia voiai să ucizi. Ai sărit la gâtul împăratului, nu? Ai încercat să-l sugrumi, iar acum eşti faimos... Dar în arenă nu ucizi, pentru că vrei să fii diferit de ceilalţi. În loc să mă aplaude pe mine, oamenii mor de dragul tău...

— Are dreptate! se auziră mai multe glasuri, iar Skorpius privi în jur, ridicând pumnii.

Se apropie de Valerius, care rămăsese aşezat, privind cerul.

— Când intrăm în arenă, strigă numele tău şi aici, la Roma... O să vezi cum o să strige numele meu când am să te fac bucăţi! Eu sunt cel mai bun! Îmi vine să râd când te văd cu *sica* în mână... Nu ştii să ucizi!

Făcu încă un pas spre Valerius; părul lui zburlit semăna cu coama unui animal sălbatic.

— Să vezi cum or să mă aplaude când o să-ţi înfig pumnalul în beregată...

Glasul îi era gâtuit de furie.

— Peste puţină vreme va veni aici publicul... Toţi or să se adune în jurul tău, ca de obicei... Dar tu eşti doar zeul celor laşi, iar eu am să-ţi scot maţele...

Se apropie şi mai mult. Marcus se ridică.

— Niciodată nu te-am văzut aşa furios, Skorpius. Ţi-ai scos ghearele pentru că ţi-e teamă de Orpheus? Latri ca un câine... dar nu eşti în stare să muşti!

Făcu un pas spre Skorpius.

— Nu te apropia, reţiarule! strigă Skorpius. De când unul dintre ai noştri e de partea *secutor*-ilor?

— Orpheus îi cere ajutorul lui Marcus pentru că e laş! râse Flamma, privind în jur. În arenă, medicului nostru îi e teamă să nu-şi mânjească mâinile cu sânge – de asta nu ucide.

— Dacă ar fi ucis, acum ai fi mort, replică Marcus.

Ceilalţi gladiatori se strângeau în jurul lor.

— Ai uitat de prima voastră luptă, la Cremona?

— Numai laşii nu ucid.

Flamma se ridică şi se duse lângă Skorpius, care lua cupele din faţa gladiatorilor, una câte una, şi le golea dintr-o înghiţitură.

— De ce nu ucizi? Spune-ne şi nouă! strigă un trac, luându-şi cuţitul în care era înfipt un picior de pui. Maestrul tău te-a învăţat să fii milos?

— Nu se vorbeşte despre Proculus, protestară mai multe glasuri.

— Marele maestru veghează asupra noastră.

— Nici un cuvânt despre maestru!

Alţi gladiatori, printre care şi Flamma, vociferară indignaţi la auzul cuvintelor tracului. Acesta privi în jur neliniştit.

— Dar nu voiam să-l vorbesc de rău pe maestru... Ca voi toţi, am o profundă devoţiune pentru el, zise, lăsând cuţitul să cadă. Sper ca mâine să mă apere... Nu vreau să mor!

Îşi sprijini capul pe masă şi izbucni în plâns.

— Ce zici, Orpheus? întrebă Skorpius, apropiindu-se şi mai mult. N-ai curaj să răspunzi... N-ai curajul să mă înfrunţi în arenă...

Valerius se ridică. Omul care-l ucisese pe Salix se afla la doi paşi de el. El şi Skorpius se evitaseră până atunci – o forţă divină părea să-i ţină departe unul de altul –, cu toate că de la Cremona merseseră împreună de la un *Ludus* la altul, până la Roma. Când Valerius îl zărea pe Skorpius printre gladiatori, inima începea să-i bată cu putere, fiindcă revedea trupul lui Salix în arena de la Augusta. Skorpius, la rândul lui, păstra distanţa, invidios, ziceau unii, pe Valerius, care era faimos atât pentru că-l atacase pe împărat, cât şi pentru că nu-şi ucidea adversarii în arenă.

— Ce zici? întrebă Skorpius ameninţându-l cu pumnul.

— Eu abia aştept să te înfrunt în arenă, răspunse Valerius zâmbind dispreţuitor. Numai că împăratul nu vrea ca noi doi să luptăm. N-ai aflat asta?

— Eşti fratele legatului Antonius Primus. Trebuie să ai tu vreo recomandare... Eu te-aş învinge în câteva mişcări, te-aş zdrobi...

— Ce recomandare? Eşti un idiot!

Un mirmilon se ridică de la masă, goli cupa de vin şi se apropie de ei.

— Skorpius, încă n-ai aflat că Antonius Primus e legatul flavienilor şi duşmanul împăratului? Nu ştii că

flavienii s-au răzvrătit? Cred că Vitellius abia aşteaptă să-l vadă mort pe Orpheus, dacă nu pentru altceva, măcar să-i facă în ciudă legatului care, după câte se spune, atrage de partea lui toate legiunile.

— Şi-atunci? întrebă Skorpius dezorientat, privindu-i pe ceilalţi cu gura căscată. Atunci de ce nu mă lasă să-i iau gâtul lui Orpheus? De ce-l lasă să se bucure de faima de care eu ar trebui să am parte? De ce interzice luptele dintre noi?

Era furios.

— Împăratul a poruncit să nu intru mâine în arenă. Eu, cel mai mare campion din Imperiu, voi fi exclus de la *munera* şi voi rămâne închis aici, ca un animal.

Lovi cu pumnul într-un scaun, care se făcu bucăţi.

— De când ai venit tu, împăratul n-are ochi decât pentru Orpheus. Nici mâine nu pot să lupt cu tine!

— Valorezi mulţi bani, îl provocă Valerius. Poate că de asta împăratul nu vrea să te omor.

Se feri de pumnul lui Skorpius, apoi, rapid, sări şi-şi încleştă degetele în jurul gâtului reţiarului. Skorpius se clătină. Flamma se năpusti asupra lui Valerius, care, cu o lovitură de picior, îl făcu să se rostogolească sub masă.

— Proculus îţi dă putere să învingi mereu, cu vrăjile lui, zise Skorpius cu glas răguşit, când Valerius îl eliberă din strânsoare.

Imediat, pumnul lui Valerius îl făcu să se dea câţiva paşi înapoi şi să se izbească de Flamma, care se ridicase între timp. Unii gladiatori erau indignaţi de cuvintele lui Skorpius, alţii îi dădeau dreptate. Se adunară în jurul celor doi.

Se repeziră unul la altul, dar fură despărţiţi de mulţimea ce intrase în cantină şi se îngrămădea strigând în jurul meselor. Sub bolţi răsunară numele celor mai admiraţi gladiatori – în primul rând al lui

Valerius, apoi al lui Skorpius. Exista obiceiul ca publicul să asiste la *cena libera*, banchetul pe care împăratul îl oferea gladiatorilor înainte de *munera*. Vitellius promisese că jocurile de a doua zi aveau să fie şi mai fastuoase decât cele pe care le organizaseră legaţii săi Caecina Alienus şi Flavius Valens cu aproape o lună în urmă, de ziua lui.

Se zvonea că acele *munera* aveau să fie o luptă plină de cruzime, dar detaliile spectacolului rămâneau secrete. Acum, înainte de a intra în arenă, publicul voia să-i vadă de aproape pe cei care aveau să ucidă sau să fie ucişi a doua zi. Se ştia că în timpul acestor banchete – care, pentru mulţi gladiatori, constituiau o cină funebră – publicul putea să-i ia în râs pe cei care se arătau speriaţi, se lamentau, se îmbătau ca să uite că urmau să lupte, îşi făceau testamentul sau încredinţau altora mesaje pentru familiile lor. Se ştia că aproape toţi gladiatorii se îmbuibau, fiindcă aceea putea fi ultima lor masă; doar puţini, siguri de victorie, nu mâncau, ca să fie mai agili şi mai rapizi în atac şi în apărare. Mulţimea se aduna în jurul gladiatorilor care, după ce goleau mesele începeau să graveze pe plăcuţe de metal invocaţii către zeii lor sau injurii la adresa adversarului pe care urmau să-l întâlnească. Înainte de luptă, plăcuţele erau ascunse sub pământ, într-un loc oarecare din *Ludus*, pentru ca zeii infernali să le citească şi să ţină cont de ele.

Spectacolul pe care acei *morituri* îl dădeau în afara arenei atrăgea poporul mai mult decât fiarele şi animalele extraordinare de la *vivarium*-ul împăratului, care erau aduse cu mari cheltuieli din cele mai îndepărtate provincii.

Toţi voiau să-l vadă de aproape pe Orpheus, *secutor*-ul care, deşi învingea întotdeauna, nu-şi omora adversarii, sfidându-l pe împărat. Voiau să-l atingă pe cel care, în Gallia, avusese curaj să sară la

gâtul lui Vitellius. Voiau să-i ceară leacuri, ştiind că era medic. Iar femeile îl doreau.

Valerius scăpă cu greu de mulţimea care se îngrămădea în jurul lui, de mâinile care îl atingeau, şi îşi croi drum spre ieşire, îndreptându-se spre încăperile gladiatorilor împreună cu Marcus.

— Stai... Trebuie să-ţi vorbesc... Opreşte-te!

— Lasă-mă.

Valerius încercă să se elibereze, apoi văzu chipul celui care îi vorbise. I se păru cunoscut. Unde îl mai văzuse? Nu-şi putea aminti. Băiatul făcu semn spre uşa bucătăriei.

— Să mergem acolo.

Valerius îl urmă. Se aşezară pe jos, cu spatele sprijinit de perete, printre sacii de făină, ignoraţi de mulţimea care se îngrămădea în jurul gladiatorilor. În aerul greu, mirosul de mâncare şi cel de sudoare se amestecau.

Valerius îl privea pe băiat.

— Mi se pare că ne-am mai întâlnit, dar...

Băiatul îl întrerupse.

— Vreau să-ţi vorbesc despre jocurile de mâine, zise agitat. Ştiu că Vitellius a poruncit să nu afle nimeni despre ce a născocit el, ca să uimească poporul... Nici măcar voi, gladiatorii care veţi lupta. Nu ştii ce vă aşteaptă...

Valerius simţi stomacul strângându-i-se dureros. Uneori, vechea spaimă revenea, chinuindu-l, dar învăţase s-o învingă. Respiră adânc, redobândindu-şi calmul.

— Te ascult... dar grăbeşte-te. Peste puţin timp trebuie să mă întorc în cămăruţa mea.

— Vitellius a chemat opt sute de soldaţi şi două sute de marinari din flota de la Misenum. Le-a dat foarte mulţi bani ca să nu spună nimănui ce construiesc în arenă, dar eu i-am văzut... Au adus

lemne, saci cu nisip de râu şi iarbă. Mai întâi au construit în mijlocul arenei o piramidă mare de lemn, înaltă de treizeci de picioare. Am urcat în vârful ei, ştii? De sus se vede dincolo de zidurile amfiteatrului, se vede Roma cu toate casele, se văd colinele... Se vede până la Albalonga, unde locuiesc familiile patricienilor. Apoi am văzut că înăuntrul piramidei au construit un soi de galerie verticală şi au legat-o cu scripeţi de o platformă aflată la bază. I-am văzut pe arhitecţi cum dădeau ordine... Am auzit că tu vei sta acolo mâine, la începutul spectacolului.

Valerius se încruntă. Aflase doar că a doua zi nu urmau să se dea luptele clasice dintre secutori şi reţiari, dintre mirmiloni şi traci şi dintre *provocatores*.

— O să fiu singur?

— Nu, vor mai fi câţiva... Dar stai să vezi!

Băiatul privi în jur, apoi începu din nou să vorbească.

— De piramidă au sprijinit pari de lemn, pe toate cele patru laturi. Au pus apoi o împletitură şi deasupra au pus iarbă... Aşa, piramida a devenit o colină adevărată... Ceva nemaivăzut... Apoi au săpat în arenă un canal, iar cu nisipul adus i-au făcut malurile... Canalul o să fie umplut cu apă şi e lat cât doi oameni. Pare adânc, dar apa abia dacă îţi ajunge la piept. Şi ştii ce reprezintă canalul ăla? Râul Oglio... râul de la Bedriacum.

— Bedriacum, oraşul de lângă Cremona?

Valerius era deconcertat. Nu uitase câmpurile pline de cadavre, mirosul greu... Masacrul acela reprezentase începutul puterii lui Vitellius.

— Dar ce înseamnă asta...?

Băiatul îl întrerupse.

— Ascultă... Pe margini au fost ridicate întărituri, care în interior au, potrivit tehnicii militare, beţe încrucişate, nisip şi prundiş. Fii atent: acolo unde

pământul e mai închis la culoare sunt gropi... Caută să nu cazi în ele, pricepi? Întăriturile fac trecerea între malurile canalului şi restul amfiteatrului. Mâine o să vezi şi tu ce bine seamănă totul cu câmpia padană: câteva coline, păşuni, prundiş, tufişuri, copaci... O mulţime de copaci au fost aduşi din pepinierele imperiale de pe Mons Albanus. Împăratul vrea să lase mulţimea cu gura căscată... În vârful colinei a pus garduri care imită fortificaţiile armatei lui Otho, iar înăuntrul lor a pus însemnele şi steagurile legiunilor othoniene.

— Vitellius vrea să simuleze o bătălie?

— Lasă-mă să continui... La baza colinei au fost puse patru *ballistae* enorme. Acum ascultă-mă cu atenţie... Frânghiile acestor *ballistae* au fost încordate atât cât trebuie pentru ca pietrele aruncate de catapulte să-i nimerească pe cei dinăuntrul fortificaţiilor aflate în vârful colinei. Tot atâţia *scorpiones* au fost aşezaţi în faţa colinei, la distanţe egale. Săgeţile aruncate de *scorpiones* pot găuri orice armură, iar tu şi tovarăşii tăi veţi purta armuri uşoare, *toromachos*...

Valerius era tot mai neliniştit.

— Dar noi, gladiatorii, ce...

— Mai trebuie să ştii că pe la mijlocul colinei au fost puşi nişte... nişte...

Băiatul dădu din mâini.

— Nu-mi aduc aminte cum se cheamă.

Valerius îl apucă de braţ.

— Trebuie să-ţi aduci aminte! Spune-mi cum arată.

— Ca nişte pari ascuţiţi...

Valerius se văzu din nou în Pannonia, în vârful dealului de unde privise împreună cu Titus lupta împotriva quazilor. Revăzu capcana făcută de fratele său...

— Vorbeşti despre *castrapila*?

— Da... asta e...

— În ce parte sunt îndreptate vârfurile lor? Încearcă să-ţi aminteşti.

— Spre vârful colinei.

— Prin urmare, cei care încearcă să coboare se înfig în ele, pe când cei care urcă pot trece nevătămaţi.

— Da, aşa-i...

— În vârful colinei este o fortificaţie? Sunt maşini de război?

— Nu, e doar o palisadă. Cei de acolo vor trebui să lupte cu armele pe care le au în mână.

— Dar câţi asediatori vor fi?

— Mult mai mulţi decât cei asediaţi. Nu ştiu câţi... Ştiu doar că Flamma îi va comanda. A fost centurion, şi mulţi spun că era foarte priceput în luptă. Maşinile de război vor fi mânuite de soldaţi adevăraţi. Mai ştiu că împăratul i-a dat o grămadă de sesterţi lui Flamma ca să te ucidă în bătălie.

Valerius se sprijini cu spatele de perete.

— Cred că am înţeles...

— Ăsta-i spectacolul pe care Vitellius îl va oferi romanilor: bătălia de la Bedriacum, în care armata lui i-a învins pe othonieni. Tu şi alţi câţiva veţi fi othonienii şi veţi sta în vârful colinei. Flamma şi oamenii lui vor fi armata lui Vitellius.

Valerius închise ochii. Oare de asta îl adusese destinul la Roma, pentru a fi ucis în arenă, într-o farsă tragică, pentru a muri într-un spectacol care trebuia să le prezinte romanilor bătălia de la Bedriacum şi triumful pe care împăratul nu încetase să-l sărbătorească, de parcă ar fi luat el însuşi parte la luptă?

— Am înţeles, zise cu un oftat.

El, Orpheus, avea să stea în vârful colinei, ca un soldat othonian, pentru a fi zdrobit de pietrele aruncate de *ballistae* sau străpuns de săgeţile lansate de *scorpiones*. Ştia că Vitellius voia ca el să moară în arenă. Dacă nici un gladiator nu reuşea să-l învingă, avea să moară într-o bătălie simulată.

Listarius îi atinse braţul.

— Tu trebuie să fii prima victimă în bătălia de mâine. Aşa vrea împăratul.

— Spune-mi câţi vom fi. Trebuie să fi auzit ceva, din moment ce ştii totul. Câţi vom fi?

— Vor fi douăzeci de soldaţi adevăraţi, care vor mânui catapultele şi aruncătoarele de săgeţi... Apoi, gladiatorii de la şcolile din Gallia Narbonensis şi din Campania. Aceştia vor fi vitellienii, în timp ce tu şi alţi douăzeci de gladiatori veţi fi armata othoniană şi veţi sta...

— ...în vârful colinei, sigur. Dar tu de ce ai venit să-mi spui toate astea? întrebă Valerius privindu-l cu atenţie pe băiat, apoi zâmbi cu răceală. Poate că ai pariat pe mine de când lupt în arena de la Roma şi nu vrei să fiu ucis? Ai grijă, de data asta va fi greu...

— Nu, pentru tine nu poate fi greu să învingi. Am vrut să-ţi explic toate astea ca să fii pregătit. Nu vreau să fii ucis. Tu trebuie să trăieşti.

— Aşteaptă.

Obosit, Valerius îşi trecu o mână peste ochi.

— Unde te-am mai văzut? Nu pot să-mi aduc aminte. Şi apoi, cum ai reuşit să afli detaliile jocurilor de mâine?

Băiatul se ridică.

— Trebuie să plec... dar vreau să-ţi mai spun un ultim lucru. Toate celelalte nu au importanţă.

Se uită din nou în jur. Oamenii se adunaseră în jurul tracului beat care plângea disperat, convins că a doua zi avea să moară; striga că zeii lui îi trimiseseră

un semn teribil, îi blestema pe romani, pe Vitellius şi soarta lui de sclav şi de gladiator. Hohotele şi blestemele sale îi făceau pe ceilalţi să râdă zgomotos.

— Vorbeşte! Nu vezi că nimeni nu ne bagă în seamă?

— Ceea ce-ţi voi spune îţi va da şi mai multă putere, sunt sigur, zâmbi băiatul. Fratele tău se luptă cu vitellienii, tot la Bedriacum!

Valerius păli. Îl luă pe băiat de umeri, tulburat.

— Ce spui? Antonius Primus şi răzvrătiţii au ajuns până la Cremona?

— Se află pe acelaşi câmp de bătălie unde a învins Vitellius în primăvară. Deocamdată nu se ştie cum s-a terminat lupta.

Băiatul coborî glasul.

— Dacă tu învingi, va învinge şi el. Iar când va învinge la Bedriacum... Dacă învinge, vreau să zic...

— Dar cine eşti? Cum te cheamă?

— Listarius. Dar să nu spui nimănui.

Atinse amuleta de la gâtul lui Valerius.

— E la fel cu cea a Velundei, şopti. Am văzut-o la gâtul ei, înainte ca Vitellius s-o ucidă. Dar tu ştii deja asta, nu-i aşa?

Valerius simţi inima bătându-i nebuneşte.

— Da, ştiu, dar tu... Tu ai văzut!

— Adu-ţi aminte că, dacă Antonius Primus ajunge la Roma... În ziua aceea cineva o să deschidă uşile tuturor celulelor din *Ludus*. Tu îl vei căuta pe împărat...

Listarius tăcu o clipă.

— Împăratul va purta o mantie neagră... să nu uiţi asta. O mantie neagră.

O luă la fugă.

36

Ieşi în goană din *Ludus*, lăsând în urmă zarva, râsetele, insultele şi lamentaţiile. Alergă printre casele cu trei sau mai multe niveluri, pe străduţele marelui oraş, atât de înguste, încât vântul nu reuşea să risipească mirosul de oameni îngrămădiţi – oameni de toate rasele, vorbind o mulţime de limbi, care nu tăceau niciodată.

Alergă, ferindu-se de carele pentru mărfuri, printre chemările prostituatelor, strigătele copiilor, certurile beţivilor, insultele soldaţilor aroganţi care se plimbau, ciorovăielile negustorilor ambulanţi care îşi disputau un loc unde să-şi vândă gogoşile sau apa şi oţetul. Trecu în goană prin locurile unde se vindeau torţe şi lămpi, suluri de papirus şi pergament, prin faţa depozitului de condimente aduse de la arabi, de unde răzbătea mirosul îmbătător al piperului şi ghimbirului. Nu se opri în faţa capelelor votive ale cultelor noi sau vechi, în faţa sanctuarelor în care oamenii depuneau flori şi obiecte pentru a obţine protecţia zeilor. Continuă să alerge, lac de sudoare, lăsând în spate şirul de *tabernae* unde se vindea grâu, vin şi ulei, trecu prin faţa negustorului de peşte la care Vitellius îl trimitea să scotocească după delicatese pe care ceilalţi bucătari nu le băgaseră în seamă; în faţa depozitului negustorului de marmură văzu o copie a zeiţei Venus ieşind din apă, care-i aruncă o privire îmbietoare.

Se opri gâfâind în faţa prăvăliei negustorului de mantii. Intră precaut ca un hoţ şi, urmărit de privirea neîncrezătoare a negustorului, aruncă pe tarabă câţiva bănuţi şi cumpără o mantie. Alese una neagră.

Cu mantia împăturită sub braţ, o luă din nou la fugă spre Palatinus. Se opri să-şi tragă sufletul la un colţ al străzii, de unde se zărea Palatul Cezarilor.

Ascunse mantia în încăperea în care stătea împreună cu alţi servitori, apoi se duse repede în bucătărie. Bucătarii se certau în jurul meselor. Vitellius poruncise să se pregătească un nou fel de mâncare, numit „scutul Minervei”, în cinstea protectoarei oraşului, şi care urma să conţină peste două mii de peşti şi peste şapte mii de păsări, ficat, creier de fazan şi de păun, limbă de flamingo şi ţipari, ingrediente pe care flotele imperiale le căutaseră în ţinuturile cele mai îndepărtate, din cel al parţilor până la strâmtoarea Hispaniei. Prinşi în dispută, pentru că nu ştiau cum să utilizeze cantităţile acelea enorme, nu-l băgară în seamă pe Listarius.

În cele din urmă, când ajunseră la un acord, bucătarul cel cocoşat, care între timp devenise al doilea ajutor al bucătarului-şef, se duse la fereastră. Printre pini se zărea templul lui Apollo, cu statui şi coloane de o frumuseţe nemaivăzută.

— Roma! exclamă teatral cocoşatul. Duhoarea ta ajunge până la noi. N-am mai văzut un oraş atât de murdar, unde poporul plăteşte ca să-şi facă nevoile în latrinele publice.

— Nu te mai plânge, îi spuse primul ajutor de bucătar, singurul care nu locuia împreună cu ceilalţi în Palatul Cezarilor, ci pe o *insula* înspre Caelius. Eu le mulţumesc zeilor că mulţi folosesc latrinele. Unii îşi aruncă excrementele pe geam, direct în stradă, în ciuda sancţiunilor... Noaptea trecută, când mă întorceam acasă, aproape că...

— Pe căldura asta chiar trebuie să vorbiţi despre mizerie? interveni bucătarul-şef, ştergându-şi fruntea cu cârpa cu care curăţa cuţitul. Detest Roma şi palatul ăsta plin de sclavi. Toată adunătura asta mă nelinişteşte, şi pe zi ce trece zeii mi se par tot mai îndepărtaţi.

Puse cuţitul pe masă.

— Şi apoi, în Germania eram doar noi... Acum trebuie să-mi bat capul ca să înţeleg sarcinile fiecăruia... Este un cofetar, dar face numai prăjituri cu miere, pentru că prăjiturile fără miere le face altul... Mai sunt omul care spală doar verdeţuri, cel care mărunţeşte numai piper, cel care jumuleşte fazani, dar nu şi găini, adăugă, privind nemulţumit în jur.

— Ştiţi că fiecare banchet costă cel puţin patru sute de mii de sesterţi? şopti primul ajutor al bucătarului-şef, pipăind un ţipar ca să vadă dacă e proaspăt. Un soldat câştigă şase sute de sesterţi pe an, adăugă, punând ţiparul pe masă. Peşte proaspăt, dădu el verdictul.

— Toate astea costă mult mai mult... Aţi mai văzut vreodată atâţia ţipari şi atâţia peşti exotici? Aţi mai văzut vreodată atâtea potârnichi şi păsări flamingo, atâţia fazani şi păuni? Cu cât au fost plătiţi pescarii şi comandanţii vapoarelor care au adus toate astea până aici? Dar vânătorii?

Bucătarul-şef trecea prin faţa coşurilor pline de peşti, urmat de ajutoarele sale. Oftă.

— La banchet au fost invitaţi cei mai de vază oameni ai Romei... Va veni şi Flavius Sabinus, prefectul oraşului şi fratele împăratului Vespasianus...

— Eşti nebun? şuieră Lucilius, privind suspicios în jur. Nu ştii că e interzis să vorbeşti despre Vespasianus? Nu ştii că nu el este împăratul, ci Vitellius al nostru? El e singurul împărat, divinul... Iar Vitellius nu vrea să se ştie că Vespasianus a fost ales împărat de legiunile din Africa... nu vrea ca poporul să afle!

Listarius privi coşurile.

— Chiar dacă tava Minervei e foarte mare, n-or să încapă toate astea pe ea.

— De la păuni şi păsările flamingo vom folosi doar limba, de la ţipari – inimile, şi tot aşa... Trebuie să-ţi explic asta tocmai ţie, care eşti preferatul împăratului?

Bucătarul-şef agita cârpa de parcă ar fi vrut să alunge o muscă.

— De parcă tu ai fi cel mai priceput bucătar din întreaga Romă! adăugă furios.

Le porunci servitorilor să cureţe peştii şi păsările, apoi, urmat de ajutoarele sale, se îndreptă spre masa unde aveau să prepare mâncarea. O plasase în aşa fel încât să-i poată supraveghea pe servitori, dar destul de departe pentru ca aceştia să nu-l poată auzi.

— Nu ştiu ce credeţi voi, zise îngrijorat, dar eu regret vremurile de la Colonia Agrippinensium. Acolo eram în siguranţă, eram departe, într-o provincie sigură... Aici suntem chiar în centrul puterii, iar să fii în centrul puterii, ştiţi şi voi, e ca şi cum ai sta pe marginea unui vulcan care, mai devreme sau mai târziu, va erupe. Puterea prea multă nu mai este sigură.

— Eu nu uit călătoria obositoare de la Colonia până aici, cu toată armata după noi, oftă primul ajutor de bucătar. Cremona, cu toate leşurile alea... Bononia, apoi trecerea peste Appenninus, nenumăratele opriri şi banchete, Vitellius şi soldaţii lui, mereu gata să se îmbuibe, să bea şi să ucidă. Erau şaizeci de mii de soldaţi, ştiaţi asta? Şi toţi erau adunaţi în jurul împăratului, toţi înaintau spre Roma împreună cu senatorii... Toţi îl adulau... şi prostituatele, bufonii, conducătorii de care... M-au impresionat rechiziţionările de alimente din oraşele pe care le-am străbătut, clădirile oficiale şi casele devastate, femeile violate, ţăranii... Am văzut cum erau jefuite câmpurile cu grânele gata de cules şi cum soldaţii dădeau foc gospodăriilor...

— E adevărat, şopti Lucilius. Parcă ne aflam într-un ţinut duşman pe care trebuia să-l cucerim. Îmi era ruşine să-i privesc pe oameni în ochi, când mergeam în spatele lui Vitellius. Mă simţeam ca un invadator – eu, care dintotdeauna am fost cetăţean roman...

— Iar acum suntem la Roma, continuă primul ajutor al bucătarului-şef, dar Roma de azi nu-mi place.

Furios, începu să mărunţească piperul negru şi ghimbirul.

— Cui îi place Roma?

La un capăt al mesei, paharnicul aşezase mai multe soiuri de vin pe care urma să le amestece şi în care acum punea miere.

— Roma e plină de soldaţi care, pentru că sunt vitellieni, îşi permit orice, de la violuri până la jafuri. Când ies în oraş, văd nenumărate scene violente. Mişună o grămadă de soldaţi beţi care nu fac nimic... Doar fură, se ceartă, insultă şi lovesc oamenii... Cât despre femei... Dar ce spuneţi de poporul nostru? E gata să asiste la moartea unui împărat şi să-l aclame pe următorul, ca să se bucure apoi când acesta din urmă este ucis... În mai puţin de un an, i-a aclamat pe Nero, apoi pe Galba, pe Otho... Toţi au fost ucişi. Iar acum îl aclamă pe Vitellius.

— Vitellius, şopti cocoşatul, după ce aruncase o privire peste umăr. Vă spun eu că n-o să rămână multă vreme la putere.

Luă ficatul fazanului pe care tocmai îl curăţase şi începu să-l întoarcă pe o parte şi pe alta. Toţi se adunară în jurul lui.

— Doar câteva luni... Uitaţi-vă la capătul ficatului... Toţi o să fim implicaţi, va fi un masacru!

Întoarse din nou ficatul, clătinând din cap îngrijorat.

— Le voi spune soţiei şi copiilor mei să plece în provincie, cât mai departe de Roma.

Paharnicul interveni din nou, cu un aer de superioritate, dar atent să nu ridice glasul:

— Nu-i nevoie să fii prezicător, cum este ajutorul nostru de bucătar, ca să înţelegi că se va întâmpla o catastrofă. Vitellius dă un banchet după altul, ascultă de sfaturile celor mai josnici şi mai avari indivizi din oraşul ăsta, înşfacă bani de pe unde poate, trăieşte în lux şi crede că are sub control tot Imperiul... Nu vrea să audă ce se întâmplă în provincii.

Lucilius îşi scărpină nasul ascuţit.

— Mie mi se pare că împăratul nostru are adepţi peste tot...

— Doar nu crezi tot ce spun mesagerii! şuieră primul ajutor de bucătar. Ştii câţi îl ajută pe Vespasianus în Orient? Chiar şi regina Berenice din Judaea, care e îndrăgostită de Titus, fiul lui Vespasianus... Îl vor ajuta şi cei din Pontus şi din Armenia. Vespasianus face recrutări, bate monede de aur şi de argint, are grijă să-şi instruiască soldaţii şi să le ridice moralul. El, noul împărat, rămâne în Aegyptus cu trupele sale, în schimb Mucianus se îndreaptă spre Illiria cu treisprezece mii de soldaţi. Iar Antonius Primus, adăugă coborând glasul, Antonius Primus luptă cu vitellienii lângă Cremona. Caecina Alienus l-a trădat pe Vitellius, după cât se spune, iar Flavius Valens nu se grăbeşte... În loc să alerge să dea piept cu flavienii, se opreşte în fiecare oraş, furând tot ce se poate fura şi violând femeile celor care îl găzduiesc...

— Dar Vitellius ştie toate astea? întrebă Lucilius uimit, încruntându-se. Cum de dă atâtea banchete, fară să-şi facă griji?

— Ce v-am spus acum e secret, prieteni.

Bucătarul-şef îşi duse la buze degetul arătător murdar de făină.

— Dacă provinciile se ridică împotriva Romei, nu ne vor mai trimite provizii... Fără grâul din Aegyptus murim de foame!

Lucilius continua să taie un iepure după altul, de parcă l-ar fi avut pe masă pe Vitellius.

— Din câte am înţeles, Vitellius are în Vespasianus un rival teribil, spuse cocoşatul, alungându-l pe sclavul care îi pusese în faţă o grămadă de ficăţei de sturz; se întoarse apoi spre bucătarul-şef: îmi pare bine, pentru că Vitellius e crud, desfrânat şi hoţ. Eşti de acord cu mine?

— Dar mama lui Vitellius? Biata femeie, o căină paharnicul. Oracolul a prezis că Vitellius va domni multă vreme numai dacă îi va supravieţui mamei sale. Am auzit că Vitellius îi dă tot mai puţină mâncare, ca să moară de foame.

— Pe mama lui n-am văzut-o, dar i-am văzut pe idioţii care dau fuga să-l aplaude, iar apoi se trezesc că soldaţii le jefuiesc casele şi le siluiesc femeile.

— Aţi auzit câţi oameni sunt omorâţi din porunca lui? întrebă Lucilius înfiorându-se. Îi omoară, apoi le ia averile. I-a judecat pe cămătarii, creditorii şi funcţionarii care îi cereau să-şi plătească datoriile. Unuia i-a dat drumul, şi pe când omul pleca fericit, impresionat de clemenţa împăratului, Vitellius şi-a pus gărzile să-l aducă înapoi şi să-l ucidă pe loc. A spus că voia să-şi bucure ochii cu scena aceea. Mi-a povestit fratele meu... care, din păcate, face parte din gărzile lui.

O vreme, îşi văzură tăcuţi de treabă. Cei care îl ajutau pe bucătarul-şef erau speriaţi de parcă ar fi intrat în cuşca unui tigru înfometat. Listarius se uita pe rând la ei, în timp ce prăjea un amestec de bobi şi măruntaie de oaie, mâncarea preferată a împăratului, pe care venise să o comande însuşi Asiaticus, amantul

lui Vitellius. Adăugă nişte condimente din săculeţul pe care îl purta la brâu şi începu să amestece.

— Ce deosebire e între discuţiile pe care le auzeam în bucătărie la Colonia Agrippinensium şi astea de acum! Pe atunci râdeam, vă înţepaţi unul pe altul... Acum însă...

— Acum ţi se pare că ar fi ceva de râs? replică bucătarul-şef privindu-l pieziş. Şi apoi, ai grijă cu Asiaticus. Eşti un băiat frumuşel, iar el e un ticălos. Nu-i este credincios lui Vitellius, în ciuda inelului de aur pe care i l-a dăruit împăratul şi a titlului de cavaler.

Trânti pe masă aluatul, care părea un cârnat uriaş.

— Îl urăsc pe porcul ăla!

— Vitellius a judecat şi nişte plebei pentru că au manifestat împotriva echipei Albaştrilor, adăugă Lucilius.

Îi explică lui Listarius că, la cursele de care, Vitellius ţinea cu echipa Albaştrilor, ca şi Tiberius, Nero şi Caligula.

— Împăratul a considerat că în spatele acelei manifestaţii legate de cursele din arenă se ascundeau de fapt dispreţul faţă de persoana lui şi speranţa unei revoluţii. Aşa că şi-a pus gărzile să-i ucidă pe manifestanţi.

— Şi nu-i numai asta, zise paharnicul.

Tonul lui devenise belicos. Era atât de agitat, încât vărsă vinul pe jos. Îl alungă pe sclavul care voia să spele podeaua şi trânti o cârpă peste pata de culoarea sângelui care se întindea pe pardoseală.

— Din porunca lui Vitellius a fost otrăvit Junius Blesus... Înainte de a veni la Roma, Blesus a fost guvernatorul Galliei Lugdunensis şi, dacă vă amintiţi, l-a primit pe Vitellius cu braţele deschise, oferindu-i bani. Iar Vitellius l-a otrăvit pentru că Blesus oferea

banchete somptuoase... Deci e adevărat că întotdeauna vei fi urât de cei cărora le faci un bine.

— Blesus nu trebuia să-i facă un bine tocmai lui Vitellius. Se spune că, pe când se chircea de durere din cauza otrăvii, Vitellius a spus că moartea lui Blesus îl făcea să se simtă sătul.

Paharnicul era gata să izbucnească în plâns.

— Pe mâinile cui am încăput?

— De ce spuneţi toate astea? Nu vă e teamă că s-ar putea să fie spioni pe-aici? întrebă Listarius în şoaptă.

— Vitellius nu găseşte bucătari mai buni ca noi în tot Imperiul, răspunse bucătarul-şef. E dispus să facă orice, dar nu să renunţe la mâncărurile rafinate pe care doar noi ştim să le gătim. Noi şi cu tine.

Se uită la Listarius, care turna amestecul de bobi şi măruntaie de oaie într-un vas de ceramică cu flori roşii.

— Şi apoi, chiar dacă ne certăm des, noi suntem prieteni. Prieteni adevăraţi. Iar prietenii nu te trădează. Insă dacă tu spui cuiva ce vorbim noi în bucătărie – bucătarul-şef luă cuţitul şi-l îndreptă spre gâtul lui Listarius – te ucid!

— Puteţi avea încredere în mine, zise băiatul.

Paharnicul îl privi ţintă.

— Tu eşti ciudat. Mi se pare că rumegi nişte gânduri pe care nu ni le spui nouă. Eu cred că-l deteşti pe Vitellius.

— Un gal care-l urăşte pe Vitellius... N-ar fi nici primul, nici ultimul, spuse Lucilius. Dar Listarius e băiat bun.

— Nu tot gal e şi gladiatorul ăla după care sunt înnebunite toate femeile din Roma, cel care a sosit de puţină vreme din Gallia? întrebă al doilea ajutor de bucătar. Cel invincibil... care nu ucide niciodată...

— Vorbeşti de Orpheus, *secutor*-ul? E de necrezut că nu ucide. Eu nu...

— Tăceţi! îi întrerupse bucătarul-şef. Nu ştiţi că, deşi îi aparţine lui Vitellius, Orpheus îi stă ca un ghimpe în coastă? Cică Vitellius vrea să-l vadă murind în luptă... Ar vrea să-l omoare Skorpius, care l-ar învinge cu siguranţă, dar un prezicător a interzis lupta dintre ei doi, nu ştiu din ce motiv.

— Ssst! facu cocoşatul. Despre anumite lucruri nu se vorbeşte.

— Şi de ce adică? întrebă paharnicul. Doar până acum am vorbit despre unele lucruri care...

— Nu ştiţi...

Cocoşatul privi în jur, apoi puse încet cuţitul pe masă.

— Nu ştiţi că destinul lui Orpheus şi cel al lui Vitellius se împletesc? Asupra anumitor lucruri veghează spiritele, zise ameninţător. Spiritele... sau zeii.

Din clipa aceea, nimeni nu mai scoase o vorbă. Listarius se grăbi să ia vasul cu flori roşii şi ieşi din bucătărie; străbătu coridoarele unde mişunau senatori, cavaleri, liberţi şi sclavi şi ajunse în faţa pretorienilor care stăteau de pază în faţa camerelor împăratului.

— Treci, îi spuseră fără să-l privească, de parcă n-ar fi existat, de parcă n-ar fi avut ochi să vadă şi urechi să audă. Şi, mai ales, de parcă n-ar fi avut creier decât ca să gătească mâncărurile preferate ale împăratului.

37

Era limpede că noul împărat voia nu doar să-i egaleze, dar şi să-i depăşească pe înaintaşii săi în privinţa jocurilor.

Vitellius ştia că, de la Caesar până la Nero, toţi împăraţii organizaseră *munera* fastuoase în cinstea zeilor, pentru a uimi poporul. Ştia că, pentru a-şi atrage bunăvoinţa Romei întrecându-i în fantezie pe cei ce locuiseră în Palatul Cezarilor înaintea lui, trebuia să distreze mulţimea organizând mereu serbări, s-o uimească cu invenţii mereu noi, s-o lase să lenevească. Distribuirea gratuită de grâu nu era de-ajuns ca să-şi atragă bunăvoinţa plebei; trebuia să-i îndrepte atenţia asupra faptelor falşilor eroi ai spectacolului, s-o ţină cât mai departe de treburile politice. Pentru că un popor care se plictiseşte se poate răzvrăti.

De la venirea sa în urbe, Vitellius refuzase să organizeze jocurile în Forum Maximus, unde aveau loc doar curse de cai şi de care şi unde el însuşi se întrecuse cu Caligula, cu ani în urmă. Voia să aibă însă un amfiteatru la fel de frumos, împodobit cu statui de zei şi cu delfini din bronz din care să ţâşnească apă. În centrul arenei din forum, împăratul Augustus aşezase obeliscul lui Ramses al II-lea, pe care îl adusese de la Heliopolis pentru a reprezenta triumful său asupra tuturor popoarelor. Arena înfăţişa Imperiul şi, prin urmare, tot Pământul. Mările erau şanţurile din jurul ei, iar obeliscul central reprezenta soarele aflat în cel mai înalt punct al drumului său pe cer. Porţile amfiteatrului, care dădeau în arenă, erau douăsprezece la număr, asemenea constelaţiilor zodiacului, şi erau împodobite cu statui pe ambele laturi. Caii şi carele făceau şapte ture de pistă, simbolizând orbitele celor şapte planete şi cele şapte zile ale săptămânii. Întregul cosmos participa la jocuri. Astfel, în arenă, în public şi în jurul împăratului

curgea energia supranaturală a zeilor în cinstea cărora se desfăşurau jocurile.

Ce putea Vitellius să ofere poporului pentru a-şi dovedi măreţia? Amfiteatrul trebuia să fie destinat exclusiv luptelor de gladiatori – o ofrandă obligatorie pentru a-şi atrage bunăvoinţa zeului Marte oferindu-i sângele celor învinşi –, dar cel construit de Augustus, care se numea Taurus, după arhitectul care-l concepuse, fusese incendiat de Nero.

Vitellius îşi adună în grabă arhitecţii şi construi, în apropiere de podul Milvius, un amfiteatru din lemn împodobit cu statui luate din templele din provincie, cu fântâni rechiziţionate din grădinile patricienilor, cu plase de aur şi cilindri rotativi de fildeş ce aveau să apere publicul de atacurile animalelor sălbatice cu care urmau să lupte gladiatorii. Pe arhitravele celor douăsprezece porţi care dădeau în arenă Vitellius porunci să fie reprezentate cele douăsprezece munci ale lui Hercules, o trimitere la el însuşi, care eliberase Roma şi întregul Imperiu de othonienii infami. În cele din urmă, puse să fie îmbrăcat în lemn preţios şi în fildeş bătut cu pietre scumpe *pulvinar*-ul din care avea să salute mulţimea.

„Împăratul trebuie să se arate în faţa poporului”, gândea Vitellius în timp ce urca treptele care duceau de la intrarea principală a amfiteatrului în *pulvinar*. Trebuie să apară în faţa poporului, aşa cum au făcut Julius Caesar, Octavianus Augustus, Claudius, Caligula şi Nero... Ei toți au fost iubiţi pentru că întotdeauna s-au arătat paterni, generoşi şi surâzători, autoritari şi liniştiţi, inclusiv ultimii doi, care – suspină – căzuseră victime jocurilor puterii. Ajungând pe ultima treaptă, privi în sus, spre cerul senin de octombrie, pentru a invoca protecţia zeilor.

Ieşi în balconul plin de flori. Treptele amfiteatrului gemeau de lume. Asemenea divinului Augustus,

pentru ca spectacolul să fie solemn, le interzisese oamenilor să mănânce şi să bea în amfiteatru şi poruncise ca toţi funcţionarii să poarte togi.

Ridică ambele mâini, într-un gest de salut. Se înfioră de plăcere când auzi ovaţiile mulţimii. Toţi fluturau batiste, toţi îi strigau numele ca şi cum ar fi fost al unui zeu, într-un cânt ce se înălţa spre cer împreună cu parfumul de tămâie. Toţi îşi exprimau admiraţia pentru decorul din arenă şi îi mulţumeau că-l construise. Se mai văzuse vreodată un asemenea peisaj, cu coline, râuri şi copaci, în vreun amfiteatru? Poporul se întreba însă ce luptă putea fi demnă de un asemenea peisaj.

Aşezat la masa pe care Listarius aranja mâncărurile pregătite de el, Vitellius se întoarse spre Flavius Sabinus, căruia îi confirmase funcţia de prefect al oraşului şi care stătea alături de el, cu o expresie îngrijorată.

— Zâmbeşte... Noi, cei din *pulvinar*, trebuie sâ zâmbim. Pe chipurile noastre, poporul Romei îşi citeşte destinul.

Făcu semn ca fiul său, Germanicus, să-i fie aşezat în poală şi ca Asiaticus, amantul său, să stea mai în spate, pentru a-i face loc soţiei sale.

— Iar destinul poporului meu va fi...

— Încetează, îl întrerupse Flavius în şoaptă. Acum nu-i vreme de jocuri. Ai uitat de trădarea lui Caecina? Ai uitat că Ravenna a fost cucerită de Cornelius Fuscus?

— Eu mă bucur să-l ştiu pe Caecina în lanţuri, luat prizonier de oamenii săi. Comandanţii or fi laşi, dar soldaţii mă iubesc şi-mi sunt credincioşi. Asta n-ar trebui să mă bucure? Cât despre Cornelius Fuscus, o să aibă grijă Valens de el.

— Răzvrătiţii luptă la Bedriacum sub comanda lui Antonius Primus. I-am spus lui Allius Cerpicus să vină

să te informeze imediat ce sosesc mesagerii noştri din miazănoapte. Ce se va întâmpla dacă Antonius Primus învinge?

— Nimic. Nu se va întâmpla nimic. N-are rost să ne temem de Antonius Primus şi de cei câţiva răzvrătiţi. Nu trebuie să ne temem nici de Vespasianus, ilustrul tău frate mai mic, care a avut trufia să-i pună pe soldaţii lui să-l aleagă împărat. Împăratul cui? Nu uita că noi ne putem baza pe loialitatea şi curajul legiunilor noastre din Germania, şi nu numai... Multe provincii sunt de partea noastră. Iar dacă te temi de flota lui Vespasianus... Gândeşte-te cât de departe e Africa, după cum spune bunul meu prieten Flavius Valens.

Vitellius zâmbi.

— Linişteşte-te.

— Nu pot să mă liniştesc, răspunse ţâfnos Flavius Sabinus, aranjându-şi toga. Şi apoi, eu am oroare de sânge. M-ai adus aici cu forţa. Tot ce vreau e să mă ridic şi să plec; nu mă interesează ce-ai născocit tu ca să-i omori pe gladiatori. Şi acum mai am coşmaruri... Mă chinuie de când am văzut focurile lui Nero... Toţi creştinii ăia care ardeau de vii pe cruci!...

Închise ochii, palid.

Vitellius însă nu-i mai dădea atenţie. La un semn al lui, o mulţime de petale albe de trandafir inundă cerul de octombrie şi se revărsă asupra arenei. Mulţimea era înnebunită. Toţi ridicau mâinile ca să prindă petalele.

Zgomotul mulţimii ajungea până în puţul săpat în colina din mijlocul arenei. Îngrămădiţi pe platformă, în întuneric, Valerius şi alţi douăzeci de gladiatori puteau vedea, sus de tot, doar un petic dreptunghiular de cer. Pe albastrul intens se vedeau plutind nişte fulgi albi.

— Ninge? întrebă uimit tracul, arătând cu lancea spre deschizătura puţului.

Sudoarea i se prelingea pe chip.

— În octombrie, cu un cer aşa de senin, ninge la Roma? E un semn nefast...

O petală albă de trandafir căzu şi se lipi pe fruntea asudată a tracului. Marcus îi dădu un ghiont.

— Stai liniştit. Peste puţin timp începe. Ce anume începe, nu ştiu.

— Eu ştiu.

Valerius îşi aranjă coiful de fabricaţie veche pe care, asemenea tovarăşilor săi, trebuise să şi-l pună pentru a satisface fantezia împăratului. Le explică pe scurt cum avea să se desfăşoare lupta.

— Ceilalţi câţi sunt? întrebă Marcus nervos.

— Vreo cincizeci, mă tem. Îi va comanda Flamma.

— Flamma? gemu tracul. Şi de ce ne-au dat porcăriile astea de armuri? Nu vedeţi ce rigide sunt *toromachos*? Or fi bune pentru hopliţii greci, care trebuie să-şi împingă duşmanii cu umărul, nu pentru noi, care trebuie să luptăm...

Se agăţă de braţul lui Valerius, dar nu avu timp să spună nimic, pentru că în clipa aceea se auziră sunetele ascuţite ale trâmbiţelor.

Un glas puternic răsună în arenă, însoţit de zgomotul copitelor.

— Popor al Romei! în marea-i dărnicie, împăratul vă oferă jocurile sacre în cinstea Imperiului, spectacolul cel mai captivant la care aţi asistat din vremea lui Nero!

Valerius asculta cu capul plecat, închipuindu-şi-l pe crainicul care facea turul arenei în trap mărunt. Blestemă printre dinţi, enervat de teatrul acela.

— Vouă, romanilor, Vitellius vă oferă imensul privilegiu de a asista la lupta în care a fost înfrântă

armata infamului Otho şi la triumful eroicelor noastre legiuni!

— Dar asta a fost acum câteva luni..., bolborosi tracul, privindu-l rugător pe Valerius.

Acesta îi zâmbi:

— Stai liniştit... O să ne descurcăm.

— Prefer să lupt de unul singur împotriva unui adversar, izbucni Ursus, un reţiar plin de cicatrice, şi-şi ridică braţul păros într-un gest ameninţător. Fac pe mine de frică... Mie mi-e teamă când nu ştiu ce mă aşteaptă! protestă.

— O să ne descurcăm, repetă Valerius, schimbând o privire neliniştită cu Marcus.

Glasul crainicului se auzi din nou, şi mai puternic.

— Pe colinele de la Bedriacum se iveşte puternica armată a lui Otho.

— Ăştia suntem noi! exclamă Marcus.

Gladiatorii simţiră platforma mişcându-se sub tălpile lor. Încet-încet, se îndreptară spre cerul albastru.

— Romanii ne vor privi cu ură. Lăsând la o parte povestea cu armata lui Otho, nu vedeţi ce culoare au armurile noastre? întrebă mirmilonul Socrates, un grec micuţ, faimos pentru viteza lui în alergare. Ne-au îmbrăcat în negru... Chiar şi scuturile sunt negre. Suntem nefaşti!

Fu redus la tăcere de o mişcare bruscă a platformei, dar, mai mult, de priveliştea ce se deschise în faţa ochilor săi când platforma se opri.

— Dar suntem în vârful unui deal! strigă tracul uimit.

Jos se vedea amfiteatrul ce înconjura arena, transformată într-un peisaj cu coline înierbate printre care curgea un râu, cu tufişuri, copaci şi păşuni. Dincolo de zidurile amfiteatrului se întindea Roma, cu strălucirea marmurei şi casele cenuşii cu trei niveluri

din cartierele populare. Mai departe se vedeau câmpia încă verde şi Mons Albanus.

Valerius privi repede peisajul acela splendid, apoi îşi lăsă capul în jos şi rămase aşa, sprijinit în lance, susţinându-şi scutul. Îi invocă pe zei şi pe Velunda, entitatea spirituală care avea să-l apere. În cele din urmă, îşi înălţă capul şi privi spre *pulvinar*-ul unde stătea Vitellius. Fu surprins să-l vadă pe Listarius lângă împărat, întinzându-i o tavă cu mâncare.

— Atenţie! strigă întorcându-se spre gladiatori, care veniră imediat lângă el şi lângă Marcus, dezorientaţi. Priviţi în jos, la maşinile de război. Le vedeţi? Sunt catapulte şi vor arunca pietre în noi. Iar mai încolo, acelea – arătă spre *scorpiones* – vor arunca în noi cu săgeţi, cu o putere nemaipomenită. Vom folosi scuturile şi palisada ca să ne apărăm.

Arătă spre pajişte.

— Vedeţi petele acelea întunecate pe iarbă? Ocoliţi-le când luptaţi sau împingeţi-i pe duşmani într-acolo... Sunt capcane în care puteţi cădea.

În cele din urmă, arătă spre *castrapila* plasate la jumătatea colinei, ce semănau cu nişte mistreţi gata să ucidă.

— Iar acelea... au vârfurile îndreptate spre noi, aşa încât, dacă încercăm să coborâm, vom fi străpunşi. În schimb, nu-i vor împiedica pe asediatorii care vor urca dealul să ne ucidă.

— Dar înseamnă că suntem ca într-o cuşcă!

Din nou răsună glasul puternic al crainicului.

— Iată armata învingătorului! Iată-i pe soldaţii împăratului Aulus Vitellius!

Publicul se ridică în picioare. Se ridică şi împăratul, care, cu un gest teatral, facu semn mulţimii să aplaude. În sunetele trâmbiţelor şi ale cornului, în aclamaţiile mulţimii, în arenă intră cu *pompa magna* armata vitellienilor. Soldaţii erau îmbrăcaţi în culori

vii, roşu-purpuriu şi albastru; culori strălucitoare aveau şi scuturile, tunicile şi eşarfele, iar plăcuţele de bronz ale armurilor sclipeau în soare. Înarmaţi cu scuturi de infanterie, *gladius*, pumnal şi *pilum*, vitellienii mărşăluiau în coloană. Valerius numără paisprezece rânduri de câte cinci oameni. Îi comanda Flamma, îmbrăcat ca un general, mândru, cu mâna în şold şi chipul triumfător, cu părul blond ivindu-se de sub coif şi fluturând în vânt. Îşi agita *gladius*-ul, îndreptându-se spre *pulvinar*. Toată lumea se uita la soldaţi şi la Flamma; nimeni nu le mai dădea atenţie gladiatorilor din vârful colinei, îmbrăcaţi în negru, care semănau cu nişte corbi.

— Repede, acum..., zise Valerius privindu-l pe Marcus. Acum!

Îşi aruncă lancea, scutul şi coiful şi sări peste palisada joasă, îndreptându-se spre *castrapila*, urmat de Marcus şi Socrates. Sub privirile tovarăşilor lor, care îi urmăreau cu atenţie din vârful colinei, ridicară două *castrapila* şi le întoarseră pe o parte, pentru a lăsa un loc de trecere. Apoi se întoarseră repede lângă ceilalţi, în timp ce, jos, soldaţii lui Flamma ridicau săbiile spre cer, adresând un salut împăratului şi mulţimii.

— Fiţi atenţi! spuse Valerius respirând greu, în timp ce-şi punea coiful. Printre gladiatorii de jos sunt soldaţi adevăraţi. Ei vor mânui maşinile de război.

Îşi luă scutul şi sabia. Trâmbiţele acoperiră aclamaţiile, marcând începutul luptei.

Cei douăzeci de soldaţi din armata vitelliană se îndreptară repede spre catapulte şi spre *scorpiones*. În clipa următoare, patru bolovani zburară prin aer, îndreptându-se spre vârful colinei.

— La o parte! strigă tracul.

Bolovanii căzură peste doi gladiatori, mai puţin rapizi decât ceilalţi, care nu avură timp nici măcar să

strige, fiind zdrobiţi pe loc. Iarba se umplu de sânge şi aşchii de oase. Doi bolovani loviră palisada în spatele căreia se aflau alţi doi gladiatori, zdrobind picioarele unuia dintre ei. Gladiatorul zgâria pământul cu unghiile, urlând de durere. Celălalt era deja mort.

— I-am nimerit!

Glasul lui Flamma răsună triumfător, în aplauzele publicului. Alergă spre *scorpiones* şi ordonă atacul. Patru săgeţi şuierară prin aer, străpungând gâtul unui gladiator şi pieptul altuia. Impactul fu atât de violent, încât cei doi fură proiectaţi în spate şi se loviră de trac, care se dădu la o parte cu un strigăt, stropit de sângele tovarăşilor săi.

— Dacă stăm pe loc, ne masacrează! strigă cuprins de panică. Armurile pe care ni le-au dat nu ne protejează...

— Nu te mişca! zise Valerius apucându-l de braţ. Nu te teme, foloseşte-ţi mai bine scutul, ridică-l deasupra capului. Încearcă să aperi colina împreună cu ceilalţi. Eu, Marcus şi...

Un alt bolovan căzu. Din nou urlete, sânge, oase zdrobite.

Valerius, Marcus şi alţi şapte-opt gladiatori alunecară în josul colinei, printre nori de praf, dincolo de locul liber dintre *castrapila*. Se strecurară printre alunii pe care Vitellius îi pusese la marginea pajiştii, ca să înfrumuseţeze decorul, şi se ascunseră acolo. Aşteptau să vină oamenii lui Flamma, care se îndreptau în fugă spre colină, pe drumul îngust dintre tufişuri.

Valerius îşi înfipse sabia la picioarele lui Flamma, care trecea repede prin faţa lui, fără să bănuiască nimic. Prea târziu. Flamma reuşise să treacă, urmat de vreo cincizeci de vitellieni. Le strigă oamenilor săi să mărească linia de atac, fără să vadă ce se întâmpla în spatele lui. Întinşi printre aluni, Valerius şi tovarăşii

săi aşteptau să treacă de ei, pentru a-i ataca din spate.

— Vin! strigă tracul, care stătea drept, în vârful colinei.

Cu mâinile lui mari, ce păreau ale unui uriaş, luă un bolovan şi-l aruncă în jos. Flamma şi alţi câţiva se feriră sărind în lături, dar printre cei din spatele lor bolovanul trecu lăsând în urmă o dâră de sânge.

— Acum! îi şopti Marcus lui Valerius.

În clipa următoare, gladiatorii othonieni ieşiră din tufişuri şi se năpustiră cu săbiile ridicate asupra maşinilor de război. Soldaţii erau înarmaţi cu scuturi şi săbii.

Valerius se trezi prins între doi adversari. Îl desfigură pe primul, tăindu-i faţa de la o ureche la alta, cu acelaşi gest – pe care nu-l uitase – cu care, într-o zi de decembrie din acelaşi an, barbarul acela tăiase faţa unui soldat roman, sub privirile lui Valerius, ascuns după un stejar.

Mirosul sângelui îl ameţi. Cu ochii injectaţi de furie, se întoarse spre al doilea atacator şi îi tăie braţul pe care acesta îl ridicase, gata să-l ucidă. Dintr-o singură lovitură, îşi înfipse sabia în şoldul unui gladiator care îl atacase pe Socrates, apoi se avântă înainte nebuneşte, stropit de sângele celor pe care îi rănea, până când ajunse la maşinile de război. Cu o lovitură de pumnal, Marcus ucise un soldat care voia să-l străpungă pe Valerius cu lancea. În jurul lor, bătălia continua, printre strigăte de durere şi de război.

Ca să scape de loviturile săbiilor şi pumnalelor, soldaţii vitellieni alergau spre apa care simboliza râul Oglio. Împinşi de gladiatori, unii căzură în capcane. Ceilalţi intrau în apă, dar nu puteau să se mişte din cauza armurilor grele. Cu apa ajungându-le la piept,

Valerius şi Marcus îi atacau, şi curând apa deveni roşie.

Se întoarseră teferi, alunecând pe iarba murdară de sânge. În strigătele entuziasmate ale mulţimii, care era în delir văzând cruzimea acelei bătălii, othonienii înconjurară maşinile de război şi încărcară catapultele.

— Atenţie! îi strigă Valerius lui Lucius, care fusese în Lusitania împreună cu Otho înainte să devină mirmilon. Atenţie la frânghii! Trebuie să ţinteşti mai jos, altfel riscăm să-i lovim pe ai noştri!

Mulţimea urla, încurajându-i la întâmplare pe luptători, fără să înţeleagă cine învingea şi cine pierdea. Oamenii nu recunoşteau chipurile gladiatorilor, ascunse de coifuri, şi mulţi dintre ei nu-şi mai aminteau că cei îmbrăcaţi în negru erau duşmanii othonieni, iar cei în culori vii erau soldaţii împăratului. Continuau să strige: „Ucide! Ucide!“, în timp ce Flamma, care ajunsese aproape de vârful colinei, ordona ca douăzeci dintre oamenii săi să coboare şi să-şi croiască drum printre *castrapila*, pentru a le veni în ajutor soldaţilor. El şi ceilalţi aveau să cucerească vârful colinei.

— Acolo sus e Orpheus! strigă.

Catapultele aruncară bolovanii, şi săgeţile zburară din *scorpiones*. Deşi aveau armuri grele, vitellienii fură masacraţi. Unii coborâră panta în fugă şi se înfipseră în vârfurile ascuţite ale *castrapila*, contorsionându-se în aer. Mulţimea sări în picioare, exultând.

— Mă înşel eu, sau asistăm la o catastrofă? Şopti Flavius Sabinus la urechea lui Vitellius, care privea lupta încremenit, cu mâinile încleştate pe balustrada *pulvinar*-ului.

Flamma şi ai lui ajunseseră în vârful colinei. Flamma se năpusti asupra tracului şi, cu o lovitură

năprasnică în coif, îl făcu să se prăbuşească. Întorcându-se ca o furie, înfipse spada în pântecele unui adversar, apoi în pieptul altuia. Lupta cu disperare, văzându-i pe tovarăşii săi căzând unul după altul. Îşi redobândi calmul, luă sabia şi îl atacă pe trac, dar acesta se feri şi coborî panta în fugă, strecurându-se printre *castrapila*. Ajunse la tovarăşii săi, prinşi în lupte corp la corp. Peste puţin timp, veni şi Flamma cu oamenii lui.

Valerius striga, îndemnându-şi tovarăşii, ataca, apoi se retrăgea în spatele maşinilor de război, îşi rănea adversarii fără să-i ucidă, doborându-i cu lovituri de scut şi de lance; prin eschive abile îi atrăgea pe duşmani spre canal, îi împingea, după cum îl sfătuise Listarius, spre porţiunile de nisip mai întunecate, unde vitellienii se prăbuşeau. Pe alţii îi făcea să cadă în apă.

Luptă cu o furie sălbatică, atent la mişcările adversarilor, cu gândul la fratele său, care, pe câmpia de la Bedriacum, încheiase probabil o bătălie de mare însemnătate pentru cursul istoriei. Se întrebă de sute de ori, tot mai furios, dacă Antonius învinsese sau pierduse. Cu o lovitură abilă în şoldul unui vitellian, îi salvă viaţa tracului şi fu salvat, la rândul lui, de sabia lui Marcus, care lupta cu cruzime şi ucidea fără ezitare.

Mulţimea era în delir. Strigătele ei îi ameţeau pe luptători. Sângele îmbiba pământul. Valerius se trezi faţă în faţă cu Flamma.

— Ticălosule!

— Pui de căţea! Te omor pe loc!

Flamma se năpusti în faţă, dar nu întâlni trupul adversarului şi căzu. Valerius, care îi evitase lovitura, ajunse în spatele lui şi îi smulse coiful cu atâta violenţă, încât aproape că îi frânse gâtul. Când putu să respire iar, Flamma se simţi înşfăcat de păr,

aruncat la pământ şi târât. Încercă zadarnic să-l apuce pe Valerius de picioare. Ocolind porţiunile de pământ întunecate, Valerius se aruncă în apă, continuând să-l tragă de păr pe Flamma, care se scufundă din cauza armurii grele şi dădu zadarnic din mâini pentru a ieşi la suprafaţă; începu să înghită apă.

Valerius ieşi pe malul celălalt, cu mâna încleştată în părul lui Flamma, care, aproape leşinat, se zbătea fără vlagă, tuşind, trăgându-şi suflarea şi scuipând apă.

Valerius ajunse sub *pulvinar* şi se uită spre Vitellius. Întâlni o clipă privirea lui Listarius, care stătea în picioare lângă împărat. Deodată, Valerius îşi aduse aminte unde îl văzuse pe băiat: în *pulvinar*, la Augusta Rauricorum, când încercase să-l sugrume pe împărat, când Salix zăcea în arenă. I se facu rău şi se clătină, ca şi cum ar fi resimţit deodată toate lunile îngrozitoare petrecute la *Ludi*, toate luptele şi rănile primite.

Îi dădu drumul lui Flamma şi, ca prin ceaţă, îl văzu cum se ridică clătinându-se. Flamma duse mâna la pumnalul pe care-l avea la brâu. Valerius îl lovi cu pumnul în stomac. O clipă, Flamma deschise ochii mari, apoi se prăbuşi la picioarele sale. Valerius îşi ridică arma spre cer. Mulţimea, care până atunci aşteptase într-o linişte aproape religioasă, izbucni în strigăte:

— Ucide!

— Ucide! urla Vitellius cu glas ascuţit.

Valerius se uită în jos, spre Flamma, care îl privea ca un animal în agonie, cu ochii injectaţi, îndreptă încet lama spre gâtul lui, abia atingându-l. Privi spre arenă. Nimeni nu mai lupta. Îşi văzu tovarăşii ucişi. Îl văzu pe trac clătinându-se, plin de sânge, dar viu. Marcus era în picioare, nevătămat. Se rezemase de o *ballista* şi-şi pusese capul pe braţe. Socrates zăcea cu

faţa în sus, cu intestinele revărsate în nisip, şi privea cerul fără să-l vadă. Se uită din nou la Flamma. „Nu-l ucide”, se gândi.

— Ucide! *Jugula*! urla mulţimea.

— Ucide-l! – Vitellius se aplecă peste balustrada *pulvinar*-ului. Ucide-l!

Flamma îngenunche, privind nisipul.

— Nu ucid, răsună glasul lui Valerius.

Se întoarse cu spatele şi străbătu arena obosit, ameţit de strigătele mulţimii, care îi aclama pe el şi pe împărat, confundând învingătorii cu învinşii.

În *pulvinar*, Vitellius şi cei din jurul său rămăseseră tăcuţi. Nimeni nu îndrăznea să spună ceva, nici măcar Flavius Sabinus. Allius Cerpicus, comandantul pretorienilor, îşi croi drum spre balustradă şi se aplecă spre urechea lui Vitellius.

— Iartă-mă, Vitellius. Acum vin de la palat. Am vorbit cu unul dintre mesagerii noştri, care a venit de la Cremona.

— Nu-i un moment potrivit.

Vitellius încercă să-l îndepărteze cu cotul, dar pretorianul se aplecă din nou spre el.

— E o ştire gravă. Armata lui Antonius Primus a învins la Bedriacum. A fost un masacru.

Vitellius nu răspunse. Îşi trecea degetele prin părul băieţelului său, care dormea pe genunchii lui.

— M-ai auzit, împărate?

— Nu mai vreau să aud veşti rele... De când ucigaşii plătiţi de mine au dat greş în Pannonia, când n-au reuşit să-l omoare pe Antonius Primus, toate merg din ce în ce mai prost. Caecina m-a trădat... Noroc că soldaţii, care-mi sunt credincioşi, l-au pus în lanţuri. Apoi vii să-mi spui că răzvrătiţii au invadat Italia şi ne-au învins... Chiar crezi că am chef să te ascult?

Vitellius duse cupa la gură şi sorbi cu sete.

— Unde e acum mesagerul?

— La palat. Ştie toate amănuntele…

— Cui i-a transmis vestea? îl întrerupse Vitellius, zâmbind mulţimii care continua să-l aplaude. Doar ţie, după cum am poruncit?

— Doar mie, răspunse Cerpicus, aruncând o privire spre Flavius Sabinus, care-l scruta, întunecat la chip. Mesagerul a vorbit doar cu mine.

— Ucide-l!

Vitellius îl privi pe pretorian drept în ochi. Făcu un semn spre cupă, şi Listarius îi turnă vin.

— Ai înţeles? Ucide-l imediat!

— Să-l ucid pe mesager?

— Imediat. Şi pe el, şi pe spionii care vin din miazănoapte. Îi vei aduce la mine şi îi voi asculta; apoi vreau să fie ucişi cu toţii. Nu vreau ca Roma să afle de înfrângerea noastră. Nimeni nu trebuie să spună că Antonius Primus e învingător, nimeni nu trebuie să afle despre operaţiunile militare. Nici un cuvânt despre războiul flavienilor împotriva noastră. Nici un cuvânt, auzi? Nici la palat, nici în Senat, nici pe străzi.

Privi drept în faţă; pe treptele de sus ale amfiteatrului văzu un bărbat care îşi acoperea capul cu gluga mantiei. Înspăimântat, îl recunoscu pe Ausper, care ridica mâinile spre el, arătându-i cerul.

Dintre norii adunaţi la orizont se ivea, abia vizibil pe cerul după-amiezii de octombrie, discul diafan al lunii în descreştere.

38

— Luna… Luna ne-a ajutat să învingem, zise Antonius cu glas stins.

În cortul comandanţilor din tabăra flaviană, generalul armatei răzvrătiţilor era pe moarte. Titus se apleca din când în când spre el, cercetând la lumina lămpii plasturele de pe umărul drept. Deşi rana făcută de ucigaşii tocmiţi de Vitellius fusese cauterizată, se redeschisese şi se infectase.

— Lachesis îi vesteşte moartea, şopti Titus.

Errius Sartorius, care tocmai intrase, se aplecă îngrijorat deasupra lui Antonius, temându-se că va vedea semnele morţii pe chipul celui care în doar o lună, din Pannonia până la Cremona, obţinuse victorie după victorie, ultima fiind cea de la Bedriacum, în care augurii văzuseră începutul căderii lui Vitellius.

— Augurii mai greşesc, îi şopti Titus lui Errius Sartorius.

— Nu greşesc.

Errius se aşează pe pat.

— Dacă Antonius moare, un altul se va grăbi să culeagă laurii victoriei, primul dintre toţi Mucianus, apoi câţiva legaţi din armata noastră, care spun că sunt prietenii generalului, dar, de fapt, îl invidiază pentru curajul său, ca şi Mucianus.

Antonius delira. Zări chipul lui Errius, care se pierdu însă printre trunchiurile şi frunzele copacilor din pădurea de la Bedriacum. Errius venea să-i anunţe că duşmanul se apropia. Se auzi pe sine strigând:

— Arrius Varus, opreşte-te! Nu atacăm imediat. Aşteaptă... Să aliniem soldaţii!

— Retrăieşte începutul bătăliei. Îmi aduc aminte cuvintele lui, suspină Titus. Se spune că aşa se întâmplă înainte să mori... Retrăieşti anumite momente din viaţă...

Antonius se încrunta. Auzea zgomotul copitelor: era cavaleria lui Arrius, care se îndrepta spre duşmani. Se văzu pe sine galopând în mijlocul soldaţilor, ordonând să se alinieze în *acies* ca să

formeze o linie de atac lungă. Se văzu dispunându-i în prima dintre cele trei linii pe *expediti* înarmaţi cu lănci, dintre care mulţi luptaseră alături de el la „Ieslea găinilor” şi despre care ştia că erau neînfricaţi în luptă. Îl văzu pe Arrius întorcându-se în galop cu oamenii săi, fugind de duşmanii pe care nu reuşise să-i învingă.

— Deschideţi o breşă în linii! strigă şi se ridică o clipă, apoi căzu, tremurând din cauza febrei, în timp ce în faţa lui liniile se deschideau să-i lase să treacă pe Arrius şi pe soldaţii săi.

Speriaţi că inamicii îi vor ajunge din urmă, soldaţii se îngrămădeau, fiecare încercând să-şi depăşească tovarăşii.

— Atenţie!

— Dacă n-ar fi fost Antonius, am fi pierdut bătălia încă de la prima înfruntare, murmură Errius. A început rău, foarte rău...

— Atenţie! şopti Antonius, văzând cum rândurile perfect ordonate ale soldaţilor săi se rupeau împinse de cavaleria lui Arrius, care încerca să forţeze deschiderea nu mai mare de zece paşi.

Unii soldaţi, speriaţi, urmăriţi de duşmani îşi abandonaseră caii şi veneau în faţa tovarăşilor lor aliniaţi în formaţie, implorându-i să-i lase să treacă. Se năpusteau spre rândurile strânse ale formaţiei, împingându-le şi stricându-le.

— Atenţie!

Antonius galopa în faţa *expediti*-lor. Îşi oprea calul acolo unde rândurile erau în neorânduială şi îi îndemna pe soldaţi aşa cum făceau *optiones* şi centurionii, cu mâna şi cu glasul. Le ordonă *signifer*-ilor să nu dea înapoi nici măcar un pas, chiar dacă soldaţii din manipulul lor se retrăgeau şi îi lăsau singuri în mijlocul duşmanilor. Era prezent pretutindeni. Se deplasa de-a lungul liniilor,

încurajând soldaţii, dându-le sfaturi, împingându-i în faţă pe cei care dădeau înapoi... Se năpusti spre un *signifer* care fugea, cuprins de panică la vederea armatei duşmane, cu *signum*-ul ridicat; urmărind steagul colorat, centuria lui întorsese spatele duşmanului.

Antonius luă lancea unuia dintre *expediti* şi-l străpunse pe *signifer*-ul laş, apoi luă *signum*-ul şi-l întoarse spre vitellieni. Îi încurajă pe soldaţi, şi în scurtă vreme rândurile erau din nou compacte, perfect aliniate. În fruntea oamenilor săi, Antonius începu să lupte, omorându-i pe cei care-i stăteau în cale, având grijă să fie văzut atât de soldaţii lui, cât şi de vitellieni. Continuă să înainteze până când fu sigur de victorie. Când văzu însemnele legiunilor *Rapax* şi *Italica*, atacă liniile inamice, stricându-le alinierea, şi îi fugări pe vitellieni. În cele din urmă, ajunse victorios sub zidurile Cremonei. Soarele asfinţea.

— Luna...

Antonius abia îşi mişca buzele arse de febră.

— Luna a fost de partea noastră.

— Antonius...

Titus ridică lampa ca să vadă mai bine chipul generalului. Barba nerasă îi întuneca obrajii supţi. Ochii sticloşi din cauza febrei priveau câmpul de bătălie de lângă Cremona, acoperit de cadavre sub cerul de octombrie. În lumina blândă a asfinţitului, văzu cu uşurare armata flaviană care se apropia. Galopă spre legaţii săi, convocă o adunare şi îi convinse pe soldaţi, care erau prea obosiţi şi înfometaţi, să amâne pentru a doua zi atacul asupra Cremonei, unde se refugiaseră vitellienii. Dar Titus şi Errius se întoarseră dintr-un raid cu câţiva cremonezi pe care-i prinseseră în afara zidurilor oraşului. Aceştia povestiră, înspăimântaţi, că în ajutorul vitellienilor soseau de la Hostilia nu mai puţin de opt legiuni.

Simţi din nou energia şi furia acelor momente, când îşi alungase oboseala şi îşi adunase armata. Împărţea ordine, încercând să-şi alinieze oamenii.

— Legiunea a treisprezecea pe Via Postumia. Legiunea a şaptea... Legiunea a şaptea *Galbiana* pe stânga, apoi *Claudia*, iar la dreapta... La dreapta, Legiunea a opta, apoi Legiunea a treia, printre tufişuri... Cohortele pretoriene alături, iar cele auxiliare pe laturi...

Agitat, îşi înfigea degetele în piept, ca şi cum ar fi vrut să-l sfâşie. Titus îi prinse mâinile şi le strânse, împiedicându-l să-şi smulgă bandajele. Antonius se eliberă furios din strânsoare, cu ochii închişi, horcăind, strigă nişte ordine, încercând să-şi încurajeze soldaţii înainte de lupta cu vitellienii... Opt legiuni împotriva celor cinci ale lor... Revăzu maşinile de război pe care vitellienii le aduseseră la marginea drumului, bolovanii zburând prin aer, negri pe cerul înstelat. Auzi strigătele oamenilor zdrobiţi... Masacrul... Catapulta ucigaşă aşezată de vitellieni pe marginea Viei Postumia făcea ravagii în rândul oamenilor lui Antonius.

— Doi curajoşi! strigă Antonius. Doi curajoşi să ia scuturile şi coifurile de la cadavrele duşmanilor, să se infiltreze printre vitellieni şi să ajungă la catapultă. E de-ajuns o lovitură de sabie ca să tai frânghiile.

Imediat, doi soldaţi tineri se năpustiră înainte şi reuşiră să taie frânghiile, înainte de a fi ucişi. Antonius văzu trupurile celor doi eroi alături de catapulta devenită inutilă.

În clipa aceea, luna se ivi, imensă, la orizont şi începu să se ridice pe cer, luminând câmpul de luptă. Se afla în spatele flavienilor, iar strălucirea ei îi orbea pe vitellieni. Oamenii şi caii din armata lui Antonius Primus li se păreau acestora nişte umbre uriaşe, neclare, care nu puteau fi atinse de săgeţi, căci

lumina lunii era înşelătoare şi-i făcea să-şi greşească ţinta. În schimb, ei erau luminaţi din plin, devenind ţinte sigure pentru armele flavienilor. Antonius trecea călare printre rândurile soldaţilor săi, încurajând cu glas puternic legiunile din Pannonia, în special pe a treisprezecea:

— Pe acest câmp veţi putea şterge ruşinea înfrângerii pe care aţi suferit-o... Redobândiţi-vă onoarea!

— Antonius...

Titus şterse sudoarea rece de pe faţa lui Antonius, care îi îndepărtă cu un gest nesigur mâna, privind în faţa sa cu ochii măriţi.

— Voi, cei din Moesia, care aţi pornit revolta... Nu puteţi să vă temeţi acum de duşman! Şi voi, cei din Syria, care împreună cu Marcus Antonius i-aţi respins pe parţi, iar împreună cu Corbulo i-aţi învins pe armeni, iar apoi pe sarmaţi!

Continuă cu glas mânios:

— Iar voi, pretorienii care aţi luptat pentru Vitellius şi aţi fost alungaţi din armata lui... Noi v-am primit în rândurile noastre. Luaţi însemnele şi armele! Numai o victorie va putea şterge ruşinea voastră!

Se aruncă în luptă, care dură până în zori.

— Luna ne-a ajutat să învingem, zâmbi Antonius mişcându-şi capul pe pernă.

Pe chipul său se aşternea paloarea morţii. Închise ochii. Văzu câmpul de luptă acoperit de cadavre. Puţine erau ale soldaţilor săi; cele mai multe erau ale duşmanilor. Auzi strigătele victorioase ale soldaţilor sirieni care, potrivit cultului lor, salutau soarele – zeul soare, *Sol Invictus* – ce răsărise şi risipea negura. În clipa aceea, armata lui Antonius rupse rândurile inamice şi începu măcelul. Supravieţuitorii fugiră spre Cremona, trecură de valul de pământ din faţa zidurilor cetăţii şi intrară pe porţile pe care

cremonezii le lăsaseră deschise. Porţile fură închise după ce intrară cu toţii. Bătălia fusese câştigată de Antonius Primus, care acum lua cu asalt zidurile, încercând să cucerească oraşul.

— Înconjuraţi oraşul, murmură Antonius, aruncându-i lui Titus o privire muribundă. Fiecare legiune ia în primire o bucată din valul de apărare şi câte o poartă. Să se ia la întrecere, să arate care e cea mai curajoasă şi care e cea mai laşă... Soldaţii să încerce să le-o ia înainte celorlalţi şi să fie primii care cuceresc...

Trecu în fruntea oamenilor săi. Se apropiară de oraş, care se ridica strălucitor în soare. Legiunile lui Antonius Primus înaintau cu maşinile de război şi cu *vignae*, care, fiind construite în grabă, fură repede arse. Din înaltul zidurilor, vitelienii aruncau pietre şi săgeţi. Ambele armate luptau ca romanii, dar flavienii erau mai îndârjiţi; continuau să înainteze, păşind peste cadavre şi ridicându-se pe umerii tovarăşilor lor, îi apucau pe duşmani de mâini şi le luau armele. Cremonezii luptau de partea vitellienilor. Erau mulţi, pentru că erau zile de sărbătoare şi din satele din jur venise o groază de lume. Antonius ordonă să se dea foc caselor din apropierea zidurilor, iar pe acoperişurile celorlalte îi instală pe soldaţii lui, înarmaţi cu bârne, ţigle şi torţe. Trecea în galop de la o legiune la alta, continuând să lupte. Părea invulnerabil, căci săgeţile duşmane treceau pe lângă el fără să-l atingă. Pe când ridica un *pilum* spre ziduri, simţi o durere cumplită în umărul drept. Simţi sângele curgându-i sub armură şi înţelese că vechea rană se deschisese. Îi încurajă pe soldaţi până când duşmanii cedară, iar generalii lor le ordonară să se predea. Pe ziduri fluturară bucăţi de pânză albă: oraşul se preda.

— Opriţi atacul! strigă Antonius mişcându-şi uşor mâna dreaptă, ca şi cum ar fi ţinut în ea sabia. Opriţi atacul!

Era un ordin pentru toţi soldaţii lui, care fu auzit şi repetat de trâmbiţe şi de *signiferi*, pentru ca toţi soldaţii să ştie că bătălia se sfârşise şi că învinseseră.

Titus îi ridică uşor capul, ca să-i umezească buzele uscate cu apă şi vin. Cu un gest obosit, Antonius împinse cupa.

— Opriţi atacul!... Se predau.

Văzu porţile Cremonei deschizându-se. Ofiţerii vitellieni ieşiră ducând însemnele, gata să le predea. Soldaţii îi urmau cu privirile în pământ, în insultele învingătorilor. Apăru şi Caecina; lanţurile de la mâini şi de la picioare străluceau în lumina soarelui. Mândru şi dispreţuitor, striga în gura mare că era consul. Fu adus în faţa lui Antonius. Acesta nu se dădu jos de pe cal; cu mâna stângă îşi apăsa umărul rănit, care îl durea îngrozior. Caecina se uită în sus, spre generalul flavienilor, şi-i spuse trufaş că peste puţină vreme Flavius Valens avea să vină din Umbria şi-i va înfrânge cu siguranţă. Antonius Primus îl vedea pe Alienus clătinându-se, ca şi cum pământul s-ar fi cutremurat.

Le porunci alor săi să-l ia în primire pe Caecina Alienus şi să-l trimită cât mai repede în Africa, unde avea să-i fie predat lui Vespasianus. Privi în jurul său: oraşul, armata lui, cadavrele îngrămădite unul peste altul pe valul de pământ, sângele ce îmbiba pământul... Totul se preschimbă într-o lumină orbitoare. Leşină şi se prăbuşi de pe cal.

Oamenii îl ridicară, organizară în grabă o tabără şi îl duseră în cortul Pretoriului. Trecuseră şapte zile de când Antonius se lupta cu moartea.

— S-a terminat...

Antonius abia îşi mişcă buzele când rosti aceste cuvinte. Îi privea pe Titus şi pe Errius Sartorius cu ochi stinşi.

— S-a terminat... Dar eu am învins.

Titus plângea, cu capul sprijinit de marginea Patului.

— Soldaţii mei... Soldaţii mei cei curajoşi.. Cu ei aş fi putut ajunge până la Roma. Aş fi vrut să-l dobor pe Vitellius... Vitellius e Răul!

Glasul i se frângea, prefăcându-se într-o şoaptă cu neputinţă de înţeles, apoi devenea iar puternic.

— Cu ce vini mă înfăţişez dinaintea zeului meu? murmură, strângându-i mâinile lui Titus. Viaţa veşnică... Zeul meu îmi dăruieşte viaţa veşnică. Întotdeauna am încercat să lupt de partea Binelui...

Deodată, o mână hotărâtă îndepărtă draperia de la intrare, dincolo de care se zărea cerul cenuşiu din acea dimineaţă de noiembrie. Intră un bărbat scund, zvelt, înfăşurat într-o paenula de lână. În urma lui mergea un servitor care ducea un sac mare.

— Proculus!

Errius Sartorius sări în picioare şi veni în întâmpinarea maestrului.

— Proculus... Moare, zise, arătând spre Antonius. Uită-te la el... Moare...

— De ce crezi că am venit tocmai de la Pietas Iulia?

Proculus se aplecă deasupra lui Antonius.

— Da... Da...

Îi pipăi mâinile şi încheieturile, îi descheie haina şi-i puse o mână pe piept.

— Da..., zise din nou.

Cu multă îndemânare, desfăcu bandajul, în timp ce servitorul deschidea sacul. Proculus examină multă vreme rana, apoi se întoarse spre Errius şi Titus.

— Ieşiţi! porunci.

— Dar soldaţilor..., îngăimă Errius. Ce le spunem soldaţilor?

Proculus făcu un gest hotărât.

— Stingeţi tăciunii. E prea cald aici.

Căută în sac, apoi se uită spre cei doi.

— Tot aici sunteţi? Ieşiţi afară. Vreau să rămân singur cu el.

Proculus rămase în cortul Pretoriului, alături de Antonius, trei zile şi trei nopţi. În toată vremea asta nu lăsă pe nimeni să intre.

Ovaţiile soldaţilor bubuiră ca un tunet. Vestea că Antonius Primus era salvat trecuse din gură în gură.

Generalul se ivi la intrarea cortului. Stătea drept, privind mândru în jur. Obrajii lui palizi erau bărbieriţi. Când ieşi din cort, mulţi îl zăriră în spatele său pe Proculus, care se înfăşură în *paenula* albă cu gestul celui care a dus la bun sfârşit o misiune dificilă. Servitorul lui căra sacul cel mare.

Aduseră calul. Dintr-un salt, Antonius era în şa şi îşi trecu în revistă trupele, mergând la trap mărunt prin ploaia de noiembrie. Se întoarse doar o clipă şi ridică mâna, salutându-l pe Proculus, care se îndepărta călare, urmat de servitor. Îl urmări cu privirea până când dispăru pe drumul spre Verona.

În aclamaţiile soldaţilor, centurionilor şi tribunilor, Antonius se apropie de Arrius Varus. Cei doi îşi strânseră mâinile, uniţi în cultul lui Mithra.

— Am învins!

Antonius zâmbi uşor. Nu era un surâs de mândrie, ci de uşurare.

— A fost o victorie nemaipomenită. Când am văzut bucăţile de pânză albă pe zidurile Cremonei... când i-am văzut pe generalii vitellieni ieşind pe porţi şi pe Caecina în lanţuri... când am înţeles că am învins cu

adevărat, i-am mulţumit zeului nostru. El ne-a apărat, el ne-a purtat spre victorie. Cinci legiuni ale noastre împotriva celor opt ale duşmanului... Şi totuşi, am învins. Trebuie să trimitem de îndată mesageri la Vespasianus şi Mucianus...

— Tu eşti sănătos, îl întrerupse Arrius.

Simţi ochii prietenului său aţintiţi asupra lui. El condusese bătălia aceea despre care avea să vorbească lumea întreagă.

— Eşti sănătos şi...

— Nu, aşteaptă! zise Antonius încruntat. Te cunosc destul de bine ca să-mi dau seama că te nelinişteşte ceva. Ce s-a întâmplat? Am zăcut atâtea zile... Ce s-a întâmplat între timp?

— Trebuie să-ţi vorbesc.

Soldaţii din jur nu pierdeau nici un cuvânt din discuţia celor doi. Îl văzură pe Antonius Primus, generalul lor iubit, urmându-l pe Varus în cortul Pretoriului. Acolo, Antonius îi văzu pe Titus şi pe Errius Sartorius, care îl aşteptau. Se aşeză, întunecat la chip. Varus se aşeză în faţa lui.

— Nu înţeleg, spuse Antonius privind în jur. Pe noi patru ne uneşte pactul sacru al zeului nostru, care e un exemplu de forţă bărbătească şi de eroism...

Deodată izbucni:

— Nici unul dintre voi nu are curaj să vorbească?

— Cremona, zise Titus aplecându-se spre el. Tu erai pe moarte, iar soldaţii tăi...

— Soldaţii mei? îl întrerupse Antonius furios. Cei pe care îi numeşti soldaţii mei ţi-au fost tovarăşi de arme... Au fost cei mai credincioşi aliaţi în acest război... Ei sunt armata noastră.

— Dar tu erai pe moarte, iar armata noastră... Patruzeci de mii de soldaţi, Antonius! Patruzeci de mii de soldaţi au dat năvală în cel mai frumos şi mai bogat oraş italic, care în trecut a respins nu o dată hoardele

galilor, care a rezistat în faţa lui Hannibal când a ajuns aici cu elefanţii lui, după ce a trecut peste Alpes...

— Cremona, care l-a susţinut pe Brutus împotriva lui Caesar şi pe Marcus Antonius împotriva lui Augustus... Nu uita asta. Şi apoi l-a susţinut pe Vitellius împotriva lui Otho... Nu uita asta, mai ales!

Glasul lui Antonius era şfichiuitor ca un bici.

— Ei bine, ce s-a întâmplat?

— ...un oraş cu case cu o arhitectură superbă, plin de temple, sanctuare, pieţe şi şcoli faimoase... La Cremona a învăţat şi poetul Vergilius...

— Ce s-a întâmplat? întrebă din nou Antonius.

— Ei bine, Antonius... pe când tu zăceai în cortul ăsta şi te luptai cu moartea, soldaţii noştri au dat năvală în Cremona. Au siluit femei, au ucis, au jefuit casele, au furat bani, obiecte de cult din temple, aur... Au devastat locuinţele una după alta, căutând cine ştie ce comori... Au omorât bărbaţi, femei, bătrâni, copii...

Antonius îşi ascunse faţa în mâini.

— De ce n-am fost acolo? murmură îndurerat. I-aş fi oprit...

În faţa ochilor îi apăru chipul brutal al lui Vitellius, aşa cum îl văzuse pe când lupta cu quazii. Îl văzu apoi în *pulvinar* la Augusta Rauricorum, în timp ce soldaţii lui îl băteau pe Valerius, iar sângele lui Salix uda nisipul din arenă. Se văzu apoi pe sine în timpul ritualului mithraic, simţi din nou durerea din acea noapte Şi-l rugă pe zeu să-l ierte că nu-i învăţase pe soldaţii săi ce înseamnă clemenţa. Îi văzu pe cei care îl urmaseră din Pannonia; armata era viaţa lor: douăzeci şi cinci de ani de serviciu obligatoriu, bani puţini, femei aproape deloc... Unii îşi întemeiau o familie.

— Soldaţii noştri au bătut şi au torturat oameni... Legiunea a treisprezecea a fost cea mai crudă... Vreme de patru zile şi patru nopţi, a dat foc la temple şi la case... A rămas în picioare doar templul zeiţei Mephitis, aflat în afara zidurilor – Titus coborî glasul. Zeiţa vaporilor de sulf, a aburilor ce vin din adâncul infernului... Doar ea a scăpat.

— Şi amfiteatrul? întrebă Antonius cu răceală, ridicând capul. Îmi închipui că Legiunea a treisprezecea i-a dat foc.

— A ars. Iar asta mă bucură, după cum îţi poţi închipui, răspunse Titus, făcând un gest ca şi cum ar fi vrut să risipească o grămăjoară de cenuşă. Dar au ars şi casele celor care locuiau în apropierea oraşului. Legiunea a treisprezecea nu a cruţat pe nimeni şi nimic.

— Uiţi că tocmai Legiunea a treisprezecea a trebuit să construiască amfiteatrul, din porunca lui Vitellius, după ce a fost învinsă primăvara trecută aici, la Bedriacum, de Caecina şi de Valens? Uiţi că, în timp ce soldaţii noştri îl ridicau, cremonezii aruncau în ei cu verdeţuri putrezite, îi insultau şi îi umileau? Uiţi că aici a organizat Caecina luptele de gladiatori în cinstea lui Vitellius şi că Valerius a trebuit să lupte? Soldaţii noştri au intrat în Cremona orbiţi de ură şi au vrut să se răzbune. Caecina a ales de două ori oraşul ăsta ca bază de operaţiuni, şi de fiecare dată a fost primit cu braţele deschise. Cremonezii au fost întotdeauna de partea lui Vitellius: au dat armatei sale alimente, s-au alăturat soldaţilor în luptă... Până şi femeile lor au luptat ca nişte tigroaice împotriva noastră. Cremona nu a luat parte la luptele externe, dar în războaiele civile a luat întotdeauna poziţie şi a plătit scump... De data asta a fost împotriva noastră.

— Încerci să justifici cruzimea armatei noastre? întrebă Titus cu ochii în lacrimi.

— Aşa e războiul, izbucni Antonius. Există războaie drepte, aşa cum e al nostru acum... Dar nu uitaţi că nu există armate cu simţul dreptăţii!

O tăcere îndelungată urmă cuvintelor sale.

— Nu, nu există armate cu simţul dreptăţii, repetă Antonius oftând. Nu iau apărarea nimănui. Soldaţii noştri s-au dovedit curajoşi şi teribili în luptă... dar sunt lipsiţi de milă când comit tâlhării.

— Am văzut scene care m-au îngrozit, şi nu uita că am fost gladiator. Arrius Varus, Errius Sartorius şi alţi ofiţeri au încercat să-i domolească pe soldaţi, dar nimeni nu i-a ascultat. Soldaţii nu te ascultă decât pe tine. Numai tu ai fi reuşit să-i opreşti, dar n-ai fost acolo.

Antonius lăsă capul în jos şi răspunse cu glas înfundat:

— Crezi că pe mine nu mă doare? Crezi că nu mi-e ruşine? Ştiu că toate astea se vor răsfrânge asupra mea, că eu va trebui să duc povara şi să suport urmările...

Se ridică şi începu să se învârtă de colo-colo prin cort. Nu se auzeau decât paşii lui şi ploaia.

— Catastrofa asta va intra în istorie, zise Antonius încet, cu o ironie amară. Şi va purta numele meu... Mucianus abia aşteaptă să se lege de măcelul ăsta ca să mă denigreze în faţa împăratului, iar Vespasianus o să-l asculte.

— Au luat mulţi prizonieri, pe care vor să-i vândă.

Errius Sartorius se îndreptă spre intrarea cortului.

— Ce ordine să dau, Antonius?

— Printr-un edict voi ordona să fie eliberaţi imediat toţi prizonierii. Nici un cremonez nu trebuie să ajungă sclav. Spune-le soldaţilor că asta e dorinţa mea.

Antonius se întoarse spre Arrius:

— Trimite repede mesageri în Britannia şi Hispania, să vestească victoria noastră. În Gallia trimite-i pe ambasadorii noştri. Să ia cu ei doi generali din armata lui Vitellius. Ei vor fi dovada vie a victoriei noastre. Şi pune soldaţii să păzească munţii Alpes, în cazul în care Julius Civilis nu reuşeşte să oprească trupele din Germania.

— Trimite-mă pe mine la el, zise Titus apropiindu-se de Antonius şi privindu-l drept în ochi. Vreau să fiu mesagerul tău la regele batavilor.

— Nu vrei să rămâi alături de mine?

— Gladiatura e un joc plin de cruzime, dar are nişte reguli. Războiul civil nu e un joc şi nu are nici o regulă.

Antonius încuviinţă.

— Îţi voi încredinţa un mesaj pentru Julius Civilis. Poţi pleca imediat.

— Ai grijă de tine, generale, zise Titus strângându-i mâna. Păzeşte-te de Mucianus.

Rămaşi singuri, Antonius şi Arrius se uitară unul la altul.

— Hai să plecăm de-aici.

Antonius se aşeză.

— Pământul e îmbibat cu sânge. E infect... Ploaia asta nu va fi de-ajuns ca să-l cureţe. Hai să ne adunăm oamenii şi să plecăm repede. Valens...

— Nu, aşteaptă! îl întrerupse Arrius. Spionii mei s-au întors ieri-noapte şi mi-au spus că, imediat ce a aflat de victoria noastră, Valens şi-a trimis trupele la Ariminium, dar el s-a grăbit să ajungă în Etruria şi s-a îmbarcat cu câţiva oameni credincioşi lui. A pornit spre Gallia Narbonensis, plănuind să ridice toată Gallia împotriva noastră şi să înceapă un război pe un front mai larg. Dacă ar fi reuşit, acum am fi la mare strâmtoare. Dar vântul – Arrius ridică mâna, ca pentru a-i mulţumi zeului său –, vântul nu i-a fost prielnic, iar

el a naufragiat şi a fost prins de Valerius Paulinus, procuratorul din Forum Iulii... După cum ştii, Paulinus e de partea noastră. Valens a fost pus în lanţuri şi ne va fi trimis sub escortă.

— Şi trupele rămase la Ariminium?

— Cornelius Fuscus i-a atacat imediat pe vitellieni şi a învins. A ocupat toată Umbria, Etruria şi, spre apus, Picenum. Ţinutul italic e împărţit în două de Appenninus. Spre miazănoapte, toate teritoriile sunt ale noastre. Mai jos de Appenninus stăpâneşte tot Vitellius.

Rămaseră o clipă tăcuţi. Caecina şi Valens, trufaşii generali ai lui Vitellius, ieşiseră din scenă. Lanţul muntos îi despărţea pe flavieni de vitellieni.

— Şi Mucianus? întrebă deodată Antonius.

— A ajuns în Pannonia şi i-a învins pe dacii care atacau graniţele noastre de pe Danubius. I-a trimis mesaje lui Vespasianus... Insinuează că tu şi cu mine, în graba de a obţine victorii în Italia, am lăsat graniţele nepăzite, expunând Imperiul invaziilor barbare.

— Noroc că el a ajuns tocmai la timp ca să-i înfrângă pe daci, replică sarcastic Antonius. A trimis cumva ordine care ne privesc?

— Încă o dată, ne cere să ne oprim şi să-l aşteptăm. Ne impune să reducem ritmul... Ar trebui să ne oprim la Verona.

— Dar tu ce părere ai?

Se priviră serioşi.

— Eu m-aş îndrepta spre munţi, imediat, zise Arrius şi-i întinse mâna lui Antonius. Înainte ca zăpada să fie mare şi să ne împiedice să trecem în forţă... Când ajungem de partea cealaltă, ne croim drum spre Roma.

Antonius strânse mâna prietenului său.

— Vom trece peste Appenninus repede, până la calendele lui decembrie.

Se ridică şi se duse să aprindă lampa de pe micul altar al Manilor. Rămase tăcut o vreme, apoi se întoarse spre Arrius.

— Cât va trebui să plătim pentru vina asta?

— Foarte mult, Antonius. Îmi doresc să pot plăti împreună cu tine.

39

După victoria asupra lui Antonius şi a Cleopatrei, împăratul Augustus adusese la Brixia o veche statuie a Afroditei, de la Alexandria, din Aegyptus. Statuia, care o înfăţişa pe Afrodita aplecată, oglindindu-se în scutul lui Marte, fusese donată de Augustus oraşului. Ani la rând stătuse în sala principală a Pretoriului, până când fusese cumpărată de Calvia Crispinilla, care reuşise să convingă cu banii ei un guvernator din cale-afară de slab... Calvia pusese să se adauge două aripi mari efigiei de marmură a zeiţei, pentru a o transforma în statuia Victoriei şi a celebra astfel victoria lui Antonius Primus la Bedriacum.

Un numid ducea mesajul în care Calvia îi scria lui Antonius că statuia îi fusese dedicată şi că se afla în locuinţa ei de la Brixia, unde se înălţa, maiestuoasă, pe pardoseala din mozaic reprezentând cele patru anotimpuri, prin care trecuse şi Antonius în acel teribil an de război civil, ajuns acum la final. Mesagerul Calviei pieri însă în furtuna de zăpadă cu care se lupta şi armata lui Antonius Primus, în încercarea de a trece peste Appenninus. Erau primele zile ale lui decembrie, şi iarna se anunţa foarte grea.

Armata flavienilor îşi croi drum prin furtună afundându-se în zăpadă la fiecare pas. Mulţi soldaţi

pieriră în avalanşe; alţii, având mâinile şi picioarele îngheţate, se aruncau în propriile săbii, nefiind în stare să îndure gerul. Antonius Primus, neobosit, mergea înainte şi înapoi de-a lungul coloanei soldaţilor săi, încurajându-i şi ajutându-i. Era un exemplu pentru toţi. Nimeni nu-i purta pică pentru că-şi obosea atât de tare oamenii.

Învinseră zăpada prin tenacitatea, voinţa şi avântul eroic insuflat de comandantul lor şi zdrobiră trupele vitelliene care încercau să le blocheze trecerea. În cele din urmă, traversară munţii.

Pe un ger cumplit, sub un cer senin, se opriră la Carsulae. Pe imensa câmpie se ridicară imediat taberele flavienilor, ce se puteau aproviziona uşor din bogatele municipii ale Umbriei – Tuder, Perusia, Spoletium –, care trecuseră de partea lui Antonius Primus.

Armata vitelliană fusese respinsă şi se afla la vreo zece mile de ei. Mai departe era Narnia, iar dincolo de ea – Roma.

Doi soldaţi călări îşi făcură apariţia dinspre miazăzi, purtând însemnele care arătau că erau ambasadorii lui Vitellius, şi se îndreptară spre tabăra flavienilor. În scurt timp fură conduşi în cortul Pretoriului, unde Antonius Primus şi Arrius Varus îi primiră tăcuţi. La un semn al lui Antonius, cei doi se aşezară. Băură vinul pe care li-l oferi un soldat şi mâncară pâine şi năut. Nimeni nu scotea o vorbă.

Antonius îl recunoscu pe cel cu părul alb şi creţ: era bărbatul pe care-l văzuse stând lângă Vitellius în *pulvinar*, la Augusta Rauricorum.

— Vinicius Crulpus, presupun, zise cu răceală.

Bărbatul încuviinţă şi arătă spre tovarăşul său.

— El este Allius Cerpicus, comandantul pretorienilor. Am venit în numele împăratului nostru.

— Te referi la Vespasianus? întrebă Antonius cu un zâmbet ironic.

Chipul lui Vinicius Crulpus se întunecă.

— Ştii bine că mă refer la Vitellius, care se află la Roma.

— Trăim cu toţii în această epocă extraordinară, spuse Antonius şi-şi frecă gânditor bărbia, studiindu-i pe cei doi din faţa lui; ochii săi întunecaţi se îmbunară. O epocă în care, pentru întâia oară în istoria Romei, împăraţii sunt aleşi de armată, iar acest lucru are o neîndoielnică însemnătate politică, după cum veţi fi ştiind. Galba, Vitellius, Vespasianus... În cel din urmă noi recunoaştem autoritatea care trebuie să conducă Imperiul. Vitellius al vostru e un despot care distruge Imperiul, se poartă ca şi cum n-ar fi război, ca şi cum Vespasianus şi noi am fi fum... Ştim că a împărţit funcţii, că a numit consuli pentru mulţi ani, că acordă cetăţenia romană străinilor, îi scuteşte pe mulţi de plata tributurilor, face daruri publice şi individuale pentru a-i ţine pe soldaţi de partea lui... Poate că pentru el nu există viitor, poate uită că, în afară de Roma, i-a rămas doar ţinutul dintre Narnia şi Tarracina. Toate celelalte sunt ale noastre. Legiunile din Hispania sunt de partea noastră, la fel ca Britannia, Gallia şi chiar Germania. Cât despre teritoriile italice, samniţii, pelignii şi marsii sunt împotriva voastră. Împăratul Vespasianus deţine controlul asupra Africii şi a mărilor. După cum ştiţi, acum se află la Alexandria, în Aegyptus. Spuneţi-i asta lui Vitellius: e de-ajuns un ordin al lui Vespasianus, şi corăbiile care aprovizionează Roma rămân în porturile africane. Veţi suferi de foame, alături de popor.

Vinicius Crulpus îşi încrucişă braţele, cu un aer hotărât.

— Flavius Sabinus, prefectul Romei şi fratele mai mare al lui Vespasianus, nu va îngădui una ca asta. Iar la Roma se află şi Domitianus, fiul lui Vespasianus...

Interveni şi Allius Cerpicus, pe un ton neutru:

— Ştim că spionii voştri au ajuns la ei şi i-au sfătuit să plece din oraş. Sabinus a spus că e prea bătrân ca să fugă şi a rămas. Domitianus se teme de o capcană şi a rămas, la rându-i, în Roma.

Antonius schimbă o scurtă privire cu Arrius. Se ridică. Îi domina pe cei trei bărbaţi aşezaţi, mai ales pe cei doi ambasadori, care se uitau la el neliniştiţi.

— Spionii noştri rămân în viaţă după ce ne aduc veşti – Antonius îşi sprijini mâinile pe masă. Vitellius, în schimb, îi ucide pe ai săi, pentru ca poporul să nu afle despre înfrângerile suferite de armata lui. Ştim că se păstrează tăcere în legătură cu operaţiunile militare, ştim că organizează banchete la nesfârşit... A fost văzut beat în Senat, a fost văzut cu ochii în lacrimi... Promite orice oricui, aşa cum fac cei care se tem. Familiile patricienilor se tem, de aceea părăsesc Roma împreună cu servitorii şi gărzile – arătă spre prietenul său. Arrius Varus a învins cohortele voastre care încercau să apere Narnia. Cel pe care îl numiţi împărat are idee câte cohorte vitelliene au dezertat şi ni s-au predat? Are idee câţi tribuni şi centurioni au venit aici, în tabăra noastră, ca să ni se alăture împotriva lui?

Tăcu o clipă.

— Dar, mai ales, ştie că Flavius Valens, legatul lui, a fost ucis la Urbinum, în închisoare?

Allius Cerpicus şi Vinicius Crulpus se priviră, muţi. Primul părea că spune: „Ştiam, dar nu m-aţi crezut”. Vinicius Crulpus îşi plecă repede privirea şi îşi încleştă nervos degetele pe braţele încrucişate.

— Soldaţii i-au tăiat capul lui Valens nu dintr-o cruzime inutilă, continuă Antonius. Nici unul dintre

soldaţii voştri n-ar fi crezut că e mort, dacă nu i-ar fi văzut capul înfipt în par. Asta ca să se ştie că nu mai aveţi nici o speranţă.

— Pentru noi, zise Arrius Varus ironic, moartea lui Valens înseamnă sfârşitul războiului. Înseamnă că v-aţi predat. Am aflat că, la zece mile de aici, la Narnia, ofiţerii voştri au discutat dacă să mai reziste sau să ni se predea. Ştim că au hotărât să ni se predea.

Vinicius Crulpus încuviinţă grav, dând de înţeles că ştia toate acele lucruri. Allius Cerpicus privea în pământ, împietrit.

Antonius se îndepărtă de masă şi începu să se plimbe de colo-colo prin cort.

— Credeţi oare că puţinele trupe care v-au rămas sunt comandate de Julius Caesar? Caesar a murit acum mai bine de o sută de ani, înjunghiat de Brutus.

Se opri o clipă în faţa altarului Manilor, apoi continuă să meargă înainte şi înapoi, urmărit de privirile atente ale lui Varus.

— Credeţi oare că zeii vă sunt favorabili? Ştim ce s-a întâmplat când Vitellius s-a dus la Mevania, la cererea soldaţilor... A ajuns acolo înconjurat de senatori, înspăimântat şi nesigur Printre soldaţi erau şi spioni de-ai noştri. Ştiți că, pe când lansa trupelor îndemnuri firave, pe deasupra capului său au trecut în zbor o mulţime de păsări negre, întunecând cerul. Asta e un semn bun? Nu înseamnă oare că zeii i-au întors spatele? Iar când a săvârşit sacrificiul în cinstea zeilor, taurul a ieşit din altar şi a fost ucis în timp ce fugea. E un semn nefast, după cum bine ştiţi.

Rămase tăcut, apoi se aşează, fixându-i pe cei doi ambasadori, care îl priveau muţi.

— Deci? întrebă după câteva clipe. De ce-aţi venit?

Vinicius Crulpus îi făcu un semn lui Allius Cerpicus. Acesta îşi drese glasul şi îl privi pe Antonius drept în ochi, sincer.

— Mucianus îi promite împăratului nostru bani şi o reşedinţă sigură şi liniştită în Campania. A trimis multe mesaje în care repetă această propunere.

— Zi mai departe, spuse Antonius încruntat.

— Există zvonuri cum că tu şi Mucianus... nu v-aţi înţelege prea bine.

Allius Cerpicus îşi drese din nou glasul, apoi continuă, răguşit:

— Se spune că hotărârile lui Mucianus nu coincid cu hotărârile tale. Aşa se spune... Şi atunci...

— Ce vrea Vitellius de la mine şi de la Arrius Varus? îl întrerupse dur Antonius.

— Să-l laşi în viaţă... Bani şi o reşedinţă sigură în Campania, pentru el şi familia lui. În schimb, te asigură că trupele noastre şi poporul Romei vă vor primi ca pe nişte armate prietene.

Auzind acele cuvinte, Antonius ridică din sprâncene.

— Prietene... Prietenia e cu totul altceva, răspunse, aruncându-i o privire lui Varus. Înţeleg că Vitellius intenţionează să se predea împreună cu trupele sale.

— Îţi dai cuvântul că îl vei lăsa în viaţă pe împăratul nostru şi că îi vei îndeplini dorinţele, confirmând astfel propunerea lui Mucianus? întrebă Allius Cerpicus scrutând chipul lui Antonius. Din câte am înţeles eu, Vespasianus, Mucianus şi mulţi dintre ofiţerii tăi, invidioşi pesemne din pricina victoriilor tale, nu vor ca tu, Antonius Primus, să intri în Roma ca un cuceritor. Alţii vor să aibă parte de asta, primul dintre toţi Mucianus.

Antonius se strădui să nu izbucnească. Pentru a-şi învinge impulsivitatea obişnuită, adoptă un ton sarcastic:

— Cui ar trebui să se predea Vitellius, dacă nu nouă, care am ajuns învingători la porţile Romei? Lui

Mucianus poate, care, din câte ştiu, stă pe loc în Illiria? Dar poate că spionii tăi sunt mai bine informaţi decât mine, încheie batjocoritor.

Arrius Varus interveni pe un ton sec:

— Dintotdeauna, curajul celor puţini a trezit invidia celor mulţi. Dar tu, Allius Cerpicus, şi tu, Vinicius Crulpus, ştiţi că noi nu depindem de nimeni. A noastră e victoria, a noastră responsabilitatea ce decurge din ea.

— Asta înseamnă că Roma va avea aceeaşi soartă ca şi Cremona? întrebă Allius cu glas molcom; cuvintele lui erau însă muşcătoare.

Antonius izbucni:

— Eu voi lupta să pun Roma la picioarele împăratului meu, nu s-o distrug. Şi eu i-am trimis mesaje lui Vitellius, cerându-i să abdice. Şi eu i-am dat asigurări că va rămâne în viaţă, că-i voi dărui bani şi o reşedinţă liniştită.

Deschise o cutie de pe masă şi scoase câteva scrisori pe care le puse în faţa lui Allius.

— Citeşte răspunsul lui Vitellius. Acceptă să se predea şi face o lungă listă cu sclavii şi bucătarii pe care vrea să-i ia cu el. Citeşte şi tu!

Allius Cerpicus roşi:

— Recunosc semnătura împăratului meu...

— Cum se face, întrebă Antonius sarcastic, că nu ai cunoştinţă de tratativele mele cu Vitellius, dar le ştii pe cele dintre Vitellius şi Mucianus?

Allius Cerpicus îşi drese iar glasul.

— Nu am fost informat, spuse cu capul plecat, umilit.

— După cum vezi, invidia este răspândită nu doar în rândul flavienilor, replică Antonius ridicându-se. În ce mă priveşte, discuţia noastră a luat sfârşit. Spuneţi-i lui Vitellius că vom intra în Roma fără să comitem vărsări de sânge sau jafuri. Îl recunoaştem pe Flavius

Sabinus, fratele împăratului nostru, ca prefect al oraşului. Lui îi va încredinţa Vitellius puterea. Să le spună soldaţilor săi să se predea şi să convingă poporul să ne primească fară violenţă. Iar el să abdice. În schimb, va primi ceea ce doreşte.

— Eu însumi îl voi escorta în locul unde va hotărî să se stabilească, adăugă Arrius Varus.

Cei doi ambasadori îl urmară pe Antonius, care se îndreptă spre ieşire. Trase draperia, ca să-i lase să iasă.

— O clipă, zise Vinicius Crulpus, oprindu-se. Eu rămân.

— Rămâi? tresări Allius Cerpicus. Nu înţeleg... Ce înseamnă asta? Rămâi aici?

Vinicius Crulpus nu se uită la el. I se adresă lui Antonius:

— Ar trebui să mă sinucid, ca să-mi sfârşesc cu onoare viaţa, acum, când totul e pierdut. Dar sunt prea bătrân pentru asta. Primeşte-mă printre oamenii tăi. Nu mă lăsa să mă întorc la Roma. Dă dovadă de milă...

— Îţi aminteşti de ziua aceea, în *pulvinar*? răspunse repede Antonius. Eram la Augusta Rauricorum... Îţi aduci aminte cum soldaţii tăi îl băteau pe fratele meu Valerius, care apoi a ajuns gladiator din porunca lui Vitellius? Atunci tu nu ai dat dovadă de milă.

Vinicius Crulpus suspină.

— Atunci pune pe cineva să mă ucidă.

— Să pun pe cineva să te ucidă? izbucni Antonius furios. Eu nu uit că ai venit aici ca ambasador. Numai Vitellius îi ucide pe ambasadori, care sunt sacri până şi pentru cele mai sălbatice triburi barbare.

Îi făcu un semn lui Arrius Varus, arătând spre Crulpus.

— Dă-i consulului Vinicius Crulpus o escortă până la Perusia. Să i se dea o casă şi cele de trebuinţă pentru a trăi.

Se întoarse spre Allius Cerpicus.

— Mâine sunt calendele lui decembrie. După sărbătoarea Saturnaliilor, vom fi la porţile Romei.

— Mai e ceva.

Allius Cerpicus luă însemnele care îi îngăduiau să ajungă nevătămat în tabăra vitelliană. Îşi drese din nou glasul.

— Ceva care te priveşte personal, îmi închipui.

— Fratele meu?

— Fratele tău, Orpheus, *secutor*-ul.

O clipă, lui Antonius i se tăie respiraţia. Şi-l închipui pe Valerius zăcând în arenă, plin de sânge, asemenea lui Salix. Asta era vestea pe care voia să i-o dea ambasadorul roman?

— Fratele meu? Ce...

— Împăratul meu a hotărât să-l pună pe Skorpius să lupte împotriva lui Orpheus.

Antonius îl apucă pe Cerpicus de braţ.

— Glumeşti! şuieră. Ausper, prezicătorul, i-a spus lui Vitellius că puterea lui va lua sfârşit dacă Skorpius va lupta cu Orpheus... Crezi că nu ştiu asta? Vitellius nu poate să nu ţină seama de profeţia asta, nu poate să-i aducă un sacrificiu lui Marte omorându-l pe fratele meu şi distrugându-se pe sine.

— Împăratul meu a luat hotărârea asta fiindcă are convingerea că Ausper e un prezicător mincinos. A visat că Orpheus era ucis şi că trupele sale te învingeau... Împăratul meu e convins că Ausper îl urăşte şi că vrea să-l distrugă amăgindu-l cu profeţii false. De aceea, a hotărât ca Orpheus să moară în arenă. Moartea lui Orpheus îi va asigura împăratului meu o viaţă şi o putere îndelungate.

— Împăratul tău uită că am ajuns la porţile Romei.

Allius surâse tăios.

— Prin urmare, eşti sigur că Orpheus nu va învinge?

— Fratele meu... zise Antonius strângându-i braţul. Fratele meu...

Se întrerupse şi-i dădu drumul din strânsoare. Allius Cerpicus se îndepărtă câţiva paşi.

— Nu uita de profeţie, Antonius. Orpheus va muri... Tu nu poţi decât să pierzi.

Antonius îşi muşcă buzele, străduindu-se să se înfrâneze şi să nu-l ia la pumni pe Cerpicus.

— Moartea unui gladiator nu-i de-ajuns ca să facă din mine un învins, exclamă. Alături de mine sunt zeul şi armata mea.

Allius Cerpicus zâmbi.

— Când Skorpius îl va învinge pe Orpheus, când sângele lui Orpheus va curge în arenă, Marte va trece de partea noastră. Atunci norocul vă va întoarce spatele, iar noi...

Cerpicus agită însemnele ca pe o sabie.

— ...noi o să vă alungăm din Roma şi vom recuceri Imperiul.

— Valerius va învinge, murmură Antonius. Sunt sigur de asta, zise apoi, minţind.

— Fiecare cu iluziile lui, replică Allius Cerpicus.

Ieşi în lumina rece a după-amiezii de decembrie.

40

Marcus se îndepărtă de uşa ce dădea spre amfiteatru şi se apropie de Valerius.

— Sunt o mulţime. Şi mulţi alţii vor să intre. Îi auzi?

Zgomotul mulţimii era asurzitor.

— Şi nu uita că e foarte frig, iar romanii nu sunt obişnuiţi cu frigul...

Pe uşă pătrundea o lumină palidă. Valerius îşi înfăşură jambiera de piele pe piciorul stâng. Zâmbi cu ură.

— Porcul de Vitellius vrea să sărbătorească moartea mea. Mulţimea ştie asta şi a dat fuga... Ştie că Vitellius a vrut ca jocurile astea să fie fastuoase...

Marcus îi întinse *ocrea*.

— Vei învinge.

— Eşti sigur? Vitellius e convins că va fi tocmai pe dos. La fel şi Skorpius...

Îşi puse cu grijă *ocrea* de bronz peste jambieră.

— Fratele meu a învins la Bedriacum şi a trecut cu armata lui peste Appenninus. Continuă să învingă şi au ajuns la porţile Romei. Cine ştie ce va urma... Dar Vitellius şi poporul Romei nu se gândesc la *munera*.

Valerius se strâmbă. De când aflase că avea să lupte cu Skorpius – ordinul împăratului îi fusese comunicat solemn cu o zi în urmă, de către mai-marele instructorilor de la *Ludus* –, o mână îngheţată părea să-i strângă stomacul. Senzaţia aceea îl irita. De când îl învinsese pe Flamma la Cremona, arena nu-l mai înspăimânta. Şi învinsese de fiecare dată.

— Vestea că vei lupta cu Skorpius face mai multă vâlvă decât orice altă ştire politică.

Marcus veni lângă Valerius să verifice dacă toate detaliile echipamentului său erau perfecte. Din când în când, mulţimea izbucnea în strigăte care ajungeau până la ei.

— Skorpius e gata?

— Încă din zori, răspunse Marcus. Aşa cum face întotdeauna înainte de luptă, a stat toată noaptea în picioare, în cămăruţa lui, cu faţa la perete. Nu ştiu ce rugăciuni spune el în timpul veghii.

Dinspre arenă veni o pală de aer rece, umed. Valerius fu străbătut de un fior.

— Mă întreb ce l-a apucat pe împărat de te-a pus să lupţi cu Skorpius.

— Un vis... A avut un vis, răspunse Valerius aranjându-şi *ocrea* pe picior.

I se păru că simte mireasma de verbină şi lavandă a Velundei, care venea în fiecare noapte în cămăruţa lui de la *Ludi* şi îl îmbrăţişa, şoptindu-i cuvinte pe care nimeni altcineva nu trebuia să le audă, cuvinte tainice precum riturile cultelor misterice, pe care le rostea în timp ce urmărea cu degetele cicatricele de pe trupul lui Valerius. Atingea amuleta a cărei transparenţă garanta întoarcerea ei din lumea spiritelor. Velunda nu avea să-l părăsească niciodată, de aceea amuleta trebuia să rămână limpede ca apa izvorului.

— Vitellius a avut un vis despre care crede că e profetic, zise Valerius zâmbind uşor. De asta a poruncit să lupt cu Skorpius. A visat că, dacă Orpheus moare în arenă, el va trăi şi va domni în continuare asupra întregului Imperiu.

— Dar tu de unde ştii?

— Ştiu, răspunse Valerius aruncându-i o scurtă privire lui Marcus. Ştiu, pur şi simplu.

Marcus îl ajută să-şi pună manşonul cu solzi.

— Trebuie să învingi, Valerius, spuse cu glas puternic. Nu vreau să pierd un prieten. Trebuie să-l ucizi pe Skorpius.

— Pot să înving, dar nu ucid, o ştii prea bine. Nu l-aş ucide nici măcar pe Skorpius, dacă l-aş învinge.

Valerius îşi îndoi braţul de mai multe ori, să se asigure că manşonul era bine pus.

— Nu ucid, ştii doar.

Nu avea idee spre ce anume îl conducea destinul, dar ştia cu siguranţă că nu trebuia să-şi ucidă adversarul, fiindcă aşa îi poruncea glasul acela. „Nu-l

ucide…“ Auzea cuvintele acelea în somn şi la sfârşitul fiecărei lupte, când ridica pumnalul, avându-l la picioare pe gladiatorul învins.

— Nu ucid.

— Atunci te va ucide el pe tine! replică Marcus furios. Va trebui să te aperi cu toate puterile… Va fi o luptă cumplită, Valerius. Skorpius e foarte puternic, foarte crud.

— Nu ucid.

Marcus arătă cu degetul spre uşa dinspre arenă.

— De ce crezi că au venit toţi pe frigul ăsta, când armata flaviană a ajuns deja la Narnia? Ca să-l vadă pe marele Skorpius luptând împotriva marelui Orpheus… Asta îi aţâţă cel mai tare. Toţi pariază sume enorme, şi te avertizez că mai mulţi pariază pe Skorpius decât pe tine. Asta îl va însufleţi şi mai mult pe adversarul tău, îl va face şi mai periculos.

Valerius ridică piatra pe care o purta la gât şi o privi: era transparentă ca o piatră magică.

— Dacă aş ucide, ceva s-ar frânge în sufletul meu… Ar dispărea o parte din mine însumi.

Rămase uimit de cuvintele acelea pe care le rostise deodată, ca şi cum, în lunile petrecute la *Ludi*, fiecare gest al său, fiecare rugăciune, fiecare noapte petrecută îmbrăţişând-o pe Velunda i-ar fi îmbogăţit conştiinţa, fără ca el să-şi dea seama. Dintr-odată, realiză limpede că, în sfârşit, înţelegea de ce nu trebuia să ucidă.

O singură dată încercase să ucidă: când voise să-l sugrume pe Vitellius. Într-o străfulgerare, înţelese că nu din slăbiciune nu apăsase mai tare gâtul împăratului, ci ca să-şi păstreze integritatea morală.

Se simţi inundat de o lumină interioară, care îi alunga neliniştile, umbrele, întrebările fără răspuns… Lumina aceea i se răspândea în trup şi în suflet.

Privi amuleta. Acum înţelegea că nu ucisese pentru ca sufletul să nu-i fie pătat de o vină care ar fi distrus legătura lui cu lumea spiritelor şi cu Velunda.

— Valerius... Ce-i cu tine?

Marcus îl privea debusolat pe prietenul său.

— Religia ta nu-ţi îngăduie să ucizi, sau vreun zeu? Te rogi?

— Dacă ucid...

Valerius se întrerupse, încercând să-şi găsească cuvintele, apoi continuă cu glas scăzut:

— Dacă ucid, distrug o parte din mine. Da asta e... Dacă ucid, odată cu moartea duşmanului meu sacrific cea mai preţioasă parte din mine, cea care îmi îngăduie să...

— Să... ce? îl întrerupse Marcus nerăbdător.

— Să văd... înţelegi? zise Valerius coborând şi mai mult glasul. Să văd cu o privire care nu e aceea a ochilor... E o privire dinăuntrul meu, pe care trebuie să o păstrez şi care îmi îngăduie să văd lumea nevăzută. Dacă ucid, partea divină şi nemuritoare din mine se va întuneca şi va dispărea.

Tăcu din nou, gânditor.

— Nu mă refer la viziuni, ele sunt cu totul altceva. Există oameni care ucid şi care continuă să aibă viziuni, în lumea asta plină de zeităţi. Şi mai există oameni care omoară, fură, siluiesc şi mint, dar continuă să fie în legătură cu lumea supranaturală deoarece fac apel la demoni răi. Dar eu mă refer la cu totul altceva.

Marcus asculta tăcut, privindu-l încruntat. Valerius se aşează pe băncuţă. „Da, gândi, aşa e.“ înălţă capul şi se uită la Marcus.

— Puterea ce izvorăşte din conştiinţa curată îmi îngăduie să percep armonia cerului de deasupra

capului meu şi legea morală pe care zeii au pus-o înăuntrul meu.

Datorită acelei puteri simţise prezenţa constantă a Velundei.

Ridică din nou amuleta transparentă. Velunda... O văzu trecând pe lângă el, ţinându-şi părul cu mâna; ochii îi erau luminaţi de zâmbet. Avea paşii uşori şi hotărâţi cu care se ducea şi venea din lumea morţilor – din lumea zeilor – în lumea celor vii, când o chema sufletul curat al lui Valerius, care nu ucidea, nu comitea sacrilegii, nu se păta de vreuna din vinile ce i-ar fi luat vederea lumii invizibile şi legătura cu lumea magică a naturii, spiritelor şi tărâmului de dincolo.

— Nu ucid, repetă.

Zâmbi, vârând amuleta sub veşminte.

— Valerius, spuse Marcus dezolat. Dacă te gândeşti că nu vei ucide, vei fi mai vulnerabil. Lama pumnalului tău nu se va afunda în trupul adversarului, încercând să-l ucidă. Skorpius va învinge.

— Dacă învinge Skorpius, o să mor.

Valerius respiră adânc. Simţi aerul pătrunzându-i în plămâni de parcă s-ar fi născut în clipa aceea. „Viaţa...“, se gândi, închizând ochii. Iubea cu pasiune viaţa. Şi o iubea cu pasiune pe Velunda.

— Sunt gata.

Se ridică şi-şi luă coiful.

— Unde-i Skorpius?

— Probabil că a fost condus jos... Împăratul adoră să-l vadă pe campionul său ivindu-se de sub pământ.

În clipa aceea, o umbră se îndreptă precaut către ei dinspre coridorul strâmt ce ducea spre grajduri.

— Listarius...

Valerius lăsă coiful jos.

— Nu-i voie să intri aici. Pleacă repede, băiete! zise Marcus.

— E prietenul tău? întrebă Listarius arătând spre Marcus.

— Da, spuse el.

Listarius îl luă pe Valerius de mână.

— Eu pot să fac orice aici... Paznicii or fi ei vitellieni, dar e de necrezut ce putere are banul... Hai să plecăm, repede!

Valerius se încruntă.

— Ce tot spui? I-ai plătit pe paznici? De ce?

— Nu trebuie să mori.

Listarius încerca să-l tragă pe Valerius după el.

— Nimeni nu ne va opri. Vino, te voi însoţi până la fratele tău. Vei ajunge cu el la Roma... apoi îţi voi spune unde-l găseşti pe Vitellius. Vino!

— Băiatul îţi propune să fugi.

Marcus privi în jur. Nu era nici un paznic. Dispăruseră cu toţii.

Valerius îşi eliberase mâna din strânsoarea băiatului.

— Eu nu fug, spuse, punându-i mâna pe umăr lui Listarius. Nu fug.

Băiatul rămase o clipă nehotărât, apoi îi întoarse spatele şi se depărtă în fugă. Valerius îşi luă coiful şi se îndreptă spre uşa ce dădea în arenă. Marcus veni lângă el.

— Mai e mult timp până când va începe lupta. Vitellius a conceput spectacolul de parcă ar fi mai bogat şi mai puternic decât Alexandru cel Mare sau Julius Caesar. A cheltuit o grămadă de sesterţi, din câte am aflat.

— Spune-mi...

Valerius se sprijini de canatul uşii.

— Spune-mi, care e punctul slab al lui Skorpius?

— L-ai văzut luptând de atâtea ori... După tine, care ar fi?

— Nu urmează o tactică anume. De fiecare dată când îl privesc luptând, mă surprinde.

— În asta stă puterea lui: îşi dezorientează adversarul.

Valerius îi aruncă lui Marcus o privire amuzată.

— Vrei să spui că Skorpius e invincibil, ca tine?

— Cred că azi, mai mult ca niciodată, va trebui să-ţi aduci aminte că eşti medic. Loveşte-l unde ştii tu şi cât de des poţi. N-o să-l omori... Dar fă-l să piardă sânge, ca să-şi piardă energia aia de fiară... Nu cred că ai altă soluţie.

Valerius îşi miji ochii.

— Mai e ceva, dacă mă gândesc bine... Skorpius se lasă descoperit foarte uşor. E atât de sigur pe el, încât de multe ori lasă garda jos.

— Da, încuviinţă Marcus. E adevărat. Skorpius e întotdeauna sigur de victorie. Poate că trufia nemăsurată e punctul lui slab. Nu uita însă că rănile pe care le face sunt groaznice... Evită-le, pe cât poţi.

— L-a ucis pe Salix, zise Valerius.

Amintirea trupului lui Salix prins în cârlige şi târât spre *porta libitinaria* îl umplu de mânie. Înjură, nerăbdător să înceapă înfruntarea. Venise clipa. Cortegiul ce anunţa luptele de gladiatori intrase în arenă.

Cortegiul defilă prin faţa *pulvinar*-ului unde Vitellius stătea la o masă încărcată, înconjurat de curtea sa. Cei dintâi veneau cântăreţii, îmbrăcaţi în veşminte colorate, care îşi duceau anciile, flautele, sisterele şi cimbalele.

Veneau apoi patru *fercula*. Sprijinit de canatul uşii, Valerius îl recunoscu imediat pe Vitellius în bustul de marmură de pe primul *ferculum*. Se mişca în sus şi în jos, odată cu lectica purtată pe umeri de patru sclavi blonzi, toţi la fel de înalţi. Urmau armele

gladiatorilor şi un grup statuar de marmură reprezentând doi preoţi ce băteau cu ciocanul pe nicovala zeului Vulcanus. Pe ultimul *ferculum* se afla un soi de cartuş din metal, pe care Valerius citi cuvântul „Perseveraţi”. Zâmbi ironic, gândindu-se că poporul era entuziasmat de jocuri, fară să-şi dea seama că era prins în ghearele unui împărat avid şi inept. Uita că puternica armată a lui Antonius Primus ajunsese la porţile oraşului.

Îşi dădu seama că chipurile arbitrilor, inspectorilor şi medicilor care mergeau în faţa purtătorilor frunzelor de palmier erau neliniştite înspăimântate chiar; expresiile lor sumbre contrastau cu atmosfera de sărbătoare. La fel de încruntaţi erau atleţii care practicau pugilatul sau *pankration* şi gladiatorii ce veneau în urma lor cu capul descoperit; coifurile lor aurii sau argintii, împodobite cu pene colorate, erau duse de tineri care mergeau alături de ei. Gladiatorii îşi ţineau capetele ridicate, pentru ca publicul să le vadă chipurile. Cortegiul era încheiat de un drapel de soldaţi din miliţiile urbane.

Valerius oftă, privind spre cerul pe care păreau să plutească fantomele acelui an de război civil, în care mii de leşuri putreziseră pe pământul italic. Se gândi la fratele său, care acum se afla la câteva mile depărtare, gata să intre în oraş. Se gândi la el însuşi – peste puţină vreme îl va înfrunta pe Skorpius. Dar dacă va pierde? Atunci avea să moară cu pumnalul înfipt în inimă... Şi dacă fratele său avea să fie omorât de ucigaşii plătiţi de Vitellius, iar armata lui avea să fie înfrântă de soldaţii vitellieni care împânzeau oraşul?

Privi nisipul, pe care câteva dansatoare presărau petale de trandafiri şi unde, peste puţină vreme, el, *secutor*-ul Valerius, avea să-şi verse sângele.

Se ghemui, aşteptând finalul ceremoniei preliminare, al cărei fast i se părea grotesc. Îşi simţea nervii întinşi din cauza aşteptării, nu a fricii.

Câteva ajutoare aşezau buchete de trandafiri roşii pe gardul ce despărţea arena de treptele amfiteatrului, împodobit cu bucăţi de pânză purpurie şi ghirlande de laur legate cu mătase roşie.

Două orgi mari aveau să marcheze ritmul mortal al luptelor. Lângă ele, în fumul de tămâie ce se ridica spre cer, *tubicines* erau gata să anunţe luptele acelui spectacol extraordinar.

Imitându-l pe marele Augustus, care le interzicea spectatorilor să bea şi să mănânce în timpul jocurilor, pentru a sublinia solemnitatea evenimentului, Vitellius poruncise să fie alungaţi vânzătorii ambulanţi. În schimb, plasase strategic în public *incitatores* care trebuiau să dea tonul aplauzelor şi aclamaţiilor.

În centrul arenei fu instalat un tripod enorm, de care se apropie un preot, urmat de câteva ajutoare.

— *Favete linguis!* strigă unul.

— *Sive mas, sive foemina... sive deus, sive dea,* declamă preotul, apropiindu-se de tripod.

Unul dintre cei care îl ajutau pe preot îi întinse o farfuriuţă de aur pe care se aflau bucăţele de tămâie, conuri de pin uscate şi alte substanţe pe care oficiantul urma să le arunce în foc într-o anumită ordine, potrivit tradiţiei. Altul îi întinse o cupă cu vin, pe care sacerdotul îl vărsă deasupra substanţelor parfumate, încheind ceremonia.

Trâmbiţele anunţară prezentarea programului luptelor. Se auziră numele gladiatorilor care aveau să se înfrunte. Când auzi strigătul: „Reţiarul Skorpius împotriva *secutor*-ului Orpheus”, Valerius se ridică şi îi aruncă lui Marcus o privire indescifrabilă.

În arenă intrară gimnaştii. După *luctatio* veniră luptele de pugilat, apoi cele de *pankration*, în care

toate mişcările erau îngăduite, dar nu aveai voie să înfigi degetele în ochii adversarului. În cele din urmă, îşi făcură apariţia atleţii care practicau pugilatul cu arme; erau aproape goi şi încercau să-şi învingă adversarul sfâşiindu-i carnea cu lamele ascuţite fixate pe mănuşile de luptă. Mulţimea izbucni în strigăte, din ce în ce mai aţâţată la vederea sângelui care îmbiba nisipul. Chipuri desfigurate, pântece spintecate, urechi şi nasuri tăiate dintr-o lovitură... La fiecare rană, la fiecare mutilare publicul era în delir.

În scurta pauză ce urmă masacrului, câţiva îngrijitori curăţară arena de bucăţile de carne împrăştiate pe nisip şi luară cadavrele. Alţii aduseră nisip proaspăt.

Îşi făcură apariţia *paegnares*, care, dând dovadă uneori de mai multă abilitate chiar decât gladiatorii, parodiau cele mai faimoase lupte ce avuseseră loc în ultima vreme, stârnind hohotele de râs ale publicului.

Un reţiar aruncă plasa spre un *secutor* cu un coif uriaş, care-i facea capul să pară mult mai mare decât trupul. În ultimul moment, *secutor*-ul se aplecă să-şi lege şireturile de piele ale sandalelor, prefacându-se că se fereşte de plasă, care căzu peste arbitru. Hohotele mulţimii păreau să nu se mai sfârşească. Actorul reţiar îşi imobiliza adversarul şi, în timp ce ridica mândru braţul pentru a-i da lovitura finală, îl izbea în faţă pe arbitru, în râsetele publicului.

Când *incitatores* văzură că publicul intrase în atmosfera jocurilor, bătând continuu din palme şi din picioare, trâmbiţele anunţară începerea luptelor.

Respectând *consecutio* a luptelor de gladiatori, începură înfruntările dintre *equites*.

Valerius se aşează, sprijinindu-şi spatele de canatul uşii, şi închise ochii, ascultând zgomotul copitelor. Potrivit unui vechi ritual, pe care spectatorii îl uitaseră de-acum, zgomotul copitelor invoca zeii

infernali de sub pământ. Îşi dori ca acea minune să se împlinească şi ca un demon să-i călăuzească mâna în timpul luptei cu Skorpius. Se îndoia că va fi în stare să-l învingă pe campionul lui Vitellius, şi îndoiala aceea îl neliniştea. Încercă să rememoreze mişcările lui Skorpius, pe care le studiase de nenumărate ori. „Trebuie să-l învingă”, se gândi furios. Privi în sus, spre Marcus.

— Când termină?

— Acum intră *lusiarii*, cetăţenii care aruncă suliţa, trag cu arcul...

Valerius privi exasperat spre arenă.

— Ticăloşii ăia vor să ne imite pe noi, gladiatorii? Atunci de ce nu luptă ca noi, aproape goi?

— Sunt cetăţeni romani. Cetăţenilor nu le este îngăduit să apară în arenă cu pieptul descoperit. Goliciunea noastră îngăduie să fim răniţi cu mai multă uşurinţă, iar sângele îl preface pe gladiator într-un animal divin...

Se auzi sunetul ascuţit al trâmbiţelor. Urmau să intre *morituri*.

Skorpius se ivi în mijlocul arenei, întâmpinat de ovaţii interminabile. Îşi ţinea braţele întinse, gata parcă să-şi ia zborul. Era aproape gol; doar în jurul coapselor se vedea linia neagră a perizomului, pe pielea foarte albă.

— Negru? întrebă Valerius clătinând din cap. De ce a ales un perizom negru? Nu trebuia să aibă unul roşu?

— Îi e teamă de tine, răspunse Marcus. Se pare că negrul îi poartă noroc.

Muşcându-şi buzele, Valerius aştepta ca strigătele mulţimii să se potolească.

— Du-te, îi zise Marcus.

Puse mâna pe umărul lui Valerius. O clipă, cei doi prieteni se priviră, apoi Valerius îşi luă coiful şi intră în arenă cu paşi repezi, siguri.

Deodată se opri şi se întoarse. Strânse amuleta în pumn şi îşi ridică ochii spre fresca de deasupra porţii, care îl înfăţişa pe Cerber, monstrul care păzea intrarea în infern şi pe care Orpheus îl potolise cu sunetul lirei sale, iar Hercules îl îmblânzise şi-l pusese în lanţuri.

Se îndreptă hotărât spre centrul arenei, primit cu strigăte entuziaste. Îl văzu pe Listarius lângă Vitellius; de data asta, împăratul nu mai era aplecat deasupra farfuriei, ci privea fix spre cei doi gladiatori. „Se teme”, îşi spuse Valerius.

Se opri la vreo trei paşi de Skorpius şi îi întâlni privirea.

— În sfârşit! rânji reţiarul.

Inspiră adânc, fără să-şi ia privirea de la Valerius.

— În sfârşit! – gura i se lăţi într-un zâmbet plin de cruzime. Tu mă pui în umbră.

— Tu l-ai ucis pe Salix!

Continuau să se uite unul la altul cu ură. Mulţimea îşi ţinea suflarea. Deodată, Skorpius ridică mâna şi-i arătă lui Valerius brăţările care-i acopereau braţul stâng de la încheietură până la cot şi care îi reprezentau pe gladiatorii ucişi de el.

— Le vezi? rânji. Astăzi îmi voi mai pune una, pe care o s-o fac din pielea ta.

— Roagă-te zeului tău, Skorpius.

Marcus îl văzu pe Valerius respingându-i pe îngrijitori. Îşi puse singur coiful, în timp ce Skorpius îşi flutura plasa privindu-şi adversarul cu surâsul celui aflat pe punctul de a oferi încă o victimă împăratului său.

După o clipă, Vitellius lăsă să cadă batista albă, poruncind începerea luptei. În aer răsună muzica flautelor şi a orgii hidraulice, care curând fu acoperită de strigătele entuziaste ale publicului.

Valerius îşi luă poziţia de apărare. Skorpius începu să se învârtă încet în jurul lui. Mulţimea amuţi.

Marcus urmărea cu răsuflarea tăiată lupta ce se dădea în faţa lui, atât de violentă, încât parcă se înfruntau doi monştri, la fel de puternici, de curajoşi şi de cruzi.

„Valerius îl urăşte pe Skorpius”, se gândi. Zâmbi, fiindcă atunci când intri în arenă trebuie să-ţi urăşti adversarul cu mintea şi cu sufletul, cu fiecare fibră a trupului. Ura aceea te ajută să învingi Moartea.

Mult timp, cei doi fentară şi alergară, urmărindu-se. Valerius îşi înfigea cu măiestrie lama în trupul lui Skorpius – care era acoperit de sânge din cap până în picioare –, dar nu reuşea să-i slăbească forţele. Evita cu abilitate atacurile imprevizibile ale lui Skorpius. Fu rănit o singură dată, deasupra genunchiului; carnea sfâşiată dădu la iveală albeaţa osului, apoi sângele ţâşni, scurgându-se pe picior şi pe *ocrea*. Valerius nu scoase nici un strigăt; continuă să alerge.

Marcus îl privea, uimit de felul în care îşi stăpânea durerea. *Secutor*-ul îl ajunse pe Skorpius din urmă şi îl atacă. Îşi înfundă *sica* în umărul lui, puţin deasupra axilei, şi răsuci lama în came, încercând să taie tendoanele. Skorpius gemu şi se retrase clătinându-se, plin de sânge.

Abia atunci Marcus îşi dădu seama că atmosfera aceea neobişnuită izvora din liniştea cu care publicul urmărea lupta. Chiar şi *incitatores* tăceau, parcă hipnotizaţi. Spectatorii stăteau nemişcaţi, fără să scoată un sunet, în timp ce reţiarul şi *secutor*-ul îşi reluau urmărirea.

Valerius rată un atac. Furios, Skorpius se întoarse şi se năpusti asupra lui, lovindu-l în plin. De data aceasta Valerius nu reuşi să pareze lovitura şi se prăbuşi. Se rostogoli în nisip, stârnind un nor de praf. Marcus văzu cum, cu un efort, se întorcea cu faţa în sus, strângând într-o mână scutul, iar în cealaltă pumnalul.

Skorpius se aruncă din nou asupra lui şi-i puse mânerul tridentului de-a latul pe coif, apăsând cu putere, de parcă ar fi vrut să-l îngroape pe Valerius în nisip. Valerius dădea din mâini şi din picioare, din ce în ce mai slab.

— Înfige-i pumnalul în şold, şuieră Marcus, ca şi cum Valerius l-ar fi putut auzi. Ripostează!

Deodată, Valerius ridică mâna dreaptă şi înfipse lama în fesa stângă a lui Skorpius. Marcus înţelese că mişcările lipsite de vlagă ale lui Valerius fuseseră o tactică menită să-l inducă în eroare pe Skorpius, pentru a-l face să se simtă sigur de victorie şi să slăbească astfel strânsoarea. Valerius îl atacase cu rapiditatea şi cruzimea unui demon.

Strigătul de durere al lui Skorpius sfâşie liniştea. Mulţimea privea mută de uimire. Pe când reţiarul se prăbuşea cu faţa în sus, cu gura larg deschisă din pricina durerii, Valerius ieşi de sub el şi se ridică repede, dar nu avu timp să-l atace cu *sica*, fiindcă Skorpius se ridicase la rându-i şi îl ameninţa cu tridentul.

Deşi piciorul drept continua să-i sângereze, Valerius începu să alerge destul de repede, şchiopătând însă uşor. Sărea când spre dreapta, când spre stânga, schimbând rapid direcţia, întorcându-se brusc pentru a-şi ataca adversarul şi luând-o din nou la fugă.

Skorpius ezita, neştiind dacă să alerge sau să sară în lături, dezorientat de fuga în zigzag a lui Valerius,

care acum se îndepărta de el, acum se apropia... Împotriva oricărei reguli a tehnicii de luptă a reţiarilor, se năpusti asupra *secutor*-ului, încercând să-l doboare. Valerius căută să evite lovitura, dar era prea târziu.

Impactul fu atât de violent, încât zgomotul armelor din metal şi lemn şi al celor două trupuri care se înfruntau răsună sinistru în toată arena. Se prăbuşiră amândoi. Cu sângele amestecându-li-se, se luptau acum corp la corp.

Se ridicară, apoi căzură, ameţiţi, la fel de îndârjiţi, dar tot mai epuizaţi. Se ridicară şi se prăbuşiră din nou. Se ridicară iar în nisipul îmbibat de sânge.

Deodată, mulţimea îl văzu pe Vitellius ivindu-se furios din *pulvinar*. Le strigă ceva gărzilor, care intrară imediat în arenă, se îndreptară spre cei doi gladiatori şi îi despărţiră. Lui Valerius îi luară scutul şi îi lăsară doar pumnalul. Lui Skorpius îi luară plasa, lăsându-i tridentul şi pumnalul. Din public se ridicară strigăte indignate, ce părură să zguduie cerul.

— Ce se întâmplă? îl întrebă pe Marcus un îngrijitor care avea deja pregătit cârligul cu care urma să târască leşul învinsului. Ce se întâmplă?

— Vitellius aplică o regulă veche. Înainte vreme, dacă luptătorii erau la egalitate, li se lua echipamentul de apărare. Dar regula asta se aplica numai când ambii gladiatori erau înarmaţi cu scuturi.

— Iar Skorpius nu are scut...

— Aşa e. Vitellius acţionează împotriva tuturor regulilor gladiaturii. E limpede că vrea să-i ofere un avantaj lui Skorpius.

În clipa aceea, văzu că Skorpius se îndrepta şchiopătând spre *pulvinar*, plin de sânge, cu tridentul ridicat.

— Vitellius... Să te înghită infernul! strigă. N-am nevoie de ajutorul tău!

Aruncă tridentul spre împărat. Vitellius îşi lăsă capul în jos cu o repeziciune surprinzătoare, iar tridentul se înfipse în spatele lui, într-un perete de lemn, care se prăbuşi.

Vreo zece gărzi se aruncară asupra lui Skorpius, lovindu-l cu *pila* şi scuturile în piept, în cap, peste picioare... Când reţiarul se prăbuşi, începură să-l lovească cu picioarele. Mulţimea agitată începu să strige şi mai tare când Valerius îşi luă scutul – pe care îngrijitorii îl abandonaseră în apropiere – şi se îndreptă spre Skorpius.

Îi lovi pe soldaţi cu mânerul pumnalului, repede şi precis; unul după altul, se prăbuşiră. Câţiva rămaseră nemişcaţi, fără simţire, iar ceilalţi se ridicară şi se îndepărtară în goană. Acum Valerius stătea lângă Skorpius, care zăcea în nisip.

— Ridică-te.

Glasul său era calm, dar suna ca o poruncă. Mulţimea amuţi. O pală de vânt rece ridică un nor de praf, flutură pânza purpurie şi se îndreptă spre *pulvinar*, unde Vitellius stătea cu mâinile încleştate pe balustradă, privind pierdut spre arenă.

Un spectator începu să aplaude ritmat. În curând, toţi, chiar şi cei de pe treptele de sus, aplaudau, îndemnându-i pe cei doi să lupte după regulile lor, de la egal la egal.

Skorpius se ridică. Un îngrijitor îi aduse un trident, iar alţii scoaseră din arenă trupurile neînsufleţite ale soldaţilor.

Reţiarul şi *secutor*-ul continuară să lupte. Fentară şi îşi înfipseră pumnalele în trupul adversarului. Valerius rămânea mereu în gardă şi ataca din ce în ce mai violent. Încă o lovitură, şi Skorpius se prăbuşi. De data asta nu putu să se mai ridice.

Valerius se apropie şi-şi lipi vârful pumnalului de gâtul lui Skorpius. Reţiarul se ridică în genunchi cu

greu. Câţiva îngrijitori veniră în fugă şi-i scoaseră coiful lui Valerius, dându-i la iveală chipul palid.

— Ucide-l! strigă Vitellius.

Mulţimea începu să strige la unison:

— *Missus!*

Toţi repetau frenetic cuvântul acela: *Missus!*

— Eşti salvat, spuse Valerius.

Se uită în jos, spre Skorpius, şi îi întâlni privirea disperată, teribilă.

— Ucide-l! strigă din nou Vitellius, aplecându-se peste balustradă. Ţi-am spus să-l ucizi! Ucide-l pe Skorpius!

— Nu-l ucid, strigă Valerius. Eu nu ucid, ştii doar, strigă din nou, cu o furie sălbatică.

Cu un gest fulgerător, Skorpius smulse *sica* din mâna lui Valerius şi, fără să ezite, îşi tăie gâtul. Se prăbuşi în nisip cu ochii larg deschişi.

Din *pulvinar*, Vitellius îl privea încremenit pe Orpheus, care îi întorsese spatele şi se îndrepta spre poarta principală a arenei. În spatele lui zăcea Skorpius, pe care îl văzuse învingând de atâtea ori.

Deodată, Vitellius se ridică de pe tricliniu şi îndepărtă cu mâna tăvile cu mâncare şi paharele de pe masă. Le făcu semn comesenilor să nu plece.

— Nu are nici o importanţă că Orpheus a învins, lătră el. Prezicătorii ăştia... Trebuia să-i omor pe toţi, aşa cum am omorât-o...

Tăcu, neîndrăznind să rostească numele Velundei. Întâlni privirea lui Listarius. Se întoarse spre gărzi.

— Luaţi-mă de aici, porunci cu glas gâtuit. Luaţi-mă de aici, imediat!

41

Vitellius plângea în timp ce cobora cu greu din lectica oprită în faţa templului lui Apollo. Un vânt rece bătea pe Palatinus, iar pe cer treceau nori întunecaţi, ca nişte prevestiri rele.

Vitellius se înfofoli mai bine în mantia de blană. Urcă şchiopătând treptele templului, unde îl aştepta Flavius Sabinus. Se sprijini hohotind de umărul prefectului Romei şi îi făcu semn lui Listarius, care ducea coşul cu merinde, să se apropie.

— Linişteşte-te...

Sabinus se îndepărtă de el. Vitellius se sprijini atunci de o coloană a templului. Lacrimile îi brăzdau obrajii graşi, plini de vinişoare roşii. Listarius lăsă jos coşul şi scoase din el o bucată de pâine cu măsline. Vitellius i-o smulse din mână şi începu să mănânce, fară să se oprească din plâns.

— Linişteşte-te, zise din nou Flavius Sabinus.

Deşi glasul îi era slab din cauza vârstei şi a necazurilor prin care trecuse, în tonul cu care i se adresă lui Vitellius se percepea o urmă de milă.

— Toată lumea te vede plângând... Eşti împărat, trebuie să ai mai multă demnitate. Niciodată nu s-a pomenit la Roma vreun împărat care să plângă în mijlocul mulţimii, ţinându-şi în braţe copilul ca şi cum ar fi un cerşetor, aşa cum ai făcut ieri în...

— Zeii mă părăsesc, îl întrerupse Vitellius. Marte îmi întoarce spatele, iar prezicătorii îşi bat joc de mine...

Vitellius vorbea, plângea şi mesteca în acelaşi timp.

— Caecina m-a trădat, lui Valens i-au tăiat capul... Armata mea continuă să piardă. Foarte mulţi au dezertat, iar Antonius Primus învinge. A ajuns acum la porţile Romei... Skorpius s-a sinucis, iar Orpheus trăieşte. Oare toate astea nu-s de-ajuns?

Luă o altă bucată de pâine pe care i-o întindea Listarius.

— Am încercat să-l ucid pe Orpheus în cămăruţa lui de la *Ludus*. În ultima clipă, ucigaşii plătiţi de mine s-au speriat şi-au dat bir cu fugiţii. Spun că Orpheus e apărat de o zeitate – tuşi. Şi, de parcă n-ar fi destul, mama a murit.

Tuşi din nou şi scuipă. Sabinus facu un pas înapoi, trecându-şi mâinile pe deasupra togii.

— Despre mama ta se spune că tu însuţi ai otrăvit-o. Biata femeie... Ai ascultat profeţia aceea că vei domni multă vreme dacă ai să-i supravieţuieşti.

Vitellius clătină din cap, izbucnind în hohote.

— Duşmanii mei... n-au făcut decât să mă denigreze. Eu sunt nevinovat...

— Linişteşte-te. Ai plâns în faţa poporului, în faţa palatului, la Rostra, în timpul adunării. Încetează cu plânsul. Acceptă propunerea lui Antonius Primus şi abdică.

— Poporul mă iubeşte şi nu vrea să abdic. Eu aş pleca imediat din Roma, fiindcă nu mai pot – lacrimile prinseră să i se prelingă din nou pe obraji, în timp ce Listarius îi întindea o cupă cu vin. Şi tu m-ai trădat. Ştiu că, împreună cu cele trei cohorte ale tale şi cu miliţiile, încerci să anihilezi trupele care au rămas alături de mine şi să-i predai oraşul lui Antonius Primus.

— Ştii că am oroare de sânge. Doar n-o să încep un război la Roma... Nu vreau morţi. Dar te-am chemat aici, în templul lui Apollo, ca să-ţi cer să abdici şi să juri că te vei retrage cu familia ta în Campania. Vila pe care ai cerut-o e pregătită. Bucătarii tăi pot veni cu tine oricând doreşti.

Vitellius intră clătinându-se în templu, unde îl întâmpinară liniştea adâncă şi lumina slabă a câtorva lămpi.

Jură în faţa zeului, care i se păru uriaş şi batjocoritor aşa cum stătea, având cununa de laur pe cap.

— Uită-te la mine, îl imploră, ridicând mâinile pline de grăsime. Totul e pierdut... Plec...

Auzi un foşnet în stânga lui. Îl văzu pe Ausper ivindu-se din întuneric şi întinzându-i o cupă de lut. Vitellius se dădu înapoi, îngrozit. Se împiedică de cadavrul decapitat al lui Galba, apoi de cel al lui Otho. I se păru că sângele lor i se scurge la picioare şi-i murdăreşte încălţările.

Îşi acoperi faţa cu mantia şi se îndepărtă repede, şchiopătând. Ieşi din templu şi îl îndepărtă cu mâna pe Sabinus.

— Adio! Adio! Plec împreună cu copiii mei!

Deodată se opri şi se întoarse trufaş către prefectul Romei:

— Dacă tu crezi că soldaţii mei se vor preda, te înşeli. Eu pot să mă retrag, dar ei nu vor ceda!

Din doi paşi, Sabinus ajunse lângă el.

— Ai grijă, Vitellius, spuse, tăindu-i calea. Îl cunosc destul de bine pe Vespasianus ca să ştiu că nu e atât de sigur pe el încât să te tolereze ca pe un cetăţean oarecare. Dacă rămâi în viaţă, se va teme că învinşii îi vor fi ostili şi că te vor folosi ca să-i blocheze drumul spre putere. Acum toţi îţi făgăduiesc o vilă, sclavi, o localitate liniştită în Campania... până când? Nu-ţi dai seama că fiul tău Germanicus reprezintă un pericol pentru noul împărat? Duşmanii lui Vespasianus s-ar putea aduna în jurul lui... Vespasianus nu se va simţi în siguranţă până când tu şi ai tăi nu veţi fi morţi. Caesar nu l-a lăsat în viaţă pe Pompeius; Augustus nu l-a lăsat în viaţă pe Antonius. De ce ar fi Vespasianus mai îndurător decât Augustus şi Caesar? Dacă abdici, vei fi ucis, mai devreme sau

mai târziu. Dacă vei continua să lupţi, vei fi învins şi asasinat. Ai o singură soluţie: o moarte onorabilă.

— Vrei să mă sinucid?

Vitellius izbucni în râs, îi întoarse spatele şi se urcă repede în lectică, facându-i semn lui Listarius să-l urmeze.

— Încă nu mi-am spus ultimul cuvânt! strigă.

Ajungând la palat, îl întâlni pe Allius Cerpicus.

Vitellius se întinse pe tricliniu în încăperea supraîncălzită, avându-l pe fiul său alături. Într-un colţ, Asiaticus scria ceva. Listarius vru să pună în faţa împăratului un vas cu ţipari şi sos de nuci, dar Allius Cerpicus i-l luă din mână.

— Dacă ai veşti rele, să nu mi le spui, porunci Vitellius şi întinse mâinile. Dă-mi vasul cu mâncare.

— Trupele staţionate la Narnia i s-au predat lui Antonius Primus. Generalul flavian le-a primit în rândurile armatei sale... Toţi au dezertat.

— Tu îmi aduci doar veşti rele. De când te-ai întors de la întâlnirea cu Antonius Primus, prezenţa ta nu-mi mai face plăcere.

Îi făcu din nou semn:

— Dă-mi vasul.

— Antonius Primus a ajuns la Ocriculum, la patruzeci de mile de oraş. Va rămâne acolo să sărbătorească Saturnaliile.

— Dă-mi vasul cu ţipari.

— Se spune că ai abdicat.

— Poporul e gata să lupte alături de mine.

Vitellius întinse mâinile, exasperat. În picioare, lângă împărat, Allius Cerpicus continua să ţină vasul. Listarius se uita la el.

— Ai înţeles, Cerpicus?

— Poporul habar n-are cum se ţine pumnalul în mână. El nu ştie decât să parieze la *munera*.

— În oraş, mulţi soldaţi mi-au rămas credincioşi. Dă-mi vasul.

— Flavius Sabinus s-a retras la Capitolium împreună cu copiii săi, cu cei care îi sunt credincioşi şi cu Domitianus, fiul mai mic al lui Vespasianus. Aşteaptă să pleci.

— De ce s-au dus la Capitolium?

— Se tem că soldaţii tăi îi vor ataca. Acolo se simt în siguranţă. Capitolium-ul e un loc sacru.

— Dă-mi ţiparii ăia.

Listarius dădu să ia vasul din mâinile lui Allius Cerpicus, care îl fulgeră cu privirea.

— Nu te mişca!

Se întoarse spre împărat şi îi spuse, aproape rugător:

— Ai jurat că vei abdica şi-l vei lăsa pe Antonius Primus să intre în Roma cu armata sa, fără vărsare de sânge... Lasă-l pe prefect să-i deschidă porţile oraşului. Chiar azi ne vom pregăti să plecăm din Roma. Domnia ta s-a încheiat, Vitellius. Te aşteaptă o viaţă tihnită.

În cele din urmă, puse vasul cu mâncare în faţa împăratului.

— Eu îţi voi rămâne credincios. Voi fi comandantul gărzii tale... Nu te voi trăda.

Vitellius îşi vârî mâinile în vas şi începu să mănânce privind în gol, indiferent la cuvintele lui Cerpicus. Îşi şterse gura cu dosul mâinii.

— Ai spus că Flavius Sabinus şi Domitianus sunt la Capitolium?

— Da.

— Iar Antonius Primus s-a oprit la Ocriculum să sărbătorească Saturnaliile?

— Ştii prea bine că pe timpul Saturnaliilor armata stă pe loc. Jocurile în cinstea zeului Saturnus sunt

sacre... poate cele mai sacre dintre toate sărbătorile noastre. Eu însumi sunt un credincios al zeului şi...

Vitellius îl întrerupse:

— Armata flaviană stă pe loc? Atunci soldaţii mei or să acţioneze. Asta e ziua cea mai potrivită ca să întoarcem norocul de partea noastră. Dă ordin să fie atacat Capitolium-ul.

— Să fie atacat Capitolium-ul?!

Allius Cerpicus păli de indignare. Privi în jur, aşteptând ca toţi cei prezenţi să protesteze. Asiaticus continua însă să scrie, iar Listarius privea în pământ. Fiul lui Vitellius dormea lângă tatăl său. În fundul sălii, sclavii se întorseseră cu spatele.

— Să fie atacat Capitolium-ul? repetă uitându-se ţintă la împărat. Dar e un sacrilegiu!

— Dă ordin să i se dea foc. Aţâţă poporul, făgăduindu-i bani, donaţii şi scutiri de taxe.

— Ai jurat că vei abdica!

Allius Cerpicus răsufla greu.

— Asemenea jurăminte nu pot fi încălcate. Ai jurat în templul lui Apollo!

— Ai spus că-mi eşti credincios. Dacă e aşa, dă-mi ascultare.

— Aş înfăptui eu însumi sacrilegiul, dacă porunceşti să se dea foc Capitolium-ului.

— Du-te. Porunceşte soldaţilor să atace.

— Flavius Sabinus e prefectul Romei. Are sub comanda lui patru cohorte urbane, fiecare cu câte o mie de oameni, şi şapte cohorte pentru lupta împotriva focului...

— Noi vom fi mai mulţi. Porunceşte trupelor mele să atace Capitolium-ul.

— De la întemeierea Romei, nici măcar duşmanii n-au îndrăznit să atace Capitolium-ul. Acolo şi-au făcut lăcaş însuşi zeul Saturnus şi Romulus...

— Du-te, zise Vitellius nerăbdător.

— Capitolium-ul e un loc sacru, simbolul Imperiului nostru, simbolul eternităţii... Oracolul spune că, dacă arde Capitolium-ul, Roma şi întregul Imperiu se vor prăbuşi în neant! – Allius Cerpicus clătina din cap, disperat. Nu pot să fac aşa ceva, zise şi-şi scoase pumnalul. Nici tu nu poţi să faci aşa ceva, Vitellius.

Ridică pumnalul şi, fără un cuvânt, şi-l înfipse în piept. Se prăbuşi pe pardoseală şi muri fără să scoată un geamăt.

O furtună cumplită se abătu asupra Romei, deşi era iarnă. O asemenea furtună în vreme de iarnă era un semn funest.

Ploaia se mai domoli, dar tunetele continuau să bubuie, iar fulgerele brăzdau cerul plumburiu; Vitellius privea din palatul său în jos, spre poporul Romei care înţesa străduţele şi pieţele sărbătorind Saturnaliile. Potrivit obiceiului oamenii îşi dăruiau unul altuia lumânări aprinse şi statuete de lut; peste tot mirosea a carne friptă, a vin şi tămâie. Peste tot era zarvă mare fiindcă în acele zile de sărbătoare totul era permis şi rolurile se inversau: sclavii îşi insultau stăpânii, care îi serveau la masă, bărbaţii puteau avea orice femeie voiau, iar femeile puteau avea orice bărbat voiau, toată lumea mânca şi bea, făcea dragoste şi juca jocuri de noroc, care erau interzise în celelalte zile ale anului. Toţi erau cuprinşi de entuziasm, fiind convinşi că în acele zile, graţie lui Saturnus, trăiau în Vârsta de Aur, când fiecare era liber să facă ce dorea.

Vitellius îi văzu pe soldaţii lui adunându-se şi croindu-şi drum prin mulţime. Veneau din ce în ce mai mulţi. Asemenea unui râu ce se revarsă, invadară străzile, ridicând în aer lăncile, săbiile şi pumnalele şi strigându-i numele, de parcă ar fi fost zeul războiului.

Toţi aveau torţe în mâini. Trecură în fugă pe lângă templele din Forurile Imperiale şi ajunseră la poalele Capitolium-ului. Aici îi înfruntară pe soldaţii prefectului Flavius Sabinus, înaintând sub ploaia de pietre şi ţigle pe care aceştia le smulgeau din porticurile aflate de-a lungul colinei.

Vitellienii îşi aruncară torţele, şi porţile principale ale Capitolium-ului luară foc. Nu reuşiră însă să intre, deoarece, din ordinul lui Flavius Sabinus, apărătorii dărâmaseră statuile ce împodobeau sălile şi le îngrămădiseră la porţi, pentru ca duşmanii să nu poată intra.

Vitellienii atacară atunci alte intrări. Focul se întinse repede. Spre cer se ridicau rotocoale de fum şi scântei. Flăcările distruseră templul lui Jupiter Optimus Maximus, ridicat de strămoşi, şi continuară să se întindă, distrugând arhivele unde se aflau cele trei mii de tăbliţe de bronz pe care, din vremuri străvechi, fuseseră scrise textele adunărilor senatorilor şi ale plebiscitelor – într-un cuvânt, însăşi istoria urbei.

De la o fereastră a palatului, Vitellius contempla incendiul. Continua să mănânce, mereu hămesit, golind farfuriile pe care i le aducea Listarius. Privea flăcările şi asculta strigătele soldaţilor săi care, în cele din urmă, reuşiseră să pătrundă în Capitolium.

Soldaţii lui Vitellius îi ucideau cu lovituri de sabie pe asediaţi. Alunecând pe sângele care acoperea pardoseala de marmură, îi omorau pe cei care încercau să le ţină piept şi îi urmăreau pe cei care voiau să fugă. Îi uciseră pe ofiţerii şi soldaţii din cohortele şi miliţiile urbane, prost comandaţi de înspăimântatul Flavius Sabinus, care fu repede înconjurat, împreună cu consulul Quintius Atticus. Nici unul dintre ei nu era înarmat. Alţi vitellieni străbăteau coridoarele, în căutarea lui Domitianus,

fiul lui Vespasianus, ca să-l omoare. Se opriră, plini de respect, doar în faţa preoţilor zeiţei Isis, care ieşeau din templu doi câte doi, înveşmântaţi în tunicile lor de in alb, şi începură să coboare spre Foruri, pierzându-se pe străduţele Romei.

Nici unul nu îndrăzni să ridice pumnalul asupra acelor oameni sacri, protejaţi de zeiţa cea puternică. Nici unul nu bănui că printre preoţi se afla şi Domitianus. Acesta îmbrăcase în grabă tunica albă de in pe care i-o adusese sclavul, îşi acoperise capul, iar acum mergea printre preoţii lui Isis.

Vitellius ieşi pe trepte, privindu-i pe soldaţii care îi aduceau pe Flavius Sabinus şi Quintius Atticus, puşi în lanţuri. Capitolium-ul continua să ardă.

Soldaţii se opriră în faţa lui Vitellius şi îl aclamară ca învingător. Mulţi îi insultau pe cei doi prizonieri. Unii ridicară săbiile, gata să-i ucidă.

Vitellius rămase tăcut, cu mâinile în şolduri, uitându-se cum soldaţii îi omorau pe prefectul Romei şi pe consul, cărora apoi le tăiară capetele. Vitellius facu semn ca trupurile celor doi să fie duse de acolo.

Urcă treptele ce duceau la palat şi intră în sala principală. Îi dictă libertului Asiaticus un mesaj pentru Antonius Primus, în care îi oferea funcţia de consul, bani şi pe fiica sa de soţie. În schimb, îi cerea să-l trădeze pe Vespasianus şi să i se alăture lui.

Citi zâmbind scrisoarea, pe care o încredinţă repede unui mesager.

42

Mesagerul strâmbă din buze când îl văzu pe Antonius Primus rupând hotărât scrisoarea lui Vitellius.

— Acesta e răspunsul tău? îl întrebă cu un aer jignit.

În mai puţin de o zi, străbătuse câmpia şi pădurile şi ajunsese la vreo douăzeci de mile de Roma, la Saxa Rubra, unde staţiona armata lui Antonius. Sub cerul limpede, pe care se profila muntele Soracte acoperit de zăpadă, intrase în galop în tabăra flaviană. Acum stătea trufaş în faţa cortului Pretoriului, exprimându-şi indignarea, în timp ce Antonius aduna în grabă bucăţile scrisorii lui Vitellius şi i le întindea.

— Du-i răspunsul meu lui Vitellius.

— Nu ai nimic altceva de spus? întrebă mesagerul privind în jur, încercând să evalueze forţele flavienilor.

Ceea ce văzu îl sperie. Toată trufia lui dispăru deodată.

— Nu ai nimic altceva de spus? repetă pe un ton servil.

— Oare Vitellius crede că am venit tocmai din Pannonia ca să capăt o nevastă, bani şi funcţia de consul? De asta crede că au murit soldaţii mei? Pentru asta am luptat? Pentru asta am îndurat atâtea greutăţi şi atâta oboseală?

Antonius lovi cu pumnul în masa ce fusese aşezată în faţa cortului. Mesagerul tresări. În spatele lui Antonius, Arrius Varus, Errius Sartorius şi Cornelius Fuscus rămaseră impasibili.

— Sunt mesagerul împăratului, se grăbi să precizeze trimisul lui Vitellius. Nu-ţi vărsa mânia asupra mea.

— Nu eu îi ucid pe ambasadori, ci împăratul tău. Nu eu uit că ambasadorii sunt sacri chiar şi pentru barbari...

Glasul lui Antonius era gâtuit de mânie, iar în priviri i se citeau furia şi durerea.

— În zori am aflat că a ars Capitolium-ul, iar Flavius Sabinus, prefectul Romei, fratele împăratului şi dragului meu prieten, a fost ucis. În timpul sărbătorii sacre a Saturnaliilor, aţi umplut străzile de leşuri, aţi distrus templul lui Jupiter Maximus, aţi ars cel mai sacru loc din întregul Imperiu...

— Eu n-am fost acolo, replică mesagerul.

Anotonius îl privi dispreţuitor.

— Ai venit să ne implori să vă acordăm tratative sau să ceri un răgaz...

— Împăratul meu le-a trimis la tine şi pe vestale, îl întrerupse mesagerul. Ele te vor implora să negociezi.

— Le vom trimite înapoi, cu tot respectul cuvenit. Nu mai poate fi vorba de tratative. Vitellius nu a respectat înţelegerea. A jurat că va abdica şi, în schimb, a ordonat un masacru şi a înfăptuit un sacrilegiu. Aş fi vrut să intru în Roma fără vărsare de sânge, dar mă văd nevoit să lupt. Vom porni în zori, şi în câteva ore vom fi la porţile oraşului.

— Te avertizez că vitellienii sunt mulţi şi că toată plebea şi toţi sclavii din Roma, inclusiv gladiatorii, li se vor alătura soldaţilor şi vor învinge armata ta.

— Gladiatorii? întrebă Antonius batjocoritor. Din câte ştiu, Orpheus nu a fost ucis de Skorpius, ci, dimpotrivă, l-a învins. Nu aşteptaţi oare ca el să moară, pentru ca voi să fiţi invincibili? Şi apoi, nu-mi vorbi mie de gladiatori!

Se întoarse spre Errius Sartorius.

— Luaţi-l din faţa ochilor mei. Să se întoarcă la Roma şi să-i dea raportul infamului pe care îl numeşte împăratul său.

Antonius intră repede în cort. Acolo îl aşteptau două persoane. Calvia Crispinilla, înfăşurată într-o mantie de blană, privea flacăra micuţă din faţa altarului Manilor. La masă stătea un bărbat care ţinea în mână un pergament. Îl privi grav pe Antonius, care

se îndrepta spre Calvia. Ascultă tăcut discuţia celor doi.

— O să pun pe cineva să te însoţească înapoi la Perusia, spuse Antonius pe un ton sever. Ai fost imprudentă. Aici femeile nu au ce căuta. În plus, îţi aduc aminte că femeile nu sunt primite în taberele romanilor. Mă mir că santinelele mele te-au lăsat să treci.

Calvia se întoarse spre Antonius şi ridică mâinile, cerându-i să se liniştească.

— N-am venit la tine mânată de un impuls de moment. Peste puţină vreme vei intra în Roma. Îţi urez ca zeul tău să te apere până la victoria finală. Dar apoi...

— Apoi?

Calvia se aşează cu mâinile în poală.

— Eşti un războinic nemaipomenit, dar îţi va fi greu să te aperi de invidia apropiaţilor lui Vespasianus şi a celor care declară că îţi sunt prieteni. Intrigile nu sunt pentru tine.

— I-am scris lui Vespasianus o scrisoare ca să-i explic...

Calvia ridică mâinile.

— I-ai scris că tu ai pornit cu legiunile din Pannonia şi Maesia, că tu ai trecut peste Alpes, că tu ai învins la Bedriacum, alungând duşmanii împreună cu soldaţii tăi călări, şi că ai cucerit Italia. I-ai spus că nenorocirile de la Cremona se numără printre ororile războiului civil. Ai scris că nu vrei să ştirbeşti cu nimic gloria lui Mucianus, dar că tu lupţi pentru împăratul tău cu faptele, nu prin mesaje şi rapoarte. În încheiere, spui că, datorită ţie, toţi au trecut de partea lui Vespasianus şi l-au părăsit pe Vitellius.

— Dar tu de unde...

— Ştiu. Şi mai ştiu că o copie a scrisorii tale i-a fost trimisă lui Mucianus. Dacă mai înainte Mucianus

te invidia pentru faima ta de războinic, acum te urăşte de-a binelea.

Antonius îşi trecu mâna peste frunte.

— Sunt obosit, zise cu glas stins.

Se aşeză şi-şi puse coatele pe masă, sprijinindu-şi bărbia în pumni.

— Da, sunt obosit.

— Nu, eşti impulsiv şi naiv, răspunse dur Calvia. Mucianus, în schimb, e şiret şi gândeşte limpede. De aceea e implacabil. Vrea să fie iubit de soldaţi. Vrea puterea. Vrea Roma. Vrea să fie cel mai important om al împăratului.

Antonius izbucni:

— Atunci de ce se află încă în Illiria, în loc să lupte alături de mine? De ce stă la adăpost, fără să rişte?

— Te trimite pe tine înainte. El va veni în urma ta, să culeagă laurii victoriei. Va face orice ca să-l întoarcă pe Vespasianus împotriva ta.

Auzind acele cuvinte, bărbatul aşezat la masă încuviinţă, tăcut.

— Şi ce-ar trebui să fac? întrebă Antonius nervos. Ar fi trebuit să atac imediat Roma... Poate aş fi reuşit să-l salvez pe Flavius Sabinus şi Capitolium-ul. Dar, din cauza Saturnaliilor, armata mea a rămas pe loc o zi întreagă, potrivit obiceiului. Ştii şi tu că pe timpul sărbătorilor acţiunile armate sunt interzise.

— Cei care vor să te pună într-o lumină proastă în faţa lui Vespasianus te vor acuza că nu ai aşteptat ordinul lui ca să treci peste Alpes. Te vor acuza că l-ai pus pe Julius Civilis să-i ridice pe batavi împotriva Romei şi îţi vor imputa nenorocirile de la Cremona. Te vor acuza că te-ai oprit la Ocriculum exact când nu trebuia, ca să sărbătoreşti Saturnaliile, şi că l-ai lăsat astfel pe Flavius Sabinus în mâinile lui Vitellius, că din cauza ta a ars Capitolium-ul...

— Deci în loc să-mi fie recunoscute meritele, voi fi considerat un infam? – Antonius veni în faţa Calviei. Asta vrei să spui?

— Dacă nu vei şti să te aperi, vei fi dat deoparte. Nu ştiu precis cum anume... Dar dacă nu eşti atent, te vei acoperi nu de glorie, ci de ruşine.

— Vespasianus nu va îngădui aşa ceva... I-am pus Imperiul la picioare...

— Eşti convins că-ţi va lua apărarea în faţa lui Mucianus?

— Nu, şopti Antonius după o clipă. Nu sunt convins.

— Nici eu, interveni bărbatul. Vei avea mulţi duşmani, Antonius, şi nu vei putea să-i înfrunţi cu sabia sau pumnalul. Vespasianus se sprijină şi pe un cerc restrâns de oameni care, din umbră influenţează deciziile politice. Mă refer la cei care, aşa cum bine ştie Calvia – arătă spre femeie au averi de o valoare inestimabilă. Ei trebuie să îngăduie ca împăratul să fie ales de armatele din provincie, şi nu pentru că face parte dintr-o dinastie ilustră. Ei trebuie să îngăduie ca puterea să-i aparţină celui care are de partea lui mai multe legiuni, celui care are faimă de războinic. Armata i-a ales împăraţi pe Galba, Vitellius şi Vespasianus. Vespasianus are deplină încredere în Mucianus. Ce anume crezi că-l face pe Mucianus atât de puternic, dacă nu alianţele pe care le-a încheiat cu cei mai bogaţi şi mai puternici oameni din Imperiu? Cu ce crezi că s-a ocupat până acum în Illiria, dacă nu cu astfel de alianţe?

— Dar eu am legiunile de partea mea...

— Aşa e, răspunse bărbatul. De aceea Mucianus vrea să te elimine. Eşti un adversar care îi poate pune în primejdie ascensiunea politică, şi va face orice ca să te înlăture.

Martialis – aşa se numea bărbatul, care era un poet faimos – îl privea pe Antonius îngrijorat.

— Trebuie să ştii să te aperi. Vitellius ştie în ce cuib de vipere vei intra şi presupune că şi tu ştii. De aceea îţi oferă o cale de ieşire, propunându-ţi să treci de partea lui. Nu înţelege că toţi susţinătorii săi l-au abandonat şi au trecut de partea lui Vespasianus.

— Martialis! Tocmai tu mă sfătuieşti să accept propunerea lui Vitellius? – Antonius se întoarse indignat spre Calvia. Şi tu?

— Nu înţelegi... Nu te sfătuim să trădezi, ci să-ţi păzeşti spatele după ce-i vei alunga pe vitellieni din Roma, răspunse calm Martialis. Calvia are dreptate: tu nu poţi face faţă intrigilor politice. Intrigile politice, complicităţile ambigue, favorurile reciproce şi conspiraţiile nu sunt pentru tine. De aceea rişti să fii implicat în ele.

Calvia se ridică, îl luă pe Antonius de mână şi îl conduse afară din cort. Pe cer se vedea un şir de raţe sălbatice. Zburau atât de jos, încât Antonius le auzea bătăile aripilor. Trecură pe deasupra cortului lui Antonius şi, deodată, îşi schimbară direcţia, lăsând-o pe cea din frunte să-şi continue singură drumul spre miazăzi.

— Dar ăsta, zise Antonius arătând spre raţa solitară, ăsta a fost până acum un semn fast pentru mine.

— De azi înainte nu mai este aşa. Ştiu asta de la augurul meu chaldean, care e foarte puternic. I-am oferit adăpost, ca să-l scap de persecuţia lui Vitellius, care i-a alungat pe toţi cei ce i-au prezis ruina.

Calvia arătă din nou spre raţele care dispăreau la orizont:

— De azi înainte, zborul raţelor va anunţa un viitor plin de primejdii pentru tine.

După puţină vreme, Calvia Crispinilla părăsea tabăra călare pe iapa ei albă, înconjurată de oamenii din escortă. Se întoarse şi-i făcu un semn de salut lui Antonius, care o urmărea cu privirea.

Când Antonius intră în cort, dădu cu ochii de Martialis, care continua să stea la masă, având dinainte pergamentul desfăcut. Obosit, Antonius se aşează în faţa lui.

— Prin urmare, după atâtea victorii, mă îndrept spre ruină?

— Prietene, zâmbi Martialis, cum poţi să-ţi închipui că un om faimos ca tine nu are duşmani, că cinstea, loialitatea şi valorile tale morale nu stârnesc ura celor avizi de putere şi averi?

Antonius facu un gest plictisit.

— Ajunge! şopti. Mâine intru în Roma. Toate celelalte nu mai au nici o însemnătate.

Martialis făcu sul pergamentul.

— Am scris o poezie pentru tine.

— Vreau s-o citesc.

Martialis se ridică.

— Nu acum.

Îi strânse mâna lui Antonius.

— Nu acum... Ne vom revedea la Roma, prietene.

Antonius Primus îşi diviză armata în trei părţi. Coloana centrală înaintă pe Via Flaminia, aripa dreaptă pe malul Tibrului, iar aripa stângă pe Via Salaria.

Vitellienii, împărţiţi tot în trei corpuri de armată, încercară să opună rezistenţă. În acea după-amiază înnorată de decembrie, Roma fu zguduită de lupta violentă dintre flavieni şi vitellieni.

Se lupta pe străzi, în pieţe, în grădini... Flavienii erau mai bine conduşi, dar vitellienii erau în siguranţă în labirintul de străduţe pe care soldaţii lui Antonius

Primus nu-l cunoşteau. De pe acoperişuri, vitellienii aruncau cu pietre. Flavienii răspundeau la fel.

Soldaţii luptau pe Câmpul lui Marte, pe câmpia ce se întindea între Tibru şi Capitolium... Poporul aclama lupta sângeroasă ca şi cum s-ar fi aflat în arenă, strigând şi aplaudând. Mulţimea se unduia, urmărind masacrul. Oamenii îşi mânjeau încălţările de sânge, săreau peste leşuri, arătându-le urmăritorilor locurile unde se ascundeau cei pe care-i căutau, ca să-i vadă pe aceştia cum erau ucişi în taverne, la terme, în lupanare... Peste tot curgea sânge, peste tot domnea confuzia, peste tot se auzeau strigăte şi implorări. La luptă se adăugau festivităţile Saturnaliilor; războiul transformase sărbătoarea în adevărate bacanale. Curgeau râuri de vin, se devorau munţi de mâncare, peste tot erau oameni care se împerecheau, vrând parcă să se bucure de toate plăcerile vieţii înainte de a sfârşi sub tăişul vreunei săbii.

Luptele cele mai sângeroase se dădură la Castrul Pretoriului. Flavienii erau de-acum siguri de victorie, în timp ce vitellienii se apărau cu disperare. În retragere, distrugeau casele, templele, capelele votive şi altarele şi ucideau pe oricine le ieşea în cale.

Reuşiră să-i prindă în capcană pe Antonius Primus şi pe Arrius Varus, pe Câmpul lui Marte. Errius Sartorius îşi deschise drum printre atacatori.

— Du-te, Errius! strigă Antonius înfigând sabia în pieptul unui duşman. Du-te... Găseşte-l pe Vitellius!

Se întoarse spre doi soldaţi care se năpusteau asupra lui.

— Nu-l lăsa să-ţi scape!

Se apără cu furie. În jurul lui erau vreo cinci soldaţi vitellieni. Unul îi înfipse pumnalul în coapsă. Cu un urlet sălbatic, Antonius tăie braţul unui vitellian care voia să-l atace dintr-o parte şi se întoarse spre

ceilalţi, fără să ţină seama de durere şi de sângele care-i curgea din rană.

Errius izbuti să fugă. Luă cu el un grup de soldaţi care se îndreptau spre Câmpul lui Marte şi, împreună cu ei, înaintă pe drumul ce ducea la Palatul Cezarilor, aflat în cealaltă parte a oraşului.

În clipa aceea, Vitellius ieşi din palat şi le porunci soldaţilor să-l însoţească până la casa soţiei sale. Se agăţa înspăimântat de mantiile soldaţilor din escortă. Când îl văzură venind, soţia şi fiii îi strigară să se grăbească, fiindcă trebuiau să plece repede la Tarracina, unde îi aştepta Lucius Vitellius. Asiaticus stătea lângă lectica pregătită pentru împăratul decăzut, iar mai încolo aşteptau Listarius, trei bucătari şi un cofetar.

— Grăbeşte-te! strigă Asiaticus. Urcă în lectică... Hai să plecăm. Vitellienii au pierdut. Hai să plecăm, cât nu e prea târziu!

Când Vitellius era pe punctul să urce în lectică, cineva îl strigă. Glasul acela făcu să-i îngheţe sângele în vine. Se întoarse şi îl văzu pe Ausper, care îi facea semn cu degetul să se apropie.

— Vino, şopti Ausper. Tu nu trebuie să fugi. Nu eşti tu împăratul?

O clipă, Vitellius rămase încremenit, apoi alergă spre Ausper, strigându-i soţiei sale să plece repede cu copiii. Ausper o luă pe o străduţă. Din când în când, se întorcea şi-i făcea semn să-l urmeze.

— Vino cu mine!

Mergea repede, trecând dintr-o străduţă în alta. Deodată, se opri şi se întoarse spre Vitellius.

— Nu ţi-am zis să nu-l pui pe Skorpius să lupte cu Orpheus? Ăsta era cel mai important lucru... Dar tu ai vrut ca ei doi să lupte... Ai vrut moartea lui Orpheus!

Clătină din cap, cu un zâmbet sinistru, şi îşi continuă drumul. Vitellius îl urmă şchiopătând. Nu

înţelegea de ce mergea în urma lui Ausper, în loc să fugă la Tarracina. Se sprijinea cu o mână de umărul lui Listarius, iar cu cealaltă de umărul cofetarului.

Îl striga pe Ausper, rugându-l să se oprească. Intră în palat şi începu să străbată sălile goale, din care fugiseră cu toţii: senatorii, cavalerii, ofiţerii, magistraţii, liberţii, până la ultimul sclav.

— Ausper! striga Vitellius printre hohote de plâns.

Glasul său răsuna în palatul pustiu.

— Ausper…

Îl zărea pe un coridor, apoi într-o sală, mereu departe, cu neputinţă de atins, făcându-i semn să se apropie cu degetul îndoit ca un cârlig.

— Ausper!

— Eşti speriat, împăratule, zise Listarius cu milă, apropiindu-se de Vitellius. Ţi-e frig.

Cu un gest hotărât, îi puse pe umeri lui Vitellius o mantie neagră.

În clipa aceea, la *Ludus*, cineva deschise uşile celulelor, una după alta. Gladiatorii năvăliră pe coridoare, doborându-i rapid pe puţinii paznici care încercau să-i oprească. Dădură buzna în magaziile unde se păstrau armele şi luară săbii, pumnale, tridente şi scuturi.

Ieşiră în fugă pe porţile de la *Ludus*, cu armele în mâini. Se alăturară trupelor flaviene şi înaintară împreună cu ele, înfigând tridentele în trupurile atacatorilor, sfârtecându-i cu săbiile şi pumnalele, zdrobindu-le capetele cu scuturile. Cu neputinţă de oprit, dădeau frâu liber furiei care îi ajuta să învingă în arenă.

Printre ei se afla şi Valerius.

43

— Ausper! continua să strige Vitellius.

Glasul său răsuna în încăperile şi pe coridoarele palatului pustiu.

— Unde eşti? Ausper, te rog!

Alerga şchiopătând încoace şi-ncolo.

— Ausper! hohotea.

— S-a dus, zise Listarius, care îl urma pe bărbatul acela uriaş, care crezuse că are Imperiul la picioare.

În timp ce mergea în spatele lui, Listarius se gândea la tatăl său, pe care, cu ani în urmă, Vitellius îl ucisese – deşi era cel mai bun bucătar din întregul Imperiu – ca să nu plece din Gallia şi să intre în slujba lui Galba.

— Nu mai e nimeni aici, cu noi... Până şi Ausper a dispărut, strigă Listarius.

Zâmbi. Preţ de o clipă, îl zărise oglindit într-o fereastră pe tatăl său, un spectru liniştit în cele din urmă, care ridică mâna în semn de salut înainte de a se risipi.

Vitellius încerca să deschidă un cufăr bătut cu nestemate.

— Ajută-mă! îi porunci lui Listarius.

Băiatul deschise cufărul. Vitellius se aplecă deasupra lui şi scoase dinăuntru o centură împodobită cu plăcuţe de aur.

— Ajută-mă s-o pun, porunci cu glas răguşit. Şi caută ceva de mâncare... Repede...

Listarius petrecu centura în jurul şoldurilor grase ale lui Vitellius, pe care îl înfăşură din nou în mantia neagră.

— Dau o fugă până la bucătărie, apoi vin la tine. Să nu-ţi scoţi mantia asta, împărate. Cu ea, nimeni nu te va recunoaşte.

— Nu, aşteaptă... Nu mă lăsa...

Se auzeau strigăte, paşi repezi, zgomot de arme. Poporul şi primii soldaţi flavieni se apropiau de palat. Acum urcau treptele ce duceau la intrarea principală, în frunte cu Errius Sartorius.

Vitellius se repezi spre uşa care dădea în grădină şi străbătu pajiştea, mergând pe sub copaci, în umbră. Ajunse la ghereta paznicului.

În clipa aceea, mulţimea năvăli în palat, revărsându-se în încăperi şi pe coridoare.

— Listarius! strigă Vitellius.

Dar băiatul dispăruse. Cu o lovitură de umăr, Vitellius deschise uşa cămăruţei. Cu ochii înlăcrimaţi, privi la mobilele puţine, apoi închise uşa. Împinse patul în faţa ei, iar el se ghemui într-un colţ, acoperindu-şi capul cu mantia neagră. Rămase în aşteptare, gemând.

Errius Sartorius şi soldaţii săi dărâmară uşa. Vitellius înălţă capul, simţind că i se taie respiraţia, şi îşi duse mâna la inimă. Mantia alunecă, descoperindu-i chipul. Îi fu de-ajuns să vadă chipurile obosite şi furioase ale soldaţilor, ca să-şi dea seama că nici unul nu-l cunoştea. Vreo zece se năpustiră spre el, îl ridicară şi îl lipiră cu spatele de perete.

— Împăratul a fugit! strigă Vitellius cu glas răguşit. Eu sunt paznicul. El e în drum spre Tarracina... A fugit, vă spun... Eu sunt paznicul grădinilor.

Soldaţii îi dădură drumul şi ieşiră în grabă. Vitellius râse în sinea lui, nevenindu-i să creadă că reuşise să scape.

— Buni de nimic! şuieră dispreţuitor şi ieşi din gheretă.

Se strădui să nu şchiopăteze, deoarece lumea ştia că împăratul era înalt, gras şi şchiop. Se amestecă printre oamenii care dăduseră năvală în grădină. Unii

dintre ei purtau torţe aprinse, ce străluceau în întuneric. Vitellius se îndreptă grăbit spre ieşire.

— El e! strigă un glas puternic.

Valerius, aflat în mulţime, îl văzuse pe bărbatul uriaş care îşi acoperea chipul cu un colţ al mantiei negre.

— El e! strigă din nou strângând pumnalul în mână.

O luă la fugă, încercând să-l ajungă din urmă pe Vitellius, dar mulţi i-o luară înainte, tăindu-i calea. Toţi voiau să-l prindă pe împăratul înlăturat de la putere, care dusese poporul la ruină. Se strânseră în jurul siluetei înalte, sinistre, şi-i smulseră mantia neagră. Îi recunoscură imediat chipul, pentru că îl văzuseră de nenumărate ori, nu doar la *Ludi*, ci şi la adunări, pe străzi, la ceremoniile publice, căci Vitellius voise să-l imite pe marele Augustus, potrivit căruia conducătorii trebuiau să se arate poporului cât mai des cu putinţă.

Fără să stea pe gânduri, îi smulseră şi centura cu plăcuţe de aur şi râseră auzindu-i strigătele. Îl apucară de braţe şi îl târâră în jos pe scări, apoi de-a lungul Viei Sacra.

Mulţimea se dădea în lături, lăsându-i să treacă. Un soldat îi sprijini vârful lăncii sub bărbie, obligându-l să ridice capul, pentru ca toţi să-l recunoască pe împărat în bărbatul acela căruia i se luaseră toate însemnele puterii. Vitellius fu dus la Gemoniae, la capătul scării ce cobora de pe Capitolium.

Mulţimea îl insulta, furioasă pe împăratul laş care, după ce fusese învins, nu avusese tăria să moară onorabil, punându-şi singur capăt zilelor. Oamenii îi reproşară lui Vitellius faptul că se îmbuiba mereu şi că risipise o mulţime de sesterţi în banchete, că dăduse foc Capitolium-ului şi îl ucisese pe prefectul

Flavius Sabinus, pe care poporul îl iubea pentru firea sa blândă. Toţi continuau să strige şi să arunce în Vitellius cu bălegar şi gunoaie, uitând de *munera* şi de donaţiile cu care împăratul încercase să câştige bunăvoinţa poporului.

Cineva îi sfâşie veşmintele. Vitellius rămase gol în faţa mulţimii. Mulţi râseră de faţa sa roşie din pricina băuturii, de pântecele revărsat, de piciorul bolnav, din cauza căruia şchiopăta, de trupul enorm şi flasc în lumina tremurătoare a torţelor.

Ca la un semn, mulţimea amuţi şi se dădu în lături. Îşi facu apariţia Valerius.

— Orpheus...

Numele acela trecu din gură în gură. Murmurul mulţimii părea un oftat de uşurare ce se ridica spre cerul întunecat al Romei.

— Orpheus!

Valerius înainta încet, hotărât. Era foarte palid şi strângea în mână sabia scurtă. În urma lui veneau Marcus şi Errius Sartorius, plini de sânge, cu armele în mâini.

Se lăsase o linişte adâncă. Lumea părea o arenă imensă, în centrul căreia se întâlneau, în sfârşit, Orpheus, marele gladiator, şi Vitellius, marele tiran. Marcus se apropie încet de Vitellius, se opri în spatele lui şi îi strânse părul într-o coadă, *cirrus*, aşa cum obişnuiau să facă gladiatorii care înfruntau Moartea.

— E al tău, zise Marcus grav, şi se îndepărtă.

— Orpheus...

Vitellius plângea, şi lacrimile mari i se prelingeau pe obraji.

— Tu?

— Eu, spuse Valerius hotărât.

Privind în jos, îndreptă lama săbiei spre Vitellius. În cele din urmă, ridică ochii şi îl privi drept în faţă.

„Asta-i ţinta mea”, se gândi. Zeii îi dezvăluiau acum înţelesul drumului pe care-l începuse cu un an în urmă, într-o casă dintr-un sat pierdut în pădurile renane, alături de un gladiator rănit care fugise de la *Ludi*.

Într-o clipă, revăzu tot ce se întâmplase în acel an plin de suferinţă. Întâmplările se înlănţuiau potrivit logicii divine care voise ca el, Valerius, să fie omul ales de Destin pentru a-l pedepsi pe tiran. Aşteptau să se facă dreptate toţi cei ce credeau în *pax romana*, cei ajunşi în mizerie din cauza războiului civil, cei ce luptaseră şi îşi dăduseră viaţa pentru idealurile vechilor tradiţii.

Privi în jur. Oamenii tăceau. Le văzu chipurile crispate, luminate de torţe. Printre soldaţii călări, ale căror siluete se decupau pe cerul înnorat, îl recunoscu pe Antonius şi i se păru că simte focul privirii sale aţintite asupra lui. Îşi dădu repede seama că fratele său era rănit.

Strânse sabia cu mai multă putere. Mulţimea aştepta într-o linişte greu de îndurat, în locul în care, la începutul aceluiaşi an, fusese ucis şi decapitat împăratul Galba.

Vitellius îngenunche cu greu şi-şi ridică spre Valerius chipul rugător.

— Tu nu ucizi...

Îşi şterse lacrimile.

— Tu nu ucizi niciodată, Orpheus. Zeii ştiu că nu ucizi...

Aruncă spre mulţime o privire plină de ură.

— Sunt salvat, nu-i aşa?

— *Iugula*..., murmură cineva.

— *Iugula*..., repetară alţii, cu glas scăzut.

— *Iugula*..., şoptiră toţi, ca într-o litanie, ca şi cum ar fi spus o rugăciune.

Nimeni nu îndrăznea să strige.

Valerius privi în jos, spre împărat, care, în mod neaşteptat, îi zâmbi – un zâmbet complice, obscen: „Tu nu ucizi, tu eşti medic... Nu poţi să ucizi! Dă-mi drumul, aşa cum faci cu gladiatorii. Tu eşti zeul spectacolului pe care îl oferim în noaptea asta poporului. Dacă îmi dai drumul, nimeni nu va îndrăzni să se atingă de mine”.

„Velunda”, gândi Valerius. Deodată se iscă un vânt ce părea să vină din tărâmurile tainice ale lumii de dincolo. În faţa lui Valerius se ivi trupul Velundei, străpuns de lovituri de pumnal. O văzu aşa cum o găsise la rădăcina frasinului sacru, cu chipul nevinovat, palid şi tunica îmbibată de sânge. Văzu apoi trupul lui Salix în arenă, şi trupurile tuturor gladiatorilor sacrificaţi de Vitellius, şi pe toţi cei ucişi în războiul civil.

„Acum“, îşi zise furios Valerius.

Răsufla greu, din cauza emoţiei. Îşi sprijini vârful săbiei de gâtul lui Vitellius. Împăratul tresări şi închise ochii.

— Acum!

Glasul lui Valerius răsună puternic, hotărât, împlântă lama în gâtul lui Vitellius şi o scoase repede.

Pe când Vitellius se prăbuşea, norii se risipiră şi stelele nopţii de decembrie străluciră peste Gemoniae, peste împăratul ucis şi gladiatorul – marele gladiator – al cărui nume avea să intre în istorie. Vântul se înteţi, făcând să tremure flăcările torţelor, îndoind crengile copacilor şi ducând cu sine umbrele însângerate ale celor omorâţi din porunca lui Vitellius.

— Orpheus a salvat Roma! strigă deodată cineva. A salvat Imperiul!

Oamenii izbucniră în ovaţii.

Valerius se simţi invadat de o senzaţie ameţitoare de libertate şi, o clipă, ridică sabia spre cer. O îndreptă, ca într-o ofrandă, spre stelele strălucitoare

şi spre zei, conştient că îşi îndeplinise misiunea. Se retrase repede, nebăgat în seamă de mulţimea ce se îngrămădea în jurul lui Vitellius, peste care zeiţa Dreptăţii îşi întindea linţoliul. Înfipse sabia în pământul înierbat, ca s-o cureţe de sânge.

Căută nerăbdător amuleta. Abia acum îşi dădea seama că nu auzise glasul care, în acel an teribil, îi şoptise de atâtea ori: „Nu-l ucide“. Nici un glas nu rostise cuvintele acelea în timp ce înfigea sabia în gâtul lui Vitellius. Ridică amuleta. Inima îi bătea cu putere, dureros. Din cauza neliniştii i se pusese un nod în gât. Privi amuleta.

Văzu luna ridicându-se la orizont, cu strălucirea ei blândă, limpede prin piatra care îşi păstrase transparenţa.

— L-ai ucis pe tiran.

Valerius întoarse brusc capul. Antonius era lângă el.

— Prezicătorii au spus că Vitellius va fi ucis de un bărbat născut în Gallia... Tu.

— Da, exclamă Valerius. Da, am făcut ce trebuia.

Cuprins de o imensă uşurare, strânse puternic în pumn piatra limpede ca apa izvorului.

Apoi, cu un gest hotărât, smulse sabia din pământul reavăn.

Contextul istoric

Faptele povestite în roman se desfăşoară într-un arc de timp cuprins între ultimele zile ale lunii decembrie din anul 68 d.Hr. şi ultimele zile ale lunii decembrie din anul 69 d.Hr. – un an crucial în istoria Romei, când a fost zdruncinat echilibrul politic al imensului Imperiu care, în acea epocă, se întindea din Britannia, în nord, până în Judaea, în Africa, şi de pe coasta lusitană a Atlanticului până la gurile Dunării.

Evenimentele din perioada 68-69 d.Hr. au marcat o cotitură în istoria Imperiului Roman, după cum scrie istoricul latin Tacitus, îngăduind ca împăraţii să fie aleşi şi în afara Romei. Până atunci, ei trebuiau să provină din familii ilustre, dacă nu chiar de origine divină.

În anul 68 d.Hr., dorinţa înlocuirii lui Nero cu un împărat mai demn a fost întâmpinată cu bucurie de armatele din provincie. Pentru prima oară în istoria Romei, legiunile au aclamat ca *imperator* un senator obscur, Servius Sulpicius Galba, guvernatorul Hispaniei Tarraconensis. Galba s-a îndreptat spre Roma cu soldaţii săi şi a fost confirmat şi de Senat. După ce Nero s-a sinucis, Galba a intrat în Roma.

Între 1 ianuarie şi ultimele zile din luna decembrie a anului 69 d.Hr. – perioadă pe care istoricii au numit-o „lungul an al celor patru împăraţi” – au avut loc lupte violente pentru putere, în care lui Galba i s-a opus Otho, guvernatorul Lusitaniei, ales împărat de pretorieni, lui Otho i s-a opus Vitellius, guvernatorul Germaniei Inferior, ales împărat de legiunile sale, iar lui Vitellius i s-a opus Vespasianus, guvernatorul din Judaea, ales împărat de armatele din Africa.

Evenimentele acestui an – în care Imperiul a cunoscut ororile războiului civil – sunt povestite în amănunt de Tacitus în cele patru volume ale *Istoriilor* sale, în care se distinge figura lui Antonius Primus,

curajosul general al armatei romane, numit de istorici „eroul lungului an”, personaj-cheie al întâmplărilor.

Protagonistul romanului este fratele lui Antonius Primus, Valerius, un medic care, prin forţa împrejurărilor, ajunge cel mai bun gladiator din Imperiu. Arhetip al figurii gladiatorului, Valerius îşi trăieşte aventurile şi îşi îndeplineşte misiunea în cadrul unor evenimente în care sunt implicate personaje istorice sau fictive: Antonius Primus, Galba, Otho, Vitellius, marele maestru Proculus, gladiatorul Titus etc.

Romanul, ce prezintă eroismul individual şi o dramă colectivă, se bazează pe o cercetare istorică riguroasă, urmând cu precizie desfăşurarea evenimentelor din anul 69 d.Hr., în cadrul cărora au loc întâmplările individuale ale personajelor.

Trăsătura tipică a romanului constă în relatările cu privire la armată şi gladiatură. Aspectele lor caracteristice reflectă realitatea epocii, descrisă cu precizie datorită amplei documentări în domeniul arheologiei experimentale, al cercetării istorice şi iconografice.

În roman, în extraordinara aventură a lui Valerius sunt redate toate detaliile gladiaturii: cum învăţai să devii gladiator, desfăşurarea antrenamentelor, diferitele tipuri de gladiatori, regulile după care aveau loc luptele în arenă, în timpul cărora se amestecau îndrăzneala şi laşitatea, curajul şi spaimele, solidaritatea şi trădările – într-un cuvânt, jocul de gladiatori, care făcea parte din viaţa de zi cu zi a Imperiului Roman.

De asemenea, descrierea aventurilor lui Antonius Primus prilejuieşte prezentarea detaliilor legate de armata romană, de la aşezarea taberelor până la tehnicile de luptă şi de asediu, a forţei, curajului şi puterii de a îndura oboseala şi greutăţile, dar şi a

pasiunii cu care soldaţii şi ofiţerii îşi înfruntau destinul.

Faptele şi aventurile povestite în roman îi prezintă cititorului, cu un realism deosebit, contextul istoric al acestui an de neuitat din istoria Imperiului Roman.

Glosar şi note istorice

Acies: termen latin ce denumea frontul. Înseamnă, de asemenea, „lamă”, indicând funcţia tactică a alinierii romane care, prin sistemul de manipul, putea să separe, să izoleze şi să „taie” în grupuri mici trupele duşmane.

Acrocheirismos: termen grecesc format din cuvintele *akro* („sus” sau „întins”) şi *cheiros* („braţ” sau „mână”). Ca substantiv, desemnează exerciţiul în care se împinge cu ajutorul braţelor, sintetizând perfect tipul de eschivă întâlnit în vechime atât în *luctatio*, cât şi în pugilat.

Aedui: populaţie din teritoriile cuprinse între Loire şi Saône, până la Lyon.

Allia: ziua de 18 iulie, a cincisprezecea zi înainte de calendele lui august, era una religioasă, în care nu se puteau iniţia sau celebra acţiuni private, publice sau militare, deoarece se comemora înfrângerea suferită de romani la Veii, în anul 477 î.Hr., şi înfrângerea, la fel de dezastruoasă, a galilor pe râul Allia în anul 387 î.Hr.

Ancyla: scutul roman despre care tradiţia spunea că a căzut din cer. Era păstrat de preoţii Salieni, împreună cu alte unsprezece scuturi făurite de regele Numa Pompilius, care erau atât de asemănătoare cu originalul, încât nu puteau fi deosebite de el. Cele douăsprezece scuturi erau păstrate pe Palatinus, în templul zeului Marte. În fiecare an, la 1 martie, când începea sezonul războaielor, preoţii Salieni duceau în procesiune scuturile, dansând (numele lor provine din *salire*, „a dansa"). Scuturile erau aduse înapoi în templul lui Marte la 24 mai. În zilele când scuturile nu se aflau în templu – zile de sărbătoare religioasă – erau interzise acţiunile private sau publice.

Antonius Primus: curajosul comandant ale cărui fapte eroice sunt descrise amănunţit în *Istoriile* lui Tacitus.

Aquilifer: subofiţer din legiunile romane responsabil de *signa* (semnale), în special de acvila fixată la capătul unui băţ. De mişcările acvilei depind mişcările şi manevrele celorlalţi *signiferi*, prin care este dirijată legiunea.

Auctorati: cetăţeni romani liberi ce renunţă la drepturile lor, prin jurământ în faţa unui magistrat, pentru a deveni gladiatori. Ei sunt reprezentanţii unei societăţi străine de-acum de tradiţia militară originară, care caută să realizeze în gladiatură o experienţă rituală prin intermediul acţiunii. Deoarece renunţă la bunul cel mai de preţ al unui roman – cetăţenia –, ei constituie principalul motiv pentru care unii tradiţionalişti latini dispreţuiesc gladiatura.

Ballista: catapultă mare. Termenul provine din grecescul *ballizein*, „a arunca” (aflat şi la originea italienescului *ballare*, „a dansa”).

Balteus: bandulieră, curea din piele care susţinea teaca *gladius*-ului. Soldaţii o purtau în diagonală, din partea stângă a gâtului până la şoldul drept pentru a putea scoate repede arma pe partea stângă, deoarece partea dreaptă a corpului era acoperită de scut. În epoca republicană nu exista *balteus*-ul, teaca *gladius*-ului fiind atârnată de *cingulum*, o centură legată în talie. Odată cu *balteus*-ul, în epoca imperială (a doua jumătate a secolului I d.Hr.) apare şi *focalis*, o eşarfă datorită căreia se evitau rănile care puteau fi provocate la gât de cureaua din piele când soldaţii erau susţinuţi sau traşi în spate de tovarăşii lor (vezi *Mutatio ordinis*).

Bedriacum: localitate care nu poate fi identificată cu certitudine (poate Calvatone), situată la sud-vest de Verona şi la 25 km de Cremona, spre Ostiglia.

Bracae: pantaloni strâmţi din piele groasă de viţel; nu trebuie confundaţi cu *bracae* celte sau barbare, care erau mai lungi şi mai largi. Aveau rolul de a-i apăra pe soldaţi de frig şi, mai ales, de a-i feri de

rănile cauzate de tehnica de ghemuire folosită în luptă, când îşi frecau genunchii de pământ, dar şi de frecarea cu obiectele de lemn în timpul lucrărilor de fortificaţie sau al asediului.

Bucina: iniţial, desemna cornul păstorilor. Ulterior, termenul a fost utilizat pentru a indica unul din cele trei instrumente de suflat din armata romană (alături de tubă şi corn). Spre deosebire de celelalte două, care au o funcţie de comunicare directă în timpul luptei, *bucina* este amintită mai ales ca instrument de paradă şi pentru semnalarea schimbării gărzilor.

Caecina: Caecina Alienus a fost chestor în Baetica. L-a sprijinit pe Galba în timpul revoltei în care acesta a fost aclamat împărat şi, drept răsplată, a fost numit comandantul Legiunii a patra. Deoarece şi-a însuşit ilegal bani publici, a fost acuzat de Galba şi condamnat pentru furt. Din acest motiv s-a întors împotriva lui Galba.

Caena libera: banchet somptuos oferit de conducătorul şcolii de gladiatori sau de organizatorul jocurilor cu o seară înainte de *munera*. Deoarece există puţine informaţii pe această temă, este dificil de stabilit cu precizie dacă reprezenta doar o formă de relaxare pentru a uita de dramatismul situaţiei, o posibilitate pentru gladiatori de a-şi vedea pentru ultima oară prietenii şi rudele sau un banchet religios.

Calcei: ghete de piele strânse pe picior, care ajungeau până la gleznă.

Calendae: romanii împărţeau luna în funcţie de cele trei zile principale de pe durata ei: *calendae* era

prima zi a lunii, *nonae* – a cincea, iar *idae* – a treisprezecea. În lunile martie, mai, iulie şi octombrie însă, *nonae* şi *idae* cădeau în a şaptea şi, respectiv, a cincisprezecea zi a lunii. Pentru a indica o anumită zi a lunii, se număra invers pornind de la aceste zile. De exemplu, ziua de 2 ianuarie era cea aflată cu patru zile înainte de *nonae*.

Caligae: încălţări militare din piele, cu ţinte de fier pe talpă, pentru a face priză pe terenurile înierbate sau pietroase.

Carmelus: pe muntele cu acest nume, care se întinde din Samaria până în Fenicia, a fost ridicat un sanctuar dedicat zeului omonim al vegetaţiei, pe care profeţii săi îl cinsteau printr-un cult magic. Tacitus scrie că, în timp ce Vespasianus aducea un sacrificiu zeului, preotul Basilides i-a prezis că va avea succes în toate acţiunile sale, de la construirea unei case până la domnie.

Cassis: nume generic al coifului militar roman.

Castra: tabăra uneia sau mai multor legiuni. Există diferite tipuri de castra: *aestiva*, mobile, care se construiau şi se ridicau zilnic; *hyberna*, unde legiunile îşi petreceau iarna. Odată cu sedentarizarea legiunilor pe *limites*, castrele devin adevărate fortăreţe permanente, conectate prin structuri de control teritorial şi de interceptare.

Castrapila: beţe cu ambele capete ascuţite, cu o extremitate înfiptă în pământ şi cealaltă îndreptată spre duşman. Reprezintă un instrument de fortificaţie provizorie.

Centurie de pământ: unitate de măsură agrară egală cu 200 de iugăre (cca 50.000 m^2). Atât primeau soldaţii la terminarea carierei militare.

Chiroteca: din grecescul *cheiros* („mână”) şi *teca* („recipient”); este o mănuşă specială, din piele şi metal, folosită de gladiatori pentru a-şi proteja mâna înarmată de impactul cu armele adversarului. Nu a fost adoptată de armată deoarece aici distanţa faţă de duşman era mai mică decât în gladiatură.

Cirrus: cârlionţ sau şuviţă de păr legată ca o coadă rigidă în vârful capului. Este simbolul generic al gladiatorilor, însă este larg atestat încă din epoca elenistică, la atleţii greci.

Cohors: cohorta este a zecea parte a unei legiuni, numărând aproximativ 500 de soldaţi. Este împărţită în trei manipuluri, fiecare alcătuit din două centurii.

Consecutio muneraria: literal, succesiunea luptelor de gladiatori. Conform unei reguli rigide, luptele de gladiatori se desfăşurau într-o anumită ordine: se începea cu luptele călare, încheindu-se de obicei cu înfruntarea dintre reţiari şi secutori. Numeroase mozaicuri şi basoreliefuri redau această succesiune.

Daci: populaţie din nordul Dunării.

Decapitare: la Roma şi în restul Imperiului, tăierea capului celor ucişi nu era un act de cruzime, ci – într-o epocă în care nu exista un alt mod de a dovedi moartea cuiva – o mărturie necesară şi indispensabilă că persoana respectivă era într-adevăr moartă.

Divide et impera: dezbină şi stăpâneşte. Tipică tactică politică a romanilor.

Dolabra: un fel de târnăcop, a cărui parte anterioară seamănă cu o secure, iar partea posterioară – cu o sapă lungă. *Dolabra* îi permite soldatului să taie sau să rotunjească pari, să sape pământul şi chiar să scoată bolovani din pământ.

Domus: vila romană prin excelenţă. Cu o secţiune pătrată sau dreptunghiulară, are patru laturi şi o mare grădină interioară, în care se poate ajunge prin porticurile interioare.

Editor: finanţatorul oficial al luptelor de gladiatori. Corespunde actualului sponsor.

Eques (pl. *equites*): cavaler (lat.). În primele două secole ale Imperiului, cavaleria uşoară romană ere compusă în mare parte din galo-romani; de origine galică erau şi majoritatea armelor: sabia, scutul plat alungit şi lancea.

Equites gladiatori: cavaleri specializaţi în luptele desfăşurate în amfiteatru. Poartă *galea* de bronz cu boruri plate, circulare, o lance, o sabie şi un scut rotund din piele (*parma*). Deoarece nu sunt gladiatori legitimi (*morituri*), ci cetăţeni particulari, nu apar niciodată cu bustul gol, fiind obligaţi să poarte tunică.

Expeditum: literal, „cel care lasă încărcătura grea pe câmp”. Termenul îi desemnează pe soldaţii genişti despre care autorul latin Josephus Flavius spune că sunt „încărcaţi precum măgarii, cu cazmale, maiuri, sape” şi toate câte îi trebuie unui soldat pentru operaţiunile de construire sau de fortificare. Întrucât

pentru aceste operaţiuni este necesară *lorica* făcută din bucăţi de piele, mai uşoară decât o armură de zale (prima are 5 kg, a doua – 18 kg), *expeditum*-ul este soldatul cel mai uşor. Este definit şi ca *levi armatura*.

Favete linguist: literal, „tăceţi!”. Formulă rituală prin care, la începutul unei ceremonii, crainicul cerea publicului să facă linişte pentru a-i îngădui preotului să înceapă ceremonia.

Ferculum (pl. *fercula*): lectică. Poate transporta orice, în special statuile zeilor.

Galba: Servius Sulpicius Galba, născut în anul 3 î.Hr. într-o familie nobilă şi bogată, a fost pretor, legat al Aquitaniei, consul, legat al Germaniei Superior, proconsul al Africii şi guvernator al Hispaniei Citerior în vremea lui Nero. A fost ales împărat de legiunile sale în anul 68 d.Hr.

Galea: în general, acoperământ pentru cap; în timp însă se va identifica tot mai mult cu coiful din bronz şi fier al gladiatorilor, diferit de *cassis*, care era utilizat de soldaţi.

Galerus: aripă metalică lată, ataşată manşonului stâng al reţiarului. Este singura lui apărătoare pentru faţă, dar, în acelaşi timp, cea mai bună soluţie pentru acest tip de gladiator, care, în majoritatea timpului, luptă cu spatele la adversar.

Germania Inferior: aflată la nord de Germania Superior, este zona cuprinsă actualmente între Bonn şi Marea Nordului.

Germania Superior: zona sudică aflată în partea stângă a Rinului, între lacul Geneva şi confluenţa râului Vinxtbach cu Rinul. Legatul Germaniei Superior avea reşedinţa la Mainz.

Gladius: sabie scurtă, ce permitea lovituri atât cu tăişul, cât şi cu vârful.

Gymnasium: termen grecesc ce desemnează locul unde au loc activităţile sportive. În epoca clasică, aici se desfăşoară şi activităţile didactice, muzicale şi filosofice.

Hoplit: infanterist grec din falangă. Strâns lipit de tovarăşii săi, acest soldat aleargă cu o viteză impresionantă, izbind (*othismos*) linia duşmană în încercarea de a o rupe.

Hydraulus: orgă al cărei nume provine din grecescul *hydros*, „apă”. Presiunea exercitată prin intermediul unor pompe manuale sau al unei pedale permite introducerea aerului şi emiterea sunetului prin tuburi. Multe mozaicuri redau acest instrument, în timpul luptelor de gladiatori.

Illiria: cu acest nume erau desemnate Pannonia, Ungaria actuală şi o parte din Austria, Moesia, Serbia actuală, o parte din Bulgaria şi Dalmatia.

Imperator: în Antichitate era un titlu onorific, acordat de soldaţi prin aclamaţie; în *Analele* sale, Tacitus spune că astfel îşi cinsteau comandantul soldaţii unei armate victorioase. Începând cu epoca lui Augustus, a fost introdus ca *praenomen* în titulatura imperială.

Incitatores: echipe care aveau rolul de a incita publicul în timpul jocurilor de gladiatori, facându-l să participe activ la desfăşurarea *consecutio muneraria*.

Insula: clădire cu mai multe etaje şi curte interioară. Datorită dimensiunilor, de jur-împrejurul ei poate trece o stradă, ceea ce o face să semene cu o insulă.

Julius Civilis, regele batavilor: Batavia, stat-client al Romei, era situată între Rin şi Waal. Julius Civilis, regele batavilor, a fost închis de Nero şi dus la Roma, deoarece participase la revolta galului Julius Vindix.

Konis: termen grecesc ce indică nisipul fin. Din el derivă *akonita*, „cel care nu este murdar de nisip", adică nu a fost niciodată doborât la pământ.

Korykos: cuvânt grecesc care înseamnă „marionetă". *Korykos* corespunde actualilor saci de box şi de luptă, dar în Antichitate existau mai multe tipuri de saci, precum şi săli special amenajate, numite *korykeion*.

Lachesis: una dintre cele trei Parce.

Lapis Niger: literal, „Piatră Neagră". Astfel se numeau tăbliţele din piatră neagră pe care au fost gravate primele legi romane.

Legitimi: gladiatorii legitimi, sau *morituri*, luptau cu pieptul dezgolit, pentru ca rănile, asemenea aşa-numitelor *banderillas* înfipte de picadori în corpul taurului în coridele spaniole, să altereze starea psihică a luptătorului şi să suscite compasiunea şi

empatia publicului. Cetăţenii liberi, dimpotrivă, erau obligaţi să-şi protejeze pieptul.

Limes (pl. *limites*): graniţele formale ale Imperiului Roman.

Lorica (pl. *loricae*): din latinescul *loreus*, „fâşii de piele”. Este o armură din bucăţi tari de piele suprapuse. Foarte rezistentă şi uşoară, are drept scop să strângă şi să protejeze, asemenea unui corset, spatele soldaţilor însărcinaţi cu lucrările de geniu. Printre principalele ei atestări documentare se numără basoreliefurile de la Treviri, basoreliefurile lui Marcus Aurelius de pe arcul lui Constantin, columna lui Aurelius şi cea a lui Traianus, statueta de bronz de la British Museum şi obiectele descoperite în Numantia.

Lucanica: cârnat din carne de porc condimentată cu plante aromatice şi introdusă în intestin de porc.

Luctatio: în greacă, *orthepale* („luptă dreaptă”). Formă arhaică şi rituală de luptă grecească în care fiecare din cei doi luptători trebuie să-şi doboare adversarul la pământ, fără să cadă. Câştigă cel care devine *triazein*, doborându-şi de trei ori adversarul. Principalele jocuri la care aveau loc astfel de lupte erau cele de la Olympia, Nemea, Corint şi Delphi, dar şi de la Roma (*ludi Capitolini*) şi Napoli (*Isolimpiche*).

Ludus (pl. *ludi*): centrele de antrenament pentru gladiatori.

Lusiari: gladiatori. Atleţi care nu sunt gladiatori legitimi şi, prin urmare, nu apar cu pieptul dezgolit, ci

poartă armuri şi tunici; participă la lupte „sportive” cu arme care nu rănesc sau rănesc foarte puţin.

Manipul: formaţie alcătuită din două centurii de câte 80 de soldaţi; prin urmare, un manipul are 160 de soldaţi, la care se adaugă subofiţerii şi ajutoarele. Graţie formaţiei dreptunghiulare a centuriei, manipulul devine un fel de poartă care se poate deschide sau închide în mai multe moduri, permiţând frontului roman să ia diferite forme geometrice deosebit de utile.

Mediculus: diminutiv latin de alint – literal, „mic medic”.

Mentula: termen obscen cu care romanii indicau organul sexual masculin.

Milă: o milă romană măsoară ceva mai mult de 1.800 m.

Mirmilon: numele provine din limba greacă; rădăcina etimologică (*mu* sau *my*) înseamnă „închis”, „ascuns” şi din ea derivă termenii *mysterion* („mister”) şi *mysticon* („mistic”), precum şi numele ţiparului, care stă ascuns între stânci. Mirmilonul este singurul gladiator dotat cu un scut înalt şi concav, care îi înconjoară corpul, acoperit de un coif special ce joacă rolul de capac, datorită aripilor sale metalice rotunde, late. Asemenea ţiparului, este greu de atins, în schimb poate ţâşni repede pentru a-şi lovi adversarul.

Missus: din latinescul *mitto*, „liber”, „eliberat”.

Mithra: zeul Mithra, de origine indo-iraniană, este identificat în epoca romană cu soarele (*Sol Invictus*) şi este zeul luptei împotriva Răului. Cultul misteric al lui Mithra s-a răspândit în Imperiul Roman în secolul I, mai întâi în provinciile danubiene, printre soldaţi şi funcţionari. Adepţii trebuiau să respecte ordinea socială şi valorile morale ale vechilor tradiţii şi să lupte pentru Bine, pe care îl cultivă mai ales la nivelul conştiinţei, pentru a ajunge la zeul lor. Celor merituoşi, Mithra le asigura nemurirea sufletului şi viaţa eternă. Iniţierea în cult avea loc prin intermediul a şapte grade, care culminau cu cel de *pater*. În timpul banchetului sacru, adepţii îşi dădeau unul altuia semnul păcii, se mânca pâine şi se bea vin în amintirea sacrificiului taurului ucis de zeu. În secolele următoare, cultul zeului, foarte răspândit, s-a confruntat dur cu lumea creştină. Sanctuarul unde aveau loc ceremoniile sacre ale lui Mithra era *mithraeum*-ul, care era săpat sub pământ, deoarece zeul se născuse într-o peşteră. Răspândite de-a lungul Dunării, iar apoi în întregul Imperiu, până la Roma, *mithraea* erau împodobite cu mozaicuri şi picturi. Pe structurile lor au fost ridicate numeroase bazilici creştine.

Morituri te salutant!: literal, „cei destinaţi să fie victime te salută!”. Salut adresat *editor*-ului jocurilor de către gladiatorii legitimi, special pregătiţi pentru aspectul ritual şi sacrificial al *munera*.

Moriturus: cel care este gata de sacrificiu; termenul îl desemnează pe gladiator.

Mulsum: vin (alb sau roşu) aromatizat. Cel mai obişnuit *mulsum* este preparat cu miere, cuişoare şi

piper. Unele variante conţin trandafiri sau alţi îndulcitori şi substanţe aromatice.

Munera: jocuri de gladiatori destinate unui ritual colectiv; din etruscul *munus*, „ofrandă adusă zeilor”.

Murus: linie de apărare formată din soldaţi aliniaţi unul lângă celălalt.

Mutatio ordinis: schimbarea ordinii (a primei linii) unei centurii în timpul luptei. Prin această schimbare, soldaţii pot să lupte câteva zeci de secunde şi să treacă apoi în spatele centuriei, pentru a se odihni timp de câteva minute. Această tactică îi îngăduie centuriei să lupte câteva ore în câmp deschis.

Nero: strănepotul împăratului Augustus, Nero – împărat între anii 54 şi 68 d.Hr. – a reuşit să anihileze două conspiraţii născute din opoziţia înalţilor ofiţeri, a nobililor şi oamenilor de cultură. Revolta deschisă a celor mai importante provincii ale Imperiului, alături de cea a pretorienilor, care prin tradiţie îl protejau pe împărat şi familia imperială, a determinat Senatul să-l declare inamic public. A murit la treizeci şi unu de ani, în primăvara anului 68, când s-a sinucis cu ajutorul secretarului său, Epaphroditus. În timpul domniei sale, care s-a transformat treptat într-o monarhie absolutistă, a avut şi iniţiative pozitive: măsuri în favoarea poporului şi a celor din provincie, opere publice, tăierea istmului Corint etc.

Noricum: corespunde nordului Austriei actuale, unei părţi a Stiriei şi Tirolului oriental.

Ocrea: apărătoare de metal ce acoperea gamba gladiatorilor în dreptul tibiei.

Optio (pl. *optiones*): subofiţer care îl ajută pe centurion (comandantul centuriei); răspunde în special de echipamentul şi muniţiile necesare centuriei.

Ordo: este format din zece soldaţi. Dispuşi paralel între ei pe zece rânduri, aceştia formează o centurie. Un *ordo* este comandat de un decan şi este grupat într-un singur cort.

Otho: Marcus Salvius Otho, născut probabil în anul 32 d.Hr., prietenul lui Nero şi soţul Poppaeei Sabina, a fost trimis în anul 58 de Nero în Lusitania ca guvernator şi a petrecut acolo zece ani. În anul 68 a sprijinit revolta militară în care Galba a fost aclamat împărat. A trecut de partea lui Galba, în speranţa că acesta îl va adopta şi îl va face moştenitorul său.

Paegnari: categorie discutabilă din lumea spectacolelor cu gladiatori; par să fie un fel de bufoni, specializaţi în parodii ale luptelor de gladiatori.

Paenula: mantie de lână cu glugă mare.

Pankration: disciplină de origine greacă, în care se îmbină pugilatul (unde sunt permise loviturile cu piciorul, genunchiul şi capul) şi lupta (unde adversarii pot lupta şi la pământ, spre deosebire de tradiţionala *orthepale*, ce are loc numai în picioare). Este o disciplină spectaculoasă, în care luptătorii încearcă să-şi învingă adversarul prin knock-out (în latină *eversio*) sau prin abandon în urma strangulării, sufocării, blocării articulaţiilor şi apăsărilor dureroase. În ciuda potenţialei sale violenţe, *pankration*-ul se dovedeşte mai puţin periculos decât

pugilatul. Ca şi în pugilat, timp de douăsprezece secole s-au desfăşurat campionate de *pankration* pentru copii (de peste doisprezece ani) în cadrul jocurilor de la Olympia.

Pannonia: corespunde aproximativ teritoriului Ungariei actuale, cuprins între Dunăre şi Sava.

Panoplia: din grecescul *pan* („întreg”) şi *hoplon* („armament”); desemnează întregul echipament al vechilor hopliţi. Ulterior va indica echipamentul ofiţerilor romani, deoarece aceştia vor păstra armele greco-macedonene din epoca monarhic-republicană.

Parma: scut rotund, uşor convex, folosit în mod obişnuit de cavalerii romani şi de gladiatori. *Parmula* este un diminutiv ce indică dimensiunile sale reduse, în versiunea folosită de gladiatori. Plinius vorbeşte în cazul tracului despre *pocula parmula*, o *parmula* în formă de strachină (rotundă şi convexă). Termenul va indica însă toate tipurile de scut mic, inclusiv scutul pătrat şi concav al tracului B.

Pelasgi: populaţie ce locuia pe teritoriul actualului Abruzzo.

Picior roman: măsoară puţin mai mult de 30 cm. Trei mii de picioare sunt egale cu un kilometru.

Pilum (pl. *pila*): suliţă specială folosită în lupta corp la corp. Are un vârf metalic lung, ascuţit, fixat pe băţul de lemn printr-o articulaţie mobilă. În timpul impactului violent dintre *pilum* şi ţintă, o tijă de lemn se rupe, iar cele două componente se îndoaie, astfel încât arma nu mai poate fi folosită de duşman.

Pinnirapus: literal, „cel ce smulge pene”. Adjectivul este folosit de Juvenal în descrierea unui gladiator şi a tehnicii sale de evitare.

Plaustrus: un fel de cărucior mare, transportat cu mâna.

Pollex versus: literal, „degetul mare spre” adversar. Gestul simulează împlântarea lamei, reprezentată de degetul aşezat orizontal, în corpul adversarului.

Pompa magna: cortegiu mare. Cuvântul *pompa* provine din greacă şi înseamnă „suită”, iar *magnus* înseamnă „mare”, „suprem”.

Pontifex Maximus: adunarea pontifilor, care dirija viaţa religioasă, era formată din 16 membri şi condusă de împărat, care era pontiful suprem. De altfel, împăratul era cel care îi alegea pe cei şaisprezece membri.

Porta Decumana: este situată în partea din spate a taberei militare romane.

Pretorieni: corp de soldaţi însărcinaţi cu paza împăratului, instituit în anul 27 î.Hr. de Augustus şi desfiinţat de Constantin în anul 312 d.Hr. Pretorienii erau recrutaţi exclusiv din rândul romano-italicilor şi erau încartiruiţi la Roma, în Castro Pretorio. Deşi aveau o importanţă deosebită, în calitate de apărători ai împăratului, la Roma aveau putere autonomă, ca forţă militară. Faptele povestite în roman arată că pretorienii se vor implica în numirea şi înlăturarea împăraţilor.

Primus pilus: comandantul tuturor centurionilor unei legiuni. Face parte din linia a treia, a veteranilor, numiţi în toate epocile *triari*, şi este singurul subofiţer din armata romană care are dreptul să facă parte din Statul-Major, alcătuit numai din ofiţeri (tribuni, *praefecti*, legaţi).

Princeps: soldat din a doua linie a frontului militar roman din epoca republicană. Aceşti soldaţi erau cel mai bine pregătiţi, fiind specializaţi în lupta corp la corp. Stăteau în spatele *hastati*-lor, însărcinaţi cu lucrările de geniu, care, în plus, constituiau zidul uman ce obosea duşmanul înainte ca *princeps* să atace. Această categorie supravieţuieşte în epoca imperială, fără să i se mai specifice însă numele. Uneori, *princeps* sunt numiţi „primii soldaţi”.

Probatio armorum: literal, „verificarea armelor”; avea loc înainte de începerea luptelor de gladiatori şi consta în controlarea funcţionalităţii şi eficienţei armelor. Cu această ocazie, gladiatorii îşi primeau armele, deoarece nu puteau intra înarmaţi în arenă sau în şcolile de instruire.

Prolusio: *proludere* înseamnă „a lupta cu cruzime”, însă *prolusio* nu reprezintă o luptă propriu-zisă. În Antichitate, gladiatura prevede numeroase lupte de acest tip, eliminând caracterul lor ritual şi sacrificial (*munera*) şi transformându-l în unul sportiv.

Provincii: în Imperiul Roman, cu termenul „provincie” erau desemnate teritoriile – de dincolo de graniţele ţinutului italic, prin urmare şi de dincolo de mare – diferite de Italia, ai căror locuitori erau supuşi Romei şi plăteau tribut. Guvernatorii provinciilor aveau deplină autoritate civilă şi militară şi drept de

viaţă şi de moarte. Primele provincii ale Imperiului au fost Sicilia, Sardinia şi Corsica (277 î.Hr.), cărora le-au urmat Hispania şi Gallia. Printre provinciile cucerite mai demult şi de-acum pacificate, ale căror taxe alimentau vistieria statului, se numărau Sicilia, Gallia Narbonensis, Baetica, Bithinia şi Pontus, Macedonia etc. Printre provinciile cucerite recent şi, prin urmare, nepacificate încă, de importanţă strategică şi militară şi apărate de legiuni, se numără Pannonia, Dalmatia, Moesia, Britannia, Judaea, Syria etc.

Provocator: gladiator a cărui tehnică se bazează pe folosirea ofensivă a scutului, utilizat ca o ghilotină. Deoarece trebuie să fie uşor, scutul respectiv, dreptunghiular şi concav, este mai mic decât cel al mirmilonului. Ca urmare, spre deosebire de mirmilon, *provocator*-ul are piciorul avansat mai expus, motiv pentru care poartă jambiere înalte şi, pe coapsă, o apărătoare din lână şi piele.

Pugnare: a lupta; *pugna* este termenul generic ce indică lupta.

Pulvinar: balcon de onoare în amfiteatru.

Quazi: populaţie ce trăia în ţinuturile danubiene.

Raetia: corespunde Tirolului actual, cantonului elveţian Graubünden (Grigioni) şi sudului Bavariei.

Retiarius: clasă de gladiatori înarmaţi cu trident, plasă, pumnal şi un manşon protector, cu o aripă metalică pentru apărarea feţei, pe braţul stâng.

Rostri: astfel era numită tribuna oratorilor din Forul roman, împodobită cu ciocurile de metal ale corăbiilor duşmane pe care romanii le incendiaseră în anul 338 î.Hr. la Antium, capitala volscilor, înainte de a fi cucerită de romani; aceştia au salvat ciocurile de metal, pe care le-au păstrat în For pentru a celebra acea victorie.

Roxolani: populaţie sarmată de origine iraniană ce trăia între Don şi Nistru; împinşi spre răsărit de huni, roxolanii tindeau să migreze spre Dunăre.

Rudis: *gladius* sau *sica* de lemn, folosită de gladiatori şi soldaţi la antrenamente, pentru a nu se răni. Era, de asemenea (alături de boneta frigiană, care va deveni simbolul Revoluţiei franceze), simbolul eliberării gladiatorului după perioada de recrutare obligatorie, ce dura 3 – 5 ani.

Sabie: în latină, *spatha*. Este o lamă mai lungă decât *gladius*-ul, având aproximativ 80 – 100 cm. În epoca clasică era din fier, nu din oţel, ca în Evul Mediu, şi se îndoia cu uşurinţă la impactul cu alte lame sau cu scuturile. Din acest motiv era folosită în special pentru a lovi ţinta, nu pentru a para, funcţie ce revenea scutului.

Sacramentum: jurământ militar.

Samniţi: Samnium se afla în partea meridională a Apeninilor. Cele mai importante oraşe corespundeau actualelor Avellino şi Benevento.

Sarmaţi: populaţie ce trăia în ţinuturile danubiene.

Saturnalia: una dintre cele mai importante sărbători religioase ale romanităţii. Are o semnificaţie religioasă foarte veche, legată de ritualurile de înnoire celebrate cu ocazia solstiţiului de iarnă. Pe teritoriul Imperiului se celebra între 14 şi 24 decembrie. Soarele bătrân murea, ca să se poată naşte Soarele copil. Saturnus proteja naşterea lui *Sol Invictus*, zeu creator şi dătător de viaţă. În Saturnalii se împletesc mituri ce datează din epoci străvechi ale romanităţii, de la Enea la Romulus. Când a fost alungat de fiul său Jupiter, zeul Saturnus s-a stabilit într-o zonă numită Latium („refugiu”, din latinescul *latere*, „a ascunde”). A fost primit de regele acelui ţinut, Ianus, şi a întemeiat un orăşel pe Capitolium. Saturnaliile reprezintă întoarcerea la Vârsta de Aur, în care se regăseau armonia ritmurilor cosmice, libertatea, pacea şi dreptatea. În timpul Saturnaliilor era interzisă orice activitate care nu era sărbătoare; prin urmare, tribunalele şi şcolile erau închise, nu puteau să se înceapă sau să se desfăşoare războaie etc. Era cea mai importantă sărbătoare a anului – adesea de o veselie deşănţată –, în timpul căreia oamenii îşi ofereau unul altuia daruri, lumânări de ceară şi statuete de lut, ce făceau trimitere la vechile sacrificii umane.

Scissores: luptător derivat din *secutor*, adversarul tipic al reţiarului. În locul marelui scut concav, *scissor*-ul poartă pe antebraţul stâng o plasă metalică având la capăt o semilună cu ajutorul căreia poate să-şi agaţe adversarul şi, trăgând-o în sens contrar, să-i sfâşie carnea. *Scissores* sunt amintiţi şi în luptele *lusiari*, împotriva unor adversari care nu corespund reţiarilor.

Scorpio (pl. *scorpiones*): catapultă mare, aşezată pe un trepied. Spre deosebire de catapultele tradiţionale, are două braţe articulate, tensionate cu ajutorul unor frânghii împletite, făcute adesea din coamă de cal sau păr de femeie.

Scutum (pl. *scuta*): din latinescul *sectura*, „tăietură" sau „făcut din bucăţi mici de lemn". Este un scut de origine samnită, format din bucăţele de mesteacăn sau fag dispuse în trei straturi, încrucişate, modelate şi lipite cu clei din grăsime de vită. Odată obţinută forma dorită, scutul este acoperit cu in sau lână pe toată suprafaţa şi cu piele pe faţa expusă loviturilor de lamă, apoi este cusut pe întregul perimetru şi întărit cu bucăţi de metal şi lemn pe suprafaţa internă. Este foarte elastic, uşor şi, în acelaşi timp, extrem de rezistent. Astfel de scuturi au fost descoperite la Dura Europos, în Siria, şi la Fayum, în Egipt.

Secutor: adversarul reţiarului; se apăra cu scutul şi pumnalul.

Sesterţi: un soldat câştiga 900 de sesterţi pe an, iar un procurator – între 60.000 şi 300.000. După şaisprezece ani de serviciu, pretorienii erau lăsaţi la vatră şi primeau 20.000 de sesterţi pe an. Un sclav costa înjur de 1.000 de sesterţi. Cu 1.000 de sesterţi se putea cumpăra un iugăr de pământ pentru cultivarea viţei-de-vie (1 iugăr = 2.523 m^2).

Sica supina: dagă curbată, asemănătoare ciocului unei păsări răpitoare. Este arma tipică a tracului de tip B – cel specializat în lupta împotriva mirmilonului, „ţiparul ascuns între stânci". *Sica supina* devine un fel de deschizător menit să învingă rezistenţa pasivă a

adversarului. De altfel, tracul B are ca simbol o creastă cu un grifon, care este pe jumătate vultur, pe jumătate leu.

Sica: sabie scurtă; era totuşi mai lungă decât un pumnal. Arma predilectă a gladiatorilor, deoarece este rezistentă şi uşor de mânuit. Fiind uşoară şi având dimensiuni reduse, poate fi ascunsă sub haine şi de aceea este arma preferată a sicarilor, al căror nume provine de la acest termen.

Statuia Victoriei: statuia Victoriei a fost donată Romei în anul 216 î.Hr. de regele Gerone din Siracusa. Era în întregime din aur şi a fost aşezată pe Capitoliu.

Suflet: credinţa într-o entitate invizibilă care sălăşluieşte în trup, de care se separă în momentul morţii, este întâlnită încă de la cele mai vechi civilizaţii. Primii filosofi greci identifică sufletul cu respiraţia. Doctrina orfico-pitagoreică susţinea că sufletul e nemuritor şi migrează dintr-un trup în altul. Concepţia spirituală despre suflet ca entitate nemuritoare este expusă de Platon în *Phaidon*.

Tabernaculum: cort, pavilion.

Teriac: puternic narcotic şi analgezic extras din macul de opiu, floare cunoscută în bazinul mediteranean din cele mai vechi timpuri. Opiul era larg folosit de sumerieni, asirieni şi egipteni. Pe tăbliţele de argilă găsite în Mesopotamia de Jos, *macul* şi *bucuria*, *veselia* sunt indicate cu aceleaşi caractere cuneiforme. Răspândit în Grecia şi în Imperiul Roman, era utilizat nu doar în cultele

misterice, ci şi ca medicament împotriva durerilor fizice, dar şi a melancoliei.

Testudo: ordine de luptă. Se numeşte *densa* cea în formă de semicerc, pentru asediu. În acest caz, toate scuturile dreptunghiulare sunt dispuse ca un acoperiş orizontal, iar laturile formaţiei sunt, de asemenea, apărate de scuturi, deoarece apărătorii zidurilor îi pot ataca pe soldaţi de sus şi din lateral. *Testudo densa* este diferită de cea în *câmp deschis*, în care scuturile sunt îndreptate, oblic, doar în direcţia duşmanului aflat în faţă. Ordinea de luptă în formă de semicerc îi ajută pe genişti să se apropie de ziduri şi să scoată bolovani din pământ, să verifice starea porţilor şi să sape galerii. Ordinea de luptă în câmp deschis are drept unic scop să protejeze legiunea în timp ce se apropie de frontul duşman.

Thraex (trac): forma substantivului se datorează asemănării dintre armamentul acestei categorii de gladiatori şi cel al soldatului din falanga macedoneană, înarmat cu un scut mic, rotund şi o lance. Macedonenii purtau adesea un coif militar numit „trac”, de unde vine şi numele. Cu timpul, s-au format două tipuri de gladiatori traci: unul specializat în lupta cu mirmilonul şi celălalt specializat în lupta cu *hoplomachus*-ul. Cele două categorii de gladiatori difereau printr-o serie de detalii ale armamentului.

Tibială: fâşie groasă de lână ce se înfăşoară pe picior, de la genunchi până la gleznă, având rolul de a proteja de frig şi umezeală.

Toga praetexta: togă cu marginea de purpură, purtată de magistraţi şi de copiii născuţi liberi.

Toromachos: armură din piele sau straturi de in lipite cu clei din grăsime de vită, purtată de vechii hopliţi din falanga grecească. În epoca republicană, această armură era purtată de soldaţii de geniu romani în loc de *lorica*, deoarece proteja bine spatele.

Tubicines: cei ce sunau din trâmbiţă.

Ulna: unitate de măsură egală cu un braţ.

Valete: imperativul verbului *valere*. Îndemn adresat soldaţilor, să fie puternici, să dobândească onoare.

Vallum: tranşee, bastion, apărare.

Vespasianus: Titus Flavius Vespasianus, născut lângă Rieti în anul 9 d.Hr., într-o familie de ţărani; tatăl său încasa birurile. Vespasianus a urmat cariera de soldat, a devenit tribun în Tracia, chestor în Creta şi la Cyrene, legat al Legiunii a doua *Augusta* în Germania şi Britannia, consul (în anul 51 d.Hr.) şi proconsul în Africa. A căzut în dizgraţie deoarece, atunci când Nero cânta, el adormea imediat; a fost trimis să înăbuşe revolta din Judaea.

Vexillatio: gruparea provizorie, într-un singur corp militar, a mai multor mici contingente (centurii, manipuluri şi cohorte) provenind din diferite legiuni.

Via Flaminia: şoseaua care duce de la Roma la Rimini.

Vigiles: un fel de poliţie urbană, organizată după structura militară a legiunii.

Vinea: vie; derivă din termenul ce desemnează viţa-de-vie şi strugurii. Este un fel de colibă din bârne de lemn, acoperite în întregime de arbuşti şi ramuri împletite, amintind astfel de viţa-de-vie. Pereţii şi acoperişul sunt acoperiţi cu piele de vită (singura care nu ia foc), apoi *vinea* este montată pe roţi. E o maşină de război menită să-i protejeze pe soldaţii din trupele de geniu atunci când aceştia se apropie de ziduri sau de porţi pentru operaţiunile de asediu. În episodul prezentat în roman, din grabă, *vinea* nu a mai fost acoperită cu piele, de aceea a ars cu uşurinţă.

Vitellius: Aulus Vitellius, guvernatorul Germaniei Inferior, s-a născut în luna septembrie a anului 12 sau 15 d.Hr. Horoscopul său la naştere a fost atât de nefast, încât mama lui a făcut tot posibilul să-l ţină departe de evenimentele politice al căror protagonist a devenit în anul 69 d.Hr. Duşmanii săi i-au adus acuzaţia, perfect legitimă, că a cheltuit patruzeci de milioane de sesterţi din tezaurul statului.

Bibliografie

Izvoare clasice

Ambrozie, *Despre patriarhi*
Idem, *Fuga de lume*
Ammianus Marcellinus, *Istorie*
Antologia Latina
Apicius, *Arta culinară*
Appianus, *Istoria romanilor*
Apuleius, *Apologia*
Idem, *Metamorfoze*
Arnobius, *Împotriva păgânilor*
Artemidoros, *Carte de tălmăcire a viselor*
Asconius Pedianus, *Comentarii*
Augustin, *Confesiuni*
Idem, *Comentarii la Psalmi*
Aurelius Victor, *De Caesaribus*
Ausonius, *Commemoratio professorum Burdigalensium*
Calpurnius Flaccus, *Declamationes*
Calpumius Siculus, *Egloge*
Cassius Dio Cocceianus, *Istoria romană*
Cassiodor, *Expositio in psalterium*
Catul, *Poezii*
Celsus, *Fragmente*
Cezar, *Comentarii de Bello civili*
Idem, *Comentarii de Bello Gallico*
CGL = *Corpus Glossariorum Latinorum*
Cicero, *Academica (Lucullus)*
Idem, *Scrisori către Atticus*
Idem, *Ad familiarem*
Idem, *Despre supremul bine şi supremul rău*
Idem, *Fragmente*
Idem, *Despre natura zeilor*
Idem, *Despre îndatoriri*
Idem, *Discursuri*
Idem, *Tusculanae disputationes*

CIL = *Corpus Inscriptionum Latinarum*
Ciprian, *Opera omnia*
Codicele lui Iustinian (Corpus Iuris Civilis)
Collatio legum Mosaicarum et Romanorum
Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*
Douăsprezece panegirice latine
Ficino, *Lessico greco-latino*
Firmicus Maternus, *Mathesis*
FPL = *Fragmenta poetarum Latinorum epicorum et lyricorum praeter Ennium et Lucilium*
Galenus, *Opera omnia*
Gellius, *Nopţile attice*
Horatius Flaccus, *Opera omnia*
Isidor din Sevilia, *Etimologii*
Iuvenal, *Satire*
Lucan, *Farsalia*
Lucreţiu, *Despre natura lucrurilor*
Marcus Aurelius, *Meditationes*
Marţial, *Epigrame*
Minucius, *Octavius*
Nemesianus, *Egloge*
Nonius Marcellus, *De compendiosa doctrina*
Paulus Iulius, *Sententiae*
Persius, *Satire*
Petronius, *Satyricon*
Pliniu cel Bătrân, *Naturalis historia*
Pliniu cel Tânăr, *Epistolarul*
Plutarh, *Moralia*
Idem, *Vieţi paralele*
Pollux, *Onomasticon*
Pseudo-Ciprian, *De spectaculis*
Publilius Sirus, *Sentinţe*
Quintilian, *Declamationes minores*
Sallustius, *Despre conjuraţia lui Catilina*
Idem, *Războiul cu Iugurtha*

Schola Bobiensia, *Comentarii la discursurile lui Cicero*
Scribonius, *Compositiones medicamentorum*
Seneca, *Dialoguri*
Idem, *Epistulae morales ad Lucilium*
Idem, *Naturales questiones*
SHA = *Scriptores Historiae Augustae*
Silius Italicus, *Punicele*
Simmachus, *Fragmente*
Statius, *Silvae*
Idem, *Tebaida*
Strabon, *Geografia*
Suetoniu, *Vieţile celor doisprezece Cezari*
Tacit, *Istorii*
Idem, *Germania*
Idem, *Viaţa lui Agricola*
Idem, *Dialogus de oratoribus*
Tertulian, *Apologeticum*
Idem, *De spectaculis*
Titus Livius, *Istoria Romei*
Valerius Maximus, *Factorum et dictorum memorabilium libri novem*
Varro, *De lingua latina*
Idem, *De agricultura*
Vegetius Renatus, Epitoma rei militaris
Velleius Paterculus, *Historia Romana*
Vergiliu, *Opera omnia*
Vitruvius Pollio, *De arhitectura*

Alte izvoare

Aries P., Duby G. (coord.), *La vita privata. Dall'Impero Romano all'anno Mille*, vol. I, trad, it., Bari, 1990
Bassi D., *Mitologia germanica*, Milano, 1933

Carcopino J., *La vita quotidiana a Roma all'apogeo dell'Impero*, Bari, 1996

Cattabiani A., *Florario*, Milano, 1998

Chevalier J., Gheerbrant A., *Dizionario dei simboli*, trad, it., Milano, 1999

Eliade M., *Trattato di storia delle religioni*, trad. it., Torino, 1988

Frazer J.G., *Il ramo d'oro*, trad, it., Roma, 1992

Fumagalli C., *La vita domestica e pubblica dei greci e dei romani*, Milano, 1989

Giardina A. (coord.), *L'uomo romano*, Roma, 1997

Goodman M., *Iudaea capta*, Genova, 1995

Graves R., *Io, Claudio*, Milano, 1992

Idem, *Il divo Claudio*, Milano, 1992

Greenhalgh P.A.L., *The Year of the Four Emperors*, London, 1976

Grimberg C., *Storia universale*, vol. II-III, trad, it., Varese, 1965

Iorio R., *Mitra, il mito della forza invincibile*, Venezia, 1998

Koestler A., *I gladiatori*, trad, it., Milano, 2002

Luttwak E.N., *La grande strategia dell'Impero Romano,* trad, it., Milano, 2003

Sabbatucci D., *La religione di Roma antica. Dal calendario festivo all'ordine cosmico*, Milano, 1998

Scullard H.H., *Dalle riforme dei Gracchi alla morte di Nerone*, trad, it., Milano, 1997

Wacher J. (coord.), *Il mondo di Roma imperiale*, trad, it., Bari, 1989

Wellesley K., *The Long Year AD. 69*, London, 1975

Wells C.M., *L'Impero Romano*, trad, it., Bologna, 1995

Cine este Gordon Russell

GORDON RUSSELL este un nume colectiv pentru:

Dario Battaglia, expert în arheologie experimentală, fondator al Institutului Ars Dimicandi, care se ocupă cu reconstituirea empirică a tuturor disciplinelor din lumea circului şi din cea atletică şi militară a Antichităţii greco-romane. A reconstituit şi experimentat tehnicile pugilatului etrusc, ale atleticii grele, gladiaturii şi armatei romane. A colaborat, printre altele, cu muzeul Kunst und Gewerbe din

Hamburg şi cu muzeele din Köln şi Rosenheim (Germania), cu muzeul din Helenaveen (Olanda), cu Roman Legionary Museum din Caerleon (Marea Britanie), cu Museo de Historya din Tarragona (Spania), precum şi cu numeroase muzee şi instituţii universitare italiene. A adus gladiatura pe scenă în spectacolul *Polemos* de la teatrul Alfieri din Torino, împreună cu regizorul Girolamo Angione; a realizat lupte de gladiatori în faţa Colosseum-ului pentru lansarea filmului *Gladiatorul* de Ridley Scott; a reprodus spectacole de gimnastică şi gladiatură în multe amfiteatre italiene şi europene. Fondator al revistei ştiinţifice bilingve *Machia*, a organizat la muzeul de istorie din Bergamo expoziţia „Alegorii religioase în mişcările atletice ale gladiatorilor". Colaborează cu Rai, Mediaset, MT Channel, ORF Wien, ZDF Berlin şi BBC London pentru transmisiuni şi documentare TV, este coregraf şi consultant istoric pentru tehnicile militare romane şi ale gladiatorilor la Seal şi Cinecittà; în prezent lucrează la realizarea filmului *Roma* produs de HBO.

Vanna de Angelis, prozatoare şi eseistă; a publicat, printre altele, romanele *L'avventuriera* (*Aventuriera*) (Sperling & Kupfer, 1987) şi *Il caso Francesca* (*Cazul Francesca*) (Sperling & Kupfer, 1992), *Il giardino di Vienna* (*Grădina din Viena*) (Sonzogno, 1981), *Il cancello dei sogni* (*Poarta viselor*) (Sonzogno, 1983), *Cerchio di luna* (*Discul lunii*) (Sonzogno, 1985), reconstituind uneori – pe baza unor documente, texte istorice, memorii, mărturii – atmosfera celui de-al treilea război italian de independenţă, a Revoluţiei din Octombrie, a Primului Război Mondial, a naşterii Germaniei naziste, a Rezistenţei, a anilor '70. Expertă în cercetarea istorică, a publicat eseurile *Amazzoni. Mito e storia*

delle donne guerriere (*Amazoanele. Mitul şi istoria femeilor războinice*) (Piemme, 1998), *Le streghe. Roghi, processi, riti e pozioni* (*Vrăjitoarele. Ruguri, procese, rituri şi poţiuni*) (Piemme, 1999), cu care a câştigat Premiul Iglesias, *Eunuchi* (*Eunucii*) (Piemme, 2000), *Il libro nero della caccia alle streghe* (*Cartea neagră a vânătorii de vrăjitoare*) (Piemme, 2001), *Dalla parte delle streghe* (*De partea vrăjitoarelor*) (Piemme, 2003). Lucrările sale au fost traduse în mai multe limbi. Fire creativă, ilustrează reviste şi volume, fiind şi scenaristă pentru diferite transmisiuni radiofonice şi de televiziune (Rai, Mediaset, Aran Endemol, Radio Svizzera).

Cuprins

Denumiri geografice.....
Partea întâi.....
1.....
2.....
3.....
4.....
5.....
6.....
7.....
8.....
9.....
10.....
11.....
12.....
13.....
14.....
15.....
16.....
17.....
18.....

19.....
Partea a doua.....
20.....
21.....
22.....
23.....
24.....
25.....
Partea a treia.....
26.....
27.....
28.....
29.....
30.....
31.....
32.....
Partea a patra.....
33.....
34.....
35.....
36.....
37.....
38.....
39.....

40.....
41.....
42.....
43.....
Contextul istoric.....
Glosar şi note istorice.....
Bibliografie.....
Izvoare clasice.....
Alte izvoare.....
Cine este Gordon Russell.....
Cuprins.....

BIBLIOTECA POLIROM

PROZĂ XXI

„Un roman având o structură asemănătoare cu cea a filmului care a redeşteptat interesul publicului pentru Roma antică – ***Gladiatorul*** lui Ridley Scott – şi al cărui protagonist se trezeşte prins în vâltoarea unor evenimente dramatice..."

La Repubblica

„Precizia detaliului istoric şi ritmul alert al povestirii fac din această carte despre dragoste, onoare şi eroism o lectură pe cât de instructivă, pe atât de captivantă."

Corriere della Sera

„O reconstituire a evenimentelor povestite de Tacitus, care se îmbină cu fapte izvorâte din fantezia autorului, îngăduindu-i cititorului modern să trăiască preţ de câteva ore în acea epocă memorabilă."

Dario Battaglia

EDITURA POLIROM

ISBN 973-46-0479-1
978-973-46-0479-1

9 789734 604791

www.polirom.ro

Pe copertă: Jean-Léon Gérôme, *Pollice Verso* (detaliu), 1872